CATALOGUE

OF

SANSKRIT MANUSCRIPTS.

सत्यमेव जयते

CATALOGUE

OF THE

SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART I.—Vedic Manuscripts.

BY

JULIUS EGGELING, PH.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London:

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1887.

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

PREFACE.

In issuing the first part of the Catalogue of the India Office Sanskrit MSS., I may confine myself, by way of prefatory remarks, to briefly explaining the way in which the work of classifying and describing this noble collection of Manuscripts has been carried out.

Soon after Dr. Rost's appointment to the post of Librarian to the India Office, in 1869, he obtained the sanction of the Indian Council for the preparation of a classified catalogue of the Sanskrit MSS. in the possession of the Indian Goverment. The chief part of the work was entrusted to the late Dr. E. Haas, of the British Museum, and myself, then Secretary to the Royal Asiatic Society; while, moreover, the services of Dr. E. Windisch, now Professor of Oriental languages at Leipzig, were secured, for a period of one year, for describing the Philosophical works of the collection. At the same time, though independently of this work, Dr. Rost himself undertook the task of cataloguing the collection of MSS. written in South Indian characters,—with the exception, however, of a number of Mackenzie MSS., chiefly written in the Telugu character, which, for practical reasons, were to be taken along with the Northern collection of which they had always formed part. A modern copy of all the Upanishads known to Āndhra Brāhmans, prepared for the late Sir Walter Elliot—to whose enlightened and well-directed researches our knowledge of South-Indian chronology is so deeply indebted—was, for the same reason, included in our work, and will accordingly be found described in the present part.

As regards the division of labour between Dr. Haas and myself, it was arranged that I should undertake the Vedic department, as well as the Grammatical, Lexicographic, Rhetorical and Law literature; while the remaining departments of the Classical Sanskrit literature fell to the share of my collaborator. The progress of our operations was considerably retarded by my appointment, in 1875, to the Sanskrit chair in the Edinburgh University; and when the work seemed at last sufficiently advanced to admit of a final revision, further delay was unhappily caused by the long and dangerous illness of Dr. Haas, terminating in the premature death of that amiable and gifted scholar. This sad event imposed on me the somewhat delicate task of arranging and revising the manuscript materials left behind by my departed friend. I had not been long engaged at this task, before I

came to the conclusion that, to perform it satisfactorily, I should have to take upon myself some responsibility also for this part of the work. As none of the South Indian MSS. referred to had been described by Dr. Haas, this deficiency had to be supplied by myself; as was also the case with regard to a number of other MSS., belonging to various departments of literature, which a final thorough overhaul of the library had brought to light. Moreover, whilst, in our descriptions of the MSS., we had as a rule abstained from estimating the probable age of those not actually dated, I determined eventually, with Dr. Rost's concurrence, to give approximative indications of the age of such MSS., as likely t add to the usefulness of the Catalogue. In doing so, I was of course fully aware of the difficulty and uncertainty of such an estimate in many cases; but I trust that any mistakes that may have been committed in this respect will not seriously affect the general advantages of this feature of the work. In the case of some of Dr. Haas' accounts of MSS., in which he had contented himself with a general characterisation of the respective works, I have also considered it desirable to supplement them by such extracts from the works as seemed likely to facilitate their identification; even occasionally compressing the general remarks in such a way as I thought would have commended itself to Dr. Haas, had he been spared to carry his share of the work through the press.

In conclusion, I have to thank Professor Bhandarkar for some suggestions in the early sheets of the present part; and Professor Aufrecht for a correction referred to in the Addenda; whilst to Dr. Rost I have to express my indebtedness for much friendly and generous assistance rendered me throughout the progress of the work.

J. EGGELING.

सत्यमेव जयते

CONTENTS OF PART I.

VEDIC LITERATURE:—

A. *Saṃhitās and Brāhmaṇas*, and works relating thereto— PAGE

I. Rig-veda	1
II. Sāma-veda	14
IIIa. Black Yajur-veda	21
IIIb. White Yajur-veda	27
IV. Atharva-veda	37

B. *Vedic Ritual* (*Kalpa*)—

I. Sūtras and Treatises relating thereto—

a. Rig-veda	39
b. Sāma-veda	43
c. Black Yajur-veda	47
d. White Yajur-veda	61
e. Atharva-veda	69

II. Manuals and Special Treatises—

a. Śrauta Ritual	70
b. Gṛihya Ritual	92

C. *Upanishads*	109
D. *Vedāṅga*	148
Additions and Corrections	155

सत्यमेव जयते

सत्यमेव जयते

CLASSIFIED CATALOGUE
OF
SANSKRIT MANUSCRIPTS
IN THE
INDIA OFFICE LIBRARY.

FIRST PART: VEDIC LITERATURE.

A. SAMHITĀS AND BRĀHMAṆAS, AND WORKS RELATING THERETO.

I. Ṛig-veda.

1, 2.

1690, 1691. Foll. 309 and 298 resp.; size 9½ in. by 4 in.; good modern Devanāgarī handwriting; nine lines in a page.

Saṃhitā-pāṭha of the *Ṛik-saṃhitā*. Complete. Four Ashṭakas in each volume; unaccented, with the exception of Asht. I., adhy. 1–5, and adhy. 6, vargas 1–3; adhy. 7, v. 34; adhy. 8, v. 15; and Asht. IV., adhy. 1, 2 and 3, v. 1–22.

This MS. also contains the greater part of *Kātyāyana's Sarvānukramaṇī*, which is here given by sections at the beginning of each adhyāya respectively; foll. 1–4 of the first volume also containing the *paribhāshā* portion. Wanting are the sections (36–42, 57–64) referring to Ashṭaka V., adhys. 4–8; Asht. VI., adhys. 1 and 2; and Asht. VIII.

Complete editions of the *Ṛik-saṃhitā* have been published by Th. Aufrecht (in Roman letters, 1861–3; 2nd ed., 1877), and F. M. Müller (the *Saṃhitā* and *Pada* texts in parallel volumes, 1873; and both texts, together with *Sāyaṇa's* commentary and a word-index, 6 vols. 1849–74).

[H. T. COLEBROOKE.]

3-6.

129b, 130, 131, 132b. Size 9½ in. by 4¼ in.; excellent, uniform Devanāgarī handwriting; ten lines in each page.

Saṃhitā-pāṭha. Complete in four volumes, containing two Ashṭakas each. Each Ashṭaka is dated Samvat 1802. The copyist's name has been scratched out each time; Prof. M. Müller (*Rigveda-Sanhitā*, vol. i., preface, p. ix.) suggests it to have been *Somagopakāśinātha*.

Ashṭaka I., on 59 leaves (vol. i., foll. 28–86) संवत् १८०२ समये ज्येष्ठासितचतुर्दश्यां भानुवासरे °

A. II., on 60 leaves (foll. 87–146), ° ज्येष्ठसितपञ्चदश्यां °, after which two ślokas by a different hand. The outside of fol. 1 has रामभट्टसीजीकापुस्तकं ।

A. III., on 53 leaves (vol. ii., foll. 1–53), ° आषाढकृष्णामायां भौमवासरे °

A. IV., on 54 leaves (foll. 54–107), ° आषाढसितपूर्णिमायां भौमवासरे °

A. V., on 54 leaves (vol. iii., foll. 1–54), श्रावणकृष्णामायां सौम्यवासरे °; outside: रामभट्टोसीजीपुस्तकं ।

A. VI., on 56 leaves (foll. 55–110), ० श्रावण-सितचतुर्द्दश्यां - - शोभननाम - - नाघो ०

A. VII., on 56 leaves (vol. iv., foll. 20–75), ० भाद्रपदसिताष्टम्यां भृगुवासरे ०

A. VIII., on 61 leaves (foll. 76–136), इति ऋग्वेदसंहितायामष्टमोऽध्यायः । श्रीयज्ञतुंडाय नमः । श्रीकालभैरवाय नमः । संवत् १८०२ समये युवनामसंवत्सरे नभस्यासितैकादश्यां भौमवासरे ०

[H. T. Colebrooke.]

7.

2131. Foll. 237; size 15¾ in. by 9 in. Devanāgarī character; fair, small handwriting; twelve lines in a page. Foll. 89–96 by a different hand.

Saṃhitā-pāṭha. Complete; not accented. Ashṭaka I. ends fol. 24; II. fol. 50; III. fol. 72; IV. fol. 104; V. fol. 134; VI. fol. 168; VII. fol. 200.

Ashṭakas I. and III. are dated Samvat 1839; Asht. V. Samvat 1838. The MS. ends इदं पुस्तक ऋग्वेद अष्टाष्टक करनैल मारतीन (Col. Martin) साहिब बहादुरस्येदं ॥ [R. Johnson.]

8.

2378. Foll. 91; size 9½ in. by 6½ in.; Devanāgarī character; large, clumsy handwriting; 10–12 lines in a page. Modern.

The third Ashṭaka of the *Saṃhitā-pāṭha;* unaccented. [R. Johnson.]

9.

2379. Foll. 252; size 9½ in. by 6½ in.; Devanāgarī character; foll. 1–90 copied by the same hand as the preceding vol. (2378); the rest well written, thirteen lines in a page. Modern.

Ashṭakas IV.–VI. of the *Saṃhitā-pāṭha;* unaccented. A. IV. ends fol. 90*b*; V. fol. 163. [R. Johnson.]

10.

1473. Foll. 562; size 15½ in. by 8½ in.; fairly copied in large Devanāgarī handwriting; seven lines in a page.

Ashṭakas I.–VII. of the *Saṃhitā-pāṭha;* not accented, with the exception of the first page.

A. I. ends fol. 67; II. fol. 158; III. fol. 230; IV. fol. 319; V. fol. 397; VI. fol. 482.

Ashṭaka I. is dated Samvat 1839; As. III. and IV. Samvat 1838.

[H. T. Colebrooke.]

11.

1488. Foll. 80; size 15½ in. by 8½ in.; Copied by the same hand as the preceding MS. (1473). Modern.

The eighth Ashṭaka of the *Saṃhitā-pāṭha,* not accented. [H. T. Colebrooke.]

12.

2423a. Foll. 117; size 9 in. by 5¾ in.; well written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Modern.

The *Saṃhitā-pāṭha;* unaccented; from the beginning to *Maṇḍ.* I. 159, v. 3, in which it breaks off abruptly. The first Ashṭaka ends fol. 90. [R. Johnson.]

13.

2422. Foll. 113 (paged 1–114, number 64 having been missed); size 8½ in. by 6½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 8–10 lines in a page. Modern.

The second Ashṭaka of the *Saṃhitā-pāṭha;* not accented. [R. Johnson.]

14–16.

38, 39, 40. Foll. 740 (or foll. 293, 276, and 171 resp.); size 9¾ in. by 4¼ in.; fairly written in the Devanāgarī character; nine lines

in a page. Foll. 99–201, measuring only 8½ in. by 4 in., are in a different handwriting from the rest.

The *Padapāṭha* of the *Ṛik-saṃhitā*; accented. Complete in three volumes; vols. i. and ii. containing three Ashṭakas each, vol. iii. two Ashṭakas. Ashṭakas I. III. IV. are dated Samvat 1845; A. VI., 1846; A. VII. and VIII., 1847.

At the end of the seventh Ashṭaka, the copyist gives his name *Vishṇubhaṭavāṭhoḍakara*. The second Ashṭaka belonged to one *Vināyaka-bhaṭṭa*. [H. T. COLEBROOKE.]

17–24.

20–27. Size 10 in. by 4 in.; not very well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page. The fly-leaves contain the erroneous title, written by a different hand, *Āpastambapada-prathama* (etc.) ashṭaka; and a note giving the owner's name *Bābubhaṭa bījāpurīkānaḍe*.

Pada-pāṭha. Complete in 8 volumes, each containing one Ashṭaka; with the accents marked in red ink.

No. 20. Asht. I. Foll. 140; numbered 142, nos. 19 and 96 having been omitted by mistake; dated Samvat 1845.

No. 21. A. II. Foll. 149; fol. 95 has been wrongly inserted between foll. 76 and 77; not dated.

No. 22. A. III. Foll. 152 (१०५२); the end by a different, good hand: संवत् १८४० । महादेवशास्त्रीसुत वाबूभट्टस्य पुस्तकम् ॥०

No. 23. A. IV. Foll. 155; marked 157 (१०५७), Nos. 35 and 65 having been omitted.

No. 24. A. V. Foll. 133.

No. 25. A. VI. Foll. 151; at the end by a different hand, in red ink: संवत् १८४५ स्वरितम् ॥

No. 26. A. VII. Foll. 135, orig. 136; foll. 45–48 having been lost and replaced by three leaves, marked 45, 46 and 48, resp., and written by a different hand.

No. 27. Foll. 139; dated by the same hand as the text: संवत् १८४५ । श्रावणशुद्धपौर्णमासी तद्दिने समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

25, 26.

2023A, 2023B. Foll. 370 and 378 resp.; size 8½ in. by 4 in.; fairly written in the Devanāgarī character; ten lines in each page.

Pada-pāṭha, accented; not very correct.

Vol. i. The first four Ashṭakas.

The 1st A. ends fol. 93: शके १७३६ भावनामसंवत्सरे फाल्गुनशुद्धत्रयोदश्यां सौम्यवासरे तद्दिने शेवंकरोपनामकरामभट्टेन लिखितं पुस्तकं समाप्तं.

The 2nd A. ends fol. 189; dated शके १७३७ युवानामसंवत्सरे चैत्रवद्यद्वादश्यां भृगवासरे (!) ०

The 3rd A. fol. 278, शके १७३७ वैशाखवद्य अष्टम्यां तिथौ सौम्यवासरे ०

The 4th A. शके १७३७ ज्येष्ठवद्य एकादश्यांमिंदुवासरे ०

Vol. ii. Ashṭakas 5–8, each dated Śaka 1737.

The 5th A. fol. 87, ० आषाढवद्यसप्तमी भृगुवासरे ०

The 6th A. ends fol. 184, ० पौषशुद्धप्रतिपद्यां रविवासरे ०

The 7th A. fol. 277, ० पौषवद्यत्रयोदश्यां मंदवासरे ०

The 8th A., ० फाल्गुनवद्यषष्ठ्यां भौमवासरे ० समाप्तं स्वार्थे परार्थे च । तैलाद्रक्षे जलाद्रक्षे रक्षे स्थितिलबन्धनात्। मूर्खहस्ते न दातव्यमेवं रक्षति पुस्तकं ॥

This is the MS. P. 2, used by Prof. Max Müller in his edition, and mentioned in his Preface to vol. i., p. ix.

The same scribe had copied, in the preceding year, the *Aitareya-Brāhmaṇa* in No. 68 (MS. 1977). [DR. J. TAYLOR.]

27-30.

2133-6. Size 16½ in. by 6 in. Devanāgarī character; on the whole well written.

Sāyaṇa's commentary, entitled *Vedārtha-prakāśa,* on the *Ṛigveda-Saṃhitā.* Several Ashṭakas of the latter are also contained in these volumes; partly accented, partly not.

Vol. i. Foll. 275. The first Ashṭaka of the *Saṃhitā-pāṭha,* accented, with *Sāyaṇa's* comment; each adhyāya being paged separately. Dated Śaka 1673 (see M. Müller's *Ṛig-veda,* vol. i., Preface, p. xvii).

Vol. ii. Foll. 250. The second and third Ashṭakas of *Sāyaṇa's* comment with the *Saṃhitā* text; partly accented.

The following *lacunae* occur in this volume: Between foll. 41 and 42 is wanting the comment on *Maṇḍala* I. 164, 1-15; between foll. 43 and 44, wanting I. 164, 24-52; between foll. 46 and 47, I. 167, 3 to end of I. 171; between foll. 48 and 49, I. 174, 9-180, 6; after fol. 49, I. 181, 9-188, 5; after fol. 56, II. 11, 2 to end of II. 14; after fol. 57, II. 16, 6-23, 11; after fol. 59, II. 24, 15 to end of II. 30. Foll. 50, 52 and 54 have been misplaced after fol. 59.

Ashṭaka II., in good small handwriting, ends fol. 73. Of Ashṭaka III., which is fairly written, in a different and larger hand (the same in which the greater part of vol. i. is written), each adhyāya is paged separately.

Vol. iii. Foll. 277, containing the fourth, fifth and sixth Ashṭakas, the first two of which, with the *Saṃhitā* text, accented, were copied by the same hand as Asht. II. The fourth Ashṭaka is dated Śaka 1669 (see M. Müller, l.c.); the sixth Ashṭaka, which is without the text, Samvat 1806.

Vol. iv. Foll. 190, containing the seventh and eighth Ashṭakas, with the *Saṃhitā*-text, unaccented; except on foll. 49-77, where the text (*Maṇḍ.* X. 10, 13-x. 45, 12) is omitted altogether.

Ashṭaka VII. (dated Samvat 1807, not 1809) was copied by the same hand as Ashṭakas II., IV. and V.

A. VIII. is dated Samvat 1817.

[H. T. Colebrooke.]

31-38.

2992-2999. Size 13½ in. by 7 in.; on the whole well written, in the Devanāgarī character; sixteen lines in a page.

Sāyaṇa's commentary; complete in eight volumes, each containing one Ashṭaka.

Ashṭakas V. and VI. are dated Samvat 1771.

Vol. i., foll. 383; vol. ii., foll. 225; vol. iii., foll. 118; vol. iv., foll. 113; vol. v., foll. 106; vol. vi., foll. 105; vol. vii., foll. 141 (paged 142, number 78 having been omitted); vol. viii., foll. 200. [?]

39-42.

3126-3129. Size 18 in. by 8½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter half of the last century; 16-19 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary (*Ṛigveda-bhāshyam*).

Vol. i. (foll. 259) contains the first Ashṭaka.

Vol. ii. (foll. 154 + 139) the 2nd and 3rd Ashṭakas.

Vol. iii. (foll. 92 + 122 + 89) the 4th, 5th and 6th Ashṭakas.

Vol. iv. (foll. 98 + 120) the 7th and 8th As.

The last Ashṭaka is dated शके १६.. विवाहसंव- (भव) त्सरे ज्येष्ठशुधप्रतीपदा इंदुवासरे ०

[Dr. John Stevenson.]

43-46.

1861-4. Size 12 in. by $5\frac{1}{2}$ in.; well writ-ten, in the Devanāgarī character; European paper. Modern.

Sāyaṇa's commentary on Ashṭakas III.–VIII.

Vol. i. Foll. 272 (numbered 270, three successive leaves being marked 46); twelve lines in a page. Ashṭaka III.

Vol. ii. Foll. 279. Foll. 1–169 (twelve lines in a page; copied by the same hand as vol. i.), Asht. IV.—Foll. 171–279 (by a different hand; fifteen lines in a page), Asht. V.

Vol. iii. Foll. 237. Copied by the same hand as the fifth Asht.; fifteen lines in a page. Ashṭs. VI. (ends fol. 104*b*) and VII.

Vol. iv. Foll. 210. The eighth Ashṭaka.

[Dr. J. Taylor.]

47, 48.

3151, 3152. Size $17\frac{1}{2}$ in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character, by two different scribes (see Dr. Stevenson's remarks in M. Müller's *Ṛig-veda,* III. p. x.); 18–20 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary, Ashṭakas I.–III.[1] (This is the MS. B. 1, used by Prof. M. Müller).

Vol. i. Foll. 259. Foll. 1–108*a* are in the *Kāyasthī lipi*, the rest in the *Dakshaṇī* (!) *lipi*, described by Dr. Stevenson. The first Ashṭaka. At the end there is an additional leaf containing another copy of fol 195*a* of this volume.

Vol. ii. The second and third Ashṭakas. A. II., foll. 155, of which foll. 1–53*a* are in the *Kāyasthī lipi*, the rest in the *Dakshaṇī lipi*. A. III., foll. 139, entirely copied by the Guzerat scribe.

[Dr. J. Stevenson.]

49.

522b. Foll. 21–152 of the volume. Indifferent Devanāgarī writing of the latter part of the 17th century, except foll. 32, 36, 37, 39, 40, 151, and 152, which were supplied by a modern hand. The original paging is 18–149. Size $9\frac{3}{4}$ in. by 4 in.

These leaves contain part of the first adhyāya of the first Ashṭaka of *Sāyaṇa's* comment comprising from *Maṇḍ.* I. 2, 7, to the end of the adhyāya, or *Maṇḍ.* I. 19, 9.

[H. T. Colebrooke.]

50.

2612. Foll. 266; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; very well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Foll. 116–130 are some what injured by insects.

The fifth Ashṭaka of *Sāyaṇa's* commentary. Dated Samvat 1664.

(On the mistake on the title-page, ° पष्ठाष्टक ° see M. Müller's *Ṛig-veda*, III. p. xiii.)

[H. T. Colebrooke.]

51.

46. Foll. 67; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the 17th century; from fol. 24 by a different copyist, in a small, neat hand; eleven lines in a page.

A fragment—comprising the 2nd adhyāya (which ends fol. 41*b*), and vargas 1–21 of the 3rd adhyāya of the first Ashṭaka—of a comment (*ṭīkā* or *vivaraṇa*), by *Jayatīrtha-bhikshu*, on *Ānandatīrtha's Ṛigbhāshya*.

The colophon runs thus: इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादविरचितस्य श्रीमदृग्भाष्यस्य टीका [fol. 41 विवरणे] जयतीर्थभिक्षुकृतायां समाप्ताः (!) ॥

[H. T. Colebrooke.]

52.

986c. Foll. 28 (131–158); size 14½ in. by 8¼ in.; well written, in the Devanāgarī character, for Col. Claud Martin; seven lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukramaṇī, or complete index of the metres, deities, ṛishis, and numbers of verses of the *Ṛig-veda* hymns in the *Śākala* recension. It begins: अथ ऋग्वेदाम्नाये शाकलके सूक्तप्रतीकऋक्संख्यऋषिदैवतछंदांस्यनुक्रमिष्यामो यथोपदेशं ०

Fol. 133*b* end the *paribhāshās*, or general account of the metres, in fourteen sections, after which the several hymns of the eight Ashtakas are gone through. After the conclusion of the eighth Ashṭaka, there follow two more sections containing numerical statistics as to the occurrence of the various metres:

एकपंचाशदृग्वेदे गायत्र्यः शाकलेयके ।
सहस्रद्वितयं चैव चत्वार्येव शतानि तु ॥
त्रीणि शतानि सैकानि चत्वारिंशत्तथोष्णिहः ।
अनुष्टुभां शतान्यष्टौ पंचाशत्पंचसंयुता ॥ ०

[H. T. Colebrooke.]

53.

1152. Foll. 46; size 9 in. by 3½ in.; oblong; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukrama. This copy does not contain at the end the Section on the metres; but another instead, which contains the number of *sūktas* of each *anuvāka*; and likewise the numbers of *ashṭakas, vargas, ṛics, ardharcas, pādas, padas* and *aksharas* in the *Ṛiksaṃhitā.*

This section begins:

मधुच्छंदप्रभृतिभिर्ऋषिभिर्हि तपोबलात् ।
दृष्टानामनुवाकानामृक्षु वक्ष्याम्यतंद्रितः ॥
अग्निमीळे त्रिसूक्तस्तु सुरूपेंद्रचतुष्ककौ । ०

On the beginning see the fragment described by Prof. Weber, Cat. Berl. No. 48.

Dated संवत् १७५४ श्रावणकृष्ण ८ चन्द्रवासरे ॥

[H. T. Colebrooke.]

54.

2140c. Foll. 8 (foll. 38*b*–45 of the volume); size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; fair, though minute, modern handwriting; twelve lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukramaṇikā. The concluding section as in No. 52 (MS. 986*c*).

[R. Johnson.]

55.

132a. Foll. 19; size 9½ in. by 4¾ in.; fairly, somewhat hastily, written, in the Devanāgarī character, by the same scribes as the rest of the volume; twelve lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukrama. Dated संवत् १८०२ समये इषशुक्लप्रतिपदि रविवासरे (here the name of the scribe has been obliterated) अलिखत् स्वार्थं परार्थं च । श्रीवक्रतुंड नमो स्तु ते । श्रीकालभैरव तुभ्यं नमो स्तु । शुभं भूयात् सर्वेषां जनानां ॥

[H. T. Colebrooke.]

सत्यमेव जयते

56.

1823. Fol. 140; size 11¾ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. European paper.

Shaḍguruśishya's commentary on the *Sarvānukramaṇī*, entitled *Vedārthadīpikā.* [A.]

It begins:

अथ ऋग्वेदाम्नाये शाकलके सूक्तप्रतीकऋक्संख्यऋषिदैवतछंदांस्यनुक्रमिष्यामो यथोपदेशम् । अथेति मङ्गले प्रस्तावे वा । ऋगंशबाहुल्यादृग्वेदः । तत्राम्नाये सम्यगभ्यासयुक्ते खिलरहिते । शाकल्येन दृष्टः शाकलः । शाकल एव शाकलकः । तस्मिन्*

* MS. B. om. from शाकल्येन दृष्टः.

शाकल्यशब्दाचष्ट्‌। पूजायां कनि कृते शाकलकशब्दः॥*
त्र आदिः। प्रतीकः।

The *Paribhāshāh* end fol. 19 (fol. 24*b* in B). *Maṇḍala* I., fol. 43 (fol. 54); II., fol. 48*b* (fol. 60*b*); III., fol. 54*b* (68*b*); IV., fol. 59*b* (75*b*); V., fol. 70*b* (fol. 89); VI., fol. 79*b* (fol. 99*b*); VII., fol. 87*b* (fol. 110); VIII., fol. 103*b* (fol. 129*b*); IX., fol. 112*b* (fol. 140*b*).

It ends:

सर्वानुक्रमणी येषा कात्यायनमुनेः कृतिः।
समाप्तिकाध्ययनकैः षट्सप्तत्रिकद्वाष्टिका॥
अस्या वृत्तिरियं चापि समाप्ता सद्गुरोः कृतिः।
वेदार्थदीपिकानाम्ना षद्गुरूणां प्रसादतः॥
गणांत्यामेघमासेति किल शुद्धदिनहोगणने सति।†
सर्वानुक्रमणीवृत्तिर्जाता वेदार्थदीपिका॥
लक्षपंचदशपदैः पंचषष्टिसहस्रकं।
सद्वात्रिंशाच्छतं चेति दिनवाक्यार्थहीरितः॥
विनायकः शूलपाणिः मुकुंदः
सूर्यो व्यासः [शिवयोगी च‡] षड्भः।
नमामि तान्सर्वेदा पांतु मां ते
यैर्वे षड्भिः सप्तविद्या प्रदत्ता॥
आद्या सर्वानुक्रमणी द्वितीया महाव्रतं चोपनिषद्द्वयं च।
महाव्रतं सूर्यमासां तृतीयं चत्वारिंशद्ब्राह्मणं वै चतुर्थी॥
तद्वत्सूत्रं पंचमी वै निरुक्तं
षष्ठी गृह्यं शाकलस्य संहिता सप्तमीति (!)।
इमा दत्ताः सप्त विद्यास्तु षड्भिः
यैर्वे षड्भ्यो गुरुभ्यो नमो स्तु तेभ्यः॥
इति षड्गुरुशिष्येण कृता वेदार्थदीपिका।
सर्वानुक्रमणीवृत्तिः समाप्ता चात्मतुष्टये॥

इति श्रीषड्गुरुशिष्यविरचितायां सर्वानुक्रमणीवृत्तौ वेदार्थदीपिकायां प्रथमो ध्यायः (!)॥

[Dr. John Taylor.]

* पूजायां कन् शाकलकः B.

† According to Prof. Weber (*Ind. Stud.* viii. p. 160) the proper reading of this line would be खगोत्यान्मेघमायेति कल्यहोगणने सति, which gives the date Kaliyuga 4288 = A.D. 1187 for the completion of *Shadguruśishya's* commentary.

‡ For the words here supplied see Weber's Cat. I. No. 53.

57.

2396. Foll. 173; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page;—foll. 115 to the end are paged separately (1–59); fol. 114 is a blank leaf, inserted afterwards; there being no omission.

Another copy [B.] of the same work.

The name of the commentator is not mentioned in this MS., and the final *ślokas* are quite corrupt and incomplete.

It ends: इति सर्वानुक्रमणीभाष्यंसमाप्तः।° इति श्रीत शके १६०२॥ संवतः १७१२ (!)॥ शुभेनामकार्तीकवदी दुइजीवार वीहस्मे॥ [H. T. Colebrooke.]

58.

1636e. Foll. 26; size 9 in. by 5 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, on European paper; 13–18 lines in a page.

Jagannātha's commentary (*vivaraṇa*) on *Kātyāyana's Anukramaṇikā*. It begins:

नमामि विष्णुं शिरसाप्ययं सम शिवं च सोमं वृषभेन्द्रगामिनं।
गणाधिपं भक्तमनोरथप्रदं हरिं च वाक्सिद्धिकरीं च भारतीम्॥१॥
अनुक्रमणिकोक्तानि सूक्तादिप्रभृतीन्यहं।
छंदांतानि निबध्नामि जगन्नाथो यथामति॥२॥
अहं जगन्नाथव्यापनशीलविष्णुं विष्णुनमस्करोमि शिरसेत्यष्टांगोपलक्षणं।° सूक्तादीति सूक्तप्रतीकं ऋक्संख्यऋषिदैवतछंदांसि।
प्रतिसूक्तमृचां संख्या शब्देरंकैव लिख्यत।
प्रायोत्र ऋषयः सर्वे लिख्यंते गोत्रसंयुताः॥१॥
प्रगाथानां च सर्वेषां तत्तच्छंदोभिधाः पुनः।
आप्रीसूक्तेषु सर्वेषु समिद्वाग्न्यादिदेवताः॥२॥
इति परिभाषानिदर्शनानि लिख्यंते परिभाषोदितान्यपि॥०॥
अथाग्निमीळेति सूक्तानां ऋक्संख्यऋषिदैवतछंदांसि लिख्यंते।०

Dated संवत् १७४ (!) चैत्रकृष्ण ११ इंदुवारतद्दिने समाप्तं। उपासनीआपाभट्टात्मजप्रह्लादेन लिखितं॥

After this there are a diagram and lists showing the number of syllables of which the several metres consist. [H. T. Colebrooke.]

59.

576. Foll. 51; size $10\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; copied by three different scribes, about A.D. 1650; Devanāgarī character; 9–11 lines in a page.

The 164th hymn of the first *Maṇḍala* of the *Ṛiksaṃhitā*—here called *Asya-vāmīyasūkta*, from its beginning अस्य वामस्य—interpreted, from a *Vedānta* point of view, by *Ātmānanda*. It begins:

अस्य द्विपंचाशदल्पस्तवं त्वेतत् । अस्य वामस्य पंचाशन्मंत्रात्मकमिदं सूक्तं दैर्घतमसं आत्मदैवतं । यद्यपीह स्कांदभाष्यादिषु भाष्यकारैरुद्गीथभास्करादिभिः शौनकं च वेदमित्रं च बृहद्देवताकारं च अनुक्रमणिकाकारं च विष्णुधर्मोत्तरं चानादृत्य सूक्तव्याख्या कृता । तथापि वयमत्र स्कंदादिव्याख्या अधियज्ञविषया एव क्वचिन्निरुक्तानुसारादधिदैवतविषया इति विनिश्चित्य शौनकादिरीतिमाश्रित्य अध्यात्मं व्याख्यामः । अत्र शौनकादिमतसंग्रहीतुर्वेररुचेरनुक्रमणिका । अस्य द्विपंचाशदल्पस्तवं त्वेतत् । अल्पस्य सूक्ष्मस्य ब्रह्मणः प्रतिपादनमत्रेत्यर्थः । अपर आह । अल्पिका या देवतायाः स्तुतिरत्रेति । देवताया एव अल्पैः पदैः स्तवो ऽत्रेत्यन्य आह । तदुभयमपि वेदमित्रो निषेधति । न देवताल्पिका काचिदन्यत्रापि पदाल्पता । उपेंद्र तव वीर्ये च तस्रो मित्रे ऽल्पिका भवेदिति ॥ - - - - ॥ विष्णुधर्मोत्तरे बृहति उत्तरार्धे दाशरथिरामं प्रति पुष्करनामा यज्ञो राजधर्मादिकमुक्त्वा अथर्वविधानं सामविधानं यजुर्विधानं ऋग्विधानं च समाप्य मोक्षार्थं अस्य वामीयसूक्तकल्पमुक्तवान् । तदनुसारेण तत्सूक्तं विवृणोमि ॥ अस्य वामस्य ० ॥ अस्यामृचि अवस्थात्रयोक्तिपूर्वमात्मोच्यते चित्स्वरूपः । अस्य प्रत्यक्षादिप्रमाणसन्निहितस्यापरोक्षस्य वामस्य कुब्जस्य शरीरेण प[रि]च्छिन्नस्य तथा तस्य परोक्षस्य पलितस्य वृद्धस्यापरिच्छिन्नस्य व्यापकस्य तथा होतोऽन्तर्विचारकः तस्य होतुर्जाग्रदवस्थायां नाम्ना विश्वस्य प्रथमस्य भ्रातुः द्वितीयो भ्राता मध्यमो ऽस्ति भवति मध्ये स्वप्ने भवतीति मध्यमः । नाम्ना तैजसः । अश्नः मेघस्य गिरेर्वा नामैतत् । तैजसो हि मेघसदृशः निद्रया तिरोहिततेजस्कत्वात् । स्वप्नाख्यगंधर्वनगराधिष्ठातृत्वाच्च गिरिवदाश्चर्यविषयः ।

Some (corrupt and defective) ślokas occurring after the conclusion of the comment, give a different version of the legend of *Dīrghatamas* from that contained in Mahâbh. I. 4179 ff:

अत्र वृद्धशौनक – – । – – – । अंगिरा ब्रह्मजस्तस्मादुचथ्यो ममतापतिः । तस्मादधीत वेदादीननुजातो बृहस्पतिः । रिरंसुर्ममतां तां नो गुरुर्लेभे सुरक्षितां । उचथ्यः कार्यन्यत्र जगाम प्रियचर्मणः । लब्धावकाशस्तां रंतुमारेभेऽथ बृहस्पतिः । चुक्रोशोदरसंस्थो ऽपि मुनीश सिप (? क्षिप) मामितः । रेतो यतो ऽत्र संकीर्णं मंदितो गुरुरब्रवीत् । जात्यंधो भव पापिष्ठ इत्युक्त्वा तपस – – – । ० । एवमादि दिवा जातं रात्रौ हवति (!) भूक्ततः । उद्विग्नैर्मुनिभिः सो ऽथ मंजूषायां प्रवेशितः । मंजूषा सा विपाशायां क्षिप्त्वा नद्यां प्रवाहिता । प्रतीपेन ततोंगेन गृहीताम्यानृपेण सा । न दीर्घतमसं ज्ञात्वा दत्ता भार्या अथ स्वयं । अजीजनत्सुतानस्य दास्यामुशिजि चात्मजे । पुत्रमुत्पाद्य कक्षीवत्संज्ञं गोधर्ममाचरन् । ततो दीर्घतमा वृद्धगोतमो गौतमस्ततः । गौतमेषु तदारभ्य सूक्तार्थः स्फुरति स्फुटः । तत्कुले विष्णुतो विष्णुस्ततो विष्णुप्रकाशकः । आत्मानन्दस्तदुत्पन्नस्तेनेदं भाष्यमीरितं ॥ इत्यात्मानंदविरचितमस्य वामीयसूक्तभाष्यं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

60

2416. Foll. 16; size 8 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page. Modern.

A comment on the *Purusha-sūkta*, the 90th hymn of the 10th *Maṇḍala* of the *Ṛik-saṃhitā*.

It begins:

रामाकांतगिरं नत्वा हेरंबं शिवमंबिकां ।
एकत्रिंशे ऽधुनाध्याये वेददीपो वितन्यते ॥

कात्यायनः नियुक्तान् ब्रह्माभिष्टौति होतृवदनुवाकेन सहस्रशीर्षेति ॥ अस्यार्थः । नियुक्तान्ब्रह्मणो ब्राह्मणमित्यादिपशून् सहस्रशीर्षेत्यनुवाकेन षोडशर्चेन ब्राह्म स्तौति होतृवदिति त्रिः प्रथमां त्रिरुत्तमामित्याद्युक्तप्रकारेणेत्यर्थः ॥

It ends: इति पुरुषसूक्तटीकः ॥

[R. JOHNSON.]

61.

2015. Foll. 50; size 9 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 7–10 lines in a page.

Saptasaṅkhyā; being the *Varga-pratīkas* of the *Ṛigveda-Saṃhitā*, each followed by seven numbers, the force of which is expressed by the combination यड्दुविमनत्,—viz. the first denoting

the number of words or padas in each varga; the second the number of padas having इति after them (e.g. *vāyo iti*); the third (? हु=हुः, as an example; or=हौ) the number of compound padas (such as *duḥ-gā*, *ṛishi-bhiḥ*); while the fourth, fifth, sixth, and seventh indicate the numbers of padas ending in *visarga*, म्, न् and र् respectively. It begins:

पद्द्विमनत् ॥ समलृक्षण ॥ ओं ॥
अग्निमीळे ॥ ४७ ॥ ० ॥ ८ ॥ १७ ॥ १३ ॥ १ ॥ ४ ॥
यदंग ॥ ४१ ॥ ० ॥ ४ ॥ ८ ॥ ९ ॥ ० ॥ ३ ॥
वायवा याहि ॥ ४९ ॥ ६ ॥ ७ ॥ १३ ॥ ८ ॥ ० ॥ १ ॥
वायविंद्रः ॥ ३६ ॥ ४ ॥ ६ ॥ ४ ॥ १२ ॥ ० ॥ ० ॥•
अश्विना यज्वरीः ॥ ४९ ॥ ४ ॥ १० ॥ १९ ॥ ३ ॥ ० ॥ १ ॥

It ends:

ऋतं च सत्यं । ० । ० । ० । ० । ० । ०। ० ।
संसमित् ६३ । ० । ६ । १९ । १८ । १ । १ ।

शके १६३४ नंदननामसंवरे (!) पौषे मासे कृष्णचतुर्थ्यां रविवारेषु मसंस्थापुस्तकं समाप्तं ॥ [Dr. John Taylor.]

62.

1732a. Foll. 47; size 8¾ in. by 3¾ in.; badly written, about A.D. 1650; Devanāgarī character; ten lines in a page.

The *Ṛigvidhāna* (A.), a metrical treatise, in four (or five) adhyāyas, on the virtues of the recitation of verses, hymns &c. of the *Ṛigveda*. It begins:

स्वयंभुवे ब्रह्मणे विश्वगोप्ते नमः कृत्वा मन्त्रदृग्भ्यस्तथैव * ।
पियक्षुरस्यृग्विधानं पुराणं पुरा दृष्टमृषिभिर्मन्त्रदृग्भिः† ॥
मन्त्रेभ्यो मन्त्रदृग्भ्यश्च समाम्नायानुपूर्वशः ।
कर्मणामृषिदृष्टानां विधिं प्रोवाच शौनकः ॥

Adhyāya II. begins fol. 11 (fol. 15*b* in B.); A. III. fol. 23 (fol. 30); A. IV. fol. 37 (fol. 48); which is followed by three odd *kaṇḍikās*, called the fifth adhyāya in Dr. R. Meyer's edition of the treatise (1878); cf. Weber's Cat. No. 124. [H. T. Colebrooke.]

* A. adds च, and omits ब्रह्मणे.

† विवक्षुरस्मि ऋग्विधानं पुराणं पुण्यदृष्ट° A.; B. om. पुराणं.

63.

1732b. Foll. 60; size 8¾ in. by 3¾ in.; clearly written, about A.D. 1700, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

The *Ṛigvidhāna* (B.). The MS. ends:

इदं पुस्तकं वृद्धनगरे वास्तव्यमाभ्यंतरनागरज्ञातीयद्विवेदी श्रीनागदाससूनुभूधरात्मजगोपीनाथजपांढिसात्मोद्भवनांहांनाज्ञी- तज्जमोहोटा तत्पुत्राविमुक्तेश्वरेण वाराणस्यां संपादितं स्वार्थं तथा च परोपकारार्थं ॥ [H. T. Colebrooke.]

64.

1355g. Foll. 24 (foll. 200–223 of the volume); size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 10–13 lines in a page.

The *Ṛigveda-Prātiśākhya*, ascribed to *Śaunaka*. Edited by A. Regnier (*Journal Asiatique*, 1856–8) with a French, and by M. Müller (1869) with a German, translation.

Dated: संवत् १७८१ समये भाद्रपदकृष्णतृतीयायां समाप्तं प्रातिशाख्यं खेदेपिनामकशिवरामभट्टस्य ॥

[H. T. Colebrooke.]

65.

28. Foll. 203 (originally 204, the last but one leaf being missing); size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1550; between eight and eleven lines in a page.

Uvaṭa's commentary on *Śaunaka's Ṛik-Prātiśākhya* (or *Pārshada*). It begins:

सूत्रभाष्यकृतः सर्वान्प्रणम्य [शि]रसा शुचिः ।
शौनकं च विशेषेण येनेदं पार्षदं कृतम् ॥
तथा वृत्तिकृतः सर्वांस्तान्सूत्रयशसस्तथा ।
तेषां प्रसादादेतेषां स्वशक्त्या वृत्तिमारभे ॥

Paṭala I. ends fol. 36*b*; II. fol. 55; III. fol. 61; IV. fol. 78*b*; V. fol. 91; VI. fol. 99; VII. fol. 115; VIII. fol. 126; IX. fol. 140*b*;

X. fol. 145*b*; XI. fol. 161; XII. fol. 163*b*; XIII. fol. 171; XIV. fol 179*b*; XV. fol. 183; XVI. fol. 190; XVII. fol. 197*b*.

The colophon at the end of the several paṭalas generally runs thus: इति श्रीपार्षद्व्याख्यायामानन्दपुरवास्तव्यवज्रटपुत्र-उवटकृतौ प्रातिशाख्यभाष्ये ०

[H. T. COLEBROOKE.]

66.

1636d. Foll. 29; size 9 in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 9–14 lines in a page. Modern.

A treatise consisting of lists of, and observations on, words occurring in the *Ṛigveda*, and presenting certain common peculiarities. On fol. 1*a* the work is called *Padagāḍha-Ṛigveda-prayoga*. *Padagāḍha*, however, is the title of the last chapter.

The MS. begins: इदानीं सर्वसामानानि ॥ अमितौजा अंगिरा नीचावया गभीरवेपा बृहच्छ्रवा नोधा दमूना नवेदा अद्वया दीर्घतमाः पृथुपाजा नृमणा नृतमाः सुमनाः विमनाः सुवासा गृध्रा ग्ना नग्ना उषाः पंथा भोजा ऋभुक्षाश्चंद्रमा अप्सराः सजोषा जातवेदा इति सर्वत्र विसर्जनीयाः ॥ इदानीं सर्वविवृतानि । वायो शतक्रतो ते सखित्वे ०

Fol. 2: इदानीं सर्वनवपदानि (!) । यस्मिन्कस्मिंस्तस्मिन् ०

Fol. 2*b*: इदानीं द्वितीयसंख्याकानि (words occurring twice) । मेधा वना स्यां चक्रे मान्यस्य मेधा । ०

Fol. 6*b*: इदानीं त्रीणि संख्याकानि (!) । *e.g.* इन्द्रे occurs thrice in the Saṃhitā as इन्द्र (*Ṛigveda* I. 4, 5; 80, 16; 132, 5).

Fol. 10: चतुःसंख्याकानि । *e.g.* उरूची (न प्रगृह्यम्); अमृता (स्वरान्ता, *i.e. udātta* and *anudātta*).

Fol. 12: पंचसंख्याकानि । e.*g.* अद्व्रम (occurs six times, but once in the *Vālakhilyas*, VIII. 59, 6). । विद्मासि (including compound forms such as आ० I. 31, 5).

Fol. 13: षट्संख्याकानि । *e.g.* उर्वी (न प्रगृह्यम्) ।

Fol. 14: सप्तसंख्याकानि । *e.g.* आयम् । सीदसि । ०

Fol. 15: अष्टसंख्याकानि ।

Fol. 15*b*: नवसंख्याकानि ।

Fol. 16*b*: दशसंख्याकानि ।

Fol. 17: एकादश० । द्वादश० ।

Fol. 18: त्रयोदश० ।

Fol. 18*b*: चतुर्दश० ।

Fol. 19: पंचदश० ।

Fol. 19*b*: षोडश० (*e.g.* दधातु) ।

Fol. 20: सप्तदश० । एकोनविंशति० ।

Fol. 20*b*: एकविंशति० । द्वाविंशति० ।

Fol. 21: चतुर्विंशति० । त्रिंशत्० ।

Fol. 21*b*: एकत्रिंशत्० । चतुश्चत्वारिंशत्० ।

Fol. 22: षट्चत्वारिंशत्० । अष्टाचत्वारिंशत्० ।

Fol. 22*b*: पंचाशत्संख्याकानि । (fifty passages are given where, in the pada, an *udātta ā* precedes an *udātta a*, *e.g.* I. 10, 2 *ā́ ā́ruhat*; I. 30, 21 *ā́ ā́ntāt*; I. 31, 4 *ā́ ā́param*, etc.

Fol. 23: इदानीं पूर्वरूपाणि । वास्तोरित्येतत्पतिशब्द उत्तर आयिर्हिविज्योतिःशोचिरित्युत्तरश्चेत् ककारो०, where a *visarjanīya* appears as *sh* in the Saṃhitā.

Then follow miscellaneous observations, such as on *trishu* besides *tṛishu*; further words without *avagraha* in the pada (अखंडितानि fol. 24*b*) such as *āvatam, adbhutam, kakshīvantam*, etc.

Finally, from fol. 25, a chapter, called *Padagāḍha*, on the accents of certain words (?), distinguisned as *akhaṇḍitāni* and *khaṇḍitāni*.

[H. T. COLEBROOKE.]

67.

2381. Foll. 332; size 8¾ in. by 4 in.; a modern MS.; beautifully written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa*. Complete; each of the eight *pañcikās* having a separate paging.

The work has been edited, with an English translation, by M. Haug (Bombay 1863); also

the text, in Roman character, with extracts from *Sāyaṇa's* commentary, by Th. Aufrecht (1879).

[GAIKAWAR.]

68.

1977. Foll. 207; size 8 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* Complete; each *pañcikā* being paged separately, and dated: शाके १७३६ भावनामसंवत्सरे. The scribe was *Rāṃbhaṭṭa*, surnamed *Śebeṃkara*, the same who, a year later, copied the pada text of the *Ṛigveda*, contained in Nos. 25 and 26 (MSS. 2023*A* and *B*).

[DR. J. TAYLOR.]

69.

310. Foll. 173; size 16 in. by 8¾ in.; copied in a large Devanāgarī hand, for Col. Martin; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* Complete; each *pañcikā* being paged separately. [H. T. COLEBROOKE.]

70, 71.

1721, 1465. Foll. 154 and 133 resp.; beautifully written, in the Devanāgarī character, about 1750; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* Complete in two volumes, of four *pañcikās* each; each *pañcikā* being paged separately. At the end there is the following note in a different handwriting: काशीकरविद्वांसोपनामकसखारामस्य पुस्तकम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

72.

2132. Foll. 71; size 16 in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* Complete.

[R. JOHNSON.]

73.

697. Foll. 241; size 9½ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* Complete; each *pañcikā* is separately numbered; on the fly-leaves there are some notes in Colebrooke's handwriting.

Pañcikās 6 and 7 are dated Saṃvat 1852 (the 6th also Śaka 1707!); *pañcikās* 1, 3, 4, 5, and 8, Saṃvat 1853 (the 5th also Śaka 1717); and *pañcikā* 2, Saṃvat 1854.

At the end of the 6th *pañcikā* the following note has been scored out: लिखितं चौबेरत्नेश्वरेण लि हरिः साम । [H. T. COLEBROOKE.]

74.

1270b. Foll. 140; size 7 in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

The *Aitareya-Brāhmaṇa.* The first four *pañcikās* only. Copied by one *Nṛisiṃha*, son of *Konerabhaṭṭa;* the first two *pañcikās* in the village *Janārdanapura*, in *Śrāvaṇa* (Thursday the 13th of light fortnight, and Sunday the 8th of dark fortnight), Śaka 1605; and *pañcikās* 4 and 5 in the village *Jahnupura*, in *Bhādrapada* (Thursday the 5th of light fortnight, and Friday the 11th of dark fortnight) of Śaka 1605 (*Rudhirodgāri-saṃvatsara*). [H. T. COLEBROOKE.]

75.

1836, 1836A. Foll. 304 and 309 resp.; size 12 in. by 4 in.; beautiful, but modern copy; Devanāgarī character; nine lines in a page.

Sāyaṇa's comment on the *Aitareya-Brāhmaṇa*, forming part of his *Mādhavīyavedārthaprakāśa.* Complete in two volumes; the first containing *pañcikās* 1–3, the second *pañcikās* 4–8.

[DR. JOHN TAYLOR.]

76.

2991. Foll. 340; size 13½ in. by 7½ in.; well written, in Devanāgarī; sixteen lines in a page.

The same work.

According to a note of Wilson, this copy was made at Bombay for the library of the East India Company, by order of the Court of Directors.

77.

1355c. Foll. 72; size 10 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; 8–10 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the eighth *pañcikā* of the *Aitareya-Brāhmaṇa*.

Dated: शालिवाहनशके १५८३ प्रवसंवत्सरे दक्षिणायने मार्गशीर्षमासे कृष्णपक्षे षष्ठ्यां तिथौ इंदुवासरे शारदानंदनवंशोद्भवेन शिवभट्टसुतेन महादेवाख्येन अष्टमपंचिकाभाष्यं स्वार्थं परार्थं चालेखि ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

78.

319. Foll. 65; size 9 in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

The *Aitareyāraṇyaka*, consisting of five *Āraṇyakas*, the 1st having five, the 2nd seven, the 3rd two,* the 4th one, the 5th three adhyāyas.

Dated Saṃvat 1854. [H. T. COLEBROOKE.]

79.

986d. Foll. 190–204 (paged 1–45, two leaves being marked 23); size 14½ in. by 8¼ in.; well written, in the Devanāgarī character, for Col. Martin; seven lines in a page.

The *Aitareyāraṇyaka*; at the end of this MS. ascribed to *Āśvalāyana*: इत्याश्वलायनोक्तं आरण्यकं नाम समाप्ताः ॥ (!) See M. Müller, *Hist. of Anc. S. Lit.* p. 335, note 2. [R. JOHNSON.]

80.

2140d. Foll. 46–56; size 15½ in. by 9 in.; fair, small handwriting; Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

The *Aitareyāraṇyaka*, here likewise ascribed to *Āśvalāyana*: इति आश्वलायनोक्तं ॥ आरण्यकं नाम समाप्तं ॥ [R. JOHNSON.]

81.

1355a. Foll. 44; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The *Aitareyāraṇyaka*. Dated: संवत् १८२७ शाके १६९२ प्रवनामसंवत्सरे (sic!) उत्तरायणे वसंतऋतौ वैशाखशुक्ल ५ इंदुवासरे लिखितं देवगोविंदरायभारद्वाजेन गणमुक्तेश्वरवासी गंगातीरनिवासी काश्यां मध्ये शुभं भूयात् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

82.

1676a. Foll. 45; size 9¼ in. by 3¾ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The *Aitareyāraṇyaka*. Dated Śaka 1684, Saṃvat 1819. [H. T. COLEBROOKE.]

83.

1762. Foll. 118; size 8 in. by 3¾ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; seven or eight lines in a page.

Portions of *Sāyaṇa's* commentary on the *Aitareyāraṇyaka*.

Foll. 1–16 contain the commentary on the first *khaṇḍa* of the second *Āraṇyaka*, not quite complete at the end.

Foll. 17–102, in a different handwriting (?), contain the commentary on the third *Āraṇyaka*, except the first two *khaṇḍas* and part of the third *khaṇḍa*, which are wanting, although there is one continuous paging of the whole MS. The first adhyāya ends fol. 48*b*. There is also a *lacuna* at

---

* The MS. has by mistake (fol. 50*b*) तृतीयस्य तृतीयो ऽध्यायः ।

the beginning of the fifth *khaṇḍa* of the second adhyāya, a page (fol. 83*b*) having been left blank.

Foll. 103–118 contain the commentary on the 14th or last *khaṇḍa* of the 5th *Āraṇyaka*.

The MS. ends:

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमोहार्दं निवारयन् ।
पुमर्थांश्चतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥

शके १५८५ शोभनसंवत्सरे आषाढमासे वदिसप्तम्यां भृगौ शारदानंदनवंशोद्भवेन महादेवेन स्वार्थं परार्थं चालेखि ॥

On the title-page there is the following note: पुस्तकमिदं देवलोपनामककेशवभट्टेनापदेवाय काशीवासिने दत्तं ।

The text of the *Aitareyāraṇyaka*, with *Sāyaṇa's* commentary, has been edited in the *Bibliotheca Indica*, by Bābu Rājendralāla Mitra (1876). *Āraṇyakas* 1–3 have been translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, vol. i. (1879).

[H. T. COLEBROOKE.]

84.

2386b. Foll. 121 (paged 1–122, no. 67 having been omitted); size 9 in. by 3¾ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; ten or eleven lines in a page.

Viśveśvara-tīrtha's Mahaitareyopanishad-bhāshyavivaraṇa, a gloss on (*Madhva*) *Ānandatīrtha's* commentary on the *Bahvṛicabrāhmaṇopanishad* (here called *Mahā-Aitareyopanishad*), being the 2nd and 3rd *āraṇyakas* of the *Aitareyāraṇyaka*. In eight (properly nine) adhyāyas. It begins:

यत्त्यागात्त्रिविधा प्रजा निरयभाग्यस्याश्रयान्मुक्तिभाग्
य: क्षेत्रे प्रपदं प्रपद्य रमते यत्सृष्टमेतज्जगत् ।
यो ऽन्वाप्यामरवल्लभो जगति य: ख्यात: शतर्च्यादिना
नाम्ना पञ्चविधो ऽपि यो निजभिदाराहित्यवान् विस्तृत: [॥ १ ॥
यो याषद्बृहतीसहस्रगणितावर्णादिषर्णात्मना
ध्यातो योग्यजनाय योग्यविशदानन्दं ददात्यञ्जसा ।
यो विश्वाक्षरसंहितां श्रुतिशतां ख्यातां विजानाति यस्
तस्मै शं भजते वरातिशरणं (?) यामो रमावल्लभम् ॥ २ ॥
तैतरेयो संहितायां* व्याकुर्मो भाष्यमुत्तमम् ।
श्रीमदानन्दतीर्थार्यैर्कृत्वा तत्प्रीतिकामुका: ॥ ३ ॥
नाम्नायार्थविचारणे कुशलिनो नो शब्दवारां निधौ
स्नातन्यायविचारदूरमतय: शिक्षानिरुक्तातिगा: ।
अप्येवं गुरुवर्यदेशिकमहाचार्यप्रसादान्महा-
भूत्यर्थमहणाय भाष्यविवृतौ यत्नं वयं कुर्महे ॥ ४ ॥

अथेष्टानिष्टप्राप्तिपरिहारेप्सूनां तदुपायमजानतां तत्पदवोदीपकपुरुषाभावात्° अन्यैरन्यथा व्याख्यातामैतरेयोपनिषदं यथावद् व्याख्यातुकाम: श्रीमत्पूर्णप्रज्ञाचार्य: ° प्रणमति । नारायणमिति । अहं नारायणं शरणमियामित्यन्वय इतरपरिहारेण नारायणशरणप्राप्तौ किंनिमित्तमित्यत आह । निखिलेति । °

Fol. 3: ऐतरेयेण प्रोक्तत्वादैतरेयीत्यस्या उपनिषदो नामोक्त्वा नामान्तरमपि निर्वचनपूर्वकं प्रमाणवचनेनाह । महाभूतिरिति । एष पन्था इत्यादि प्रघट्टकं प्रमाणेन व्याचष्टे । °

The original colophon: इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितश्रीमन्महैतरेयोपनिषद्भाष्यविवरणे [विश्वेश्वरतीर्थमुनिविरचिते] ° has been everywhere altered to इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचिते तैतरीयसंहिताभाष्ये° ।

[H. T. COLEBROOKE.]

85.

183e. Foll. 25 (foll. 132–156 of the volume); size 10 in. by 4¼ in.; well written in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Śaṅkara's commentary on the *Aitareyopanishad*, being the 4th, 5th and 6th adhyāyas of the 2nd *Āraṇyaka* of the *Aitareyāraṇyaka*.

The 7th (and last) adhyāya, which is generally included in the *Aitareyopanishad*, has not been commented upon by *Śaṅkara*, whence it has also been omitted in Röer's edition. See Colebrooke, Misc. Ess., I. p. 42.

Dated Sake 1685.

[H. T. COLEBROOKE.]

86.

138c. Foll. 21 (foll. 84–104 of the volume); size 10 in. by 4¼ in., fairly written, in Devanāgarī; ten or eleven lines in a page.

The same work. Dated Saṃvat 1848.

---

* This is an alteration of ऐतरेयोपनिषदो.

87.

1084b. Foll. 46 (foll. 91–136 of the volume); size 13½ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

An exposition of *Śaṅkara's* commentary on the *Aitareyopanishad*, by *Abhibhava-Nārāyaṇendra-Sarasvatī*, disciple of *Kaivalyendra-Sarasvatī*; being identical with that of *Ānandajñānagiri*, disciple of *Śuddhānanda*, printed in the *Bibl. Ind.* edition.

The colophon (fol. 40) runs thus:

इति श्रीमत्कैवल्येंद्रसरस्वतीपूज्यपादशिष्यश्रीमत्ज्ञानेंद्रसरस्वतीपूज्यपादशिष्यश्रीमदभिभवनारायणेंद्रसरस्वतीविरचितायामैतरेयभाष्यटीकायां षष्ठो ध्यायः ॥

After this there follows a comment, occupying the last leaf, on the seventh adhyāya, which, as Colebrooke remarks in the margin, is "almost word for word as in *Sāyaṇa's* commentary," and the colophon of which is simply इति सप्तमाध्यायदीपिका संपूर्णम् ॥ Dated Saṃvat 1853.

[H. T. COLEBROOKE.]

88.

138d. Foll. 27 (foll. 105–131 of the volume); size 10 in. by 4¼ in.; well written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the *Aitareyopanishad*.

After the colophon: इत्यात्मषट्कः समाप्तं ॥ शाके १६८५ सुभानुनामसंवत्सरे ०

[H. T. COLEBROOKE.]

89.

3106. Foll. 137; size 9½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character, by two different scribes; ten and nine lines in a page.

The *Kaushītaki-* (or *Śāṅkhāyana-*) *Brāhmaṇa*. Complete in thirty adhyāyas. The MS. begins:

कौषीतकिब्राह्मणं लिख्यते । ओं अग्निर्वै लोक उभये देवमनुष्या आसुस्ते देवा स्वर्गं लोकं यंतो ऽग्निमूचुस्त्वं नो ऽस्य लोकस्याध्यक्ष एधीति ०

Fol. 61: इति पंचदशो ऽध्यायः समाप्तः ॥ इति कौषीतकिब्राह्मणे पूर्वार्द्धं संपूर्णं ॥ संवत् १६७६ वर्षे शाके १५४१ समये आश्विनशुदि ६ रवौ अद्येह श्रीवृद्धनगरवास्तव्यं आभ्यंतरनागरज्ञातीयठा ० विनायकसुतजगन्नाथेन श्रीश्री अविमुक्तवाराणशीमध्ये लिखितं ०

The *Uttarārdha* is dated: संवत् १५५७ वर्षे मार्गेशिरवदि (!) १ दिने ब्यवधीमेन लिखितमिदं ब्राह्मणं ॥ अद्येह श्रीवृद्धनगरे आभ्यंतरनागरज्ञातीयपाठ्ऽव्यवकालुआसुतव्यवनानाकेन दुवे श्रीमुरारिब्राह्मणाय । दुवे श्रीमुरारिब्राह्मणाय । श्रीविष्णुप्रीत्यर्थं ब्राह्मणतस्तकं धर्मेण दत्तं ॥

For other MSS. see Weber's Cat. Nos. 79 and 1406–7; for an analysis of this *Brāhmaṇa*, *Indische Studien*, vol. ii., p. 288 ff.

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

II. Sāma-Veda.

90.

135a. Foll. 59; size 9½ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; six or seven lines in a page.

The *Pūrva* (or *Chandas*) *-ārcika* of the *Sāma-veda-Saṃhitā*, in the *Saṃhitā-pāṭha*; accented.

Dated: संवत् १६७२ वर्षे श्रावणशुदि १ रवौ अद्येह वाराणसीस्थितश्रीविश्वेश्वरराजधान्यां ब्र. शिवदाससुतमाधवेन लिखितं ०। इत्यार्चिके छंदसीसंहिता समाप्ता ॥

The two *ārcikas* of the *Sāma-saṃhitā* have been published by Th. Benfey (1848); also, with *Sāyaṇa's* commentary, and the *Gānas*, by *Satyavrata Sāmāśramin*, in the *Bibl. Ind.* (1874–8).

[H. T. COLEBROOKE.]

91.

1283a. Foll. 15; 4to, size 13 in. by 10 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page.

The *Pūrvārcika*; accented. Dated (? A.D. 1813) शकाब्दा १७ । गणेशाय नम ० ॥ राम ० ३५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

92.

774b. Foll. 28; size 10 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The same work; accented. Dated Samvat 1857, the year named *Prajāpati*.

[H. T. COLEBROOKE.]

93.

2130a. Foll. 12; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

The same work; without accents.

[R. JOHNSON.]

94.

2130f. Foll. 16; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, by the same hand as no. 93 (2130*a*); twelve lines in a page.

The *Pūrvārcika*, in the *Pada-pāṭha*; not accented.

[R. JOHNSON.]

95.

1280d. Foll. 27; 4to, size 13 in. by 9¾ in.; well written, in Devanāgarī; twenty-four lines in a page. Modern.

The *Uttarārcika* in the *Saṃhitā-pāṭha*; accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

96.

2109. Foll. 105; size 9¾ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The same work; accented.

संवत् १८७० ॥ वर्षे कार्त्तिकसुदी ३ रवीवारेण लिखितम् त्रोपाठीश्रीकृष्णबालकृष्णब्राह्मणमाढचातुरवेदी वाराणशीवा-स्तव्यं ०

[GAIKAWAR]

97.

2130e. Foll. 23; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page. Modern.

The first six *prapāṭhakas* of the *Uttarārcika*, in the *Saṃhitā-pāṭha*; not accented.

[R. JOHNSON.]

98.

774a. Foll. 35; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; good handwriting; nine lines in a page. Modern.

The *Uttarārcika*, in the *Saṃhitā-pāṭha*, from the beginning to the end of the first *ardha* of the seventh *prapāṭhaka*; not accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

99.

1280e. Foll. 28 (numbered 1–23, 21–26); size 13 in. by 9¾ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-four lines in a page. Modern.

The *Uttarārcika* in the *Pada-pāṭha*; accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

100.

2130d. Foll. 50; size 15½ in. by 8¾ in.; Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The same work; not accented. Modern.

[R. JOHNSON.]

101.

1281e. Foll. 30 and 31*a* of the volume; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Āraṇya(ka)-saṃhitā*—being the seventh *prapāṭhaka* of the *Pūrvārcika* in the *Naigeya* recension,—with the *Mahānāmnī* hymns. The *Saṃhitā* text, accented.

Editions have been published by S. Goldschmidt (*Monatsberichte der Berl. Acad.*, 1868), and by Satyavrata Sāmaśramin, in the *Bibliotheca Indica*.

[H. T. COLEBROOKE.]

102.

665d. Foll. 199–201 of the vol.; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper (water-mark

1802); fairly written, in Devanāgarī; sixteen lines in a page.

The same work; without accents.

[H. T. COLEBROOKE.]

103.

1280c. Foll. 3; 4to, size 13 in. by 9½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The same work in the *Pada-pātha;* accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

104.

1283b. Foll. 71; 4to, size 13 in. by 10 in.; beautifully written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

Sāyaṇa's comment on the *Pūrvārcika* of the *Sāmaveda-Saṃhitā.* It ends: छंदसिकाविवरणं माधवाचार्यैकृतं परिसमाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

105.

3004. Foll. 133; size 14 in. by 5½ in.; well written (for the Bombay Government); Devanāgarī character; nine lines in a page.

Another copy of the same portion of *Sāyaṇa's* commentary.

106.

3005. Foll. 203; size 14½ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī; 7–9 lines in a page.

Sāyaṇa's comment on the *Uttarārcika.*

[Copied for the Bombay Government.]

107.

1092. Foll. 57; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-four lines in a page.

The *Grāmageya-* (or *Veya-*) *gāna*, in seventeen *prapāṭhakas;* figured for chanting. This MS. calls it *Vedagānam.* [H. T. COLEBROOKE.]

108.

665c. Foll. 130 (foll. 69–198 of the volume); 4to, size 12 in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page; European paper (water-mark 1802).

The *Grāmageyagāna*; not figured. It ends: इति सौम्यपर्वं समाप्तम्। [H. T. COLEBROOKE.]

109.

2121. Foll. 268; size 9½ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; seven lines in a page.

The *Grāmageyagāna;* figured. In the margin marked वेय॰ throughout. The MS. ends:

[पावमानपर्वः समाप्तः by a different hand] । इति ग्रामे गेयगाने सप्तदशप्रपाठकः॥ स्वस्ति संवत् १८०२ वर्षे वैशाखवद १३ गुरु॥ ल॰ ज्ञा॰ आशारामगंगारामेण[स्वयं] ॥ बारेज्ञापूर्वग्रामशुक्ल॰ नरसिंहसुतकाशीरामपठनार्थे वेयग्रंथ समाप्तः॥॰ [GAIKAWAR.]

110.

665b. Foll. 49 (foll. 19–68 of the volume); 4to, size 12 in. by 9 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 12–14 lines in a page; European paper (water-mark 1802).

The *Araṇyagāna,* in six *prapāṭhakas;* with the supplement called *Mahānāmnī* (foll. 48, 49); not figured. [H. T. COLEBROOKE.]

111.

68a. Foll. 44; size 10¾ in. by 3¾ in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The same treatise, without the *Mahānāmnī;* figured.

Dated: संवत् १५८७ समये वैशाषसुदिप्रतिपदा शुक्रे॥ लिखितं हरिहरेण। स्वरिवं श्रीगोविन्दात्मजहरिहरस्येदं पुस्तकम्।॰ [H. T. COLEBROOKE.]

112.

2389a. Foll. 58; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; eight or nine lines in a page.

The same treatise, with the *Mahānāmnī*; figured for chanting.

Dated: संवत् १६९६ वर्षे माघकृष्णनवम्यां तिथौ मंगरवासरे । अद्येह श्रीवाराणसीमध्ये गोपालतृपाठिकस्य पुत्रः । हरिराम आत्मापठनार्थे° मयालिष्यत ॥ [GAIKAWAR.]

113.

1294. Foll. 19; 4to, size 13 in. by $9\frac{1}{2}$ in.; well written, in Devanāgarī; twenty-five lines in a page. Modern.

The same work, with the *Mahānāmnī*; not figured. [H. T. COLEBROOKE.]

114.

1295. Foll. 20; 4to, size 13 in. by $9\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The same treatise, with the *Mahānāmnī*; figured. [H. T. COLEBROOKE.]

115.

321b. Foll. 51; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; seven lines in a page. Modern.

Another copy of the *Āraṇyagāna*, with the *Mahānāmnī*; not figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

116.

1090. Foll. 107; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in the Devanāgarī character, by the same recent hand as No. 107 (MS. 1092); twenty-three lines in a page.

The *Ūhagāna* in twenty-three *prapāṭhakas*; figured for chanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

117.

2138. Foll. 90; size $15\frac{1}{2}$ in. by 9 in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

The *Uhagana*; not figured.

Dated Saṃvat 1841. [R. JOHNSON.]

118.

321a. Foll. 49; size 12 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī (foll. 37–49 by a different hand from the rest); ten lines in a page. Modern.

The *Ūhagāna*, *prapāṭhakas* 1–9; not figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

119.

1298. Foll. 39; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in Devanāgarī, by the same recent hand as No. 116 (MS. 1090); 25 lines in a page.

The *Ūhagāna*, *prapāṭhakas* 1–9. (It ends: इत्यूहगान समाप्तं). Not figured.

[H. T. COLEBROOKE.]

120.

1091. Foll. 25; 4to, size 13 in. by 10 in.; well written, in the Devanāgarī character; by the same hand as the preceding MS.; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Ūhyagāna*, in six *prapāṭhakas*; figured. According to Dr. Burnell, the correct title is *Ūharahasya-* (or simply *Rahasya-*) *gāna*. This MS. calls it *Ūhagāna*. [H. T. COLEBROOKE.]

121.

2130k. Foll. 26; size $15\frac{1}{2}$ in. by $8\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

The *Ūhyagāna*; not figured. [R. JOHNSON.]

122.

1280a. Foll. 5; 4to, size 13 in. by $9\frac{1}{2}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Stobha* (or musical words and syllables inserted in the chants) in two *prapāṭhakas*; accented (A.). It begins :

१२ ३ ३१२ ३ १२ १३
अथ स्तोभ । प्रकृतिः । प्र । कृतिः । अश्वाः । [गावः om. A.]।
३ १२ ३१ १२
हुवेवसु । हुवे । वसु ।

In Burnell's Cat. of Ved. MSS., No. cliii., the work is called *Stobhapada*. Printed in the Calcutta edition, vol. ii. p. 519 *seq*.

[H. T. COLEBROOKE.]

123.

1667b. Foll. 19; size 9¼ in. by 4 in., fairly written, in Devanāgarī; six lines in a page.

The same work; accented.

Dated : संवत् १५७३ समये अश्वीनवदि ५ चन्द्रवासरे अस्मिन्काले वर्तमाने महाराजाधिराजवीरसिंहदेवराज्ये तस्मिन्काले श्रीनगरे गहोराशुभस्थाने तस्य देशस्य पश्चिमकोणे कहियग्रामे पयोष्णितटे तत्रावविलङ्घिते श्रीपाठिश्रीशिवनाभस्तमग्रामशर्मे (!) आत्मपठनार्थे पुस्तकि लिखितम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

124.

665b. Foll. 255–262 of the vol.; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Devanāgarī; fourteen or fifteen lines in a page.

The same work; without accents.

[H. T. COLEBROOKE.]

125.

2130b. Foll. 83; size 15½ in. by 8¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

The *Tāṇḍya-*, or *Pañcaviṃśa-Brāhmaṇa*, in twenty-five *prapāṭhakas*. Published, with *Sāyaṇa's* commentary, by *Ānandacandra Vedāntavāgīśa*, in the *Bibliotheca Indica* (1870–4).

[R. JOHNSON.]

126.

1297. Foll. 74; 4to, size 13 in. by 9½ in.; beautifully written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

Another copy of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

127.

878. Foll. 184, of which two (foll. 10 and 12) are missing; size 10½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 16th century; 9–12 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the *Tāṇḍya-Brāhmaṇa*. Incomplete. This MS. contains only the second *pañcikā*, or *prapāṭhakas* (*adhyāyas*) 6–10.

[H. T. COLEBROOKE.]

128.

1281c. Foll. 15–26*b*; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Shaḍviṃśa-Brāhmaṇa* (including the *Adbhuta*) in five *prapāṭhakas*.

[H. T. COLEBROOKE.]

129.

665e. Foll. 202–225; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper (water-mark 1802); fairly written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

130.

1281f. Foll. 31*b*–60; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Chāndogya-Brāhmaṇa*, complete in ten *prapāṭhakas*, the last eight of which constitute the *Chāndogyopanishad*.

The first *prapāṭhaka* (8 *kaṇḍikās*) begins: ओँ नमः सामवेदाय ॥ ओँ देव सवितः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिम्भगाय । दिव्यो गंधर्वः केतपूः केतन्नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ।०

The second *prapāṭhaka* (8 *kaṇḍikās*) begins: यः प्राच्यां दिशि सर्पराज एष ते बलिः । यो दक्षिणस्यां दिशि सर्पराज एष ते बलिः ।० The MS. is not very correct.

[H. T. Colebrooke.]

131.

2130c. Foll. 23; size 15¼ in. by 8¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page. Modern.

The *Chāndogyopanishad*, in eight *prapāṭhakas*.

Published, with *Śaṅkara's* and *Ānandajñānagiri's* commentaries, in the *Bibliotheca Indica*, by Dr. E. Röer. Translated, in the same series, by *Rājendralāla Mitra* (1862); and, in the *Sacred Books of the East*, vol. i., by F. M. Müller (1879).

[R. Johnson.]

132.

68b. Foll. 41; size 10¾ in. by 3¾ in.; well written, in the Devanāgarī character, in the 16th century; ten lines in a page.

The *Chāndogyopanishad*.

[H. T. Colebrooke.]

133.

2389b. Foll. 64; size 8½ in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The same work.

Dated: सं० १५८२ समये आषाढस्य सिते पक्षे षष्ठ्यां भृगाववेह श्रीमदानंदपुरे वास्तव्य आभ्यंतरनागरज्ञातीयत्रवाडीकृष्णस्येयं पुस्तिका । देवजीकेनेयं पुस्तिका लिखिता ०

On the back of the last leaf: नरसिंहसुत् काशीनाथस्येदं छांदोग्योपनिषदः पुस्तकं ॥ [Gaikawar.]

134.

1759. Foll. 69; size 7½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 9–11 lines in a page. Modern.

The same work.

The scribe has added the following *ślokas* at the end:

ब्रह्म कैवल्यं जाबाल श्वेताश्वो हंस आरुणिः ।
गर्भो नारायणश्चैव बिंदुनादशिरः शिखा ॥ १ ॥
मैत्रायणीकौषीतकी बृहज्जाबालतापिनी ।
कालाग्निरुद्रमैत्रेयीसुबालक्षुरिमंत्रिकाः ॥ २ ॥

[H. T. Colebrooke.]

135.

1822d. Foll. 37 (103–139 of vol.); size 12½ in. by 15¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page. Modern.

The *Chāndogyopanishad*.

At the beginning and end the MS. has the following prayer:

आप्यायंतु ममांगानि वाक् प्राणश्चक्षुः श्रोत्रमथो बलमिंद्रियाणि च सर्वाणि सर्वं ब्रह्मोपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुर्यां मा मा ब्रह्म निराकरोत् अनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मे अस्तु तदात्मनि निरते य उपनिषत्सु धर्मास्ते मयि संतु ते मयि संतु ॥

[Dr. John Taylor.]

136.

1625c. Foll. 47; size 9¼ in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character, towards the end of the 17th century; nine lines in a page.

The *Chāndogyopanishad*.

[H. T. Colebrooke.]

137.

2423b. Foll. 30; size 9 in. by 5½ in.; Devanāgarī character; excellent handwriting; ten lines in a page. Modern.

The *Chāndogyopanishad.* Incomplete; it breaks off in the middle of the 16th *kaṇḍikā* of the 6th *prapāṭhaka* (of the *Brāhmana*).

138.

990a. Foll. 154; size 13½ in. by 5¼ in.; fairly well written, in Devanāgarī; 9–13 lines in a page.

The *Chāndogyopanishad,* with *Śaṅkara's* commentary (*bhāshya*).

Dated Saṃvat 1853. [H. T. Colebrooke.]

139.

990b. Foll. 134; same size; well written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Chāndogyopanishad-bhāshyaṭīkā, a commentary on *Śaṅkara's* work, by *Ānandajñānagiri.*

It ends: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकमननादीनि कृत्वा वैसमाधिपरयेगिनां श्रीशुद्धानंदपूज्यपादशिष्यभगवदानंदज्ञानगिरिकृतायां छांदोग्यभाष्यटीकायामष्टमो ध्यायः ॥ संमतं १८५३ जेटमासे शुक्लपक्षे चतुरदश्याम् १४ सोमवारे ॰

[H. T. Colebrooke.]

140.

608. Foll. 91; size 9¾ in. by 3¼ in.; fairly well written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; 8–10 lines in a page.

Chandogopanishad-bhāshyavivṛiti, an exposition, by *Vyāsatīrtha* (disciple of *Jayatīrtha*), of (*Madhva*) *Ānandatīrtha's* commentary on the *Chāndogyopanishad.* It begins:

प्रणम्य रमणं लक्ष्म्याः पूर्णबोधान्गुरूनपि ।
छन्दोगोपनिषद्भाष्यविवृतिः क्रियते मया ॥

इहामुत्र भोगविरक्तस्य शमादिमतो मुमुक्षोरनिष्टनिवृत्तीष्टप्राप्तिसाधनप्रतिपादिकां छंदोगोपनिषदं यथावद्व्याचिख्यासुर्भगवानानंदतीर्थमुनिः स्वयमंतरायविधुरो ऽपि शिष्यान् शिक्षयन् निरंतरायं प्रारिप्सितपरिसमाप्त्यादिहेतुतया शिष्टाचारपरंपरादिप्राप्तं तदङ्गगुणवत्तया भगवत्स्तुतिरूपमंगलाचरणमादावाचरति। सत्युद्रिक्तेति

It ends: इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादविरचितश्रीमछंदोगोपनिषद्भाष्यटीकाया जयतीर्थपूज्यचरणशिष्यव्यासतीर्थविरचितायां अष्टमो ध्यायः समाप्तः॥ [H. T. Colebrooke.]

141.

1281a. Foll. 1–6*b*; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Kauthuma* text of the *Ārsheya* (or *Ārsha*)-*Brāhmaṇa*; in three *prapāṭhakas.*

The work has been edited, with extracts from *Sāyaṇa's* commentary, by Dr. A. Burnell, Mangalore 1876. A new recension, belonging to the *Jaiminīya*, or *Talavakāra* school, was discovered by the same scholar, and published by him at Mangalore, 1878. [H. T. Colebrooke.]

142.

665g. Foll. 244–254; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper (water-mark 1802); fairly written, in Devanāgarī; fourteen lines in a page.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

143.

1281b. Foll. 6*b*–14*b*; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Sāmavidhāna-Brāhmaṇa*, in three *prapāṭhakas.* Edited, with *Sāyaṇa's* commentary, by Dr. A. C. Burnell, 1873.

[H. T. Colebrooke.]

144.

665f. Foll. 226–243; 4to, size 11½ in. by 9 in.; European paper; fairly written, in Devanāgarī; 14 lines in a page.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

145.

1281d. Foll. 26*b*–29*b*; 4to, size 13 in. by 9½ in.; well written, in the Devanāgarī character; twenty-five lines in a page. Modern.

The *Vaṃśa-Brāhmaṇa.*

The work has been edited by A. Weber, *Ind. Stud.* vol. iv.; and, with *Sāyaṇa's* commentary, by A. Burnell, 1873.

[H. T. COLEBROOKE.]

146.

2130h. Foll. 174*a*–174*b*; size 15½ in. by 9 in.; seventeen lines in all; Devanāgarī character. Modern.

The same work. [R. JOHNSON.]

147.

2130g. Foll. 173*b*–174*a*; size 15½ in. by 9 in.; eighteen lines in all; Devanāgarī character. Modern.

The *Devatādhyāya.* It has been published, with *Sāyaṇa's* commentary, by A. Burnell, 1873.

The colophon is: इत्यग्निब्राह्मणदेवताध्यायः संपूर्णः ॥

[R. JOHNSON.]

148.

2130i. Foll. 174*b*–176; size 15½ in. by 9 in.; twenty-seven lines in all; Devanāgarī character. Modern.

The *Saṃhitopanishad-Brāhmaṇa,* in five sections.

Edited, with a commentary, by A. Burnell, 1877. [R. JOHNSON.]

IIIa. Black Yajur-Veda.

149, 150.

1701, 1702. Foll. 237 and 255 resp.; size 9½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page. Modern.

The *Taittirīya-Saṃhitā* in the *Saṃhitā-pāṭha.* Unaccented, with the exception of the first seven leaves of the 6th Ashṭaka (vol. ii. foll. 98–104). Complete in two volumes, the first containing four, the second three, Ashṭakas; each Ashṭaka being paged separately.

Ashṭakas I., III. and V. were copied by the same scribe; Asht. II., IV., VII., and foll. 1–29 of the VI. Asht. by a second, and foll. 30–69 of the same book, by a third scribe.

The whole of this *Saṃhitā* has been published, in the Roman character, by Prof. A. Weber, in vols. xi. and xii. of his *Indische Studien,* 1871–2. Also, with *Sāyaṇa's* commentary, in course of publication, in the *Bibl. Ind.,* since 1860.

[H. T. COLEBROOKE.]

151.

1325. Foll. 143; size 11½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; eleven lines in a page.

The seventh, or last, *kāṇḍa* of *Sāyaṇa's* commentary (*Mādhavīya-Vedārthaprakāśa*) on the *Taittirīya-Saṃhitā.* Incomplete in the beginning. The first, and part of the second, *anuvākas* of the first *prapāṭhaka* are wanting. The beginning of the second and concluding part of the first *anuvākas* have however been supplied on fol. 1*a* by a different hand. [H. T. COLEBROOKE.]

152.

1857a. Foll. 16; size 12 in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twelve or thirteen lines in a page. Modern.

A portion of *Sāyaṇa's* commentary on the fifth *prapāṭhaka,* and *anuvākas* 1–10 (and the beginning of the 11th) of the seventh *prapāṭhaka* of the fourth *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Saṃhitā.*

The comment on the fifth *prapāṭhaka* (or *Śatarudriya*) is called *Rudrabhāshya.*

Foll. 1–4 are slightly injured by insects.

[DR. J. TAYLOR.]

153.

1625B. Foll. 65; size 8 in. by 5 in.; clearly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Modern.

Bhaṭṭa Bhāskara Miśra's commentary on the *Rudrapraśna*, also called *Śatarudriya* (or *Rudropanishad*), being the fifth *prapāṭhaka* of the fourth *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Saṃhitā*.

Incomplete. The MS. breaks off in the tenth, or last but one, *anuvāka*.

It begins:

अथ नारीश्वरं वन्दे क्षुत्पिपासाप्रशान्तये ।
व्याधिनाशाय सततं सर्वपापक्षयाय च ॥

अतः परं अग्निकांडमेव व्याख्येयं। तत्र चरमायामिष्टिकायां जुहोति। शतरुद्रियं जुहोति। नमस्ते रुद्रमन्यव इति।°

In the margin of fol. 1 the work is called: आपस्तंब चरण उपनिषद्. [H. T. Colebrooke.]

154.

293. Foll. 322; size 10 in. by 4½ in; fairly written, in the Devanāgarī character; by two different scribes.

The *Taittirīya-Brāhmaṇa*, according to the *Āpastamba-śākhā*, in three *kāṇḍas*.

The work has been published, together with *Sāyaṇa's* commentary, in the *Bibliotheca Indica*, by *Bābū Rājendralāla Mitra*.

Kāṇḍa I. consists of 99 leaves; copied by one *Mukuṇḍabhaṭṭa*(*lekhaka*), about A.D. 1780.

Kāṇḍa II., consisting of 67 leaves, of which three (35, 37, and 66) are wanting, was written about A.D. 1650.

Kāṇḍa III. of 159 leaves; in the same recent handwriting as *kāṇḍa* I.

A few leaves in the beginning of the third *kāṇḍa* only are accented (viz., the first *anuvāka*, and *kaṇḍikas* 1–8 of the second).

On the first and last leaves the work is called *Āpastamba-Brāhmaṇa*. [H. T. Colebrooke.]

155.

103. Foll. 190; size 9⅝ in. by 3⅝ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page. Modern.

The *Taittirīya-Brāhmaṇa*, from the beginning of the third adhyāya of the first *kāṇḍa* to the end of the seventh adhyāya of the second *kāṇḍa*. Not accented.

Kāṇḍa I.,	adhyāya	3,	foll.	32–45.
„	„	4,	„	46–61.
„	„	5,	„	62–76.
„	„	6,	„	16–31.
„	„	7,	„	1–15.
„	„	8,	„	90–91.
Kāṇḍa II.,	adhyāya	1,	foll.	77–89.
„	„	2,	„	100–115.
„	„	3,	„	116–127.
„	„	4,	„	128–144.
„	„	5,	„	145–155.
„	„	6,	„	156–179.
„	„	7,	„	180–191.

[H. T. Colebrooke.]

156.

1554. Foll. 91; size 10⅝ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the 17th century; ten lines in a page.

The third *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Brāhmaṇa*. Not accented. [H. T. Colebrooke.]

157.

1653. Foll. 206; size 9¼ in. by 3½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; modern; seven lines in a page.

The third *kāṇḍa* of the *Taittirīya Brāhmaṇa*. Not accented. Each *prapāṭhaka* is paged separately. Bound in the following order:

Kāṇḍa III.,	adhyāya	1,	foll.	20–36.
„	„	2,	„	1–19.
„	„	3,	„	65–83.
„	„	4,	„	45–48.
„	„	5,	„	37–44.
„	„	6,	„	49–64.
„	„	7,	„	84–115.
„	„	8,	„	116–139.
„	„	9,	„	140–162.
„	„	10,	„	163–175.
„	„	11,	„	176–190.
„	„	12,	„	191–206.

[H. T. Colebrooke.]

158.

1145. Foll. 371, of which three leaves (62, 352 and 362) are missing; size 8¾ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the 17th century; ten lines in a page; slightly worm-eaten throughout.

Sāyaṇa's commentary on the third *kāṇḍa* of the *Taittirīya-Brāhmaṇa*, forming part of his *Mādhavīya-Vedārthaprakāśa*. Complete, save the defect noticed above. [H. T. Colebrooke.]

159.

2743M. Foll. 4; size 8¾ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; eight lines in a page.

The *Kāṇḍānukrama* of the *Ātreyī Śākhā* of the *Taittirīya-Veda*. [H. T. Colebrooke.]

160.

965b. Foll. 14; size 8¾ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the 17th century; ten lines in a page.

The same work, with a commentary (*vistāra* or *vivaraṇa*, from fol. 3*b*). Both text and commentary have been published by Prof. Weber, *Indische Studien*, vol. iii. pp. 373–401 (the text reprinted in his edition of the *Saṃhitā*, ib. vol. xii. p. 350 *seq.*).

At the end is found: ० लोक्ष्यते कान्हदेवसूतरामदेव ॥

[H. T. Colebrooke.]

161.

1577F. Foll. 11; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Another copy of the *Kāṇḍānukramaṇikā-vivaraṇa*.

Dated: संवत् १६५० शके । शुभकृत्संवत्सरे भाद्रपदसुदिपौर्णमास्यां भृगुवासरे काश्यां विश्वेश्वरसंनिधौ भैरवेण लिखितं स्वार्थं परार्थं वा ॥

Outside the MS. is marked: श्रीविद्यानिधानकवींद्रसरस्वतीनां कांडानुक्रमणिका ।

This MS. was not used by Prof. Weber. Another MS. (1623) made use of by him—containing, besides, the *Niruktavṛitti*, and *Bṛihaspati-sarvaprayoga*—seems to have been lost.

[H. T. Colebrooke.]

162.

1686a. Foll. 87; size 9½ in. by 4 in.; pretty well written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the last century; ten lines in a page.

The *Taittirīyāraṇyaka*, complete in ten *prapāṭhakas*. Of these, *prapāṭhakas* 7–9 constitute the *Taittirīyopanishad*, while the 10th *prapāṭhaka* is called *Yājñikī*, or *Nārāyaṇīyā*, *upanishad*. The last four *prapāṭhakas* only are accented in this copy (from fol. 65*b*).

The *Āraṇyaka* has been published, together with *Sāyaṇācārya's* commentary on *prapāṭhakas* 1–6 and 10, by *Rājendralāla Mitra*; the *Upanishad*, with *Śaṅkarācārya's* commentary and *Ānandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer. The *Upanishad* consists of three *adhyāyas* or *vallīs*, the first of

which is called *Śikshādhyāya*, the second *Brahmānandavallī*, the third *Bhṛiguvallī*. These three chapters, when forming part of the *Taittirīyāraṇyaka*, also bear separate names; the 7th *prapāṭhaka* being called *Sāṃhitī-upanishad*, whilst the 8th and 9th appear as *Vāruṇī-upanishad*. The *Upanishad* has been translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, vol. xv. (1884).

[H. T. Colebrooke.]

163.

1980. Foll. 127; size 8 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 9–11 lines in a page. Modern.

The *Taittirīyāraṇyaka*; accented.

[Dr. John Taylor.]

164.

1738. Foll. 148; size 9 in. by 3 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The *Taittirīyāraṇyaka*; unaccented.

Dated: संवत् १८५३ पौसशुक्लपक्ष १३ मंगलवार.

[H. T. Colebrooke.]

165.

1339. Foll. 222; size 11½ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, by several hands, in the early part of the last century; 10–16 lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the first six *prapāṭhakas* of the *Taittirīyāraṇyaka*. The book formerly belonged to one *Gaṅgādharadīkshita*.

[H. T. Colebrooke.]

166.

1355b. Foll. 28 (foll. 45–72 of the volume); size 10¼ in. by 3¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī handwriting, about A.D. 1720; nine lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the third *prapāṭhaka* of the *Taittirīyāraṇyaka*.

[H. T. Colebrooke.]

167.

2384b. Foll. 46; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of last century; ten lines in a page.

The same chapter of *Sāyaṇa's* commentary. The 18th *anuvāka* having been omitted, the last three *anuvākas* (19–21) are numbered 18–20.

It ends: इति माधवीये यजुरारण्यके वेदार्थप्रकाशे विंशो नुवाकः ॥ २० ॥ समाप्तश्चायं प्रपाठकः ॥ ० ॥ रामरायस्येदं पुस्तकं ०

[H. T. Colebrooke.]

168.

1981b. Foll. 14; size 8½ in. by 4 in.; clearly written, in Devanāgarī, in the present century, on European paper; nine lines in a page.

The *Taittirīyopanishad*, being the seventh, eighth and ninth chapters of the *Taittirīyāraṇyaka*. Foll. 1–9, or to about the middle of chapter ii. section 8, are accented.

[Dr. John Taylor.]

169.

1355d. Foll. 25 (foll. 146–170 of the volume); size 10 in. by 2¾ in.; indifferent and minute Bengālī handwriting of the latter part of the 17th century; 13–15 lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Taittirīyopanishad*. [H. T. Colebrooke.]

170.

2224. Foll. 42; size 9¼ in. by 4 in; legibly written, in Devanāgarī; ten or eleven lines in a page. Modern.

Śaṅkaracārya's Taittirīyopanishad(vivaraṇa)-bhāshya. [R. Johnson.]

सत्यमेव जयते

171.

1095E a. Foll. 30; size 11½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 10–14 lines in a page.

The same work.

Dated: संवत् १८५५ ज्येष्ठशुक्ल ७ सोमे लि० गदाधरेण।

[H. T. Colebrooke.]

172.

138a. Foll. 51; size 10 in. by 4¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page. Modern.

The same work. [H. T. Colebrooke.]

173.

1822a. Foll. 35; size 12¼ in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the present century, on European paper; twelve lines in a page.

Sankarācarya's Taittirīyopanishad-bhāshya.

Dated: शके १७८१ प्रमाथी नाम भाद्रकृष्णचतुर्थ्यां सोमवासरे ०

[Dr. John Taylor.]

174.

1822b. Foll. 38 (37–74 of vol.); the same size and paper; fairly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page.

The *Taittirīyaka(śruti-sāra)vārttika*, being a metrical paraphrase, by *Sureśvara*, of the *Taittirīyopanishad(bhāshya)*.

It begins:

सत्यं ज्ञानमनंतमेकममलं ध्वस्तांधकारं परं
निर्द्वैतं हृदि पद्ममध्यनिलयं निःशेषधीसाक्षिणं।
वेदांतोपनिविष्टबोधविषयं प्रत्यक्तयोगिनां
भक्त्या तं प्रणिपत्य वेदशिरसो वक्ष्यामि सद्वार्त्तिकं॥१॥
यस्येदं सकलामलेंदुकिरणप्रख्यैर्यशोरश्मिभिर्
व्याप्तं यश्च कृपालुतापरवशश्चक्रे हितं दुःखिनां।
यद्वाणीकुलिशावरुग्णमतयः पेतुर्दिशस्तार्किका
भक्त्या पूज्यतमं प्रणम्य तमहं तद्वाष्यनीतौ यतः॥२॥
तैत्तिरीयकसारस्य मयाचार्यप्रसादतः।
विस्पष्टार्थरुचीनां हि व्याख्येयं संप्रणीयते॥३॥०

It ends:

तैत्तिरीयकसारस्य वार्त्तिकामृतमुत्तमं।
मस्करींद्रप्रणीतस्य भाष्यस्यैतद्विवेचनं॥१०२०॥
मुमुक्षुसार्थवाहस्य भवनावार्त्तिकं यतेः।
शिष्यश्चकार तद्भक्त्या सुरेशाख्यो महार्थवित्॥१०२१॥

इति तैत्तिरीयकश्रुतेर्वार्त्तिकं समाप्तं॥ शके १७८१ प्रमाथीनामसंवत्सरे दक्षिणायने शरदृतौ अश्विने मासे शुक्लपक्षे प्रतीपत इंदुवासरे इदं पुस्तकं पत्तसे इत्युपनामकरामचंद्रभटेन लिखितं इदं समाप्तं॥ [Dr. John Taylor.]

175.

1822c. Foll. 28 (75–102 of vol.); the same size and paper; well written, in Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Ānandajñāna(giri)'s gloss (*ṭīkā* or *ṭippaṇa*) on *Śankarācārya's Taittirīyopanishad-bhāshya.*

[Dr. John Taylor.]

176.

1095E, b. Foll. 16; size 11½ in. by 4¾ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 12–17 lines in a page.

Ānandajñāna's Taittirīyopanishad-bhāshyaṭīkā.

The *Śikshāvallī* ends fol. 5b; the *Ānandavallī* fol. 15.

Dated: संवत् १८२५ आषाढशुद्ध ९ गुरौ लिखितं योग्युपनामकगदाधरेण।

[H. T. Colebrooke.]

177.

138b. Foll. 32 (foll. 52–83 of the vol.); size 10 in. by 4¼ in.; the same handwriting as No. 172 (MS. 138a).

Another copy of *Ānandajñāna's* gloss. Dated Saṃvat 1848, Śaka 1713.

(Edited in the *Bibliotheca Indica.*)

[H. T. Colebrooke.]

178.

1355e. Foll. 9 (foll. 171–179 of the vol.); size 10¼ in. by 4 in.; 11–14 lines in a page; indifferent Devanāgarī handwriting.

Taittirīyopanishad-bhāshya, a brief exposition, chiefly in verse—from a *Vaishṇava* and dualistic point of view—of the *Taittirīyopanishad*, by *Ānandatīrtha* (*Madhvācārya*). It begins

सत्यं ज्ञानमनन्तमानन्दं ब्रह्म सर्वशक्त्येकम् ।
सर्वैर्देवैरीड्यं विष्ण्वाख्यं सर्वदेमि सुप्रेष्टम् ॥
आदित्यसंस्थिताद्विष्णोः श्रुत्वा ब्रह्मा यथा हरिम् ।
तुष्टाव तत्प्रकारेण वरुणोक्तेन वै भृगुः ॥

Fol. 3*b*: इति शीक्षा ॥ fol. 7*b*: इति ब्रह्मवल्ली ॥ fol. 9: इति भृगुवल्ली ॥

It ends:

पूर्णागण्यगुणोदारधाम्ने नित्याय वेधसे ।
अमन्दानन्दसान्द्राय प्रेयसे विष्णवे नमः ॥
विष्णुमस्तौत्तथा प्राह शम्भो मित्रादिका श्रुतिः ।
यदुवाच हरिः सूर्यमंडलस्थः परः पुमान् ॥

इति श्रीमदानंदतिर्थभगवत्पादाचार्यविरचितं तैतरीयोपनिषद्भाष्यं समाप्तं ॥ सं १८०४ मीति पौषवदि ४ बुधे लिखितं ॥

[H. T. Colebrooke.]

179.

97. Size 10 in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about the middle of last century; ten lines in a page.

The *Taittirīyopanishad*, with a brief commentary, called *Laghudīpikā*.

a) Foll. 32. The eighth *prapāṭhaka*, or *Brahmavallī*, being the first part of the *Vāruṇī-upanishad*.

It begins:

साधनं ब्रह्मविद्यायाः सांहित्यामीरितं स्फुटं ।
वारुण्युपनिषद्येतद्ब्रह्मतत्वं विविच्यते ॥

तत्रादौ शिष्याचार्ययोरानुकूल्यसिद्धये शिष्येण जप्यं मंत्रं पठति । सह नाववत्वित्यादिना ।°

This chapter is here (and in the other copy) made to consist of two *anuvākas*, the first consisting of the introductory formulas सह नाववतु । सह॰नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै । तेजस्वि नावधीतमस्तु । मा विद्विषावहै । ओँ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ इति प्रथमो ऽनुवाकः, while the second *anuvāka* (or *Brahmavallī* proper): ब्रह्मविदाप्नोति परं ।° is again subdivided into nine sections.

It ends: इति श्रीवारुण्युपनिषदि लघुदीपिकायां ब्रह्मवल्याख्यो द्वितीयो नुवाकः ॥

b) Foll. 26. The seventh *prapāṭhaka*, or *Saṃhitopanishad* (or *Śikshāvallī*), in twelve *anuvākas*.

It begins:

सीतापतिः सर्वजगन्निदानं बाह्योपघातानखिलान्निरस्य ।
बौद्धांश्च बुद्धिप्रतिबन्धहेतून् बुद्धौ चिदानंदमयश्चकास्तु ॥ १ ॥
विश्ववंद्यं विघ्नराजं सर्वशुक्लां सरस्वतीम् ।
पूर्वाचार्यान्संप्रपूज्यान् कुर्वे नतिपदं गुरून् ॥ २ ॥
कृष्णानंदापूर्वचंद्रः क्षयवृद्धिविवर्जितः ।
निष्क्रियो निष्कलंकश्च जयत्यंतस्तमोपहः ॥ ३ ॥
विद्यारण्यं भजे हृद्यं सद्योविद्योपतापहं ।
यत्संदर्शितमार्गेण गंतुं मंददृशोऽप्यलं ॥ ४ ॥
श्रीरामं गुरुमानम्य संप्रदायानुसारतः ।
तैत्तिरीयोपनिषदस्तन्यते लघुदीपिका ॥ ५ ॥

सेयं तैत्तिरीयोपनिषत्त्रिविधा । सांहिती वारुणी याज्ञिकी चेति । तत्र प्रथम[प्र]पाठके संहिताध्यानस्योक्तत्वात्तद्रूपोपनिषत्सांहिती । द्वितीयतृतीययोः प्रपाठकयोर्या ब्रह्मविद्याभिहिता तस्याः संप्रदायप्रवर्तको वरुणस्तस्मादुभयरूपोपनिषद्वारुणी । चतुर्थप्रपाठके यज्ञोपयुक्ता अपि मंत्रास्तत्र तत्राम्नाताः । अतस्तद्रूपोपनिषद्याज्ञिकी । तासां तिसृणां मध्ये वारुणी मुख्या । तस्यां परमपुरुषार्थस्य ब्रह्मप्राप्तिलक्षणस्य साक्षादेव साधनभूतायाः विद्यायाः प्रतिपादितत्वात् । एवं तर्हि अभ्यर्हितत्वेन सैव प्रथमं पठितव्येति चेन्न । तस्यामधिकारसिद्धये सांहित्याः

प्रथमं पठितत्वात् । ० (cf. the introduction to *Sāyaṇa's* commentary on the *Saṃhitī-upanishad.*)

It ends: इति लघुदीपिकायां द्वादशो ऽनुवाकः ॥ १२ ॥ समाप्ता संहितोपनिषत् ॥

c) Foll. 20. The ninth *prapāṭhaka,* or *Bhrigu-vallī,* being the second part (or third *anuvāka*) of the *Vāruṇī-upanishad.*

It begins:

ओँ द्वितीये ऽनुवाके ब्रह्मविद्या निरूपिता । अथ तृतीयानुवाके तत्साधनानि निरूप्यंते । यद्यपि सांहित्यामुपनिषदि बहिरंगसाधनानि कर्माण्युपासनानि चाभिहितानि तथापि विचाररूपमंतरंगसाधनं नोक्तमिति तदत्राभिधीयते । ०

It ends:

विद्यारण्यकृतव्याख्यादुग्धाब्धिं पातुमक्षमाः ।
एतस्मादुद्धृतं सारं तृप्तिदं ते पिबंत्वमुम् ॥ १ ॥
रविवंशावतंसोद्भतश्रीरामाभिधसन्मणिः ।
कृतानया प्रसन्नः सन् हार्दे हरतु मे तमः ॥ २ ॥

इति श्रीवारुण्युपनिषदि लघुदीपिकायां भृगुवल्याख्यस्तृतीयो ऽनुवाकः ॥ समाप्तेयमुपनिषत् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

180.

1256e & f. Foll. 29 and 13 resp.; size $8\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The *Vāruṇī-upanishad,* or eighth and ninth *prapāṭhakas* of the *Taittirīyāraṇyaka,* with the *Laghudīpikā*—thus corresponding to parts *a* and *c* of the preceding MS.

It ends:

इति श्रीवारुण्युपनिषदि लघुदीपिकायां भृगुवल्ल्याख्यस्तृतीयो ऽनुवाकः । वारुण्युपनिषत्संपूर्णा ॥ ० शालिवाहनशके १६४८ क्रोधीनामसंवत्सरे उत्तरायणे शिशि[र]ऋतुमाहामांगल्यप्रदमासोत्तममासे पौषवद्यी ११ बुधे मकरसंक्रांत्यां अयं ग्रंथ समाप्त कृतः ॥ बाबुभटमसूदनस्येदं पुस्तकं स्वपरोपकारार्थं स्वहस्ते लिखितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

181.

1625E. Foll. 39; size 6 in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page.

The *Yājñikī-,* or *Nārāyaṇīyā-upanishad,* being the tenth (and last) *prapāṭhaka* of the *Taittirīyāraṇyaka;* in the *Āndhra* recension; accented.

The MS. begins: इदं पुस्तकं ऋषिग्रामे विश्वनाथेन लिखितं शके १५६४ चित्रभानुसंवत्सरे ०

Outside the work is called *Nārāyaṇa* and *Vṛihat-Nārāyaṇa-upanishad.*

[H. T. COLEBROOKE.]

182.

2384a. Foll. 72; size 10 in. by 4 in.; fairly well written, in Devanāgarī, about the middle of last century.

The same work, unaccented; with *Sāyaṇa's* commentary.

The three introductory couplets (वागीशाद्याः, etc.), given in *Rājendralāla Mitra's* edition, are here preceded by the following two couplets:

सरस्वतीं गणाध्यक्षं वंदे व्यासं मुनीश्वरम् ।
शंकराचार्यं यतिं च प्रणमामि सदादरात् ॥ १ ॥
योगिनां योगरूपाय ज्ञानिनां ज्ञानमूर्तये ।
मुक्तानां मोक्षरूपाय दक्षिणामूर्तये नमः ॥ २ ॥

It ends: इति माधवीये वेदार्थप्रकाशे यजुरारण्यके नारायणीयापरनामधे[य]युक्तायां याज्ञिक्यामुपनिषदि चतुःषष्टितमो ऽनुवाकः ॥ समाप्ता चेयमुपनिषद्दीपिका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

183.

1095D. Foll. 32; size $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; Bengālī character; indifferent handwriting; fifteen lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the *Nārāyaṇīya,* or *Yājñikī-upanishad.* [H. T. COLEBROOKE.]

IIIb. White Yajur-Veda.

184.

2125. Foll. 332; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, by

four or five different scribes; six or seven lines in a page. Foll. 63–229 are paged 67–233; foll. 230 to the end, 1–102. Foll. 230–2, 289, 296–8, 308–11, 319–22, and the second page of fol. 332, have been supplied by a later hand.

The *Mādhyandina* text of the *Vājasaneyi-Saṃhitā*, in the *Saṃhitā-pāṭha*. Complete in forty adhyāyas. Accented, with the exception of the first eight adhyāyas (foll. 1–62); this section having been written in the last century, while the remaining portion was probably written in the early part of the 16th, or latter part of the 15th, century. The work was published, together with *Mahīdhara's* commentary, under the patronage of the East India Company, by Dr. Albrecht Weber, 1852. [Gaikawar.]

185.

2391. Foll. 258 (from fol. 158 paged separately); size 9½ in. by 4 in.; beautifully written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Another copy of the same work; unaccented. Dated, fol. 157 : संवत् १८५४।

श्रावणस्य कृष्णपक्षे च अमावास्या रवीवासरे (!)।
लिपिते बाबुलालेन काश्यां वैराजमंदिरे॥

Fol. 258 : the same year, भाद्रपदशुध १ बुधः॥

For the *Vājasaneyi-saṃhitopanishad*, or *Īśāvāsyopanishad*, which forms the fortieth adhyāya of the *Vājasaneyi-saṃhitā*, see also under *Upanishads*. [H. T. Colebrooke.]

186.

3215. Foll. 283; folio, size 12¼ in. by 7½ in.; well written, in Devanāgarī; twenty-one lines in a page; European paper, bound in the European fashion.

Mantrabhāshya, a commentary on the *Vājasaneyi-Saṃhitā*, by *Uvaṭa* (or *Ūaṭa*) son o *Vajraṭa*. It begins:

हृदयं दक्षिणं चाक्षि मंडलं चाधिरुह्य यः।
चेष्टते तमहं नौमि ऋग्यजुःसामविग्रहम्॥ १॥
आदित्याल्लब्धवान्यस्तु शाखाः पञ्चदशापराः।
तं याज्ञवल्क्यं वंदेऽहं मंत्रभाष्यप्रसिद्धये॥ २॥
गुरुतस्तर्कतश्चैव तथा शातपथश्रुतेः।
ऋषीन्वक्ष्यामि मंत्राणां देवताश्छांदसं च यत्॥ ३॥
ऋचो यजूंषि सामानि तथार्थः पदवाक्ययोः।
श्रुतयश्चात्र याः प्रोक्ता यो ऽर्थवादश्च कर्मणः॥ ४॥

तत्र पूर्वस्मिन्कल्पे विशिष्टकर्मजनितस्मृतिसंस्कारसंतानानुच्छिन्नधर्माणः सुप्तप्रबुद्धन्यायेन हिरण्यगर्भप्रभृतयः कल्पादौ सह विद्ययाभिव्यज्यमानाः स्मर्तारो द्रष्टार ऋषय उच्यन्ते। सो ऽयं हिरण्यगर्भपरम्परयाभिव्यक्तो नित्यो वेदः। हिरण्यगर्भपरम्परा ब्रह्मपङ्क्तिः। तेन श्रुतौ व्यज्यमाना ज्ञायन्ते तद्यथा। तत एतं परमेष्ठी प्राजापत्यो यज्ञमपश्यद् यद्दर्शपूर्णमासाविति (*Śat. Br.* xi. 1, 6, 16)। तत्र दर्शपूर्णमासद्रव्यदेवतामंत्रादि परमेष्ठिना दृष्टमित्यर्थः। तथा (xiv. 1, 1, 18) दध्यङ् ह वा आथर्वण एतं शुक्रमेतं यज्ञं विदां चकारेत्युपक्रम्य। तदु हाश्विनोरनुश्रुतमासेत्येवमादिनेतिहासने (*ib.* 20) प्रवर्ग्यगतानां मंत्राणां दध्यङ्ङाथर्वण ऋषिरिति गम्यते। ऋषिश्च ज्ञातव्य इति दर्शयति (vi. 2, 3, 10) प्रजापतिः प्रथमां चितिमपश्यदित्युपक्रम्य स यो हैतदेवं चितीनामार्षेयं वेदेत्यादिना (*ib.*) ग्रंथेन फलं दर्शयति। अथ देवता मंत्रवाक्याभिधेयाः। यथा। (*Rigv.* viii. 44, 16; *V. S.* iii. 12) अग्निर्मूर्धा दिवः ककुदित्यत्राग्निः। इषे त्वेति शाखा। नन्वग्निर्मूर्धेत्यत्राग्नेर्महाभाग्यत्वाद्देवतात्वमुपपद्यते। शाखादीनां तु स्थावरत्वाद्देवतात्वं दुर्लभमिति यश्चोदयेत् तं प्रति ब्रूमः। यस्य यत्र हविर्भाक्तं वा विद्यते सा तत्र देवता न तु रूढ्या। एवं च सति शाखादीनां देवतात्वमुपपद्यत एव। यदुक्तं स्थावरत्वादिति। अत्र ब्रूमः। अधिष्ठात्र्यो ऽत्र देवताः विद्यन्ते प्रतिमाभूतासु शाखादयस्ताः फलं साधयंतीत्यदोषः। मंत्रस्य वाच्यं देवतेति श्रुतिर्दर्शयति। आशुः शिशानो वृषभो न भीम इत्युपक्रम्य। ऐंद्रो ऽभिरूपा (*Śat. B.* ix. 2, 3, 6) इति इंद्रस्य देवतात्वं दर्शयति। छन्दो ऽपि ज्ञेयमित्यनेनैवमाह। तामाग्नेयीं संपदं वेदेति ऋचो यजूंषि चात्र विद्यन्ते तानि च ज्ञेयानीत्यत्र श्रुतिर्भवति (*Śat. B.* vi. 5, 1, 2) यां वै देवतामृगभ्यनूक्ता यां यजुः सैव देव तृष्टुभिर्वैन्द्रो वै त्रिष्टुबित्युपक्रम्य ° between देव [ता] and तृष्टुभिः a leaf was probably lost in the original MS.

Five lines further on: अथ पदार्थः। तत्र चत्वारि पदजातानि नामाख्यातोपसर्गनिपाता इति नैरुक्ताः पठन्ति। तत्र नाम पञ्चप्रकारं पठन्ति।

धातुजं धातुजाज्जातं समर्थार्थजमेव च।
वाक्यजं व्यतिकीर्णं च निर्वाच्यमुपधापदम्॥

वन्दारः पचमानः यजमानः धातुजाज्जातं। तद्धितपदं। आग्नेयः याजमानं दैव्याय। समर्थार्थजः etc., through the several parts of speech.

The comment on *Mantra* 1 begins p. 6: इषे त्वा द्विपदो मंत्रः व्यक्षरत्वाद्द्व्यनुष्टुर्द् श्रुत्या शाखाछेदे विनियुक्तः न चाख्यातमुपलभ्यते स्त्र न चाख्यातं विना वाक्यं किंचिद्विद्यते ऽतो ऽध्याहारेणानुषङ्गेण वा वाक्यपरिपूर्तिः कर्तव्या नन्वध्याहारानुषङ्गयोः को विशेषः लौकिको ध्याहारः०

The MS. consists of three sections: the first, comprising Books I–XX, ends p. 381: सोमं मधु सोममयं मधु॥ ९० ॥ इति उवटकृतौ मंत्रभाष्ये विंशतितमो ऽध्यायः २० ॥

आनन्दपुरवास्तव्यजैय्यटाख्यस्य (!) सूनुना।
उवटेन कृतं भाष्यं पदवाक्यैः सुनिश्चितैः॥

The second section, comprising Books XXI–XXVIII, and contained on 83 pages, ends: इति उवटकृतौ मंत्रभाष्ये ऽष्टाविंशतितमो ऽध्यायः॥

The third section, Books XXIX–XL, pp. 98, ends: तद्रूपं ब्रह्माभिहितं स्यादिति अयमेव ब्रह्मवि(त् suppl.) सिद्धांतः॥ २७ ॥ इति श्रीउवटकृतौ मंत्रभाष्ये चत्वारिंशो ऽध्यायः समाप्तं वेदमंत्रभाष्यं॥ श्रीसंवत् १९३६ मितिभाद्रवशुक्लतिथौ ६ शनिवारे इदं पुस्तकं संपूर्णम्॥

[Bombay Govt.]

187.

3216. Foll. 218; oblong, size 12½ in. by 7½ in; fairly written, in Devanāgari; 13–16 lines in a page. Recent.

Another (less correct) copy of the same work.

The original MS. seems to have been wanting a leaf or two at the beginning; the present copy apparently commencing [कामं कामदुघे सीतोच्यते।] somewhere in that portion of the introduction which is wanting in the preceding MS.

The comment on *Mantra* 1 begins fol. 1*b*. It ends: अयमेव च ब्रह्माभिहितं स्यादिति अयमेव ब्रह्मविशिष्टंतः (!)॥ इति श्रीउवटकृतौ मंत्रभाष्ये चत्वारिंशत्तमो ऽध्यायः समाप्तः॥

आनंदपुरवास्तव्यवज्रटाख्यस्य सूनुना।
मंत्रवाक्यमिदं कृतं पदवाक्यैः सुनिश्चितैः॥ ० ॥

[Bombay Govt.]

188, 189.

2479, 2465. Foll. 297 and 142 resp.; size 11¾ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, by two different copyists.

The *Vājasaneyi-Saṃhitā*, not accented; with *Mahīdhara's* commentary, entitled *Vedadīpa* [MS. A. of Weber's edition].

At the end of the first volume, or the twentieth adhyāya, the date Saṃvat 1791 is given, which Prof. Weber supposes to be the date of the MS. from which this was copied. See his edition, p. viii. [H. T. Colebrooke.]

190.

965a. Foll. 80 (originally foll. 85; but foll. 67–80 having apparently been lost, the defect was supplied on nine leaves by several more recent hands); size 7¾ in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character; six lines in a page.

Kātyāyana's Sarvānukramaṇī, or General Index to the *Vājasaneyi-Saṃhitā*; complete in five adhyāyas. It begins:

मण्डलं दक्षिणमक्षि हृदयं चाधिष्ठितं येन शुक्लानि यजूंषि भगवान्याज्ञवल्क्यो यतः प्राप तं विवस्वंतं त्रयीमयमभिप्रणम्याभिधाय माध्यन्दिनीये वाजसनेयके यजुर्वेदाम्नाये सर्वे सखिले सशुक्रिये ऋषिदैवतछन्दांस्यनुक्रमिष्यामो यजुषामनियताक्षरत्वादेकेषां छन्दो न विद्यते०

Dated: संवत् १६५० शाके १५८५ प्रवर्तमाने माघशुक्लपक्षे द्वादश्यां तिथौ भृगुवासरे [चातुर्वेदिमोढज्ञातिउ-प्रयागसुतधर्मेश्वरेण लि०॥ obliterated].

According to a remark on the empty page of the last leaf, apparently written by the same

hand which supplied foll. (70,) 71 and 72, the book belonged at one time to one *Dāmodara*.

[H. T. Colebrooke.]

191.

311b. Foll. 12 (foll. 156–167 of vol.); size 15¾ in. by 9 in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page. Modern.

The *Sarvānukramaṇī* (ends fol. 166), followed by a supplement (*anuvākānukramaṇī*), which ends: **इति अनुवाकसंख्यानाम परिशिष्टं समाप्तं ॥**

[H. T. Colebrooke.]

192.

598. Foll. 83; size 9¾ in. by 4½ in.; indifferently written, in the Devanāgarī character, in the earlier part of the last century; thirteen lines in a page.

Kātyāyana's Prātiśākhyasūtra, with a commentary, called (at the end of the fourth and fifth books) *Mātṛimodaka*, by *Uvaṭa*, son of *Vajraṭa* of *Ānandapura*. It begins:

यस्य भृङ्गावलिः कण्ठे सुतदानाम्बुपूरिते।
भाति रुद्राक्षमालेव स वः पायाद्गणाधिपः॥ १॥
जपादौ नाधिकारोऽस्ति सम्यक्पाठमजानतः।
प्रातिशाख्यमयो ज्ञेयं सम्यक्पाठस्य सिद्धये॥ २॥

स्वरसंस्कारयोश्छन्दसि नियमः। °

Adhyāya II. begins fol. 18*b*; III. fol. 25*b*; IV. fol. 39*b*; V. fol. 67; VI. fol. 74*b*; VII. fol. 79; VIII. fol. 80.

The text of the *Vājasaneyi-Prātiśākhya* has been edited, in Roman letters, with a German translation and notes, by A. Weber, *Ind. Stud.* V. (1858). A new edition of the text, with *Uvaṭa's* commentary, is now being brought out in the Benares Sanskrit series.

[H. T. Colebrooke.]

193.

2143. Foll. 223; size 15½ in. by 8½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The *Śatapatha-Brāhmaṇa* in the *Mādhyandina* recension.

The first seven *kāṇḍas*, viz.:—the *Haviryajña* (ends fol. 38*b*); *Ekapādikā* [**एकपादिकां**] (fol. 65*b*); *Aahvara* (fol. 113); *Gṛuha* (fol. 148*b*), *Sava* (fol. 179); *Ūshasambharaṇa* (fol. 206) and *Hastighaṭa-kāṇḍa*;—unaccented.

Dated: **संवत् १८३८ वर्षे आषाढमासे कृष्णपक्षे तिथौ ९ भृगुवासरे। लिखितं ब्राह्मणहरसुखदधीच सवायजैपुरमध्ये** (elsewhere **सवाईजै °**)॥

The work has been edited, with extracts from *Sāyaṇa's* and *Harisvāmin's* commentaries, by A. Weber, 1849. [R. Johnson.]

194.

1277. Foll. 130; size 12½ in. by 5½ in.; well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; ten lines in a page.

The second and third *kāṇḍas*; accented. Foll. 4, 5, 26 and 27 have been supplied by two different hands, and are only partially accented. Foll. 22–25 and 74–78 have been exchanged by the binder.

The third *kāṇḍa* (from fol. 52) is paged separately.

These MSS. at one time belonged to one *Gadādharapāṭhaka*, and subsequently to one *Rāmadīkshita*. [H. T. Colebrooke.]

195.

583A. Foll. 49; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The second *kāṇḍa* of the same work; accented as far as *prap.* 2, 4, 8.

Some leaves are missing, which contained the following passages :—

Between foll. 3 and 4 from *prap.* 1, 2. 16. **सुरा व्यवशेदुः** to 1, 4. 17, **स्यादेष ह्ये °**; between foll. 17 and 18 from *prap.* 2, 4. 8, **कुर्वन्ति** to 3, 2. 9, **उपवत्या प्रतिप[द्यते]**; between foll. 26 and 27 from *prap.* 3, 5. 14, **[यच्छ]क्रुयात्** to 4, 1. 7, **पौर्णमास्यां**; between foll. 29 and 30 from *prap.* 4, 2. 11, **° स्माद्वा एतानि** to end of 19.

The MS. is dated : **संवत् १६७६ समयनाम सावसुदि सप्तमी गुरुवासरे ।** [H. T. COLEBROOKE.]

196.

1379. Foll. 172; size 7¼ in. by 3 in.; legibly written, in Devanāgarī, in A.D. 1620; six lines in a page.

The fourth *kāṇḍa*; accented.

Dated : **संवत् १६७७ वर्षे आश्विनवदि २ अद्येह काशीमहाक्षेत्रे गंगाविश्वेश्वरसन्निधौ ॥ त्रैवेद्यभाटज्ञा-गोपालेन लिखितं °**

This MS. was not collated by Prof. Weber. [H. T. COLEBROOKE.]

197.

1263. Foll. 126; size 7¼ in. by 3 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, by the same hand as the preceding MS.; six lines in a page. Foll. 64–66 have been supplied by other hands.

The fifth book, or *Sava-kāṇḍa*; accented.

Dated: **संवत् १६७७ वर्षे कार्त्तिकवदि १३ शुक्रे अद्येह काशीक्षेत्रे त्रैवेद्यमोढज्ञातिदुवेगोपालेन लिपितं गोपालतुपासुकुंवपठनार्थं °** [H. T. COLEBROOKE.]

198.

268. Foll. 160; 4to, size 11½ in. by 8½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; European paper (water-mark 1801); fifteen lines in a page.

The 7th, 8th and 13th *kāṇḍas* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa.*

a) Foll. 61. The eighth, or *Citi-kāṇḍa.* On fol. 14*b* there is a *lacuna; kaṇḍikās* 7–16 of prap. I. adhy. 8 having been omitted.

b) Foll. 47. The seventh, or *Hastighaṭa-kāṇḍa.*

c) Foll. 53. The thirteenth, or *Aśvamedha-kāṇḍa.* Foll. 33-5 have been cut out (there having been a repetition probably) and replaced by two other leaves, the first of which has a blank page, where prap. III. 3, 10 and part of 9 and 11 are omitted.

[H. T. COLEBROOKE.]

199.

311a & **c.** Foll. 155; size 15¾ in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, in A.D. 1781–2; twelve lines in a page.

Kāṇḍas VIII.–XIV. of the *Śatapatha-Brāhmaṇa*; not accented.

Kāṇḍa VIII. ends fol. 28; dated **संवत् १८३८ वर्षे मिती चैत्रमासीकृष्णपक्षे तिथौ रविवासरे**; *kāṇḍa* IX. fol. 49; *kāṇḍa* X. fol. 68*b*; *kāṇḍa* XI. fol. 90; *kāṇḍa* XII. foll. 112; *kāṇḍa* XIII. fol. 132; then follows the *Brihadāraṇyaka* (foll. 132*b*–155), then the *Sarvānukramaṇī* (see No. 191 above); and on foll. 168–175, the first two *prapāṭhakas* of *kāṇḍa* XIV.

[H. T. COLEBROOKE.]

200.

1471. Foll. 108; size 7¼ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

The *Brihad-āraṇyaka*, being the third to seventh *prapāṭhakas* of the fourteenth book, or *Upanishat-kāṇḍa*, of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* in the *Mādhyandina* recension; accented.

संवत् १७६६ विकारीनामसंवत्सरे त्राश्विने मासि। कार्त्तिके मासि कृष्णपक्षे पर्वणि चतुर्थ्यां भौमवासरे लिखितमिदं पुस्तकं श्रीदीक्षितजगदीशतस्यात्मजधर्मेश्वरस्यात्मजधीरेश्वरेण लिपितं। स्वात्मपठनार्थं परार्थं च। फतूहाबादग्रामे।०॥

[H. T. Colebrooke.]

201.

964a. Foll. 144; size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; six lines in a page.

The *Bṛihad-āraṇyaka*, in the *Mādhyandina* recension; accented.

Dated: संवत् १६४५ वर्षे कार्त्तिकवदि २ गुरुवासरे लिखितं श्रीमथुरायां जीभाइब्राह्मणेन॥

[H. T. Colebrooke.]

202.

657. Foll. 308; size 14 in by 7 in; written in the Devanāgarī character, in the latter part of last century.

Commentaries on five *kāṇḍas* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* in the *Mādhyandina-Śākhā*, by *Sāyaṇācārya* and *Ācārya Harisvāmin*.

I. foll. 79; thirteen lines in a page; foll. 34*b* and 35*a* much injured by rubbing.

Foll. 1–67*b* *Sāyaṇa's Mādhavīya-Vedārthaprakāśa* of the first *kāṇḍa*, from the beginning to the third brāhmaṇa of the seventh adhyāya (incl.)

Foll. 67*b*–79*a*, *Harisvāmin's Śatapatha-bhāshya*, from the fourth brāhmaṇa of adhyāya 7 to the end of the first *kāṇḍa*.

It ends: श्रीसर्व(वि)द्यानिधान-कवीन्द्राचार्यसरस्वतीनां यजुर्वेदभाष्यप्रथमकाण्डपुस्तकम्॥

II. foll. 80*b*–143*b*; the same hand; thirteen and (from fol. 95) eleven lines in a page. The second *kāṇḍa* of *Sāyaṇa's* commentary.

III. foll. 144*b*–212*a*; thirteen lines in a page. The third *kāṇḍa* of the same work.

IV. foll. 213*b*–249*b*; eleven and twelve lines in a page; indifferently written, by another hand. *Harisvāmin's* comment on the eighth *kāṇḍa*, in seven *citis*.

It ends: शतपथभाष्ये चितयः समाप्ताः॥

V. foll. 250*b*–308; copied by the same hand as IV. Foll. 268 and 269 are in a different, clear handwriting; eleven lines in a page. *Sāyaṇa's* commentary on the fifth *kāṇḍa*.

See Prof. Weber's Preface to his edition of the *Śatapatha-Brāhmaṇa*, p. xi.

[H. T. Colebrooke.]

203.

1509. Foll. 133 (paged 132, two leaves being numbered 111); size $11\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; ten lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the first *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa*, from the beginning to I., 8, 3, 14 (for the concluding portion see the preceding MS., fol. 72*b*).

[H. T. Colebrooke.]

204.

149. Foll. 170; size 14 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century, by the same hand as No. 202 (MS. 657).

Portions of *Sāyaṇa's* and *Harisvāmin's* commentaries on the *Śatapatha-Brāhmaṇa*.

I. foll. 66; eleven lines in a page. *Sāyaṇa's* commentary on the seventh *kāṇḍa*.

II. foll. 24; from fol. 20 by a different, pretty hand, probably the same as IV. The thirteenth *kāṇḍa* of *Harisvāmin's Śatapatha-bhāshya*, called on the fly-leaf '*Aśvamedha Haribhāshya* 13.' Incomplete, ending shortly after the beginning of the eighth adhyāya.

III. foll. 44. *Sāyaṇa's* commentary on the ninth *kāṇḍa*, called, on the fly-leaf, **साची ९.**

IV. foll. 36, out of orig. 38 leaves, foll. 7 and 8 being missing. The remainder is now completely out of order.—The tenth *kāṇḍa* of the same work, incomplete, ending shortly after the beginning of the second brāhmaṇa of the fifth adhyāya. The missing portion after fol. 6 comprises from shortly after the beginning of adhyāya 1 brāhmaṇa 3, to shortly before the end of adhyāya 1 brāhmaṇa 4.

[H. T. COLEBROOKE.]

205.

613. Foll. 185; size 10 in. by 4 in.; good old Devanāgarī handwriting; seven lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the tenth *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa.*

Dated: **संवत् १६१० समये आश्विनवदि ५ सोमवासरे ॥**

[H. T. COLEBROOKE.]

206.

1071. Foll. 67; size 14 in. by 5¼ in.; by the same hand as MS. 657, III. (No. 202 above); twelve or thirteen lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the eleventh *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* (in eight adhyāyas, whence called, on the fly-leaf, *Ashṭādhyāyī*).

Dated: **संवत् १७९० वर्षे वैशाखमासे कृष्णपक्षे ५ रविवासरे ॥** [H. T. COLEBROOKE.]

207.

1560. Foll. 121; size 10¾ in. by 5 in.; well written, in a large bold handwriting; Devanāgarī character; six lines in a page.

Foll. 59–121 are wrongly marked 69–130 (twice 72).

The first book, or *Ekapādikā-kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* in the *Kāṇva* recension; consisting of six adhyāyas; accented.

It ends: **इकवायीकांडं समाप्तं ॥ संवत् १६३४ वर्षे व्ययनामनि संवत्सरे दष ।** [H. T. COLEBROOKE.]

208.

1973. Foll. 77; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

The *Bṛihad-āraṇyaka* in the *Kāṇva* recension, (being the 17th *kāṇḍa* of the *Śatapatha-Brāhmaṇa* in that recension); unaccented.

Edited by L. Poley (1844); and, with *Śaṅkara's* and *Ānandagiri's* commentaries, by E. Röer (*Bibl. Ind.* 1849). Translated by Dr. Röer (*ib.* 1853), and by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, vol. xv. (1884). [DR. JOHN TAYLOR.]

209.

375. Foll. 64; size 10½ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; nine lines in a page.

Another copy of the same work; not accented.

Dated: **संवत् १७८५ वर्षे पौषवदि कृष्णपक्षे तिथिषष्ठ्यां वुद्धवाशरे पुस्तकं लिखितं० काशीमध्ये ॥**

[H. T. COLEBROOKE.]

210.

1143. Foll. 90, the first of which is missing; size 8¾ in. by 3¼ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Another copy of the same work; accented. The missing leaf contained the first *kaṇḍikā* of the first brāhmaṇa.

Dated: संवत्सतरासे १७६२ मन्मथनामसंवत् पौषशुक्ल-पंचम्यां मंदवारे बृहदार्णिकं समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

211.

3007. Foll. 293, numbered 1–290 (45, 253 and 254 occurring twice each); size 13 in. by 5 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the middle of last century; ten lines in a page.

Śaṅkarācārya's Bṛihadāraṇyaka-bhāshya (or *ṭīkā*). Incomplete. The MS. breaks off shortly before the end of the sixth adhyāya; at पारि-व्राज्यप्रतिपत्तिप्र[कारा न विरुध्यन्ते] Calc. ed., vol. ii. p. 945. [H. T. Colebrooke.]

212.

1131. Foll. 283 (numbered 1–84, 89–210, 212–219, 230–298); size 11⅞ in. by 3⅛ in.; indifferent Bengālī handwriting of the latter part of the sixteenth or beginning of the seventeenth century; 6–9 lines in a page.

Śaṅkarācārya's Bṛihadāraṇyaka-ṭīkā.

[H. T. Colebrooke.]

213.

437. Foll. 152; size 11 in. by 3½ in.; small, indifferent Bengālī handwriting of Śaka 1518 (A.D. 1596); 12–16 lines in a page.

Another copy of *Śaṅkara's* commentary.

Dated: शाके वस्विन्दुवाणेन्दौ फाल्गुने बहुले गुरौ।
बृहदारण्यकं भाष्यं श्रीविद्यानिधिरालिखत् ॥

[H. T. Colebrooke.]

214.

2443. Foll. 247; size 13 in. by 5½ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten, sometimes nine, lines in a page. Modern.

Śaṅkarācārya's commentary. Incomplete.

Foll. 1–81 contain adhyāya III.; foll. 82–120 adhyāya IV., to shortly after the beginning of the fourth brāhmaṇa (beg. fol. 118*a*); foll. 120–204 adhyāya VI.; foll. 205–223 adhyāya VII.; foll. 224-247 adhyāya VIII.

[R. Johnson.]

215.

150. Foll. 175; size 13⅝ in. by 4¾ in. legibly written, in the Devanāgarī character; modern; thirteen lines in a page.

Ānandagiri's gloss (*ṭīkā*) on the *Bṛihadāraṇyaka-bhāshya*.

Adhyāyas I.–III. are paged continuously 1–65; IV. foll. 25; V. foll. 26: VI. foll. 38; VII. and VIII. (by a different hand from the rest) foll. 20. [H. T. Colebrooke.]

216.

1187. Foll. 213; size 13 in. by 4½ in.; Bengālī character; date A.D. 1577; thirteen lines in a page.

Sureśvarācārya's Bṛihadāraṇyaka-bhāshyavārttika (*Vārttika-prasthāna*), being a metrical paraphrase of *Śaṅkarācārya's* commentary on the *Bṛihadāraṇyaka*. The last four leaves have been somewhat injured by damp and insects.

It begins:

स्वाविद्याविभवप्रसूतविपुलद्वैतप्रपञ्चाहित-
स्पष्टभ्रान्तितिरोहितात्ममतयो यं भागशो मन्वते।
निर्भागं सकलाभिधानमननव्यापारदूरस्थितं
वन्दे नन्दितविश्वमव्ययमजं भक्त्या तमेकं विभुं ॥

Adhy. III. ends fol. 82*b*; adhy. IV. fol. 112; adhy. V. fol. 136*b*; adhy. VI. fol. 199*b*; adhy. VII. fol. 205*b*. It ends:

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकसुरेश्वराचार्यविरचिते श्रीगो-विन्दभगवत्पूज्यपादशिष्यश्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यशङ्करभ-

गवत्पादकृतबृहदारण्यकभाष्यवार्त्तिके ऽष्टमो ऽध्यायः ॥ समाप्तो ऽयं वृहदारण्यकभाष्यवार्त्तिकः ॥० ॥ नवनवत्यधिकचतुर्दशशतमितशकाब्दे चैत्रस्य द्वादशांशे सुक्रवारे समाप्तो ऽयं बृहदारण्यकभाष्यवार्त्तिकः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

217-219.

262, 267, 1216. Foll. 1-148, 149-294, 295-439 (from 413 to the end, numbered 421-447); size 11½ in. by 3½ in.; written in the Bengālī character, in the seventeenth century; nine lines in a page.

Sureśvara's Vārttika, from the beginning to shortly after the commencement of the sixth brāhmaṇa of the seventh adhyāya.

Adhy. III. ends fol. 190; A. IV. fol. 246*b*; A. V. fol. 292*b*; A. VI. fol. 412*b*.

[H. T. COLEBROOKE.]

220.

356. Foll. 139; size 10½ in. by 4½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Sureśvara's Bṛihadāraṇyakabhāshya-vārttika. Adhyāyas VI.-VIII.

Adhyaya VI., which ends fol. 112, is dated संवत् १६०६ ।०। लीषीतं नारायणसुं वाढलकायस्थः ॥०

At the end of the MS. the following note has been added by a different hand: श्रीमन्नागरज्ञातीयकुवेरोपाध्यायस्येदं पुस्तकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

221.

716A. Foll. 90; size 13¾ in. by 3½ in.; minute Bengālī handwriting of about A.D. 1600; from fol. 56 apparently by a different, more modern hand; 11-18 lines in a page.

The introductory portion (*sambandha*) of a commentary, entitled *Śāstraprakāśikā*,* on *Sureśvara's Vārttika*, by *Ānandajñāna*, disciple of *Śuddhānanda.*

It begins:

स्वाज्ञानोद्भूतभूतप्रमुखवहुमुखद्वैतदेहद्वयोद्य-
रम -- दिप्रपञ्चप्र ---- परिचयप्राप्तसंसारपत्तं ।
नेत्यभ्यासप्रसूतप्रवलमतियलप्राप्तमोहप्रभाव-
प्रोत्यप्रत्यर्थिसार्थद्युतिकथमकथं धामकामं प्रपद्ये ॥

etc., eleven *ślokas*, the last of which is:

संप्रदायविदामुक्तीरनुसृत्य प्रणीयते ।
शास्त्रप्रकाशिका सेयं सुरेश्वरवचोऽनुगा ॥

इह खलु सकलाम्नायार्थपरिशोधनार्थं काण्वोपनिषद्भाष्यं व्याचिकीर्षुराचार्यश्चिकीर्षितपरिसमाप्त्यादि० संक्षिपति । स्वाविद्येत्यादिना । तं विभुं वन्दे भक्त्येति संबन्धः ।

This part of *Sureśvara's* work seems to consist of 1130 *ślokas*. [H. T. COLEBROOKE.]

222.

1076. Foll. 190; size 13¾ in. by 3½ in.; Bengālī character; written by three different scribes, two of which copied parts of the preceding MS.; 12-16 lines in a page.

Ānandajñāna's commentary on *Sureśvara's Vārttika.* The last three chapters.

Adhyāya VI. ends fol. 165; adh. VII. fol. 176.

[H. T. COLEBROOKE.]

223.

259c. Foll. 47; size 10½ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; written indifferently by at least four different hands, about the end of the seventeenth century; 8-11 lines in a page.

Vārttikasāra, a metrical summary of the subjects treated in the *Bṛihadāraṇyaka*(*bhāshya-vārttika*). Adhyāya VI. It begins:

कथितः पंचमे जल्पः षष्ठे वाद उदीर्यते ।
वादिनामपि शिष्याणां वुध्यारोहो द्विधोक्तितः ॥ १ ॥

---

* In the colophon of this MS. it is called *Śāstrapraveśikā*.

षट् ब्राह्मणानि तेष्वाद्य उपास्तिः क्रममुक्तये।
द्वितीये जाग्रदाद्युक्त्या प्रत्यगात्मविनिर्णयः॥ २॥
तृतीये परलोकस्य मोक्षस्यापि निदर्शने।
दार्ष्टांतिकौ चतुर्थे तु पंचमे बोधसाधनं॥ ३॥
षष्ठे वंश इति प्रोक्ता ब्रह्मणार्थां चथोच्यते (!)।
प्रथमं ब्राह्मणे प्रोक्तं चतुष्पात्वेन चिंतितं॥ ४॥ ° ११॥
इति वार्त्तिकसारे षष्ठस्याध्यायस्य प्रथमं ब्राह्मणं॥
द्वितीये ब्राह्मणे जाग्रत्स्वप्नसुप्तिमुखाचितं।
आत्मानं शास्यतो राज्ञा यथाविध्युपसन्नवान्॥ १॥ ° ३६॥
इति ° द्वितीयं ब्राह्मणं॥
तृतीयब्राह्मणे स्वप्नसुप्त्योरिति विस्तृतिः।
क्रियते तौ हि दृष्टांतौ परलोकविमोक्षयोः॥ १॥ °

[*ślokas* numbered (160) up to fol. 13, after which copied by a different hand.]

इति ° तृतीयं ब्राह्मणं। fol. 28.
तृतीयब्राह्मणे प्रोक्ता देहे स्वप्नादिसंस्तुतिः।
देहांतरेषु संसारो मुक्तिश्चाथ प्रवक्ष्यते॥ °
य एवं ब्रह्म जानाति तद्ब्रह्मैव भवत्यसौ।
हिशब्दो ऽशेषवेदान्तप्रसिद्धिं सूचयेदिह॥
इति ° चतुर्थं ब्राह्मणम्। fol. 47.
मधुकाण्डे याज्ञवल्क्यकाण्डे विज्ञानमीरितम्।
तत्सर्वमुपसंहर्तुं मैत्रेयीब्राह्मणं भवेत्॥
वक्तव्यश्च विशेषोऽत्र पूर्वोक्तादधिको न हि।
इति सूचयितुं शेषस्तत्पाठः पुनरीर्यते॥
यद्यप्यतीतकाण्डे ऽस्ति मधुब्राह्मणमुत्तमम्।
तथापि याज्ञवल्क्येन संबंधायेदमुच्यते॥
इति ° पंचमब्राह्मणम्॥
उपसंहृत्य तां विद्यां काण्डवंशो ऽथ वर्ण्यते।
स व्याख्यातः पूर्वमेव ब्रह्माप्त्यै जप्यतामिति॥
इति षष्ठस्य षष्ठं ब्राह्मणम्॥ इति वार्तिकसारे षष्ठो ध्यायः समाप्तं संपूर्णम्॥ [H. T. Colebrooke.]

224.

2939. Foll. 112; size $11\frac{3}{4}$ in by $4\frac{1}{8}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Foll. 1–44 and 92–112 (numbered 85–105) belong to the original manuscript (of foll. 105), the intermediate portion having been supplied by a modern hand.

The *Mitāksharā*, a commentary on the *Kāṇva* text of the *Bṛihadāraṇyaka*, by *Nityānandāśrama Muni*, disciple of *Purushottamāśrama*.

It begins:

यो ऽनंतो ऽनंतशक्तिः सृजति जगदिदं पालयत्यंतरात्मा
संविश्यांते निपीय स्वमहिमगतः सत्यविन्मूर्त्तिरास्ते।
यो ऽनुग्रः सज्जनानां परमहिततमः पापिनामुग्रमूर्त्तिः
सोऽस्माकं वांछितानि प्रदिशतु भगवानात्मदः श्रीनृसिंहः
यन्मूलप्रवहत्पवित्रपयसः संसेवनादेव मे ॥ १॥
रागद्वेषमदाभिधा ग्रहगणा नेशुः स्म संतापिनः।
यत्संसारपरिश्रमापहदयासंशीतलामोदभाग्
वंदे तत्पुरुषोत्तमाश्रमगुरोः पादारविंदद्वयं॥ २॥
या काण्वोपनिषत्प्रसिद्धबृहदारण्यश्रुतेः सादरं
तद्भाष्यप्रमुखं विलोक्य विपुला टीका कृता ज्ञानिनां।
रम्या तत्कलनासमर्थमतिभिर्मोक्षेच्छुभिर्योगिभिः
सुज्ञेया तु मिताक्षरा पुनरियं व्याख्या मया रच्यते॥ ३॥
उपनिषच्छब्देन तु मुख्यया वृत्या ब्रह्मविद्यैव वाच्या। °

It ends:

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीपुरुषोत्तमाश्रमपादपूज्यशिष्यनित्यानंदाश्रममुनिविरचितायां बृहदारण्यकव्याख्यायामष्टमो ध्यायः समाप्तोपनिषत्॥

संवत् १७४१ समये कार्त्तिकसुदिद्वितीया बुधदिने समाप्तमिदं पुस्तकम्॥ प्रतिरीयं हरिरामसूनुना माधवजीब्राह्मणेन लिखितमिदं पुस्तकम्॥ [?]

225.

3008. Foll. 61 (numbered 1–3, 1–43, 45–59); size 13 in. by $5\frac{1}{2}$ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; nineteen lines in a page.

Another copy of the *Mitākshara* (*Bṛihadāraṇyaka-ṭīkā*); written Saṃvat 1779, at Lāhore.

226.

559a. Foll. 98: size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, by two different hands; 9–12 lines in a page.

A third copy of the *Mitākshara*. Dated Saṃvat 1852. [H. T. Colebrooke.]

227.

1577D. Foll. 5; size 9½ in. by 4 in.; eight lines in a page; very well written, in the Devanāgarī character.

The *Caraṇavyūha*, a catalogue of the Vedic schools, counted as one of the *pariśishṭas*, or supplements, of the White Yajus. Edited by Prof. A. Weber, "*Indische Studien*," vol. iv. p. 247 ff. The present MS. mostly follows the readings of A., B. (and I.), as given in that edition. It ends:

य इदं चरणव्यूहं पठेत् पर्वसु पर्वसु।
विधूतपाप्मा किं स्वर्गो ब्रह्मभूयाय गच्छति॥
इति धृतिशिवाः शामाश्चत्वारो वेदपत्निकाः।
नातव्या यज्ञकालेषु इशाना दिव्यवस्थिताः॥
लक्षन्तु चतुरो वेदा लक्षं भारतमेव च।
लक्षं व्याकरणं (प्रोक्तं marg.) चतुर्लक्षं तु ज्योतिषमिति॥
अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च।
तत्पुण्यं फलमाप्नोति पठेच्चरणव्यूहके॥ १५॥

इति चरणव्यूहं समाप्तम्॥ संवत् १८५९ मिति आश्विनशुद्ध ४ भृगुवासरे लिखितं श्रीवाराणसीमध्ये। आभ्यन्तरनागरज्ञाती द्विवेदी शङ्करवल्लभसुत-बालमुकुन्देन॥

[Dr. J. R. Ballantyne.]

228.

1635b. Foll. 2; size 8¾ in. by 3¾ in.; twelve lines in a page; Devanāgarī character.

The *Caraṇavyūha*. This is the MS. I., collated by Prof. Weber for his edition.

[H. T. Colebrooke.]

IV. Atharva-Veda.

229, 230.

682, 113. Foll. 204 and 169 resp.; size 9¾ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting of the seventeenth century; 9–11 lines in a page.

The *Saṃhitā-pāṭha* of the *Atharvaveda-Saṃhitā*; accented. Complete in twenty *kāṇḍas*; each volume containing ten *kāṇḍas*.

It ends: इत्याथर्वणसंहितायां विंशतिमं कांडं समाप्तं॥ after which follow the numbers of anuvākas, etc.

This *Saṃhitā* has been edited by R. Roth and W. D. Whitney (1856). The latter scholar has also published an *Index verborum* to this work, *Journal of the Am. Or. Soc.*, vol. xii. (1881).

[H. T. Colebrooke.]

231.

1137. Foll. 172; size 9¾ in. by 4 in.; Devanāgarī character; good, clear handwriting; eight lines in a page.

The first six *kāṇḍas* of the same work; accented.

Dated, in red ink (like that of the accents), by a different hand:

संवत् १७६४ वैषाखवदि १० बुधे रा० मुलीधरेण स्वरितं॥

[H. T. Colebrooke.]

232.

901. Oblong folio; size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; large, clear handwriting; seven lines in a page. Modern.

Portions of the *Atharvaveda-Saṃhitā*; accented. The first leaf is stamped "Claud Martin," with a die.

a. Foll. 23. *Kāṇḍa* XIX.
b. Foll. 152. *Kāṇḍas* I.–X.
c. Foll. 40. *Kāṇḍa* XX.

[H. T. Colebrooke.]

233.

2141. Oblong folio; size 15½ in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

The same portions of the *Atharvaveda-Samhitā*; accented.

a. Foll. 9. *Kāṇḍa* XIX.

b. Foll. 16. *Kāṇḍa* XX.

c. Foll. 58. *Kāṇḍas* I.–X.

[R. JOHNSON.]

234.

2142c & d. Foll. 27 and 8 resp.; oblong folio; size $15\frac{3}{4}$ in. by 9 in.; fairly written, in Devanāgarī, for Col. Martin; twelve lines in a page.

Part of the *Atharvaveda-Saṃhitā*; accented, with the exception of the last leaf and a few lines preceding it.

c. Kāṇḍas XI.–XVII.

d. Kāṇḍa XVIII.

This volume has the following note (by Prof. Whitney) affixed to it on the fly-leaf:

"This whole volume is nothing more than a copy of one of the volumes of Atharvic texts prepared for Col. Polier, and now deposited in the British Museum (No. 5355, Phot. CCXXV. G.) W. D. W." [R. JOHNSON.]

235.

2142a. Foll. 29; size and handwriting as preceding MS.

The *Sarvānukramaṇī* (*Brahmaveda-mantrānukramaṇī*), or general index to the *Atharva-Saṃhitā*.

It begins:

ब्रह्मवेदं नमस्कृत्य दुर्गां विश्वेश्वरं गुरुं।
नृसिंहं दक्षिणामूर्त्तिमथर्वाणमभेदतः॥
आविः कुर्वे ब्रह्मवेदमंत्रानुक्रमणीं यथा।
ऋषिदैवतछंदोभिर्युक्तां पाठफलाप्तये॥

It ends:

इति श्रीब्रह्मवेदोक्तमंत्राणां वृत्तवर्णानुक्रमणी संपूर्णं॥

[R. JOHNSON.]

236.*

2142b. Foll. 47; size and handwriting as preceding MS.

The *Gopatha-Brāhmaṇa*.

The first part (in five *prapāṭhakas*) ends fol. 26*b*.

The second part (*Uttara-brāhmaṇa*) is not quite complete, the MS. breaking off abruptly soon after the beginning of the sixth section of the sixth *prapāṭhaka* of the *Uttarārdha*.

The work has been published in the *Bibliotheca Indica*, by *Rājendralāla Mitra* and *Haracandra Vidyābhūshana*. [R. JOHNSON.]

237.

288c. Foll. 60; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The *Gopatha-Brāhmaṇa*. The first part.

It ends: इति श्रीगोपथब्राह्मणपंचमः प्रपाठकः समाप्तं॥ संवत् १७३२ अश्विनकृष्णपंचम्यां सोमवारे लिखितं श्रीमथुरामध्ये ब्राह्मणवंसीधरेण शुभं॥ [H. T. COLEBROOKE.]

B. VEDIC RITUAL [KALPA].

I. SŪTRAS AND TREATISES RELATING THERETO.

a. Rig-Veda.

238.

986a. Foll. 102: size 14½ in. by 8 in.; well written in the Devanāgarī character, for Col. Martin; seven lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra, or Aphorisms of the Vaidik ceremonial; complete in twelve adhyāyas, or two *shaṭkas* of six adhyāyas each.

Published in the *Bibliotheca Indica* (1874), together with the commentary of *Nārāyaṇa,* by *Rāmanārāyaṇa Vidyāratna.*

[H. T. Colebrooke.]

239.

1727a. Foll. 164; size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra.

Each *shaṭka* is paged separately. In the first, two leaves are marked 38, the first of which has been inserted between foll. 36 and 37.

Dated Saṃvat 1854. [H. T. Colebrooke.]

240.

2140a. Foll. 31; size 15½ in. by 9 in.; Devanāgarī character; fair, but minute, handwriting; modern; twelve lines in a page.

The same work. [R. Johnson.]

241.

2075. Foll. 182; size 9 in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the last century; seven lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra.

The eight *ślokas* [भृगूणां – – – गणादित्यसमानप्रवरैर्विवाहः ॥ Calc. ed., p. 891], usually placed after the last adhyāya, as a *pariśishṭa,* here form the 15th *kaṇḍikā,* being succeeded by the (16th) section वसिष्ठेति वसिष्ठानां – – नमः शौनकाय (Calc. ed. pp. 885–90); both as parts of the sixth adhyāya of the *uttara-shaṭka.*

[Gaikawar.]

242.

122A. Foll. 110; size 10 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 16th century; eight or nine lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra.

At the end of the first *shaṭka* (fol. 67), written by a different scribe from the second, occurs the following note added by a later hand:

पं · त्रिधरत · पं · नरसिंहत · पं · पीभारत · पं · जागेश्वरत · पं · विश्वनाथत · पं · देवकृष्णत · पं · देवरामस्य विभाग ।

This MS. does not contain the *pariśishṭa;* there being instead a section containing the beginnings of the *kaṇḍikās* of the last adhyāya, in reversed order.

[H. T. Colebrooke.]

243.

1660b. Foll. 9–78 of vol.; size 8½ in. by 4 in.; indifferently written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra. The first *shaṭka.*

Dated: शाके १५३७ राक्षसनामसंवत्सरे ०

[H. T. Colebrooke.]

244.

1039b. Foll. 68 (foll. 39–106 of the vol.); size 9 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; seven, sometimes eight, lines in a page.

The second *shaṭka* of the same work.

Dated: संवत् १८४४ शाके १७०२ आश्विनशुक्लद्वितीयायां मंदवारे शुभे दिने। विद्वांसोपनामकस्य सखारामेण लिखितं॥

[H. T. COLEBROOKE.]

245.

1129a. Foll. 148; size $11\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written in the Devanāgarī character; 10–12 lines in a page.

A commentary on the first six adhyāyas of *Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra*, by *Nārāyaṇa*, son of *Nṛisiṃha*.

Dated: सं १८०६ मितिचैत्रकृष्ण १० बृहस्पतिवारे इंद्रप्रस्थे लिखितं विंदुमाधवेन। इदं पुस्तकं खेदले नरहरिभट्टस्येदं॥ अनेन प्रीयतां देवो भगवान्कमलेक्षणः॥ श्रीलक्ष्मी नृसिंहः पूर्षामस्माकं कुलदैवतं॥ ० [H. T. COLEBROOKE.]

246.

1252b. Foll. 112–116 of vol.; size 9 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1550, by the same hand as 1252*a* (No. 255); ten lines in a page.

Nārāyaṇa's commentary on the *Piṇḍapitṛi-yajña* section—or the 6th and 7th *kaṇḍikās* of the 2nd adhyāya—of *Āśvalāyana's Śrauta-Sūtra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

247.

281b. Foll. 35 (foll. 19–53 of the volume); size 10 in. by 3 in.; written, in the Devanāgarī character, by three different hands, in the 16th century; 7–9 lines in a page.

Āśvalāyana-Prayogadīpikā, being a brief exposition, by *Mañcanācārya*, of *Āśvalāyana's* precepts for the Vaidik ceremonial, in three lectures.

The MS. begins:

य एको [विविधैर्] यज्ञैरिज्यते विविधाभिधः।
तस्मै नमः क्रतुभुजे विष्णवे प्रभविष्णवे॥
आश्वलायनसूत्रोक्तप्रयोगस्य प्रदीपिका।
क्रियते मंचनार्येण वृत्तिका[रा]नुसारतः॥

तत्र प्रथममनुष्ठेयत्वेनाग्न्याधेयस्यैव प्रथमं प्रयोगो वक्तव्यः। इष्टिरूपत्वात् इष्टेश्च विध्यंतीयेक्षित्वात्। ऐष्टिकविध्यंतस्य च दर्शपूर्णमासयोरेवाम्नानात्।०

Adhyāya II. begins fol. 9*b*: अथ पवमानेष्ट्यादयो द्वितीयाध्याये समाम्नाताः।०

A. III. fol. 28*b*: अथ पशुबंधप्रयोगो वक्ष्यते।०

Cf. *Rājendralāla Mitra*, Notices of Sanskrit MSS., IV. p. 17. [H. T. COLEBROOKE.]

248.

1727b. Fol. 41 (foll. 167–207 of the volume); size 9 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; well written, in the Devanāgarī character, towards the end of the last century, by the same scribe as No. 239 (MS. 1727*a*); seven lines in a page.

Āśvalāyana's Gṛihya-Sūtra, or Aphorisms of domestic ceremonial. Dated Saṃvat 1854.

Edited, with a German translation, by A. F. Stenzler (1864–65); also, with *Nārāyaṇa's* commentary, by *Rāmanārāyaṇa* and *Ānandacandra*, *Bibliotheca Indica* (1866–69).

[H. T. COLEBROOKE.]

249.

2140b. Foll. 7 (foll. 32–38*a* of the volume); size $15\frac{1}{2}$ in. by 9 in.; Devanāgarī character; fair, though minute, handwriting, the same as in No. 240 (MS. 2140*a*); twelve lines in a page. Modern.

Āśvalāyana's Gṛihya-Sūtra. [R. JOHNSON.]

250.

986b. Foll. 26 (foll. 103–128 of the volume); size 14½ in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character, by the same recent hand as No. 238 (MS. 986*a*); seven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

251.

1039a. Foll. 37; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

The same work.

Dated: **संवत् १८४५ शके १७०२ भाद्रपदवद्यपंचमी गुरुवारे शुभे दिने ॥ लिखितं विद्वांसोपनामकसखारामेण स्वार्थं परार्थं च उपकारार्थं ॥** [H. T. COLEBROOKE.]

252.

129a. Foll. 27; size 9½ in. by 4½ in.; very well written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

The same work.

Dated: **संवत् १८०३ समये आषाढशुद्ध १ इंदुवासरे** (here the name of the scribe has been obliterated) **अलिखत् श्रीकाशीविश्वेश्वरः प्रियतां ॥**

> **शुक्राकौं प्राङ्मुखौ ज्ञेयौ गुरुसौम्यावुदङ्मुखौ ।**
> **प्रत्यङ्मुखः शनिः सोम शेषा दक्षिणतोमुखाः ॥ १ ॥**
> **द्वादशांगुल आदित्यो सोमश्च द्विगुणः स्मृतः ।**
> **भौमो ऽङ्गुलानि चत्वारि द्वादशानि बुधः स्मृतः ॥ २ ॥**
> **षडङ्गुलो भवेज्जीवो भार्गवश्च नवाङ्गुलः ।**
> **द्वयमुखगुलं सौरिश्चतुर्विंशतिराहु – ॥ ३ ॥**
> **षडङ्गुलिस्तथा केतुरित्येतत्कथितं मया ।**
> **अज्ञात्वा कुरुते शान्तिं ग्रहास्तेनापमानिताः ॥ ४ ॥**

[H. T. COLEBROOKE.]

253.

1978. Foll. 33; size 8½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; good, modern handwriting; nine lines in a page.

Āśvalāyana's Gṛihya-Sūtra.

[DR. JOHN TAYLOR.]

254.

668. Foll. 91; size 11 in. by 3 in.; well written, in the Devanāgarī character; 7–9 lines in a page.

Nārāyaṇa's commentary (*Nārāyaṇīyā vṛitti*) on the *Āśvalāyana-Gṛihyasūtra.* Complete.

The MS. ends: **इति नारायणीयायां वृत्तौ गृह्यविवरणे चतुर्थो ध्यायः ॥ ० ॥ संवत् १६५० समये मार्गशीर्षशुद्ध १० काश्यां लिखितमिदम् ॥**

[H. T. COLEBROOKE.]

255.

1252a. Foll. 111; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

The same work. Complete.

[H. T. COLEBROOKE.]

256.

285a. Foll. 87, numbered 1–27, 29–88; size 10¼ in. by 3¾ in.; on the whole well written, by three, or perhaps four, different hands; Devanāgarī character.

The same commentary, not quite complete at the end. The MS. breaks off in *Sūtra* IV. 8, 41 (Stenzler; or IV. 9, 42 of the Calc. edition), **सर्वहुतं कुर्यात् । स०** [H. T. COLEBROOKE.]

257.

793A. Foll. 59; size 10½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; eight lines in a page.

The first adhyāya of the same work.

This MS. has the following introductory *ślokas*:

> **स्तवीमि स्तवराजेशं विघ्नेशं विघ्नशांतये ।**
> **पर्णयामि सदा वाणीं वाचा वागर्थसिद्धये ॥**
> **कालकाशेश्वरं काशीं गंगाकां मणिकर्णिकां ।**
> **सर्वदा सर्वदान् ढुंढिनामंन्नामन्नमूनहं (!) ॥ हरिः । ओं ॥**

It ends:

यस्य यस्य या शाखा तच्छाखा गृह्यमार्गतः ।
मधुपर्कः प्रदातव्यस्त्वन्यच्छाखे ऽपि दातरि ॥

[H. T. Colebrooke.]

258.

1264. Foll. 74; size $7\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; on the whole fairly, sometimes badly, written, in the Devanāgarī character; 10–12 lines in a page.

Āśvalāyana-kārikā, a course of memorial verses on domestic rites and canonical law, according to *Āśvalāyana*, in twenty-two adhyāyas. Incomplete at the beginning; the first half-śloka being numbered 47.

The MS. begins:

० आश्वलायनकारिका लिख्यते ॥
यश्च पादशिरोहस्तु शिरोहृत्पस्तु चाङ्गतः ॥ ४७ ॥
हृत्पादमस्तकेष्वेवं प्रत्यृचा मार्जयेदथ ।
मस्तके मार्जनं कुर्यात्पादैः प्रणवसंयुतैः ॥ ४८ ॥ – –

Adhyāya I. ends fol. 12*b*: इत्याश्वलायनीये धर्मशास्त्रे सदाचारो नाम प्रथमो ऽध्यायः ॥

II. *Sthālīpāka-adhyāya*, fol. 19;
III. *Garbhādhāna*, fol. 20*b*;
IV. *Puṃsavana-sīmanta*, fol. 21*b*;
V. *Jātakarma*, ib.;
VI. *Nāma-nishkramaṇa-annaprāśana*, f. 22*b*.;
VII. *Caulakarma*, fol. 23*b*;
VIII. *Upanayana*, fol. 27;
IX. *Mahānāmnī-vratatraya*, fol. 27;
X. *Upākarmārjana*, fol. 29;
XI. *Godānāditraya*, fol. 29*b*; [here two sections are interposed, the *Pravaranirṇaya* (ends fol. 33*b*), and *Sāpiṇḍyanirṇaya*, or ० *nivṛitti* (ends fol. 34*b*)];
XII. *Vivāhaprakaraṇa*, fol. 40;
XIII. *Vivāhoparivarja* (!), fol 42;
XIV. *Paitṛikamedhikaparibhāshā*, fol. 43*b*;
XV. *Lokanindyaprakaraṇa*, fol. 50;
XVI. *Varṇadharma*, fol. 51;
XVII. *Śrāddhaprakaraṇa*, fol. 57*b*;
XVIII. *Śrāddhavidhāna*, fol. 61;
XIX. *Tīrthapraśaṃsā*, fol 63;
XX. *Prāyaścitta*, fol. 69;
XXI. *Jātivinirṇaya*, fol. 71*b*;
XXII. *Agnisaṃyoganirṇaya*.

The MS. is dated: शाके १६५२ साधारणसंवत्सरे । ० । कृष्णंभटवविश्वनाथभट्टेन लिखितं ॥

[H. T. Colebrooke.]

259, 260.

1734, 1712. Foll. 107 and 136 resp.; size 9 in. by 4 in.; Devanāgarī character; large, bold handwriting; eight lines in a page.

Śāṅkhāyana-Śrautasūtra. Complete in 18 adhyāyas. Edited by A. Hillebrandt, in the *Bibl. Ind.*, 1885–6.

Vol. i., containing adhyāyas I.–VIII., ends: इदं पुस्तकं केशवेन शास्त्रपदार्थिना लिखित्वा श्रीलक्ष्मीधरव्यासाय स्वार्थपरमार्थबुध्या दत्तं ॥ ० ॥ after which (apparently by a different hand) संवत् १७३० वर्षे कार्त्ति सुदि ३ शांख्यायनसूत्रपू०

Vol. ii., adhyāyas IX.–XVIII., is dated: संवत् १७३२ वर्षे शाके १५९७ प्रवर्तमाने आषाढसुदी ३ गुरौ तद्दिने उपासनीप्रभाकरेण लिखितं वाराणस्यां ॥

On the reverse of the last leaf the volumes are stated to have been the property of one *Vishṇudeva*. [H. T. Colebrooke.]

261.

589. Foll. 184; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; thirteen lines in a page.

A commentary on the second part (adhyāyas IX.–XVI.) of the *Śāṅkhāyana-Śrautasūtra*, by *Dāsaśarman*, son of *Muñja* (adhys. IX.–XI.) and

Ânartîya, son of *Varadatta* (adhy. XII., and probably the remaining four adhyāyas). This is the same commentary as that noticed in Prof. Weber's Catalogue, Berl. No. 107. It begins:

भाष्यकारगिरां यत्र विनष्टं लेखनादिना ।
अक्षरं तद्वासशर्मा मुंजसूनु[र]कल्पयत् ॥°

Adhy. IX. ends fol. 16; X. fol. 45*b*; XI. fol. 58*b*; XII. fol. 82*b*; XIII. fol. 102*b*; XIV. fol. 134*b*; XV. fol. 157*b*.

Dated: संवत् १६०१ समए द्वितीयचैत्रशुदि ५ सोमे माराष्टेन लिषितं लेपकेन ॥ दु॰ वीरेश्वरसुतशामस्येदं पुस्तकं ।°

[H. T. COLEBROOKE.]

---

b. Sāma-Veda.

262.

698. Foll. 188; size 9½ in. by 4½ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 9–13 lines in a page.

Kalpavyākhyā, a commentary on *Maśaka's Srauta-Sūtra*, (also called *Ārsheyakalpa*), by *Varadarāja*, son of *Vāmanācārya*. Nine (out of eleven) adhyāyas (or *prapāṭhakas*). It begins:

अथार्षेयकल्पो व्याख्यातव्यस्तस्य च* सर्वक्रतुप्रकृतिभूतस्य त्रिपर्वणो ज्योतिष्टोमस्य सर्वाहर्गणप्रकृतिभूतस्य च व्यूढद्वादशाहस्य ब्राह्मणेनैव कॢप्तिरुक्तेति तदुपजीवनेन क्रत्वन्तराण्येव कल्पितानि । अस्माभिस्त्वस्य प्रबंधस्य कात्स्न्यार्थं तयोस्तावत्प्रयोगः सूत्रब्राह्मणानुसारेण प्रदृश्यते† । तत्राग्निष्टोमसंस्थस्य ज्योतिष्टोमस्यायं प्रयोगः । ऋत्विगार्षेयो नूचानः साधुचरण इत्यादिसूत्रोक्तलक्षणावृत्विक्याज्यौ । यज्ञशर्मा ज्योतिष्टोमेनाग्निष्टोमेन रथंतरपृष्ठेन द्वादशशतदक्षिणेन सोमेन यक्ष्यते ।°

इति वरदराजेन वामनाचार्यसूनुना ज्योतिष्टोमस्य यज्ञतंत्रमौद्गात्रं तत्प्रदर्शितं ॥° fol. 35;

इति सत्रात्मा व्यूढो द्वादशाहः समाप्तः fol. 49*b*; संपूर्णो ऽभिप्लवः षडहः fol. 55*b*;

इति कल्पव्याख्यायां प्रथमो ध्यायः ॥ अभिजितमाह ॥ fol. 60;

इति वामनाचार्यसूनुः काशिकान्वयसंभवो (corr. कौशि°) वरदराजः संवत्सरकल्पव्याख्यां चक्रे सह प्रयोगेण गवामयनभेदाय सूत्रोक्तास्तेषु केचन विनियोगज्ञापनार्थरोहमिहोदिताः ॥ पत्यन्ये (? यद्यन्ये) विस्तरभयादत्रास्माभिर्न दर्शिताः । ते सूत्र एव द्रष्टव्याः प्रीयतां परुषोत्तमः (!) ॥ इति कल्पव्याख्यायां द्वितीयो ध्यायः ॥ अथ ये ब्राह्मणे ध्यायैश्चतुर्भिः षोडशादिभिः । एकाहा विहितास्तेषां कॢप्तिस्त्रिभिरिहोच्यये ॥ fol. 75;

इति कल्पव्याख्यायामेकाहेषु प्रथमो ध्याय आदितस्तृतीयः ॥ तृवृदग्निष्टोमो वैश्वदेवस्य लोक इत्यनुवाकेन सौमिकश्चातुर्मास्यानि सप्तसुत्याविहितानि ॥ fol. 88;

इति कल्पव्याख्यायामेकाहे द्वितीयो ध्याय आदितश्चतुर्थः ॥ अथ वक्ष्यमाणा एकाहा द्वंद्वसंज्ञाः प्रायेण द्वंद्वभूतत्वात् ।° fol. 99*b*.

इति वामनाचार्यसूनुः काशिकान्वयसंभवो वरदराज एकाहानां कल्पं व्याचष्टे यथागमं यथाबुद्धिरिति कल्पव्याख्याने पंचमो ध्यायः ॥ अथ विंशप्रभृतिभिरध्यायैर्ब्राह्मणैस्त्रिभिर्ये ऽहीना विहितास्तेषां कॢप्तिः षष्ठादिषु त्रिषु ॥ पौर्णमासी ।° fol. 112.

इति कल्पव्याख्यायामहीनेषु प्रथमो ध्याय आदितः षष्ठः ॥ अथ चतूरात्राश्चत्वारः चतुर्विंशाः पवमाना इति ।° fol. 128.

उक्तं वरदराजेन वामनाचार्यसूनुना । अहीनकल्पो व्याख्यातो गोविंदः प्रीयतामिति ॥ इति कल्पव्याख्यायामष्टमो ध्यायः ॥ अथ त्रयोविंशमुखैरध्ययनैर्ब्राह्मणैस्त्रिभिः सत्राण्युक्तानि ॥ तान्यत्र कल्पंते नवमादिभिः । fol. 168*b*.

It ends:

अथ संवत्सरसत्राणि षट् । अतिरात्रश्चतुर्विंशं प्रायणीयमहरित्यारभ्य संवत्सरब्राह्मणं ब्राह्मणमित्यन्तेन गवामयनमुक्तं । तस्य कॢप्तिः पूर्वमेवोक्ता ॥ इति कल्पव्याख्यायां सत्रेषु प्रथमो ध्याय आदितो नवमः ॥°॥ संवत् १८११ वर्षे आषाढकृष्ण ३ गुरुवासरे लिखितमिदं वरदराजीयं ग्रंथं द्रोणभाईरामेण ॥

For other MSS. of this work see Aufrecht, Cat. p. 386 (Wilson 509, nine adhyāyas), and *Rājendralāla Mitra*, Notices, II. p. 87.

[H. T. COLEBROOKE.]

---

* ° व्यस्तस्यत्नृच (:) MS. and corr. in margin ° व्यस्तत्र

† दर्शिते (sic) marg.

263, 264.

287, 371. Foll. 172 and 191 resp.; size 10 in. by 3¾ in.; Devanāgarī character. Foll. 1–145; well written, eleven lines in a page; the remaining portion, paged 177–394, legibly written, by a different hand; ten lines in a page.

Lāṭyāyana's Śrauta-Sūtra with *Agnisvāmin's* commentary. Complete in ten *prapāṭhakas*.

Dated: [सं १८०६ blotted out] आश्विनसुदी १४ भृगुलि॰ ङ॰ रामेण लिषा॰ चवाडी आशाधरश्रीकस्येदं पुस्तकं ॥

The work has been edited in the *Bibliotheca Indica* (1872), by *Ānandacandra Vedāntavāgīśa*.

[H. T. COLEBROOKE.]

265.

1652. Foll. 123, of which two leaves, 25 and 87, are missing; size 9¼ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 7–10 lines in a page.

Lāṭyāyana's Śrauta-Sūtra.

Dated: संवत् १६६३ वर्षे भाद्रपदवदि १३ शुक्रे॥ अद्येह श्रीवाग्नगरज्ञातीयत्रिपाठिश्रीलहूआसुतवेणीदासेन लिखितं गोवर्द्धनपठनार्थे परोपकारार्थे च॥° On the pedigree of the copyist see the colophon of MS. 1652A (No. 274).

[H. T. COLEBROOKE.]

266.

583B. Foll. 23; size 10½ in. by 4¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the 17th century; eight lines in a page.

The first three *prapāṭhakas* of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

267.

1129b. Foll. 17 (foll. 149–165); size 11¼ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; eight lines in a page.

The first two *prapāṭhakas* of the same work.

The colophon is इति लाट्यायनसूत्रे द्वितीयो ध्यायः॥ प्रपाठकः समाप्तः॥

After this there is, in a different handwriting, the 1st *kaṇḍikā* (and the 1st *sūtra* of the 2nd *kaṇḍikā*) of the 3rd *prapāṭhaka*.

[H. T. COLEBROOKE.]

268.

363b. Foll. 54; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, by two, or three, different hands, in the latter part of the 17th, or early part of the 18th, century; 10–14 lines in a page.

Drāhyāyaṇa's Śrauta-Sūtra, in thirty-one *paṭalas*.

It begins: ओं अथातो विध्यव्यपदेशे सर्वेक्रत्वधिकारो मन्त्रविधिश्वादिग्रहणेनोत्तरादिः पूर्वान्तलक्षणमेकश्रुतिविधाना-म्नातान् कर्माणि चोद्गातैव कुर्यादनादेशे°

It ends: एकत्रिंशः पटलः॥ प्रधानतंत्रं समाप्तं॥ and by a different hand: इति राणायनिशाखीयं द्राह्यायणसूत्रं॥

[H. T. COLEBROOKE.]

269.

363a. Foll. 93 (numbered 1–7, 7–92); the same size; on the whole well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1680; twelve lines in a page.

Dhanvin's commentary on the *Drāhyāyaṇa-Śrautasūtra. Paṭalas* I.–XI.

It begins:

ओमिति ब्रह्म परमं प्रपद्ये पुरुषोत्तमम्।
छन्दोगसूत्रं व्याचष्टे धन्वी श्रद्धार्थमञ्जसा॥

अथ भगवान् सूत्रपरिभाषां करोति। अथातो°

The colophon of the different chapters generally runs thus: इति छंदोगसूत्रस्य दीपे धन्विविनिर्मिते।°

The MS. ends:

द्राह्यायणकृते सूत्रे दीपे धन्वीविनिर्मिते ।
द्वितीये दशके वृत्तः प्रथमः पटलो धुना ॥०

For another portion of the same commentary see A. Weber's Cat. Berl. No. 311.

[H. T. Colebrooke.]

270.

1743. Foll. 61; size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 8–10 lines in a page.

Pushpa-Sūtra, being a manual of rules on the modification of the *ārcika*-texts in the *gānas.* In ten *prapāṭhakas.*

According to Dr. Burnell (*Ārsheyabrāhmaṇa*, Introd., p. ix., and Cat. of Sanskrit MSS., pp. 45–6) the work is called *Phullasūtra* in Southern India, and is ascribed to *Vararuci;* while in the colophons of a Berlin MS. it is assigned to *Gobhila* (Weber, Cat. Berl. No. 305).

Dated: संवत् १६६६ वर्षे पौषशुदि ३ गुरौ – – – अद्येह श्रीपाह्यनागरज्ञातीयत्रिपाठीश्रीश्रीश्रीश्रीश्रीलहूआसत्रिपा – – – – वेणीदाससुतगोवर्द्धनेन लिखितं ।

[H. T. Colebrooke.]

271.

121B. Fol. 32; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Upagrantha-Sūtra, a treatise on expiatory rites and Sāmavedic sacrificial details, in four *prapāṭhakas* (of 13 sections each).

P. I. begins: अथ संपत्सिद्धिरनादेशे स्तोत्रीयातः शते विशेषसंख्यासमस्ताख्ये प्रत्येकमर्धाद्धिनियमो ज्योतिष्टोमे नवतिमुख्ये त्रिपञ्चाशद्वा चत्वारिँशानि चत्वार्येतिरात्रे०

P. II.: यदि सोममक्रीतमपहरेयुरन्यः क्रेतव्य इत्येतावदेतद्भवति । तत्र न प्रायश्चित्तं विद्यते ।०

P. III.: अथ खलु वैश्यस्य वर्णकल्पे काकुबुत्तयं कण्वरथन्तरस्य ०

P. IV. वैतहव्यमोको निधनं ०

The colophon runs thus: इत्युपग्रंथसूत्रे चतुर्थः प्रपाठकः समाप्तो यं ग्रंथः ॥ संवत् १५८६ वर्षे भाद्रपदवदि ६ गुरावद्येह श्रीकर्पटिकास्थो उदीच्यज्ञातीयपंडितश्रीलक्ष्मीधरेण लिखितमिदं ॥ शुभं भवतु ॥ कणवालयवास्तव्य आभ्यंतरनागरज्ञातीयशुक्लश्रीभीमपुत्रपौत्रादिपठनार्थं ।०

[H. T. Colebrooke.]

272.

2386a. Foll. 28; size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 8–10 lines in a page.

Kshudra-Sūtra, a manual of rules for performing various Vaidik ceremonies, in three *prapāṭhakas.*

The MS. begins:

ग्रामकामस्य कूमो ज्योतिष्टोमस्योपो षु जातमप्तुरमिति स्तोत्रीयो नौधसस्यर्क्षु जनित्रं ब्रह्मसाम नहि वश्चरमं चनेत्येतयोः पूर्वेन्निमैद्धा सप्तदशस्य विष्टुतिरूर्ध्वँ होतुः पृष्ठात्समानमितरं ज्योतिष्टो न याँ समाम्महादेवः पर्युन्द्रन्यात्स नः पवस्व शं गव इति स्तोत्रीय आवृत्तस्तृचो नौधसस्यर्क्षीयर्वेणं ब्रह्मसामोद्यत्यो विष्टुतयः समानमितरं ज्योतिष्टोमेन श्रैष्ठ्यकामस्याग्रियवती प्रतिपद्धाहेतान्याज्यानि बृहत्पृष्ठँ श्यैतं ब्रह्मसाम श्रुध्यमुष्णिहि समानमितरं ज्योतिष्टोमेन बहूनामसखीनां यजमानानामेते अमृप्रमिंदव इति स्तोत्रीयः समास्थिता सप्तदशस्य विष्टुतिः०

The first chapter consists of 11, the second and third each of 16 sections. The colophon is:

इति क्षुद्रसूत्रे तृतीयः प्रपाठकस्समाप्तः ॥ इति क्षुद्रसूत्रँ षष्ठँ समाप्तमगमत् ॥ शेपञ्चत्वारि स्थितानि भविष्यदिति ॥ सम्वत १६८१ समये भाद्रपदवदि १४ सोमे ॥ अद्येह श्रीविशालनगर॰ ।

[H. T. Colebrooke.]

273.

1063. Foll. 61; size $6\frac{1}{2}$ in. by 3 in.; well written, in the Devanāgarī character, seven lines in a page.

Gobhila's Grihya-Sūtra in four *prapāṭhakas*.

Dated: संवत् १६७२ फल्गुनशुक्ल ११ मैथिलदेशे पुरुषोत्तमपुरे यमुनातीरे त्रिपाठीश्रीपीतांबरसुतत्रिपाठीश्रीरघुनाथेन लिखितं ॥ श्रीवक्रतुंडाय नमः ॥

Edited, with a commentary, in the *Bibl. Ind.* (1871–80), by *Candrakānta Tarkālankāra.* Also the text, in the Roman character, by Dr. F. Knauer, 1885. [H. T. COLEBROOKE.]

274.

1652A. Foll. 28; size 9¼ in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

The same work.

Dated: संवत् १६७३ वर्षे पौषशुदि ६ गुरौ ॥ लिखितं अद्येह श्रीवाराणसीवास्तव्यब्राह्मनागरज्ञातीयत्रिपाठीश्री ५ वत्ससुतत्रिपाठीश्री ५ बलिराजसुतत्रिपाठीश्री ५ लहूआसुतत्रिपाठीश्रीश्रीश्रीश्रीवेणीदाससुतगोवर्द्धनेन ॥ ०

For the same scribe MS. 1652 (No. 265) was written by his father. [H. T. COLEBROOKE.]

275.

1280b. Foll. 13; 4to, size 13 in. by 9¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 25 or 26 lines in a page. Modern.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

276.

36. Foll. 73; size 10 in. by 5½ in.; well written, in the Devanāgarī character; thirteen lines in a page.

Portions of a commentary on *Gobhila's Grihya-Sūtra.*

a) Foll. 22–73 contain from shortly after the beginning of the fourth *kaṇḍikā* of the first *prapāṭhaka* to the end of the second *prapāṭhaka.*

Pr. II. begins fol. 45: देव सवितरादेर्मंत्रगणस्य विनियोगो वक्तुमारब्धस्तत्राद्यस्य तावन्मंत्रस्य पर्युक्षणे विनियोग उक्तः। अत ऊर्द्ध्वं पाणिग्रहणलिंगा मंत्रास्तेषां विनियोगविवक्षयेदमाह। पुण्ये नक्षत्रे दारान्कुर्वीत।

This section is dated: संवत् १५७० वर्षे अश्विनशुदि षष्ठी भूमे लिखितमिदं पूर्वार्द्धं ॥

b) Foll. 1–21 contain the first five, and the beginning of the sixth, *kaṇḍikās*, of the third *prapāṭhaka.*

It begins: इदानीं उपनयनसंस्कारसंस्कृतेन गुरुशुश्रूषुणा ब्रह्मचारिणा वेदव्रतादिकं तपश्चरता सांगो वेदो ऽधिगंतव्यः। ० [H. T. COLEBROOKE.]

277.

1354A. Foll. 17; size 9¼ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī character, about A.D. 1650; 8–11 lines in a page.

Grihyā-Saṃgraha, a versified supplement (*pariśishṭa*) to *Gobhila's* aphorisms, by *Gobhila's* son; in two *prapāṭhakas*, the first of which consists of 106, the second of 105, *ślokas.*

The treatise begins:

अथातः संप्रवक्ष्यामि यदुक्तं पद्मयोनिना।
ब्राह्मणानां हितार्थाय संस्कारार्थे तु भाषितम् ॥ १ ॥
लौकिकः पावको ह्यग्निः प्रथमः परिकीर्त्तितः।
अग्निस्तु मारुतो नाम गर्भाधाने विधीयते ॥ २ ॥

It ends:

गोभिलाचार्यपुत्रस्य यो ऽधीते संग्रहं पुमान्।
सर्वकर्मस्वसंमूढः परां सिद्धिमवाप्नुयात् ॥ १०५ ॥
इति गृह्यासंग्रहनाम परिशिष्टं समाप्तं ॥

Edited, with a commentary, in the Calc. edition of *Gobhila's Grihyasūtra*, pp. 773–888. Also the text (*Das Gṛhyasaṃgrahapariçishṭa des Gobhilaputra*), in Roman letters, with a German translation, by Dr. M. Bloomfield, *Zeitsch. d. D. Morg. Ges.*, xxxv. pp. 533 seq.

[H. T. COLEBROOKE.]

278.

2380A. Foll. 16; size 8¾ in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page.

The same treatise. In this copy each *prapāthaka* is divided into five *kandikās*.

Dated: संवत् १८१२ नावर्वे मि· वैशाखे शुक्ले १० चंद्रे लि· शु· नरसिंहात्मजकाशीनाथेन यादृशमिति ॥

[GAIKAWAR.]

279.

792B. Foll. 19; size 10½ in. by 4¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 10–12 lines in a page.

Gṛihyāsaṃgraha-bhāshya; a commentary on the above work, by *Rāmakrishṇa*, surnamed *Nūhnabhāī*, son of *Dāmodara*.

It begins:

अथ गृह्यासंग्रहभाष्यं लिख्यते ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामीति ग्रंथादावथशब्दो मंगलार्थः।

ओंकारश्चाथशब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा।

कंठं भित्त्वा विनिर्यातौ तेनेतौ मंगलावुभौ।

अतःशब्दो हेत्वर्थे। यतः कारणात् गोभिलेनाग्निनामानि नोक्तानि अतो हेतोः। अहं गोभिलपुत्रः पद्मयोनिना ब्रह्मणा येषामग्नीनां नामोक्तं तत्सम्यक् प्रवक्ष्यामि कथयिष्यामि। ब्राह्मणानां हितार्थाय ज्ञानार्थं तु पुनः। ब्राह्मणानां जातकर्मादिसंस्कारार्थे ब्रह्मणा भाषितमुक्तं। यन्नाम। नामान्याह। लौकिकः पावक इति ॥

It ends:

यः पुमान् गोभिलाचार्यपुत्रस्य संग्रहं कर्मनिर्णयसंग्रहं अधीते स सर्वकर्मसु असंमूढो मोहरहितः परामुत्तमां सिद्धिं अत्र इहजन्मनि प्राप्नुयात् ॥ इति श्रीत्रिपाठिदामोदरपुत्रेण दीक्षितरामकृष्णेन नाह्नाभाईद्वितीयनाम्ना कृतं गृह्यासंग्रहस्य भाष्यं समाप्तं ॥ संवत् १७८६ वर्षे पौषसुदि पौर्णमास्यां सौम्यवासरे वाराणस्यां वैधृतियोगे समाप्तं। जीवनरामानंतरामयोः पुस्तकं ॥०॥ लिखितं जीवनरामः [० मस्य विभागे corr. another hand].

[H. T. COLEBROOKE.]

280.

2321A. Foll. 57; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Chāndogyamantra-bhāshya, a commentary on the *mantras* used in the *gṛihya* rites of the *Sāmaveda*; by *Guṇavishṇu*, son of *Bhaṭṭa Dāmuka*.

The work consists of two *prapāthakas* (the first of which ends fol. 30) of eight *kāṇḍas* each.

The MS. begins:

शंकराय नमस्तस्मै भक्तानां यत्प्रसादतः।

सूक्ष्मांतर्हितदूरस्था भावा भांति यथाग्रतः ॥ १ ॥

स्थाणुरिव भारहारः किलाभूदधीत्य वेदं न जानाति यो ऽर्थम्।

अर्थवित्सकलं भद्रमश्नुते नाकमेति ज्ञानविधूतपाप्मा ॥ २ ॥

अथो मंत्रार्थज्ञाने यतितव्यं ॥ यथा ॥ यो ऽहरहो विदितार्थछन्दोदैवतविनियोगेन ब्राह्मणेन वा मंत्रेण वा यजति याजयति अधीते अध्यापयति वा होमे कर्मणि अन्तर्जलादौ वा पापीयान् स भवति। ०

The margin contains English renderings of several Vaidik passages, in Colebrooke's handwriting. [H. T. COLEBROOKE.]

---

c. Black Yajur-Veda.

281.

599b. Foll. 37; size 9¾ in. by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

The *Agnishṭoma* portion of the *Mānava-Kalpasūtra*. This chapter consists of five adhyāyas, of 5, 5, 8, 6, and 5 sections (*khaṇḍa*) respectively.

It begins: अग्निष्टोमेन वसन्ते यजेत। ० For the beginnings of the other adhyāyas see the description of the next manuscript.

It ends: अग्निष्टोमे पंचमो ध्यायः ॥ ० संवत् १६४३ वर्षे शाके प्रवर्तमाने उत्तरायने हेमंतऋतौ महामांगल्यप्रदः। पौषमासे शुक्लपक्षे १५ मास्यो तिथौ अद्येह काशिकावास्तव्यं मोढज्ञातीय ० लिपितं। ० मानवसूत्रस्य अग्निष्टोमाख्यस्य पंचमभागस्य पुस्तकमलेखि ॥

For an account of the complete work see Dr. L. v. Schrœder, *Maitrāyaṇī Saṃhitā, Einl.*

p. xli; and Dr. P. v. Bradke, *Zeitsch. d. D. Morg. Ges.*, vol. xxxvi. pp. 445, seq.

[H. T. COLEBROOKE.]

282.

1158c. Foll. 103; size 9¼ in. by 3 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the early part of the last century; ten lines in a page.

Agnishṭomavyākhyā, a commentary on the same portion of the *Mānavasūtra*, by *Agnisvāmin*.

Adhyāya I. begins:

यो वेदार्थवेद् बुध्या विद्या वेदविदो गुणाः ।
पुरुषाय नमस्कृत्य अग्निष्टोम व्याख्यास्यामः (!) ॥
अग्निष्टोमेन वसंते यजेत । एतत्त्रिपदं सूत्रं । अर्थपदसूचनात्सूत्रं । पद्यते पादः ।०

There are blanks here and there on the first few leaves.

A. II. begins fol. 22: तानूनप्त्रं गृह्णाति कांस्ये चमसे वा । तनूनप्त्र इति संज्ञा श्रुतिदृष्टस्य शपथस्य भवति ।०

A. III. fol. 44*b*: उपतिष्ठंते व्युत्थंतामिध्मा सदः ।०

A. IV. fol. 67: पूतभृतोंते मध्यतः कारिचमसानुपसादयति । पूतं बिभर्तीति पूतभृत् तस्यांते समीपे मध्यतः कारिणां चमसान् । तान् मध्यतः कारिचमसानुपसादयति समीप इत्यर्थः ॥ and has the following colophon (fol. 85*b*): इति अग्निष्टोमे ग्निस्वामिभाष्ये मैत्रायणीयायां शाखायां चतुर्थो ध्यायः परिसमाप्तः ॥

A. V. begins: तृतीयसवनाय प्रसर्पंतीति अन्वर्थसंज्ञा तृतीयसवनार्थमारंभं कुर्वंतीत्यर्थः ।

Fol. 102 ends: आज्याग्रहणादैष्टिका – after which has been supplied, on fol. 103, by a later hand: न्याज्यानि । तत उत्तरवेद्यंते अभ्युदाहरणं तत उदीरणादि सिद्धमाज्यानां सादनात् इति श्रीअग्निष्टोमव्याख्या समाप्तः संपूर्णम् ० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

283.

17. Foll. 121; size 9¾ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī, by the same hand as MS. 599*b* (No. 281); nine lines in a page.

A portion of *Kumārila Svāmin's* commentary on the *Mānava-Kalpasūtra*. The first four adhyāyas.

It begins:

यां मंत्रः प्रार्थयामास कल्पं कृत्वा पुरा किल ।
ऊनानि कल्पयित्वा तैः सा नः पातु सरस्वती ॥
उत्तरत उपचारो विहारः । द्विपदं परिभाषासूत्रं ।०

A facsimile edition of this MS. was published by Th. Goldstücker, in 1861.

It ends: कुमारिलभाष्यं समाप्तं ॥ संवत् १६४३ ।०

[H. T. COLEBROOKE.]

284.

3186. Foll. 67; size 12⅜ in. by 7½ in.; well written, in Devanāgarī character, on European paper; fifteen lines in a page.

Baudhāyana-Śrautasūtra, from the beginning to the end of the *Vājapeya* chapter. This portion of the work is here divided into eleven *praśnas*, treating of six principal subjects; viz.:

A. *Darśapūrṇamāsaprayoga* in two *praśnas*.

P. I. (sections 1–11) begins: अमावास्येन वा पौर्णमासेन वा हविषा यक्ष्यमाणो भवति स पुरस्तादेव हविरातंचनमुपकल्पयत एकाहेन वा द्व्यहेन वा यत्कर्तव्यं वै ब्राह्मणं भवति दध्नातनक्ति सेंद्रत्वायाग्निहोत्रोच्छेषणमभ्यातनक्ति यज्ञस्य संतत्या इति (*Taitt. S.* II. 5, 3, 5–6)०

P. II. (sections 12–21) fol. 5: अथातः स्रुचः संमार्ष्टि दक्षिणेन स्रुवं जुहूपभृतौ सव्येन ध्रुवाप्राशित्रहरणं वेदपरिवासनानीति ०

B. *Ādhānasūtra* in two *praśnas* (III. and IV.)

P. I. (sections 1–7) fol. 9*b*: अथोपव्याहरणं विज्ञायते क्रत्वादौ क्रतुकामं कामयीत यज्ञांगादौ यज्ञांगकाममिति प्राक्कूलां दर्भान्त्संस्तीर्य तेषु प्राङ्मुखो यजमान उपविश्य जपति । याः पुरस्तात्प्रस्रवंत्युपरिष्टात्सर्वतश्च याः ।०

P. II. (8–19) fol. 12: अथाग्न्याधेयस्योपवसथ इत्युपकल्पयते ०

C. [*Ishṭiprakaraṇa*; (?) *P.* V.]

a. (*Daśādhyāyikā*) in ten adhyāyas (or 31 sections).

1. *Punarādheya*, fol. 17*b*: अग्नीन्पुनराधास्यमानो भवति तदाहः कृतयजुःसंभृतसंभारा भवति ०
2. *Agnihotra*, fol. 18*b*: पुरादित्यास्तमयाद्गार्हपत्यमुपसमाधायान्वाहार्यपचनमाहृत्य ज्वलंतमाहवनीयमुद्धरति ०
3. *Agnyupasthāna*, fol. 19*b*: अथ सायं हुते ऽग्निहोत्रे यज्ञोपवीत्याचम्याग्रेणाहवनीयं परीत्य यजमानायतने तिष्ठन्नाहवनीयमुपतिष्ठते ०
4. *Piṇḍapitṛiyajña*, fol. 20: पिंडपितृयज्ञं करिष्यन्नुपकल्पते ०
5. *Āgrayaṇeshṭi*, fol. 20*b*: वर्षासु श्यामाकाग्रयणं करिष्यन्भवति ०
6. (*Pravasane agnyupasthāna*), fol. 21: अग्निभ्यः प्रवत्स्यन् यज्ञोपवीत्यप आचम्य यजमानायतने तिष्ठन्नाहवनीयमुपतिष्ठते ०
7. (*Upavasathīya-haviḥ*), ib.: अथोपवसथ्यो ऽहविर्यज्ञोपवीत्यप आचम्य यजमानायतन उपविश्य तिरः पवित्रमप आचामयति ०
8. (*Anuyājānumantraṇa*), fol. 22*b*: अनुयाजानामिष्टमनुमंत्रयते ०
9. (*Brahmakṛitya*), fol. 23*b*: ब्रह्मत्वं करिष्यन् यज्ञोपवीत्यप आचम्य ०
10. (*Hautra*), fol. 24: हवीꣳष्यासाद्य होतारमामंत्रयते ०

b. *Paśusūtra* (11 sections), fol. 25*b*: पशुना यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पय(ते) पौतुद्रवान् परिधीन् वल्गुलुसुगंधितेजनꣳ शुक्लामूर्णास्तुकां ०

c. *Cāturmāsyāni* (seven sections), fol. 31: वैश्वदेवहविर्भिर्यक्ष्यमाणो भवति फाल्गुन्यां चैत्र्यां वा पौर्णमास्यां नक्षत्रे प्रयोग इत्येक आहुः ०

D. *Agnishṭoma*, in four *praśnas* (? VI.–IX.)

P. I. (11 sections), fol. 37: अग्निष्टोमेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते कृष्णाजिनं च वासश्च मेखलां च ०

P. II. (20 sections), fol. 42*b*: अथ प्रवर्ग्यस्यावृता प्रवर्ग्येण चरत्यथ ०

P. III. (19 sections), fol. 48: अथातो महारात्र एव बुध्यंते संबोधयंत्येतानृत्विजो ०

P. IV. (20 sections), fol. 58: प्रसर्पंति माध्यंदिनाय सवनाय । देवी द्वारावित्यत एवोर्ध्वेन संप्रसृप्तान् विदित्वाध्वर्युः ०

E. *Pravargya-praśna* [X.], in 13 sections, fol. 67: प्रवर्ग्यꣳ संभरिष्यन्नुपकल्पयते खादिरीमौदुंबरीं वैणवीं वैकंकतीं वाश्विं व्यायाममात्रीं वारत्नीमात्रीं वोभयतः०

F. *Vājapeya-praśna* XI. (13 sections), fol. 74: वाजपेयेन यक्ष्यमाणो भवति उपकल्पयते कृष्णाजिनं सुवर्णरजतौ च रुक्मौ वस्त्राजिनं शतमानꣳ हिरण्यं ०

It ends: इति बौधायनकल्पे एकादशप्रश्नः ॥ श्रीराजसूयेन यक्ष्यमाणो भवति ॥ इति बौधायनदर्शपूर्णमासप्रभृतिवाजपेयांतसूत्रं संपूर्णं ॥

Two leaves are appended, containing an *aśuddhapatram*.

For an analysis of this *Kalpasūtra* (acc. to the Southern MSS.) see A. Burnell, Cat. of Ved. MSS., No. lxxxvii.; and Index of Sansk. MSS., Tanjore, p. 18.

The fly-leaf has the following note:

> Copied for me from a manuscript belonging to *Nānādīkshit Manērkar* of *Nargund*, in the *Dhārwāḍ* district. The MS. is not dated, but the paper is Portuguese, and the water-mark has the names of Francesco and Polieri. It consists of 143 leaves, about 8⅝ inches long, by 4⅛ inches broad. The characters are Nāgarī. Presented to the India Office Library, 23rd Aug., 1878.
>
> [J. F. Fleet.]

सत्यमेव जयते

285.

30091. Foll. 10; size 13 in. by 8 in.; well written, at Bombay, in the Devanāgarī character; fifteen lines in a page. European paper.

The *Pravargya* chapter of the *Baudhāyanasūtra*, in 37 sections.

It begins: प्रवर्ग्यं संभरिष्यन्नुपकल्पयते ०

The colophon runs: इति बौधायनसोमसूत्रप्रकरण समाप्तः ॥

286.

1678a. Foll. 57; size 9½ in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; ten lines in a page.

Bhavasvāmin's [*Baudhāyana-*] *Kalpasūtra-vivaraṇa.* Scholia on the *Darśapūrṇamāsa, Ādhāna,* and *Daśādhyāyikā* chapters.

It begins: ब्राह्मणानां बहुत्वादेकैकस्यां शाखायामपरिसमाप्तत्वादर्थस्य च दुर्बोधत्वादसार्वत्रिकत्वाच्च संहृत्य विवरणार्थं सुखं बुध्वा कर्मसांगमनुष्ठाय* फलं सर्वे प्राप्नुयुरिति कल्प आरब्ध आचार्येण ०

A. The *Darśapūrṇamāsa* (17 sections) ends fol. 32: सप्तदशः ॥ पुरोडाशो समाप्ता (suppl. in margin.)

B. The *Ādhāna* begins: अथोपव्याहरणं। मंत्रक्रमाद्दर्शपूर्णमासावनुक्रांतौ। संप्रति आधानपूर्वकत्वात्सर्वकर्मणां क्रमादाधानं प्रस्तूयते ।० It consists of two parts, of four and two sections resp., the beginnings of which correspond to sections 1, 3, 6, 8, 12, 16 of the *Ādhāna* chapter of MS. 3186 (No. 284). It ends: दशमो ध्यायः ॥ १० ॥ समाप्ता दशाध्यायी ॥

C. The *Daśādhyāyī* begins (fol. 46): यो ऽग्न्याधेयेन नर्ध्नोति स पुनराधेयमाधत्त इति ।

At the end of the MS. a leaf has been inserted, written by a more modern hand, and containing the concluding portion of *Bhavasvāmin's* notes on the 10th adhyāya of the *Agnishṭoma;* as also a few words of the 11th, agreeing with the beginning of the next MS.

[H. T. Colebrooke.]

287.

86B. Foll. 22; size 10½ in. by 4¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the last century; 10–13 lines in a page.

Bhavasvāmin's scholia on *praśnas* III. and IV. of the *Agnishṭoma* section of the *Baudhāyana-Kalpasūtra.*

The MS. begins:

अथातोनंतरं उषित्वा महारात्र एव त्रिभागावशेषायां रजन्यामेव शब्दादिभिर्वोदिते (?) बुध्यंते यजमानपुरुषास्तदीयास्त एकोभिता उत्थापयंति वक्ष्यमाणान् त एवोच्यंते अध्वर्युमित्यादयः। ये चान्ये परिकर्मिणश्चमसाध्वर्यवः ये चान्ये इत्येव सिद्धे परिकर्मिग्रहणं यैरन्यैरपि प्रयोजनं तेषामुपसंग्रहार्थं। ते तीर्थेन प्रविश्याग्नीध्रे यजमानेन संगछंते ।०

Prātaḥsavana (5 adhyāyas) ends fol. 13*b*;
Mādhyandinasavana (2 adhyāyas), fol. 16;
Tṛitīyasavana and *Yajñapuccha* (4 adhyāyas), fol. 22.

These eleven adhyāyas are also counted as adhyāyas 11–21.

It ends: इति हुते प्रकृतिवदाहवनीयमुपस्थाय निष्क्रामति। शूलोद्वासने गछति अत ऊर्ध्वं प्रकृतिवदेव सिद्धं ॥ इति श्रीभवस्वामिविरचितः समाप्तो ग्निष्टोमः ॥

On fol. 1*a* the treatise is wrongly called *Baudhāyana-Śulvamīmāṃsā.*

The MS. at one time belonged to one *Droṇa Mārkaṇḍeya Bhaṭṭa.* [H. T. Colebrooke.]

288.

355c. Foll. 14; size 10½ in. by 4¼ in.; indifferent Devanāgarī handwriting, of the latter part of the 18th century; 14–17 lines in a page.

The *Vājapeya* and *Rājasūya* chapters of *Bhavasvāmin's* [*Baudhāyana-*] *Kalpa-vivaraṇa.*

It begins:

आखुवाहमखिलस्य नायकं कारणाकुलवक्रसंश्रितं (!) ।
बालचंद्रसदृशं विनायकं पार्वतीसुतमहं भजे(य ?) तं ॥

वाजपेयेन यक्ष्यमाणः ० This chapter consists of five adhyāyas.

The *Rājasūya* (seven adhyāyas) begins: राजसूयेन यजेतेति ० [H. T. Colebrooke.]

---

* कर्माण्य ० correction in margin. See Burnell, Cat. lxxxviii.

289.

104. Foll. 126; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; ten lines in a page.

Sāyaṇa's commentary on the *Baudhāyana-Kalpasūtra.* The *Darśapūrṇamāsa* portion, in 17 sections. It begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।
यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं ॥ १ ॥
त्रयीजगत्त्रयीकल्पलतायाः॰यन्निरूपितं ।
दोहयन् श्रियमादत्ते मीमांसासंमहद्द्वयं ॥ २ ॥
यः सायणाचार्यपदाभिषिक्त श्रीशिंगणाचार्यसुताग्रगण्यः ।
प्रसन्नगंभीरमतिः स्फुटार्थं बोधायनं कल्पमथो विधास्यन् ॥
व्याख्याय विद्यास्थानानि पुराणादीनि सांप्रतं ।
व्याचष्टे सायणाचार्यः कल्पं बौधायनं सुधीः ॥
पूर्वव्याख्यातृभिर्ये ऽर्थाः स्पष्टा इत्यनिरूपिताः ।
अप्रबुद्धप्रबोधार्थं निरूपयति तानपि ॥
अनुष्ठानविकल्पाश्च कणादौ ये व्यवस्थिताः ।
सम्यक् तेऽपि निरूप्यंते पूर्वकल्पे यथोचितं ॥

It ends: ध्रौवात्स्रुवेणोपहत्य ब्रह्म प्रतिष्ठा मनस इत्येतेनानुवाकेन प्रतिमंत्रं जुहोति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

290.

776a. Foll. 71; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the early part of the last century; eleven lines in a page.

Karmāntasūtra-bhāshya (or ° *vārttika*), a gloss on the *Karmānta* portion of the *Baudhāyana-sūtra,* in twenty (?) *khaṇḍa,* by *Venkateśvara* Dīkshita,* son of *Govinda Dīkshita.* It begins:

उमापतिं रमानाथं बोधायनमुनीश्वरम् ।
गोविन्दाध्वरिणं तातं वन्दे सर्वार्थसिद्धये ॥
कल्पाद्यनुक्तार्थविशेषरूपणं
प्रवृत्तकर्मान्तनिबन्धदीपकम् ।
मीमांसया मांसलितं च वार्त्तिकं
श्रीवेङ्कटेशाध्वरिणा वितन्यते ॥

कल्पसूत्राद्याम्नातावशिष्टकर्माणि प्रतिपादयितुमादौ कल्पसूत्रादिप्रतिपाद्यमानकर्मानुष्ठानोपयिकविनियोजकप्रमाणान्याह पञ्चतयेनेति ° (see Burnell's Cat. lxxxviii.).

The first part, consisting of eleven *khaṇḍa,* ends fol. 39*b*: श्रीमदद्वैतविद्याचार्यसाग्निचित्यसर्वतोमुखातिरात्रसाग्निचित्याप्तवाजपेययाजिगोविंददीक्षितवरनंदनस्य सर्वतंत्रस्वतंत्रसाग्निचित्यसर्वपृष्ठाप्तोर्यामयाजिश्रीयज्ञनारायणदीक्षितानुजस्य तच्छिष्यतालब्धसमस्तविद्यावैशद्यस्य साग्निसाग्निचित्याप्तवाजपेययाजिश्रीव्यंकटेश्वरदीक्षितस्य कृतिषु कर्मांतसूत्रवार्त्तिके सामान्यसूत्रवार्त्तिकं समाप्तं ॥ ° ॥ आदौ सामान्यसूत्रमुक्त्वा सर्वकर्मार्थाहवनीयाद्यग्न्युत्पादकत्वेन प्रथमकर्तव्यत्वादाधाने कल्पसूत्रादिष्वनुक्तमुक्तेषु च केषुचिद्विशेषन्यायगर्भं प्रयोगं दर्शयति ।°

It ends: कर्मांतसूत्रभाष्यं समाप्तम् ॥

On the author of this gloss compare Burnell, Cat. of Ved. MSS., No. xcix.

[H. T. COLEBROOKE.]

291.

86A. Foll. 50; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; 14–16 lines in a page.

Baudhāyana-Śulvamīmāṃsā, being a commentary on the *Baudhāyana-Śulvasūtra,* in three adhyāyas, by *Venkaṭeśvara Dīkshita.*

The MS. begins:

कांतामुखं संततमंतिकस्थं यस्यावतंसेंदुरवेक्षमाणः ।
अवाप्यकार्श्यं किमु पांडुतां च ददातु देवः स सदा मुदं नः
॥ १ ॥ – – – ॥

अबोधकत्वं निखिलेषु वेदेष्वपास्य ये विष्टपमन्वगृह्णन् ।
सूत्रैर्विचित्रार्थचमत्कृतैस्तान् बोधायनाचार्यवरान् भजामः ॥
६ ॥

भट्टोक्ततंत्रोद्धरणप्रवीणानद्वैतविद्यापरिपालने च ।
नमामि गोविंदमखिप्रवेकान् भक्त्या मुहुः संप्रति तातपादान
॥ ७ ॥

सर्वेषु तंत्रेषु समं स्वतंत्रश्रीयज्ञनारायणदीक्षितेंद्रः ।
अध्यापयद्यं बहुधानवद्यां विद्यामशेषामनुजं यथावत् ॥ ८ ॥
बोधायनोक्तसूत्रं बुध्वा बहुशो विचार्य न परीत्या ।
श्रीव्यंकटेश्वरमखी सुगमां तनोति शुल्बमीमांसां ॥ ९ ॥

इह खलु भगवान् बोधायनाचार्यः अग्निचयान् व्याख्यास्यन् °

Adhyāya I. ends fol. 16*b*; II. fol. 26*b*. The colophon runs thus:

इति श्रीमदद्वैतविद्याचार्यसाग्निचित्यसर्वतोमुखातिरात्रसा-

* The spelling *Vyaṅkateśvara* is also found.

ग्निचित्याप्तवाजपेययाजिगोविंददीक्षितवरनंदनस्य सर्वतंत्रस्वतंत्रसाग्निचित्यसर्वपृष्ठाप्तोर्यामयाजिश्रीयज्ञनारायणदीक्षितानुजस्य तच्छिष्यतालब्धसमस्तविद्यावैशद्यस्य सग्निचित्याप्तवाजपेययाजिश्रीवेंकटेश्वर (व्यंकटेश्वर in Adhys. I. and II.) दीक्षितस्य कृतिषु बौधायनशुल्बमीमांसायां तृतीयो ध्यायः॥ ० ॥ लिखितमिदं पुस्तकं द्रोणोपाख्यचिंतामणिसूनुना मार्कंडेययज्वना स्वार्थं परार्थं च॥ [H. T. Colebrooke.]

292.

1678b. Foll. 102; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different hands, in the latter part of the 17th century; eight lines in a page.

The [*Baudhāyana-*] *Śulva-dīpikā*, by *Dvārakānātha Yajvan*, son of *Ṭīkābhaṭṭa*. In three adhyāyas. It begins:

बोधायनीयशुल्वस्य प्रव्याख्याः प्रेक्ष्य यज्वना ।
टीकाभट्टात्मजेनेयं क्रियते शुल्वदीपिका ॥

अथेमे ग्निचयाः ॥ अथ गृह्यानंतरमग्निचयग्रहणं वेद्या अप्युपलक्षणार्थं ।०

It ends:

टीकाभट्टात्मजेनेत्थं द्वारकानाथयज्वना ।
तृतीयो व्याकृतो ऽध्याय उपपत्तिसमन्वितः ॥

The text of the *Baudhāyana-Śulvasūtra* has been published, with a translation and *Dvārakānātha's* commentary, by Dr. G. Thibaut, in the *Paṇḍit*, vols. ix. x. (1874–6).

[H. T. Colebrooke.]

293.

604. Foll. 165, of which one (fol. 74) is wanting; size 10 in. by 3¼ in.; fairly written in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; seven lines in a page.

Baudhāyanīya-paddhati, a manual, in five chapters, of domestic rites, according to the *Sūtras* of *Bodhāyana*, by *Keśava Svāmin*.

On the blank page of fol. 1 the work is called *Vishṇubhaṭṭī-baudhāyanīya-srautayajñakā* °.

The treatise begins:

प्रणम्य विष्णुं विधियज्ञरूपं
सरस्वतीं चापि तदीयरूपम् ।
त्रैविध्यवृद्धान् विदुषो गुरूंश्च
बोधायनाचार्यं पदद्वयं च ॥ १ ॥

श्रीमद्बोधायनाचार्यप्रोक्तानां गृह्यकर्मणाम् ।
आवश्यकानां केषांचिदेषानुष्ठानपद्धतिः ॥ २ ॥
यथाशक्ति यथाज्ञानमनन्योपायकान्प्रति ।
अकृत्वा प्रक्रियामात्रानिवर्त्सर्वं (!) निबध्यते ॥ ३ ॥
प्रयोगसूत्रवृत्तिभ्यां प्रयोगो यो निरूपितः ।
सह च सकलैर्मन्त्रैर्बालबोधाय केवलम् ।

अत्राचार्येण हुतादीननु [one *akshara* eaten away] त्य एते सप्त एते सप्त पाकयज्ञा इत्युक्ताः ०

Kāṇḍa I. consists of 24 sections (*anuvāka*): 1. *śāstrāvatāra*, fol. 3; 2. *kanyāgaṇagotranirṇaya*, fol. 7; 3. *nāndīmukhaśrāddhavidhi*, fol. 9; 4. *udakaśāntividhi*, fol. 12*b*; 5. *pratisarabandha*, fol. 15*b*; 6. *vadhūkulagama*, fol. 18; 7. *madhuparkavidhi*, fol. 19; 8. *devayajanodānayana*, fol. 20*b*; 9. *agnimukhaprayoga*, fol. 25; 10. *āghāraprayoga*, fol. 29*b*; 11. *āgnihotrikavidhi*, fol. 31*b*; 12. *apūrvavidhi* (?); 13. *pākayajñavidhau prāyaścittavidhi*, fol. 34*b*; 14. *vadhvānayana*, fol. 31*b* (misplaced); 15. *upasaṃvidāna*, (!) fol. 39; 16. *matsyagrahaṇa*, fol. 40; 17. *vaiśvadevārambhaṇa*, fol. 42*b*; 18. *śrāddhavidhi*, fol. 51; 19. *punarvivāhahoma*, fol. 50*b* (misplaced ?); 20. *agnyādheyadvayasaṃsarga*, fol. 51*b*; 21. *punaḥsandhāna*, fol. 53*b*; 22. *punarādhānavidhi*, fol. 53; 23. *parvanirṇaya*, fol. 57; 24. fol. 60*b*,

इति अन्वारंभणीयादिस्थालीपाकादिचतुर्विंशः ॥
समाप्तिमेतच्च विवाहकांडं विस्पष्टमावर्णितकर्मजालं ।
बोधायनाचार्यवरस्य पादौ प्रणम्य विष्णुं च यथास्फुटोक्तं ॥

Kāṇḍa II. begins: अथ गर्भाधानादिसंस्कारकांडमेवावर्तमाना यदा रजस्वला भवति नैनया सह संवसेत।०

This chapter consists of 33 sections : 1. (*saṃskārakāṇḍe*) *ṛitusaṃveśanaḥ*, fol. 61*b*; 2. *ṛitusaṃveśavichitti-prāyaścittavidhi*, fol. 62*b*; 3. *brahmodanavidhi*, ib.; 4. *sahasrasampātavidhi*, fol. 63*b*; 5. *garbhādhānahoma*, fol. 64*b*; 6. *puṃsavana*, fol. 64*a* (inverted); 7. *sīmantonnayana*, fol. 65*b* ; 8. *vishṇubali*, fol. 66 ; 9. *jātakarman*, fol. 67 ; 10. *phalīkaraṇahoma*, fol. 68 ; 11. *sūtikotthāpanavidhi*, fol. 69*b*; 12 *nāmakaraṇāgninā́śavidhi*, fol. 71*b* ; 13. *nakshatrahomavidhi*, fol. 72 ; 14. *āyu(shma)caruvidhi*, fol. 73 ; 15. *nishkramaṇahoma*, (? 16–17; fol. 74 wanting); 18. *cūḍākaraṇavidhi*, fol. 75 ; 19. *upanayanavidhi*, fol. 79; 20. *kālātikramaprāyaścittavidhi*, fol. 80*b* ; 21. *jaḍādyupanayanavidhi*, fol. 80*a* (reversed) ; 22. *yajñopavītavidhi*, fol. 81; 23. *punarupanayanavidhi*, fol. 82*b* ; 24. *upākaraṇavidhi*, fol. 83 ; 25. *vratavidhi*, fol. 87 ; 26. *śukrīyavratavidhi*; 27. *agnikāṇḍavidhi*, fol. 88; 28. *upanishadvratavidhi*, fol. 89 ; 29. *godānavratavidhi*, fol. 90 ; 30. *sāmmitavratavidhi*, fol. 92*b* ; 31. *sautasamāvartanavidhi*, fol. 95; 32. *kalpāntarasnātavratavidhi*, fol. 97*b* ; 33. *śatābhishekavidhi*, fol. 99.

It ends :

एवं द्वितीयो वहुसूक्तनिर्णयः संस्कारकांडः सुखकर्मसंस्कृतिः।
अगात्समाप्तिं लिखितं स्फुटं मया मधुद्विपः संस्मरत पदांबुजं॥

Kāṇḍa III. consists of 18 sections. It begins: अथाहुतप्रहुतहुतादयश्च संस्था अथ क्रमप्राप्ताः शूलगवादयो नित्यानित्यानुष्ठेया गृहस्थस्य वक्ष्यन्ते।

1. *śūlagava*, fol. 100 ; 2. *balīharaṇa*, fol. 102*b*; 3. *pratyavarohaṇa*, fol. 102; 4. *ashṭakāmāsikaśrāddhavidhi*, fol. 103*b* ; 5. *śrāddhakalpavidhi*, fol. 104; 6. *sandhyopāsanavidhi*, fol. 106*b* ; 7. *pañcavidho vedābhyāsaḥ*, fol. 107 (*snānavidhi*, fol. 109); 8. *tarpaṇavidhi*, fol. 111; 9. *mahāpurushārcanavidhi*, fol. 112 ; 10. *mahādevapūjāvidhi*, fol. 112; 11. *saṃvibhāgavidhi*, fol. 113*b*; 12. *nityaśrāddhavidhi*, fol. 114*b*; 13. *aharaharanushṭheyanityakarmavidhi*, fol. 117 ; 14. *virūpākshapūjāvidhi*, fol. 118; 15. *āmikshāvidhi*, fol. 119*b* ; 16. *āgrayaṇavidhi*, fol. 119*b* ; 17. *utsarjanavidhi*, fol. 121*b* ; 18. *vrishotsargavidhi*, fol. 122*b*.

Kāṇḍa IV. (*Naimittikakāṇḍa*) consists of 13 sections: 1. *vāsugamanahoma*, fol. 123*b* ; 2. *gṛihādiśāntividhi*, fol. 125 ; 3. *adbhutaśāntividhi*, fol. 125*b*; 4. *navagrahaśāntihoma*, fol. 128*b* ; 5. *kūshmāṇḍahoma*, fol. 129*b* ; 6. *gaṇahomavidhi*, fol. 132; 7. *prabhṛitiyācakavidhi*, fol. 132*b* ; 8. *aghamarshaṇavidhi*, fol. 133 ; 9. *cāndrāyaṇa*, fol. 135; 10. *vedapārāyaṇavidhi*, fol. 136 ; 11. *prāyaścittavidhi*, fol. 137*b*; 12. *prāyaścitteshṭi*, fol. 139 ; 13. *yantrādhyāya*, fol. 171*b*.

Kāṇḍa V. (*Pitṛimedhakāṇḍa*) consists of 17 sections. It begins: अथ गृहस्थस्य प्रेतस्य पितृत्वप्राप्त्यर्थं पितृमेधप्रयोगो वक्ष्यते।

1. *pretasaṃskāra*, fol. 146*b*; 2. *piṇḍavidhi*, fol. 150; 3. *asthisaṃcayanavidhi*, fol. 151*b* ; 4. *daśāhaprayoga*, fol 154; 5. (?) ; 6. *ekādaśāhahoma*, fol. 156*b*; 7. *shoḍaśaikoddishṭakāla*, fol. 158 ; 8. *sapiṇḍīkaraṇa*, fol. 157 (transposed) ; 9. *sapiṇḍīkaraṇānuttara*, fol. 159*b* ; 10. *prakīrṇaprayoga*, fol. 160*b* ; 11. *brahmamedhavidhi*, fol. 161*b*; 12. *strīṇām saṃskāra*, fol. 162 ; 13. *jaḍādisaṃskāra*, ib.; 14. *anupanītasaṃskāra*, fol. 162*b*; 15. *pravāsagatānām durmṛitānām saṃskāraḥ*, fol. 163 ; 16. *pretopāsanavidhi*, fol. 163*b* ; 17. fol. 164*b*, by a different hand, इति श्रीमत्सकलविद्याशारदश्रौतस्मार्तकर्मानुष्ठानकेशवस्वामिकृता बौधायनी पद्धतिः [H. T. Colebrooke.]

294.

1651. Foll. 213 (originally 227, of which foll. 96–110 are missing); size 9½ in. by 4 in.;

fairly written, in the Devanāgarī character, about the end of the 16th century; ten lines in a page.

Āpastamba-Śrautasūtra. Incomplete. The MS. contains fourteen *praśnas.* The eighth is missing. About the numbering of the *praśnas* XI.–XVI. differences of a similar kind appear in these MSS. with those noticed by Dr. Burnell, in the description of his MS. of this *sūtra* (see *Cat. of Vedic MS.,* No. lxx.). These differences were apparently caused by the insertion of a chapter (the *Pravargyapraśna*), between the tenth and eleventh chapters, which subsequently, however, came to be counted, it seems, as *praśna* XV. (or XIV.)

Praśnas I.–III. treat of the *Darśapūrṇamāsa* sacrifices.

P. I. begins: अथातो दर्शपूर्णमासौ व्याख्यास्यामः। प्रातरग्निहोत्रं हुत्वान्यमाहवनीयं प्रणीयाग्नीनन्वादधाति°; it consists of 25 *kaṇḍikās* in 8 *paṭalas.*

P. II. (6 *paṭalas* of 21 *kaṇḍikās*) begins fol. 16: देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति स्फ्यमादायेन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिण इत्यभिमन्त्र्य°

P. III. (6 *ps.* of 20 *ks.*) fol. 26*b*: इडामेके पूर्वं समामनन्ति प्राशित्रमेक आग्नेयं पुरोडाशं°

P. IV. (4 *ps.* of 16 *ks.*, containing the rules for the *Yajamāna* at the *Darśapūrṇamāsa*) fol. 36*b*: याजमानं व्याख्यास्यामो यजमानस्य ब्रह्मचर्यं°

P. V. (8 *ps.* of 28 *ks.*), the *Agnyādheya,* fol. 47*b*: अग्न्याधेयं व्याख्यास्यामो अश्वत्थः शमीगर्भ आरुरोह°

P. VI. (8 *ps.* of 31 *ks.*), the *Agnihotra,* fol. 64: अग्निहोत्रं व्याख्यास्यामोऽधिवृक्षसूर्ये आविःसूर्ये वा°

P. VII. (8 *ps.* of 28 *ks.*), the *Nirūḍha-paśubandha,* fol. 81: सर्वांल्लोकान्पशुबन्धयाज्यभिजयति°

[*P.* VIII., in No. 296 (MS. 122*C*), the *Cāturmāsya,* consisting of 6 *paṭalas* of 22 sections, begins: अक्षय्यं ह वै चातुर्मास्ययाजिनः सुकृतं भवति फाल्गुन्यां चैत्र्यां वा वैश्वदेवेन यजते° and ends: एकोपक्रमत्वाद्यथान्वारम्भणीया ॥]

P. IX. (9 *ps.* of 20 *ks.*, containing *Prāyaścitta* for the sacrifices treated in chapters V.–VIII.), fol. 111: श्रुतिलक्षणं प्रायश्चित्तं विध्यपराधे विधीयते°; it ends: सर्वप्रायश्चित्तं जुहुयात्।

Ps. X.–XVII. contain the *Soma-sacrifice.*

Ps. X.–XIII. the *Agnishṭoma.*

P. X. (10 *ps.* of 31 *ks.*), called *Somopodghāta,* fol. 127*b*: सोमेन यक्ष्यमाणो ब्राह्मणानार्षेयानृत्विजो वृणीते°

P. XI. (8 *ps.* of 21 *ks.*) fol. 159*b*: आतिथ्याया ध्रौवात्स्रुचि चमसे वा. This chapter, however, is counted as the XIIIth in this MS., and the next as the XIVth.

P. XII. (8 *ps.* of 29 *ks.*) fol. 170*b*: महारात्रे बुद्ध्वाग्ने नयेत्याग्नीध्रमभिमृशति।

P. XIII. (7 *ps.* of 25 *ks.*) fol. 192; अभिषवादि माध्यन्दिनं सवनं तायते° This chapter, as well as the succeeding one, are not numbered in this MS.

P. XIV. (10 *ps.* of 34 *ks.*), the *Ukthya,* etc. fol. 206*b*: उक्थ्यः षोडश्यतिरात्रोऽप्तोर्याम इत्यग्निष्टोमस्य गुणविकाराः। MSS. 1541*A* and 1541*B*, make this chapter the XVth, MSS. 1142*a* and 1142*b* the XIVth, as in Garbe's edition. Dr. Burnell's MSS. leave it uncertain.

P. XV. (5 *ps.* of 21 *ks.*), the *Pravargya,* begins: fol. 145*b*: प्रवर्ग्यं संभरिष्यन्नमावास्यायां° In this MS. it is numbered XI.; in the copy of *Rudradatta's* commentary, however, it is numbered XV., and inserted in that place.

For *Ps.* XVI. and XVII. see No. 309.

The MS. ends: इत्यापस्तंबसूत्रे ध्यायः ॥ – – लिखापितमिदं सूत्रं सोमांतं ॥

This work is now being edited, together with

the commentary of *Rudradatta*, in the *Bibliotheca Indica*, by Prof. R. Garbe (fasc. 12, 1886, reaching to the end of the XVth *praśna*).

[H. T. COLEBROOKE.]

295.

1733. Foll. 79, of which one (fol. 2) is missing; size 9 in by 4 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the last century; nine lines in a page.

The first five *praśnas* of the *Āpastamba-Sūtra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

296.

122C. Foll. 14; oblong; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character.

The eighth *Praśna* of the *Āpastamba-Śrauta-sūtra*, on the *Cāturmāsya* sacrifices.

Dated: **संवत् १६३६ । पौषशुदिशुक्रे ऽद्येह वाराणस्यां लिखितमिदं ॥** after which, in a different handwriting: **इदं ऋणाभट्टेन रामकृष्णस्य दत्तं ॥**

[H. T. COLEBROOKE.]

297.

1541A. Foll. 61; size 10½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; eight lines in a page.

Three chapters of the *Āpastamba-Śrautasūtra*.

a) Foll. 22. The XIVth *praśna*. It ends: **इत्यापस्थंभसूत्र उक्थप्रश्ने पंचदशप्रश्नः ॥ ०**

b) Foll. 24. The XVIth *praśna*, or first *cayanapraśna*. It begins: **अग्निं चेष्यमाणो मावास्यायां पौर्णमास्यामेकाष्टकायां वोखाँ संभरत्यपाढामधिकृत्यैके समामनंति ०** It consists of 35 *kaṇḍikās* in 10 *paṭalas*. The chapter is not numbered in this copy. The colophon is: **इत्यापस्तंबसूत्रे चयनप्रश्नः प्रथमः ॥**

c) Foll. 15. The XVIIth *prasna*, consisting of 26 *kaṇḍikās* in 8 *paṭalas*. It begins: **श्वोभूते पौर्वाह्णिकीभ्यां प्रचर्य द्वितीयां चितिं चिनोति ध्रुवक्षितिरिति ।**

For an analysis, by Dr. A. C. Burnell, of a complete copy of the *Āpastambasūtra*, see the *Indian Antiquary*, January, 1872, p. 5.

[H. T. COLEBROOKE.]

298.

51. Foll. 195; size 9¾ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting, of about A.D. 1650; much soiled; 11–14 lines in a page.

Bhaṭṭa Rudradatta's commentary, entitled *Sūtradīpikā*, on the first nine chapters (treating of the *Haviryajña*) of the *Āpastambasūtra*.

The work begins:

शुक्लाम्बरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ।
प्रसन्नवदनं ध्याये सर्वविघ्नोपशान्तये ॥

Praśna II. begins fol. 27*b*: **गार्हपत्याहवनीययोरन्तरालं महत्त्वे ०**

P. III. fol. 40*b*: **इडाशब्दो देवतावचनस्तत्संबन्धात् ०**

P. IV. fol. 53: **दर्शपूर्णमासयोरिदानीं यजमानकर्म व्याख्यायते ०**

P. V. fol. 63*b*: **दर्शपूर्णमासौ व्याख्यायानन्तरं सर्वश्रौतकाण्डोपकारकं सर्वप्रथमभावि चाग्न्याधेयमारभते ०**

P. VI. fol. 89: **अग्न्याधेयानन्तरमग्निहोत्रं व्याचिख्यासुरधिकारं दर्शयति ०**

P. VII. fol. 110*b*: **अथ नित्यः पशुरारभ्यते ।**

P. VIII. fol. 131: **अथ नित्यत्वसामान्याद्धविर्यज्ञसामान्याच्च चातुर्मास्यानि व्याचष्टे । ०**

P. IX. fol. 164: **उक्तानि सोमादर्वाञ्चि नित्यानि कर्माणि ०**

[H. T. COLEBROOKE.]

299.

1142b. Foll. 163 (and 2 *śuddhapattras* after foll. 49 and 104 resp.); size 8½ in. by 3¾ in.;

सत्यमेव जयते

legibly written, in Devanāgarī character, about the middle of the last century; ten lines in a page.

Rudradatta's commentary on chapters X.–XV.

P. X. begins: उक्ता नित्या हविर्यज्ञा उक्तानि चैषां प्रायश्चित्तानि । अथेदानीं सोम आरभ्यते °

P. XI. fol. 29: आति ° मन्त्रं । तनूनपात्संबन्धात् तानूनप्त्रं °

P. XII. fol. 48: महा° शति । महती रात्रिः महारात्रिः रात्रिशब्देन रात्रित्रिभागो लक्ष्यते ।

P. XIII. fol. 83*b*: अभि° यन्ते । अभिषवादि महाभिषवादि ॥ तस्य° ख्यातः ।°

P. XIV. fol. 105*b*: एवं तावत्स्वर्गकामो ज्योतिष्टोमेन यजेतेति सर्वकाहाहीनसत्रमूलप्रकृतिभूतज्योतिष्टोमं प्रकृत्य तस्याग्निष्टोमसंस्था व्याख्याता °

P. XV. fol. 143*b*: एवं सर्वसोमप्रकृतिभूतो ज्योयिष्टोमः सप्रायश्चित्तो व्याख्यातः ।

It ends: इति भट्टरुद्रदत्तप्रणीतायामापस्तंबसूत्रवृत्तौ सूत्रदीपिकायां पंचदशः प्रश्नः ° [H. T. Colebrooke.]

300.

1142a. Foll. 31; same size; Devanāgarī character; written by several hands, in the early part of the last century; 11–13 lines in a page.

Chapter XV. of *Rudradatta's* commentary. This copy has not the whole of the introduction given above in the preceding MS. (and in Garbe's edition), but begins: स्वतंत्रस्य ज्योतिष्टोमस्य संस्थाविकल्पा ° [H. T. Colebrooke.]

301.

137a. Foll. 157; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the beginning of the 17th century, by two different scribes; ten or eleven lines in a page.

Kauśika Rāma's gloss (*vritti*) on *Dhūrtasvāmin's* commentary (*bhāshya*) on chapters I.–VI. of the *Āpastamba-Śrautasūtra*.

It begins:

नमस्त्रैलोक्यनिर्माणत्राणसंहृतिकर्मणे ।
चित्सदानन्दरूपाय विष्णवे परमात्मने ॥ १ ॥
आपस्तम्बं नमस्कृत्य धूर्तस्वामिप्रसादतः ।
तद्भाष्यवृत्तिः क्रियते यथाशक्ति निरूपिता ॥ २ ॥
न व्यवस्थाप्यते वस्तु स्वबुद्धिस्तु नियम्यते ।
को वा समर्थो वेदार्थनिर्णये ऽत्यन्तगह्वरे ॥ ३ ॥
कौशिकेन तु रामेण श्रद्धामात्रविजृम्भितः ।
वेदार्थनिर्णये यत्नः क्रियते शक्तितो ऽधुना ॥ ४ ॥
यथाभाष्यं यथाप्रज्ञं कृतां वृत्तिमिमां मया ।
विद्वांसस्त्वनुगृह्णन्तु प्रसन्ना वीतमत्सराः ॥ ५ ॥
वेदमार्गानुसारेण यथाशक्ति प्रकल्पितम् ।
अल्पार्थमपि मद्वाक्यं श्रद्दधानस्य शोभते ॥ ६ ॥

तत्र दर्शपूर्णमासादीनां काला उच्यन्ते । यदहः पुरस्ताच्चन्द्रमाः पूर्ण उत्सर्पेत्°

Praśna II. begins fol. 37: सुचवत् स्पन्यसंमार्ग इत्युपदेशः

P. III. fol. 53: यदेडा प्रथमं तदाभिघार्येडां प्राशित्रं°

P. IV. fol. 79*b*: यजमानस्य कर्म याजमानं पुनर्यजमानग्रहणमयजतो मा भूवन्निमे धर्माः°

P. V. fol. 93*b*: इष्टिहौत्रे कल्पसूत्रकारेण परिभाषाप्रकरण उक्ते पि दर्शपूर्णमासप्रयोगसौकर्यार्थमिह भाष्यकारेणोच्यते ।°

P. VI. fol. 129: अग्निहोत्रमिति कर्मनामधेयं अग्नेर्यत्र सामयाहुतिः प्रथमेति । It ends fol. 157: इति कौशिकेन रामेणाग्निचिता कृतायां धूर्तस्वामिभाष्यवृत्तौ षष्ठः प्रश्नः समाप्तः ।

[H. T. Colebrooke.]

302.

137b. Foll. 39; same size; copied by the same two scribes as the preceding volume.

A commentary (probably that of *Kauśika Rāma*) on chapter VII., called outside *Paśubandhaprayogabhāshya*.

It begins: पशुर्बध्यते यज्ञार्थं यस्मिन्कर्मणि स पशुबन्धः तेनेष्टवान् पशुबन्धयाजी स सर्वांल्लोकानभिजयति°

[H. T. Colebrooke].

303.

620. Foll. 202 (and two *śuddhipattras* after fol. 56); size 9½ in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page.

Kauśika Rāma's gloss on chapters VIII. and X. of *Dhūrtasvāmin's* commentary; called outside *Dhūrtasvāmibhāshya-saṭīka.*

Praśna IX. (foll. 1–113) begins: **उक्ता हविर्यज्ञाः महाहविर्यज्ञा उक्ताः पूर्वं सौत्रामण्यपि पशुबन्धरूपत्वादुक्तप्रायेति हविर्यज्ञा इत्यविशेषोक्तिः । तेषु प्रायश्चित्तमवश्यं भावि**°; it ends: **पंचमः पटलः ॥ समाप्तः प्रश्नो नवमः ॥ संवत् १६८० समये ज्येष्ठवदि १३ भृगुवासरे ।**

P. VIII. begins: [**अक्षय्य**° **भवति**] **चातुर्मास्यैरिष्टवान् चातुर्मास्ययाजी तस्य चातुर्मास्ययाजिनो ऽक्षय्यं भवति सुकृतं न शक्यं क्षपयितुं**° This chapter is marked **वे·भा·** (once **ये·भा·**) in the margin.

[H. T. COLEBROOKE.]

304.

531. Foll. 186; the same size and handwriting as the preceding volume; nine lines in a page.

Chapters X–XIII. of *Kauśika Rāma's* gloss.

Praśna X. begins: **आदौ तावत्परिभाषायामेकविंशतिर्यज्ञा व्याख्येयतया परिज्ञाताः । तेषु पाकयज्ञाः सप्त गृह्ये व्याख्याताः । शेषेषु हविर्यज्ञाः सप्त कर्माणि । अथातो दर्शपूर्णमासौ व्याख्यास्याम इत्यारभ्य यथान्वारम्भणीयेत्येवमन्तेनोक्तानि दर्शपूर्णमासादीनि पिण्डपितृयज्ञाधानाग्निहोत्राग्रयणपशुबन्धचातुर्मास्यानि नित्यानि । अकरणे प्रत्यवायवन्ति ऋणसंस्तुतानि । दाक्षायणयज्ञादयस्तु गुणविकृता अपि नित्या(:) पूर्वनिर्वर्तकत्वान्नित्या एव । तथा नैमित्तिकानि पुनराधानप्रवासादीनि चोक्तानि श्रुतिलक्षणं प्रायश्चित्तमित्यारभ्य सर्वप्रायश्चित्तं जुहुयादित्यन्तेन तेषां हविर्यज्ञानां प्रायश्चित्तानि चोक्तानि ।**° It ends: **इति**° **सोमोपोद्घातो नाम दशमः प्रश्नः समाप्तः ।**

P. XI. begins fol. 78: **आतिथ्या ग्रौवात्सुचि चमसे वा**°; it ends: **समाप्तो प्रश्नोयमेकादशमः ।**

P. XII. fol. 102*b*: **महारात्रस्त्रिभागावशिष्टा रात्रिः बोधायनमतात्**°; it ends: **समाप्तः प्रश्नः ।**

P. XIII. fol. 152: **अभिषूयते यस्मिन् सोमः सोऽभिषवः ।**° It ends: **सप्तमः पटलः । समाप्तः प्रश्नः । इति श्रीमत्कौशिकेण रामेण कृतायां धूर्तस्वामिभाष्यदीपिकायामग्निष्टोमः समाप्तः ॥ संवत् १६७९ समये माघवदि ७ भौमवासरे ।** [H. T. COLEBROOKE.]

305.

1141a. Foll. 108; size 8¾ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Tālavṛindanivāsin's * *Prayoga-dīpikā* (or ° *vṛitti*) on chapters X–XIV. of the *Āpastamba-Śrautasūtra.*

Praśna X. begins: **अथ सोमप्रयोग उच्यते । सोम ओषधिविशेषः । तत्साध्यत्वात् कर्मनाम । तेन यक्ष्यमाणः**° It ends: **समाप्त सोमप्रश्नः**

P. XI. fol. 19*b*: **अथातिथ्याः । आतिथ्याः । आतिथ्या ग्रीवात्सुचि चमसे वा**° It ends: **इति तालवृंदनिवासिकृतायां प्रयोगदीपिकायांग्नीषोमीयं तंत्रे समाप्तं ॥**

P. XII. fol. 42: **श्रीमहारात्रे बुध्वा त्रिभागावशिष्टाया रात्रौ ब्रह्मणा सह च**°

P. XIII. fol. 62: **अभिषवादि माध्यंदिनं सवनं तायते । तस्य कर्म तूष्णीं सोममुपावहृत्य**° It ends: **उदवसानीयायां समाप्तायां पूर्णाहुतौ वा हुतायां अग्निष्टोमसमाप्तिः ।**

P. XIV. fol. 82: **उक्थ्यः षोडश्यतिरात्रो ऽप्तोर्यामश्च उक्थ्यग्रहस्तृतीयसवने गृह्यत इत्यर्थः । तस्य कर्म सर्वमग्निष्टोमवत्**° It ends: **इत्यापस्तंबसूत्रप्रयोगवृत्त्यां तालवृंतकृतायां सोमप्रायश्चित्तानि समाप्तानि ॥ समाप्तः प्रश्नः । सं १७९२ कार्त्तिककृष्ण २ सोमवासरे**°

[H. T. COLEBROOKE.]

306.

1541B. Foll. 47; size 10½ in. by 4 in.;

---

* Or *Tālavṛintanivāsin*, as the name is also written.

fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; eight lines in a page.

Chapter XIV. of the same work.

It ends as above ° तालवृंदनिवासिकृतायां सोमप्रायश्चित्तानि सम° । समाप्तः पंचदशः (!) प्रश्नः ॥ दशमः पटलः ॥

[H. T. Colebrooke.]

307.

1127. Foll. 220, of which two (foll. 3 and 4) are missing; size 11½ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; middling handwriting; eleven lines in a page.

a) Foll. 1–75*a*. A portion of *Tālavṛindanivāsin's* manual. It begins:

प्रणम्य शिरसा देवं लक्ष्मीकांतं तथा गुरुं ।
श्रीमच्च पितरौ तद्वत्तथा[तथा]मे कुलदैवतं ॥ १ ॥
भवानीतनयाद्यायतनयानंदनायकं ।
काशिवासिजनाधीशं हरिनंदे नमोस्तु ते ॥

उत्तरया हिरण्यलाभकामो यजेत । इष्ट्या यक्ष्ये हिरण्यलाभायेमिति ° the *kāmyeshṭis* end fol. 10*b*; the *aśvamedha* fol. 24; *purushamedha* fol. 26*b*; *dvādaśāha*, *kāṭhaka*, *bharatadvādaśāha*, etc., fol. 44: इत्यापस्तंबप्रयोगसूत्रप्रयोगवृत्त्यां तालवृंतनिवासिकायां द्वादशाहसत्रात्मिकानिहीनात्मकश्च (!) काठकाग्निचयनश्च भरतद्वादशाहश्च समाप्तः ॥ *gavām-ayana* fol. 49; *utsargiṇām-ayana* fol. 50*b*; *bṛihaspatisava* and other *ekāhas* fol. 51*b*; *vaiśvadeva*, *upahavya*, *ṛitapeya* fol. 57; *triprasṛita* (!) *sarvatomukha* fol. 66; the *ekāhas* conclude with *aptoryāma* and *āyushātirātra* fol. 69; the *ahīnas* fol. 72*b*; this portion ends with the *rājābhisheka* fol. 75.

b) Foll. 75*a*–116*a*. *Kapardisvāmin's* commentary on the *Paribhāshā-paṭala*.

c) Foll. 116*a*–138*b*. Another portion of *Tālavṛindanivāsin's Prayogavṛitti*:—the *nakshatreshṭi* ends fol. 133 (*Kapardisvāmin* is mentioned as the chief source, fol. 119); *mitravindeshṭi* fol. 135; *mṛigāreshṭi* fol. 138*b* (?).

d) Foll. 138*b*–169*b*. The *Prayogavṛitti* of the two *cayana-praśnas* (XVI and XVII) of the *Āpastamba-Śrautasūtra*.

P. XVI. begins: अग्निं चेष्यमाणः अग्निरितीष्टकाकृतस्यंडिलमुच्यते °

P. XVII. fol. 155 स्रोभूते° । स्रोभूते विसृष्टवाचि यजमाने प्रवर्ग्योपसद्भ्यां चरित्वा °

e) Foll. 139*b*–220. Other portions of the *Prayogavṛitti*.

The *vājapeya*: कपर्द्यनुसारेण वाजपेयमारभ्य विश्वसृजामयनपर्यंतानां प्रयोग उच्यते ॥ वाजपेयो द्विप्रकारः । आश्ववाजपेयः कुरुवाजपेयश्च । ends fol. 179; the *sautrāmaṇī*: नवम्या सौत्रामण्या यक्ष्ये इत्युक्त्वा विद्युदसि °, ends fol. 185; *ishṭis*: इष्ट्या यक्ष्य इत्यादि मैत्रावारुण्याः कर्म °

The *maitrāvaruṇī* ends fol. 185*b*; *kāṭhakāḥ* fol. 187; *sāvitra* fol. 188*b*; *nāciketa* fol. 189*b*; *cāturhotra* fol. 190; *kāmyeshṭis* fol. 201; *kāmyāḥ paśavaḥ* ---; *rājasūya* fol. 215*b*; *kaukilyāḥ karma* fol. 220: समाप्ता कौकिली ॥ संवत् १६९१ शाके १५५६ समये ज्येष्ठकृष्णादशमीभौमवासरे.

[H. T. Colebrooke.]

308.

1676b. Foll. 30; size 9¼ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; nine or ten lines in a page.

Āpastambasūtra-paribhāshā, being a supplement to the *Āpastambasūtra*, with a commentary by *Kapardisvāmin*.

It begins: यज्ञं व्याख्यास्यामः । व्याख्यानं नाम शब्दप्रतिपादितार्थस्य न्यायलब्धार्थस्वरूपकथनमस्माद्यमर्थो लभ्यत इति । इह यज्ञशब्देन साङ्गोपाङ्गो यागो ऽभिधीयते ।°

It ends: यस्य प्रयोजनं नास्ति न तस्य प्रणयनं यथा

दर्शपूर्णमासार्थे होमे सारस्वते ॥ इति श्रीकपर्दिना भाष्ये उद्धृतसारं परिभाषापटलं ॥

These *sūtras* have been translated into German by Prof. M. Müller, *Zeitsch. d. D. Morg. Ges.*, vol. ix. [H. T. Colebrooke.]

309.

259d. Foll. 27; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 16th, or beginning of the 17th century; ten lines in a page.

Another copy of *Kapardisvāmin's* commentary. Corrected throughout.

[H. T. Colebrooke.]

310.

1141b. Foll. 18; size 8¾ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

Keśavasvāmin's Āpastamba-Sāvitrādiprayoga-vritti.

It begins: सावित्राग्नेः प्रयोगो वक्ष्यते। इममेव लोकं पशुबन्धेनाभिजयतीति श्रुतेः पशुबन्धमाश्रित्योच्यते। द्व्यहो वा सद्यस्कालो वा।°

इति सावित्राग्नेः प्रयोगः fol. 6; नाचिकेताग्नेः प्र° fol. 7; [चातुर्होत्रस्य प्र° fol. 9]; समस्तस्याग्नेः प्र° fol. 12; वैश्वसृजः fol. 12*b*.

It ends: इति केशवस्वामिकृते सावित्रादिप्रयोगवृत्तौ आरुणकेतुकः समाप्तः ॥ [H. T. Colebrooke.]

311.

873. Foll. 75; size 10¾ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 16th century; 10–13 lines in a page.

Āpastambasūtra-Kārikā in 20 *praśnas*, by *Nārāyaṇa* (?) It begins:

त्रयाणामे[व] वर्णानां सर्वयज्ञेष्वधिक्रिया।
स्वानंतरैकांतराभिः पत्नीभिः स्यान्न शूद्रया॥
अनेकयजमानत्वे कर्मणां ब्राह्मणेन तु।
सह प्रयोगो राज्ञः स्यात्ताभ्यां वैश्यस्य न क्वचित्॥

The paraphrase of the *paribhāshāsūtra* ends fol. 3:

एवं कपर्दिनो भाष्यमनुसृत्य यथामति।
तात्पर्यं परिभाषायाः संग्रहेण प्रदर्शितं॥ ४६॥ परिभाषापटलः॥
अथ प्रारभ्यते दर्शपूर्णमासादिकर्मणां।
धूर्तस्वाम्यनुसारेण भाष्यतात्पर्यसंग्रहः॥

The *pravargyapraśna* is omitted in this paraphrase; the *ukthya* being numbered XIV. and the two *cayanapraśnas* XV. and XVI.

P. XVII. begins fol. 62:

वाजपेयस्य नित्यत्वे फलं स्वर्गः प्रतीयते°

P. XVIII. (fol. 65) contains *Sautrāmaṇī*, etc.

नवम्यां पशुसंकल्पो°

P. XIX. (fol. 69):

नित्यो ऽश्वमेधः काम्यो वा भवेन्नैमित्तिकोऽथवा।°

P. XX. (fol. 72):

कामाः प्रजननाद्याः स्युः प्रत्याहरं सहैव वा।
अग्निः स्यादत्र नियतः कारको ऽप्युपलभ्यते॥

Outside the MS. is marked: नारायणकृतधूर्तस्वामिकारिका and यज्ञमन्त्रकारिका ॥

[H. T. Colebrooke.]

312.

526b. Foll. 8; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; 10–13 lines in a page.

Āpastamba-Somakārikā, being memorial verses on the tenth, or *Somopodyh-ta-*, *praśna* of the *Āpastamba-śrautasūtra*. These leaves contain the first adhyāya only, called *Adhikāranirūpaṇa*, discussing the title to its celebration. By *Trikāṇḍamaṇḍana Bhāskaramiśra*, son of *Kumāra-svāmin*. The treatise begins:

श्रियं वागीश्वरीं देवीं संप्रणम्य विनायकम्।
गुरूंश्च सोमयागस्य प्रयोगः प्रवितन्यते॥ १॥
तत्राधिकारकालादि प्रथमं प्रतिपाद्यते।
मन्त्रान्तरमतं वक्ष्ये सोमयागं क्वचित्क्वचित्॥ २॥
प्रसङ्गादग्निहोत्रेष्टिपश्वाधानोपयोगि यत्।
तत्रापि लेशतः किंचित् प्रवक्ष्ये तत्र तत्र च॥ ३॥
अधिकारस्त्रिधा नित्यकाम्यनैमित्तिकत्वतः।
ते च श्रौतार्थवादोऽथ कल्पत्वेन त्रिधा पुनः॥ ४॥

पितृयज्ञस्य चाङ्गत्वमापस्तम्बेन दूषितम् ।
साधितं तु भरद्वाजसूत्रभाष्यकृता श्रुतेः ॥ ५ ॥
आधानं नित्यमेवेष्टं पितृयज्ञोऽपि तादृशः ।
कैश्चिन्मीमांसकैः काम्यः पितृयज्ञो निरूपितः ॥ ६ ॥
आधानस्यापि काम्यत्वं बौधायनमताद्भवेत् ।
सर्वकामार्थमाधानमिति तेन निरूपितम् ॥ ७ ॥
द्विप्रकाराधिकाराणि कर्माण्यन्यानि कानिचित् ।
ज्योतिष्टोमो निरूढश्च पशुः सौत्रामणी तथा ॥ ८ ॥
चातुर्मास्यानि दर्शश्च पूर्णमासो ऽग्निहोत्रकम् ।
वाजपेय इतीमे स्युर्नित्याः काम्या इति द्विधा ॥ ९ ॥०

It consists of 38 sections of generally five *ślokas* each. It ends :

एवमुद्देशतः सारमधिकारस्य भाषितम् ।
विचिन्त्य कथयिष्यामि तत्तत्प्रकरणे स्फुटम् ॥ ३८ ॥

इति वादिघटमुद्गरकुठारश्रीकुमारस्वामिसूरिसुतत्रिकाण्डमण्डनभास्करमिश्रसोमयाजिकृतापस्तंबसूत्रध्वनितार्थकारिकासु सोमयागोपोद्घाते ऽधिकारनिरूपणं नाम प्रथमो ध्यायः संपूर्णः ॥

For other MSS. of the treatise see Burnell, *Index of Tanjore MSS.*, p. 17.

[H. T. COLEBROOKE.]

313.

1749b. Foll. 29; size 8½ in. by 3 in.; small, indifferent Devanāgarī writing, of about the end of the 17th century; 8-11 lines in a page; slightly injured by ants.

Āpastambīya-Dharmasūtra ; forming, according to Dr. Burnell, the 28th and 29th *praśnas* of the *Āpastamba-Kalpasūtra.*

An edition of the work, with extracts from *Haradatta's* commentary, has been published by G. Bühler (1868–71). Also a translation of the *Sūtras,* by the same scholar, in the *Sacred Books of the East,* vol. ii. (1879).

[H. T. COLEBROOKE.]

314.

2096e. Foll. 9; size 8 in. by 5½ in.; Devanāgarī character; unequal writing, of the latter part of last century; 13–19 lines in a page.

Āpastambīya-Dharmasūtra. [GAIKAWAR.]

315.

2489d. Foll. 11; size 11 in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page. Modern.

The same work. [GAIKAWAR.]

316.

352a. Foll. 43, of which one (fol. 40) is missing; size 10½ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī; 10–12 lines in a page.

Haradattamiśra's commentary, entitled *Ujjvalā,* on the *Āpastamba-Dharmasūtra.* Incomplete. The MS. breaks off shortly after the beginning of the sixth *paṭala* of the first *praśna.*

It begins :

प्रणिपत्य महादेवं हरदत्तेन धीमता ।
धर्माख्ये प्रश्नयोरेषा क्रियते वृत्तिरुज्ज्वला ॥

अथातः सामयाचारिकान्धर्मान्व्याख्यास्यामः । अथशब्द आनन्तर्ये वर्त्ते । ०

It ends in I. 6, 18, 8 दातरि भुंजानो वसेत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

317.

1671a. Foll. 70; size 9¼ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; eight lines in a page.

A portion of a commentary on the *Kalpasūtra* of *Satyāshāḍha Hiraṇyakeśin* (?).* Two *praśnas* of ten *paṭalas* each. It begins:

अग्निं चेष्यमाणः । अग्निरिति इष्टकाकृतं स्थंडिलमुच्यते तत्संयोगात् क्रतुरप्यग्निरित्युच्यते तं चेष्यमाणः स्थंडिलाग्निगुणकेन क्रतुना यक्ष्यमाणो भवतीत्यर्थः ।०

The second *praśna* begins fol. 37*b* : श्वोभूते श्वःप्रभाते पौर्वाह्णिकीभ्यां प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य प्रवर्ग्यश्चोपसदश्च

---

* The similarity between the beginnings of the chapters of this work and those of *Tālavṛindasvāmin's Prayogavṛitti, praśna* XVI. and XVII, in No. 307 (MS. 1127)*d*, was only noticed while the sheet was passing through the press, when this point could not be further investigated, owing to the latter MS. being with Prof. Garbe, and not available on account of his absence in India.

प्रवर्ग्योपसदौ ताभ्यां प्रवर्ग्योपसद्भ्यां प्रचर्य सुब्रह्मण्यांताभ्यां द्वितीयां चितिं चिनोति ।०

No title is given, except on the fly-leaf: हिरण्यकेशिसूत्रयज्ञका०　　[H. T. Colebrooke.]

---

d. White Yajur-Veda.

318.

2844. Foll. 150; size 7¾ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 10–14 lines in a page.

Kātyāyana's [*Kātīya-*] *Śrautasūtra*. Complete in 26 adhyāyas.

The two parts are paged separately; the *pūrvārdha* (adhyāyas I.–XI.) ending fol. 75. Fol. 2 of the *uttarārdha* is wanting; and the numbers 66 and 67 have been omitted in the paging.

Dated: संवत् १७४९ मिति श्रावणशुद्धचतुर्थि ४ गुरुवासरे पूर्वाभाद्रपदनक्षत्रे० इदं पुस्तकं विरेश्वरदेववाशिकरेण लिखितं [विरेश्वरदेवस्य धर्मकृतस्य लिखितं fol. 75, where संवत् १७४५ चित्रभानुसंवत्से]

This work has been edited, with extracts from the commentaries of *Karka* and *Yājñikadeva*, by A. Weber (1859).　　[H. T. Colebrooke.]

319.

1135a. Foll. 18; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page. Modern.

The XXVIth adhyāya (or *Pravargya* chapter) of the *Kātīya-Śrautasūtra*.

It begins: दीक्षासु महावीरांत्संभरति ॥

The *Pravargya* ends fol. 17*b*: अवकाश्यस्य प्रवृंज्यात् ॥ न प्रथमयज्ञे ॥ (K. 26, 7, 52–53) ॥ इति प्रवर्ग्यः समाप्तः ॥ प्रवर्ग्यो सादनपयसः शेषेणाईव्रतप्रदानं ॥ इंद्रायेति द्वितीयोपाकरणं ॥ परिवाप्यायै दोहनं ॥ चतुर्षु उखापात्रेषु चिह्नानि ॥ क्रमेणोद्वासनं ॥ इंद्रस्य त्वां भाग॰ सोमेनातच्मि ॥ माध्यंदिनसवने ॥ प्रतिप्रस्थातर्दधिघर्माय दध्याहर दक्षिणा उपावर्तया ॥ प्रतिप्रस्थातुर्दधिघर्माहरणं ॥ दधिघर्मपूर्वकं प्राणदानं ॥ यस्ते प्राण० इंद्रं गच्छ० द ॥ ध्रुवा असदं० ति ॥ नात्मालंभः ॥ उपविश्य सदसः पुरस्तात्सपवित्रा × १ पशुपुरोडाशस्य सवनीयस्य दधि ॥ उत्तरवेदिमपरेणासादनं प्रियेण धा० द १ ॥ यामग्निहोत्रहवण्यां ग्रहणं यथोक्तं ॥ उपस्तारः ॥ × यावती द्यावापृथिवी इति दधिघर्मग्रहणं ॥ ओं यावती द्यावापृ० मयि गृह्णाम्यक्षितं ॥ निनीय कुर्वते ॥ होतर्वदस्व यत्ते वाद्यं ॥ इत्याह ॥ वाद्यांते आत॰ हविरित्युत्तिष्ठन्नाह ॥ आत॰ हविः उत्तरेण हविर्धानं यजति देशं गत्वा ॥ ओं श्रावय ॥ अस्तु श्रौषट् ॥ इंद्रं दधिघर्मस्य यज ॥ इदमिंद्राय न० ॥ प्रतिवषट्कारे होमः ॥ इदमग्नये स्विष्टकृते नम० ॥ हुतशेषं घर्मं ऋत्विजः सयजमानाः समुपहावं भक्षयंति यथोक्तं ॥ मयि त्यदिति भक्षणं ॥ मयि त्यदि० घर्मस्तिशु० सह ॥ पयसो रेत० समा ॥ [illegible]षः संवृगिति महाव्रतीये ॥ प्राणभक्षणं वा दीक्षिताः ॥ चात्वाले मार्जनं ॥ सुमित्रिया० संतु ॥ शांतिकरणमाद्यंतयोः स्वाध्यायदर्शनात्स्वाध्यायदर्शनात् ॥ पशुपुरोडाशेन प्रचर्य पुरोडाशादि करोत्या धिष्ण्यनिधानात् ॥

[H. T. Colebrooke.]

320, 321.

759, 758. Foll. 509 (foll. 283 and 226 resp.); size 9½ in. by 4¼ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1600; ten lines in a page.

Numbers 390–399 and 494 have been omitted in the original pagination.

Kātīyasūtra-bhāshya, by *Śrī Ananta* [with the title (*svarāṭ*) *samrāṭsthapatimahāyājñika*]. Adhyāyas I.–IV. It begins:

रामं रमार्तिं यस्य नाम कामप्रपूरकम् ।
अनन्तरायपिशाचातान्नाशकन्तन्नमाम्यहम् (!) ॥ १ ॥
ब्रह्मविष्णुशिवान्सूर्यं गणेशं च सरस्वतीम् ।
विद्यावदातवपुषः पुष्टाननुभवामृतान् ॥ २ ॥ – –
एकैकादशदानन्यान्गुरून्बुद्धिविवृद्धये ।
प्रणम्य क्रियते यत्नः कात्तीयसूत्रसंस्थितः ॥ ९ ॥
भाष्यरूपो त्र संदिग्धं सर्वन्निर्णेष्यते मया ।०

For further information see A. Weber's edition, p. vii.　　[H. T. Colebrooke.]

322.

747. Foll. 164 [orig. 165, of which foll. 140 to 145 were lost and have been replaced by five

leaves in a modern handwriting]; size 12½ in. by 5 in.; Devanāgarī character; written by the same hand as the next (dated) MS.; ten lines in a page.

Kātīyasūtra-vyākhyā, by *Yājñika Deva* (or *Devadatta*), son of *Śrī Prajāpati*. Adhyāya I.

[H. T. Colebrooke.]

323.

748. Foll. 84 (orig. paged 83; two leaves being marked 27); size 12¼ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Adhyāya II. of the same work.

Dated :

b) Foll. 133, of which fol. 27 is wanting; written by the original copyist (A.), except foll. 51–74, which are somewhat more recent.

Adhyāya IV. Dated Saṃvat 1708.

[H. T. Colebrooke.]

326.

763. Foll. 65; size 9¾ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Adhyāya III. of the same commentary.

Dated : संवत् १६७५ वर्षे वैशाखवदि द्वितीयाबुधौ ॥

[H. T. Colebrooke.]

327.

330.

755b. Foll. 49 (and a *śuddhapattra* inserted between foll. 11 and 12); size 10 in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Another copy of adhyāya VI.

Dated: संवत् १७९७ वर्षे वैशावदिद्वितीया रवौ लिखितं पुस्तकमिदं ॥ [H. T. Colebrooke.]

331.

751A. Foll. 68; size 12½ in. by 5½ in.; Devanāgarī character; legibly written (by scribe A. of MS. 749); 9–11 lines in a page.

Adhyāya VII. of *Deva's* commentary.

[H. T. Colebrooke.]

332.

753B. Foll. 47, of which fol. 16 is wanting; size 10¾ in. by 4½ in.; written, by several hands; Devanāgarī character; fourteen lines in a page.

Adhyāya VII.

संवत् १६२८ शके १४९३ कार्त्तिकशुद्ध १५ गुरौ लिखितो यं ग्रंथः । लिखितं सदाशिवदीक्षितसुतकाशीनाथेन श्चात्मार्थे ॥

[H. T. Colebrooke.]

333.

2669. Foll. 102; size 10½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; 9–12 lines in a page.

Adhyāya VIII. of the same work.

संवत् १७९५ फाल्गुणशुदी ८ मंगलवार । लिखितं भटपुरुशोत्तमेन गंगातिरे ॥ [H. T. Colebrooke.]

334.

2667c & 753C. Foll. 71 (now bound together; numbered 1–31, 31–69; 65 occurring twice); size 11 in. by 5 in.; Devanāgarī character; by two different hands; foll. 9–25 and 31–55 more ancient (about A.D. 1700) than the rest.

Adhyāya VIII. [H. T. Colebrooke.]

335.

751B. Foll. 63 [numbered 1–13 (14 and 15 missing), 16–39 (no lacuna), 42–67]; size 12½ in. by 5¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; eleven lines in a page.

Adhyāya IX. of *Śrī Devadatta's* commentary.

[H. T. Colebrooke.]

336.

752A. Foll. 54; size 11 in. by 4¾ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; foll. 14, 17, 51, 52 and 54 by a more recent hand; fourteen lines in a page.

Another copy of adhyāya IX.

[H. T. Colebrooke.]

337.

762. Foll. 56; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Adhyāya X.

संवत् १७९५ वर्षे श्चाषाढवदि ९ नवमी भौमवासरे लिखितं भटनिठाकेन शुभं । [H. T. Colebrooke.]

338.

753D. Foll. 8; size 11 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; about A.D. 1750; fourteen lines in a page.

Adhyāya XI. [H. T. Colebrooke.]

339.

1362A. Foll. 16; size 10½ in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Another copy of adhyāya XI.

Dated: संवत् १६८ (!) वर्षे भाद्रवावदि श्चष्टमी ८ सोमे लिखितं पा० रामदत्त । लिषावितं दीक्षीतसोमेश्वरसुतदी० रामभद्रदी० हरीशंकरनरेश्वरयज्ञेश्वरपठनार्थं ॥

[H. T. Colebrooke.]

340.

752B. Foll. 16; size 10¾ in. by 4¾ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; fourteen lines in a page.

Adhyāya XIII. of *Yājñika Śrī Deva's* commentary. [H. T. COLEBROOKE.]

341.

1567C. Foll. 11 (now bound together with the preceding MS.); size 10¼ in. by 5 in.; Devanāgarī character; small, indifferent recent handwriting; sixteen lines in a page.

Another copy of adhyāya XIII.

Dated: संवत् १८ मीति फागुनवदी १० दसीमा ।

[H. T. COLEBROOKE.]

342.

1555B. Foll. 22; size 11 in. by 4¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, by the same hand as MSS. 752 A. and B. (Nos. 336, 340); 13 or 14 lines in a page.

Adhyāya XIV.

The name of the author's father given in the colophon is *Śrī-Pati.* [H. T. COLEBROOKE.]

343.

1362B. Foll. 72, of which 54 is wanting; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Modern.

Adhyāya XV. of *Deva's* commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

344.

1362C. Foll. 50; size 10½ in. by 4¾ in.; legibly written by three different scribes; Devanāgarī character; 9–11 lines in a page.

Adhyāya XX.

संवत् १६९२ वर्षे मार्गशिराशुदिपंचम्यांलिखितं । इति श्रीविप्रगुर्जरमोढज्ञातीयतवेदिदीक्षितरुद्रदेवेन लिखापितं ०

[H. T. COLEBROOKE.]

345.

752C. Foll. 68; size 10¼ in. by 4¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; eleven lines in a page. In the paging No. 38 has been omitted and 46 put twice.

a. Foll. 1–16*b*. Adhyāya XXIII.*

b. Foll. 16*b*–68. Adhyāya XXIV.

[H. T. COLEBROOKE.]

346.

1362E. Foll. 40; size 10 in. by 4½ in.; Devanāgarī character; legibly written by two scribes. First hand (foll. 1–6) 14–16 lines, second hand 12 lines in a page. Modern.

Adhyāya XXIV. [H. T. COLEBROOKE.]

347.

764a. Foll. 141; size 10 in. by 4 in., legibly written in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

Adhyāya XXV. of *Deva's* commentary.

Dated (by a different hand) संवत् १६५० समये श्रावशुद्ध ७ लिखितं प्रायश्चित्ताध्यायस्य पुस्तकं नारायणदीक्षितस्य विश्वगोत्तरकाले लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

348.

764b. Foll. 37; the same size; Devanāgarī character; pretty fair handwriting; ten or eleven lines in a page.

---

* Another copy of Adhyāya XXIII.—MS. 2671 (old No. 2334), foll. 91, dated Saṃvat 1538—which existed in H. H. Wilson's time, seems to have been lost.

Adhyāya XXVI. of the same work.

संवत् १७८५ कार्त्तिकवदि ११ मंदवार ॥ इ पुस्तकशुकल-भागदेवजोतुहे॥ लिखितं वाराणसिमध्ये भटपुरुषोत्तमेन मणि-कर्णिकातिरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

349.

3714. Foll. 104; size 9 in. by 4¼ in.; fairly written (by the author?), in Devanagarī, in A.D. 1676; eleven or twelve lines in a page.

Portions of a commentary (*bhāshya*) on *Kātyāyana's Śrautasūtra,* by *Mahādeva;* and another gloss by an unknown writer.

a) Foll. 2 (marked १ and २) *Mahādeva's* commentary from the beginning to the end of the eighth *sūtra.* It begins :

श्रावाकारं समुत्सृज्य भाष्यं कात्यायनस्य तु ।
वैद्यनाथं नमस्कृत्य महादेवेन लिख्यते ॥
अथातो ऽधिकारः ॥ व्याख्यायत इति शेषः । °

On the blank page of fol. 1 the work is called *Cautyana Sootra Padhati Bhaushyum.*

b) Fol. 1 (marked २). This leaf contains a commentary on *sūtras* 2–8 (and part of 1 and 9) of Adhyāya II. It begins :

° चंद्रमसं प्रकृत्य . एतस्य ह्यनुपूरणं पौर्णमासीत्या-चक्षत इति । -- । पश्चादौ यद्यद्विस्तरवैश्मिन्निति ॥ [१] ॥ अग्न्यन्वाधानमध्वर्युर्यजमानो वा ॥ करोति । अग्न्यन्वाधानमिति °

c) Foll. 35, marked 3–37. *Mahādeva's* commentary on Adhyāya II. The introduction and part of the comment on *sūtra* 1 are missing. This portion begins :

° स्यामुपवसेदित्यर्थः ॥ The comment on *sūtra* 2 (fol. 3*b*) : कुर्यादिति शेषः । °

It ends : इति सहस्रोदीच्यज्ञातीयद्विवेदिमहादे-वकृतकात्यायनसूत्रभाष्ये द्वितीयो ध्यायः ॥ संवत् सप्त-शत्रयस्त्रिंशद्वर्षे श्रावणकृष्णतृतीयायां रवौ महादेवेन लिखितमिदं ॥

d) Foll. 22, marked 38–59. *Mahādeva's* gloss on Adhyāya III.

It begins : होतृषदनं ° ॥ सीदतीति सदनं होतुः सदनं होतृषदनं । तद्वेदिमपरेण °

Dated the same year ° वर्षे धिकश्रावणकृष्ण-द्वादश्यां गुरौ °

e) Foll. 44. Adhyāya IV. of *Mahādeva's* commentary. It begins : पौर्णमासविधानम-नंतरदर्शस्यानुविधानं कर्तव्यमत आह ॥ अपराह्णे °

[MACKENZIE COLLECTION.]

350.

2589. Foll. 126; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Yājñika Deva's Paddhati, or manual of the *Śrauta* ritual, according to the *Kātīya-sūtra.*

Adhyāya I–IV., consisting of foll. 19, 43*b*, 61, and 126*b* respectively. Dated Saṃvat 1648.

The first five adhyāyas of this treatise have been printed by Prof. Weber in his edition of the *White Yajurveda,* vol. iii.

[H. T. COLEBROOKE.]

351.

757a-f. Foll. 132; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; written by four recent scribes, one having copied the first three MSS., the others one MS. each; 11, 13, 11, 10 lines respectively in a page.

Adhyāyas II–IV., VII–IX. of *Deva's Kātyāyanasūtra-paddhati.*

a) Foll. 16. Adhyāya II.

b) Foll. 13. Adhyāya III.

c) Foll. 42. Adhyāya IV.

d) Foll. 12. Adhyāya VII., consisting of nine *kaṇḍikās.* It begins : अथाग्नीषोमस्य पद्धतिर्लिख्यते । °

e) Foll. 24. Adhyāya VIII., consisting of nine *kaṇḍikās.* It begins : अथातिथ्येष्टिः ॥ तत्र वैष्णवो नवकपालः पुरोडाशो भवति ।

f) Foll. 25. Adhyāya IX. in fourteen *kaṇḍikās*. It begins: अथ सुत्याहस्य पद्धतिर्लिख्यते । and ends: इति प्रातःसवनं समाप्तं । [H. T. Colebrooke.]

352.

755a. Foll. 47; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent modern handwriting; 9–11 lines in a page.

Adhyāya XII. of *Deva's* manual. It begins: अथ सत्रात्मकस्य द्वादशाहस्य पद्धतिर्लिख्यते । °

[H. T. Colebrooke.]

353.

756a-c. Foll. 81; size 10¼ in. by 4¼ in.; fairly written in the Devanāgarī character, the third MS. by a different hand from the first two MSS.; 13, 12 and 9 lines in a page respectively.

Three adhyāyas of the same treatise.

a) Foll. 29. Adhyāya XV., on the *Rājasūya*. संवत् १७९१ मासमाघसुदित्रयोदशि चंद्रवासरे लिखतं पंचोलिलुखजी °

b) Foll. 31. Adhyāya XX., on the *Aśvamedha*. लिखतं पंचोलिलुखजीब्राह्मणमालविशलन्मरा संवत् १७९१ वृषे मासमाघसुदित्रीजभृगुवासरे लिखतं काशिमध्ये घाटचतुषष्टीनाखालिशपुरामध्ये °

c) Foll. 21 (paged 1–14, 13–19). Adhyāya XXI., on the *Sarvamedha* (ends fol. 16) and *Pitṛimedha* sacrifices.

[H. T. Colebrooke.]

354.

760b. Foll. 34; size 9½ in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; ten lines in a page.

Adhyāya XVII. of the same treatise. It begins: प्रातरुपसत्प्रथमदिने नियमेन व्रतकरणम् । °

[H. T. Colebrooke.]

355.

18b. Foll. 34; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; eight or nine lines in a page.

Adhyāya XXI. of the *Kātyāyanasūtrapaddhati*.

This copy begins with the *Purushamedha*. अथ पुरुषमेधस्य पद्धतिर्लिख्यते । ब्राह्मणराजन्ययोरतिष्ठाकामयो पुरुषसंज्ञो यज्ञो भवति ।° after which the *Sarvamedha* (from fol. 12) and *Pitṛimedha* (fol. 27) as above.

[H. T. Colebrooke.]

356.

1362D. Foll. 13; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; 10–12 lines in a page.

Adhyāya XXIII. of the same work.

It begins: अथाहीना उच्यन्ते । ब्रह्मभृतयो द्वादशाहपर्यन्ता अहीनाः ।°

Dated: संवत् १७९५ महाशुदी ३ बुद्धवारे लिखितं वाराणशिमध्ये भटपुरुशोत्तमेन गंगातिरे ॥

The MS. at one time belonged to one *Gaṇeśadīkshita*. [H. T. Colebrooke.]

357.

754. Foll. 77; size 10¾ in. by 4½ in. well written, in the Devanāgarī character; by two recent scribes (the one who copied foll. 1–4 being identical with the copyist of 757*d*); 15 (or 15) and 12 (or 13) lines in a page, respectively.

Adhyāya XXV. of the same manual; consisting of fourteen *kaṇḍikās*.

The MS. begins: दर्शपूर्णमासादीनि सर्वास्तानि कर्म्मण्युक्तानि । अधुना तेष्वेव कर्मसु कर्मविनाशे °

[H. T. Colebrooke.]

358, 359.

440, 577. Foll. 1–206; 207–416 respectively; size 10¾ in. by 4¼ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The first *kāṇḍa* of the *Saṃskāragaṇapati*, a commentary on *Pāraskara's Kātīya-Gṛihyasūtra*

by *Rāmakṛishṇa* of *Kāśī*, son of *Konera*, and grandson of *Jayasiṃha*. It begins :

वंदे श्रीगणनायकं सुरगुरुं सर्वार्थसिद्धिप्रदं
भक्तानां सुखदायकं गजमुखं सिंदूरशोभाकरं ।
ब्रह्माविष्णुशिवार्कमुख्यखचरान् श्रीशारदाशैलजां
लक्ष्मीं पद्मनिवासिनीं निजगुरुं कार्यस्य संसिद्धये ॥ १ ॥
श्रीविंध्याचलदक्षिणे सुललिते देशे च पुण्यालये
चातुर्वर्ण्यसमाकुले बहुविधे नाम्ना मदुपत्तमे * ।
तत्रासीन्निजवंशवर्धनकरः श्रीवासुदेवः सुधीर्
दोर्दंडप्रथितः प्रतापविभवो भूमंडलाखंडलः ॥ २ ॥
शत्रूणां ललनासहस्रनयनेष्वंभःप्रवाहं ददज्
जातः श्रीपरतापसाहिनृपतिः श्रीवासुदेवात्मजः ।
तेजस्वी च महायशा नृपगुणोदारो † दयालुः प्रभुस्
तत्पुत्रो ऽपि महाशयः खलु महासिंहो नृपो ऽभूत्ततः ॥ ३ ॥
तदंगजो हिम्मतिसाहिनामा बभूव राजा रजनीशवक्त्रः ।
गयंदसिंहो नृपतिस्ततो ऽभूत्तेजोयशोवीर्यबलान्वितश्च ॥ ४ ॥
तस्यात्मजः सेंगवंशरो धीरो धुरीणो धरणीधरश्च ।
मान्यो वदान्यो गणकाग्रगण्यो धन्यो विपूर्वो जयसिंहदेवः ॥ ५ ॥
संग्रामजीविकस्तस्मात्काश्यां कोनेरदेवविबुधः ‡ ।
तत्सूनुरामकृष्णाख्यः सूत्रविवरणं कुरुते ॥ ६ ॥
बालकानां सुबोधाय तोषाय विदुषामपि ।
आकल्पमपि संसारे कीर्तिवस्थापनाय च ॥ ७ ॥
स्वाभिप्रायेण § हि मया न किंचिदिह लिख्यते ।
किंतु वाचनिकं सर्वमतो माह्यं मनीषिभिः ॥ ८ ॥
आलोक्य धर्मशास्त्राणि मन्वादिभिः कृतानि च ।
परिशिष्टान्यनेकानि कात्यायनकृतानि च ॥ ९ ॥
कर्काचार्यकृतं भाष्यं गदाधरकृतं तथा ।
भाष्यं हरिहरं चैव अन्यानि च बहूनि च ॥ १० ॥
सारमेव समुद्धृत्य स्मृतीनां वचनं यथा ।
सिद्धांतानि समूलानि विचार्य लिख्यते मया ॥ ११ ॥
शब्दतश्चार्थतश्चेह पौनरुक्तिं न दुष्यति ।
स्फुटबोधाय बालानां ग्रंथो ऽयं रच्यते यतः ॥ १२ ॥

इह खलु सकलमुनिगणवरिष्ठचक्रचूडामणिः श्रीभगवान्पारस्कराचार्यः परमकारुणिको निर्विघ्नेन ग्रंथसमाप्त्यर्थं अध्येतॄणां च शुभार्थं शिष्टाचाररक्षणार्थं ग्रंथादौ मंगलाचरणमातनोति । अथेति °

* नाम्नामदुपत्तमे, MS. 912. † MS. दारा.
‡ ° काश्याकोनेर ° MS. 912. § स्वामि ° MS. 912.

इति ° प्रथमकंडिका fol. 32*b*; ° द्वितीयकंडिका fol. 44*b*; इति ° गणपतिपूजनपुण्याहवाचनमातृकापूजननांदीश्राद्धप्रयोगः । अथ ग्रहयज्ञस्वरूपं fol. 74*b*; इति ° तृतीया कंडिका fol. 116; इति ° विवाहप्रयोगः fol. 206*b*; ° चतुर्थीकर्मप्रयोगः fol. 217; ° लक्ष्मीपूजनं fol. 222*b*: ° द्वितीयविवाहविधानं fol. 225; ° अर्कविवाहविधिः fol. 230*b*; ° कर्मविपाकफलं प्रायश्चित्तं fol. 279*b*; ° विष्णुबलिः fol. 290*b*; ° मूलशांतिविधानं fol. 345*b*; ° आश्लेषशांति ° fol. 350*b*., etc.

It ends : श्रीप्रथमशाखीयरामकृष्णविरचिते पारस्करगृह्यसूत्रविवरणे संस्कारगणपतौ कपिलसंहितोक्तशिशुरक्षाविधानं प्रथमकांडं संपूर्णं समाप्तम् ° संवत् १८६० नृपे शाके १७ समये आश्विनमासे कृष्णपक्षे १५ अमावस्यां पुन्यतिथौ स्वार्थं परार्थं ॥

A *Rāmakṛishṇa*, son of *Koṇḍabhaṭṭa*, and grandson of *Prayāgabhaṭṭa*, composed the *Śrāddhagaṇapati*. [H. T. Colebrooke.]

360.

912. Foll. 317 (numbered 124 and 193); size 12½ in. by 6¼ in.; fairly well written, in Devanāgarī, by three or four different hands; 13–16 lines in a page.

The same portion of the *Saṃskāragaṇapati*. The ends of the chapters and *kaṇḍikās* are marked in red.

Dated Samvat 1850. [H. T. Colebrooke.]

361.

1665A. Foll. 92; size 9 in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

Kātīyagṛihyasūtra-prayogavivṛiti, also called *Gṛihya-kārikā*, an exposition of *Pāraskara's Gṛihyasūtra*, composed, in A.D. 1266, by *Reṇukārya*, son of *Maheśasūri*, and grandson of *Someśvara* (of the *Śāṇḍilavaṃśa*). Very incorrect.

It begins : ओं नमो महालक्ष्म्यै नम मखादिकर्मचिता कुमुदोद्योतदेतवे नमस्तस्मै (?) गणेशाग्निखचंद्रमरावये ° – ॥

संस्कारो द्विविधः प्रोक्तो ब्राह्मो दैवो मनाविभिः ।
गर्भाधानादिमांशल्हो दैविकपाकपतिप ॥ °

The *garbhādhāna* ends fol. 4*b*; *puṃsavana*, fol. 5; *sīmantonnayana*, fol. 6*b*; *jātakarman*, fol. 8*b*; *nāmakaraṇa*, fol. 9*b*; *nishkramaṇa* and *karṇavedha*, fol. 10; *annaprāśana*, fol. 11; *cūḍākaraṇa*, fol. 12*b*; *mauñjīvratavidhāna*, fol. 18*b*; *vedārambha*, fol. 20*b*; *upākarman* (or *upākaraṇa*), fol. 22*b*; *utsargavidhi*, fol. 23*b*; *anadhyāyāḥ*, fol. 25; *keśānta*, ib.; *samāvartana*, fol. 28; *snātakadharmāḥ*, fol. 29; *vivāhaprakaraṇa*, fol. 42; *caturthīkarman*, fol. 43*b*; *shoḍaśakriyāḥ*, fol. 44*b*; *śālākarmaprakaraṇa*, fol. 53; *vṛittiprakaraṇa*, fol. 57; *bhaishajyakarman*, fol. 58; *śaucaprakaraṇa*, fol. 89*b*; *avakīrṇiprāyaścitta*, fol. 90; *sabhāpraveśana*, fol. 90*b*; *rathārohaṇa*, fol. 91; *hasti-aśvārohaṇa*, etc. It ends.

इति तत्वार्थसंपूर्णरेणुकार्येण यज्वना ।
कृतायां सूत्रविवृतौ समाप्ता गृह्यकारिका ॥
आसीच्छाडिलवंशजो (!) द्विजवरः सोजम्यजन्याकृतिः
श्रीसोमेश्वरदीक्षितोबुजभवापत्यात्मनः पद्मदः (!) ।
सच्छास्त्रार्थमहोदधेर्निरवधेर्वेदग्धदुग्धांबुधेः
श्रीमाध्यंदिनधर्मदुर्धरवरोद्धारैकधुर्यस्ततः ॥
मनुभृत्कुलपद्मखंडतपनः श्रीमन्महेशाभिधः
सूरिर्भूरियशाः शृतिस्मृतिसदाचारैकनिष्ठो भवत् ।
तत्सूनुः कतिसूनुसूत्रघटिनी(!)कल्लोलनक्रो महान्
ते[ने]यं रचिता प्रयोगविवृतिः श्रीरेणुकार्येण वै ॥
शाके इववस्वी[श्व]रसंमितांके ११८८
अहेक्षयाख्ये मधुसंज्ञयासे ।
ग्रंथः कृतो यं कमलालयांघ्रि-
सरोरुहामोदितपद्मदेन ॥०
काशीत आगतेनेयं पयोष्ण्यां शुक्लतीर्थके ।
दीक्षितानतसंज्ञेन लिखिता रेणुकारिका ॥

[H. T. Colebrooke.]

362.

1729F. Foll. 29; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; six lines in a page.

Yajñapārśva; one (the 15th) of the eighteen *pariśishṭa*, or supplements, of the *White Yajurveda*, ascribed to *Kātyāyana*. It begins:

विवाहे वितते तंत्रे होमकालमुपस्थिते ।
कन्यका ऋतुमागच्छेत् कथं कुर्वंति याज्ञिकाः ॥ १ ॥

Fol. 22:

इतीयं याज्ञिपार्श्वेषु श्रुतिर्वाजसनेयिका ।
अन्येष्वपि च वेदेषु विभागं प्राह कौशिकः ॥ (१५४) ॥
सायंहोमेषु यद्द्रव्यं प्रातर्होमेषु तद्भवेत् ।
भिन्नद्रव्यहुतं यत्तु अहुतं तस्य तत् भवेत् ॥ १ ॥

etc., 12 *ślokas*, after which fol. 23*b*:

इति छंदोगपद्धतौ पुनराधाननिमित्तानि ॥ संवत्सरं यावत्प्रोषितकावस्याग्निप्रणयने ।० ॥

• एवमादिनिमित्तेषु हावयेन्न तु हापयेत् ।
विप्रो दशाहमासीनवैश्वदेवविवर्जितः ॥ १ ॥

etc., 13 *ślokas*, after which: अन्यतापद्विषयं ॥
यजमानश्च पत्नी च उभौ प्रवसितौ यदि ।० 28 *ślokas*.

Ends: इति यज्ञपार्श्वाभिधानं परिशिष्टं समाप्तं ॥ संवत् १७०९ वर्षे कार्त्तिकमासे कृष्णपक्षे ३० शुक्रे लिखितमिदं पुस्तकं ।०

For another MS. of this treatise see Weber's Cat. No. 261. [H. T. Colebrooke.]

363.

1158a. Foll. 10; size $9\frac{1}{4}$ in. by 3 in.; excellent Devanāgarī writing of about A.D. 1600; six lines in a page.

Śulvapariśishṭa, another (the seventh) of the *pariśishṭa* of the *White Yajurveda*. It begins:

रज्जुसमासं वक्ष्यामः । समे शंकुं निखाय शंकुसंमितया रज्वा मंडलं परिलिख्य यत्र लेखयोः शंक्वग्रछाया निपतति तत्र शंकू निहंति सा प्राची ॥

It consists of seven paragraphs, followed by 47 *ślokas*:

द्विहस्ते लक्षणं कुर्यात् त्रिहस्तो मध्यमः शिरः ।
शिरः पश्चाद्वितस्तिः स्यात्पूर्वार्धे हस्त एव च ॥ १ ॥०
सूत्रदोषदरिद्रस्य गूढमंत्रस्य धीमतः ।
समाप्तेयं क्रिया शौल्वी कात्यायनमहात्मनः ॥ ४७ ॥

इति शुल्वं सप्तमं परिशिष्टं समाप्तम् ॥ (here follows a quotation from the *Siddhāntacūḍāmaṇi*).

See Weber's Catalogue, No. 252, for another copy of this work which, however, contains only 39 *ślokas*. [H. T. Colebrooke.]

364.

774c. Foll. 18 (apparently originally 19, of which one, fol. 17, is missing); size 10 in. by 4 in.; legibly written in the Devanāgarī character; seven or eight lines in a page.

Śulvavivaraṇa, a commentary on the preceding treatise, by *Upādhyāya Karka*. The MS. begins:

स जयत्युदयेनैषां चतसृष्वपि दिक्षु निवसतां नृणां ।
प्रतिदिनमन्यामन्यामाशां विदधाति यः प्राचीं ॥ १ ॥

रज्जुसमासं वक्ष्यामः । किमर्थमिदमुच्यते ॥ यदाचार्येण प्राग्वंशमदोहविर्धानवेद्यग्निमानादीनि परामर्शमात्रेणैवोक्तानि ॥ तेषां तत्वनिर्णयार्थमिदमुच्यते ।०

The MS. ends:

इत्युपाध्यायकर्ककृतौ शुल्बविवरणं समाप्तं ॥

आत्मारामतत्सुतदत्मंदन तथा रामकृष्णेन लिपितमिदं पुस्तिकं संवत् १६८८ वर्षे माघे मासि कृष्णपक्षे ४ तिथौ शनिवारे०

[H. T. COLEBROOKE.]

365.

1521b. Foll. 5; size 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; recent, indifferent Devanāgarī handwriting; nine lines in a page.

Kāṇvānām viśesha, being a review of the peculiarities of the *Kāṇva* school, in the performance of the *Darśapūrṇamāsa* and *Agnishṭoma* ceremonies.

The MS. begins: अथ दर्शपूर्णमासयोः काखानां विशेषः । [वचस्पते यज्ञं गोपायेति ब्रह्मैव जपति न यजमानः । इति देवः कर्कमते न ब्रह्मा किंतु यजमानः काखशाखीयानां supplied in the margin] आसादने । अग्निहोत्रहवनीं च शूर्पं च । सो ग्निहोत्रहवनीं च शूर्पं चादत्ते । तत्स्यमुपोहंति । अथाधिरोहति विष्णुस्त्वा । उरुघातायेत्यनः प्रेक्षते । तृणं वा किंचिद्वा निरस्यति । अविद्यमाने ऽभिमृशेदिति न । अथोलूखलं प्रतिगृह्णाति । स प्रतिगृह्णात्यद्रिरसि०

Fol. 2*b*: आज्यप्रोक्षण्युत्पवनादौ तु वाचीनकमेव काखीयायां तु अध्वर्युग्रहणाभावात् वर्तत एवाध्वर्युस्तस्मान्माध्यंदिनानामध्वर्युः प्रेषकर्ता कखानां त्वग्नीदिति ॥०॥ अग्निष्टोमे काखानां विशेषो लिख्यते । अथैतां शालां प्राग्वंशां कुर्वंति । यद्यपि श्रुतौ वितारणं नास्ति तथाप्यविरोधात्कर्तव्यमेव ।०

It ends: शालायामपरेण यजमान उपस्थे सो० पत्नीतमनु । पात्रादीनामासादनं । तत आज्याधिश्रयणाद्याज्यग्रहणांतं कृ[त्वा पदविकिनिरंकसार्द्धपंचमपंकुतावयंपोधः (!) I supplied by a different hand].

366.

1355h. Foll. 2; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; 10 or 11 lines in a page.

Kāṇvaśākhīya-viśesha, another treatise on the same subject; incomplete at the end.

It begins (after the title written in the margin by a different, more recent, hand):

श्रीः । आधाने वि०। आहवनीयमुद्धरिष्यन्नग्नीध्रं प्रेष्येदध्वर्युः अश्वेन पूर्वेण प्रेहि । अश्वाभावे प्रैषाभावः । वरुणप्रघासे । अग्नीत्समिधमाधायाग्नि" संमृड्ढि ब्रह्मन्प्रस्थास्यामः । पितृयज्ञे च । बर्हिरुपमूले दितं च पितृयज्ञे । पूर्वेद्युर्बर्हिर्यज्ञो धानाकरणं गृहमेधीयांते तत्र । दर्शपौर्णमासयोर्वि० । प्रथमे काले व्रतोपायनं । अग्निहोत्रहवणीं शूर्पं चासादयेत् । आलानमप्येवं । उरुघातायेत्यनः प्रेक्षणं ।०

Fol. 1*b*: सोमयागे वि०। अप्सुदीक्षायां प्राङासीनो ऽध्वर्युः श्मश्रूणि वपेत ।०

It ends at the bottom of fol. 2*b*: उसावेतनि युगपद्वदभिमंत्र [H. T. COLEBROOKE.]

---

e. Atharva-Veda.

367.

526A. Foll. 27; size $9\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in., legibly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the 17th century; 8–11 lines in a page.

Yajñaprāyaścittasūtra, a collection of rules for the expiation of irregularities in the performance of sacrifices, according to the *Atharva-veda* ritual. The treatise is called *Vaitāyana-sūtra* outside, but according to the colophon this is the title of a larger collection of which this is the chapter on *prāyaścitta*. It is doubtless the portion of the *Vaitāna-Sūtra* referred to by Dr. Garbe (in his edition, Pref. p. v, MS. C.) as immediately

succeeding the practical sacrificial portion (of 8 adhyāyas) published by him. The MS. begins:

अथातो याज्ञे कर्मणि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामो विध्यपराधे भवेच्च पुनःकार्यं कृत्वोत्तरतः प्रायश्चित्तं प्रायश्चित्तं वा कृत्वोत्तरतः समाधानं यत्पूर्वं प्रायश्चित्तं करोति °

According to the colophon, the work (*i.e.* the *Vaitānasūtra*) consists of 14 lectures, of which this MS. contains the last six, each sub-divided into a number of sections, viz., Adhyāya I. into 5; A. II. into 9; A. III. into 10; A. IV. into 4; A. V. into 6; A. VI. into 9 sections. After this there follows another paragraph which is numbered 10, beginning अथ यत्रैतत्पार्थिवमांतरिक्षं दिव्यं °

The colophon runs thus: इति श्रीअथर्ववेदे वैतायनसूत्रे प्रायश्चित्तिः प्रसंगे चतुर्दशमो ध्यायः समाप्तः ॥ after which, by a different hand: श्रीसर्वविद्यानिधानकवीन्द्राचार्यसरस्वतीनामथर्ववेदे वैतायनसूत्रे प्रायश्चित्तिप्रसंगपुस्तकम् ॥

[H. T. Colebrooke.]

II. MANUALS AND SPECIAL TREATISES.

a. Śrauta Ritual.

368.

1366A. Foll. 32; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 10–14 lines in a page.

Śrautasarvasva, a treatise on Vaidik ceremonial, in four chapters (*pariccheda*), by *Śesha Nārāyaṇa*, son of *Śesha Vāsudeva*, and grandson of *Śeshānanta*. According to the precepts of *Bodhāyana*. The MS. commences with seven *ślokas*:

वासुदेवं गुरुं नत्वा दीक्षितानंतमूर्तिजं ।
परं पराशरं व्यासं सोमपीथित्रिपुरुषं ॥ १ ॥
बोधायनस्य कल्पस्य व्याख्याः संति परःशताः ।
शेषो प्यहमशेषास्ताः परिकृत्य ब्रुवे ल्पशः ॥ २ ॥ - ॥
अग्न्याधेयप्रयोगस्य परिमाणं विविच्यते ।
शेषनारायणेनेह विप्रकीर्णमितस्ततः ॥ ४ ॥
कल्पे धर्मे च शेषे च कर्मांते द्वैधगृह्ययोः ।
प्रायश्चित्तिविनृत्यादित्रये स्वामिचतुष्टये ॥ ५ ॥ ° ७ ॥

अथ प्रयोगपरिमाणं ॥ अधिकारनिरूपणाधीनत्वादुत्तरकर्मप्रवृत्तेरधिकारस्तावदाधानादिकर्मसु निरूप्यते । तत्र वसिष्ठः ।°

Fol. 7: इति° श्रौतसर्वस्वे श्रौतविषयनिरूपणं नाम प्रथमः सोमादिविचारपरिच्छेदः समाप्तः ॥ अथाधानं ।°

Fol. 24: इति श्रीमद्बोधायनमार्गप्रवर्तकाचार्यश्रीशेषानंतदीक्षितसुतश्रीशेषवासुदेवदीक्षिततनूद्भवमहामीमांसकदीक्षितश्रीशेषनारायणनिर्णीते श्रौतसर्वस्वेऽव्यंगादिविचारो नाम द्वितीयः° ॥ अथ साधुवृताधिकारः ।°

Fol. 26*b*: इति° शाखाटंडविवेको नाम तृतीयः परिच्छेदः ॥ अथ कंल्पटंडविवेकः ।° Dated. शंवत् १८३१ मिति जेष्ठमासे शुक्लपक्षे त्रयोदश्यां बुधवासरे ॥ [H. T. Colebrooke.]

369.

1683. Foll. 177; size $9\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī; eight or nine lines in a page. In the beginning two leaves have been lost and replaced by two leaves on which part of fol. 3 has been recopied by a different hand.

Viśvaprakāśa, a manual of Vaidik ritual, according to the precepts of *Āpastamba*; compiled by *Viśvanātha*, son of *Purushottama*, in Saṃvat 1600 (A.D. 1544).

Fol. 3 begins: कनाम्नः कृतैतदात्मघातादि अपमृत्युजनितदोषनिवृत्तिपूर्वकमौर्ध्वदेहिकाधिकारसिद्ध्यर्थं नारायणबलिं करिष्ये ॥ It ends:

आकाशांबरकृतिकाहिमगुभिर्युक्ते विरोधाभिधे
वर्षे हैमनमार्गशुक्लनवमीसौम्येगते (!) वासरे ।
पूर्णा श्रीपुरुषोत्तमार्यतनयश्रीविश्वनाथेन वै
प्रीत्यै विष्णुपदाब्जयोरिति कृता सत्पद्धतिः कल्पनां ॥ ३ ॥
अजीजनच्छ्रीपुरुषोत्तमो यं श्रीविश्वनाथं श्रुतिकर्ममान्यः ।
(इति) विश्वप्रकाशाभिधपद्धतिस्तत्कृता महत्प्रीतिकरी समाप्ता ॥
श्रेयसे ॥ संवत् १८०५ मिति आ° शुक्लपक्षे तिथौ ६ शनि ॥

[H. T. Colebrooke.]

370.

374. Foll. 302, two of which are numbered 41, while two others have been supplied later between foll. 28 and 29, and foll. 271 and 272 respectively; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; legibly

written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; 11 lines in a page.

Prayogasāra, a manual for the performance of Vaidik sacrifices, by *Keśavasvāmin.* The author apparently follows the *Baudhāyana Śrautasūtra* (cf. Burnell, Index of Tanjore MSS. No. cxvi.). It begins:

श्रियः पतिं नमस्कृत्य कण्वं च मुनिसत्तमं ।
प्रयोगसारं वक्ष्यामि केशवो ऽहं यथामति ॥ १ ॥

नारायणादिभिः प्रयोगकारैरेकं पक्षमाश्रित्य दर्शपूर्णमासादीनां प्रयोग उक्तः । आचार्यपादैर्द्वैधे पक्षान्तराण्यप्युक्तानि भवस्वामिमतानुसारिणा मया तूभयमप्यङ्गीकृत्य प्रयोगसारः क्रियते । आमावास्येनेत्यादि ।

Praśna (or *prapāṭhaka*) I. (18 adhyāyas) ends fol. 26*b*, इति केशवस्वामिकृते प्रयोगसारे दर्शपूर्णमासौ संपूर्णौ ॥

P. II. (2 or 3 adhyāyas) on *Ādhāna,* fol. 31.

P. III. (3 adhyāyas) fol. 44, इत्याधानं समाप्तं ॥

P. IV. (? 6 adhyāyas) on *Agnihotra,* fol. 52*b*.

P. V. (4 adhyāyas) fol. 70*b*, समाप्तः पशुः ॥

P. VI. (7 adhyāyas) fol. 93*b*, समाप्तानि चतुर्मास्यानि ॥

P. VII. (10 adhyāyas) fol. 147*b*, इति° अग्नीषोमीयः समाप्तः ॥

P. VIII. (5 adhyāyas) fol. 174.

P. IX. (6 adhyāyas) fol. 206*b*, समाप्तो ग्निष्टोमः ॥

Then follow, severally, the modifications of the Soma sacrifice: इति° अत्यग्निष्टोमः fol. 207*b*, ° उक्थ्यप्रयोगः fol. 208*b*, अतिरात्रः fol. 215, अप्तोर्यामः fol. 216, वाजपेयः fol. 230*b*, etc.

It ends: इति सकलविद्याविशारदश्रौतस्मार्तकर्मानुष्ठानकेशस्वावमिकृता (!) प्रयोगसारनामको ग्रंथ पक्षाण शुभं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

371.

367. Foll. 165; size $9\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; nine, sometimes ten, lines in a page. (A).

A manual of the Vaidik ritual, [called *Bṛihat-Padmanābhī,* on the title page of MS. B.]. The treatise begins:

विघ्नराजं नमस्कृत्य देवीं सरस्वतीं तथा ।
शिष्याणामुपकाराय लिख्यते श्रौतपद्धतिः ॥

कृताधानस्य प्रथमपौर्णमास्यां मातृपूजापूर्वकमाभ्युदयिकं श्राद्धम् । ततो ऽन्वारम्भणीया प्रतिपदि । पुनः खरस्थाने निर्लेपः । पञ्च भूसंस्काराश्च । पुनरुद्धरणम् । देवतावधारणम् । वैकल्पिकपदार्थाधारणम् । आचम्य बद्धशिखः । कुशोपग्रहः । कृततिलकः । षट् समिधो गृहीत्वा । °

इतीष्टिः समाप्ता । fol. 13 (*B*12); इत्यन्वारम्भणीया fol. 18 (16); इति प्रवासविधिः । अथाग्निहोत्रहोमः । fol. 27 (22*b*); अथ चातुर्मास्यानि fol. 29*b* (24); अथ वरुणप्रघासाः fol. 34*b* (27*b*); अथ साकमेधाः fol. 47*b* (37*b*), etc.; अथ निरूढप्रयोगः । fol. 82 (62); इति पशुः समाप्तः । fol. 93 (70); *apsudīkshā*; *prāyaṇīyā*; *somakraya,* etc., to the end of the *Agnishṭoma.*

It ends: अस्य ज्योतिष्टोमस्याग्निष्टोमसंस्थितस्य क्रतोः समृद्धर्थं यथा संपन्नेनान्नेन तृप्तिपर्यंतेन सहस्रं ब्राह्मणानहं तर्पयिष्ये तदंते पुनरुद्धृत्य सायमाहुतिः । बर्हिरादीपनं लौकिके ऽग्नौ । स्वकाले प्रातर्होमः ॥ सप्त सोमसंस्थाः । तेषां प्रथमोग्निष्टोमः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

372.

1637b. Foll. 114; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; eleven lines in a page. Fol. 65 has been misplaced between foll. 113 and 114.

The same work. (B.) A more correct copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

373.

1637a. Foll. 64; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

Another manual, called *Laghu-Padmanābhī* on the front page; apparently an abridgment of the preceding work. The MS. begins:

कृताधानस्य प्रथमपौर्णमास्यां मातृपूजापूर्वकं श्राद्धं । ततो न्वारंभणीया । पुनः खरस्थाने निर्लेपः । पुनः पंच भूसंस्काराः । उद्धरणं । वैकल्पिकपदार्थावधारणं । बद्धशिखः । कुशोपग्रहः ।

पद् समिधो गृहीत्वा। अग्न्यं त्वाधानमाहवनीयगार्हपत्यदक्षिणाग्निषु। ०

In the beginning the treatise is divided into sections, eight of which make an adhyāya. The end of the second adhyāya (fol. 7) coincides with the conclusion of the *anvārambhaṇīyeshṭi*.

It ends:

अत्र पशो वाजिनयागः। आत्मालंभः। उदकालंभः। संवादशंयुवाकयोरभावः। परिधिप्रक्षेपः। संस्रवाहुतिः। देशे विमोकः। व्रतविसर्गश्च॥ इति अग्निष्टोमिका पयस्या समाप्ता॥ संवत् १६६५ वर्षे फाल्गुनमासे शुक्लपक्षे द्वितीयायां तिथौ शनिवासरे लिखितो ऽयं ग्रंथः॥ [H. T. Colebrooke.]

374.

288a. Foll. 63 (the first five of which have been lost and supplied, on six leaves, by a more modern hand); size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the 17th century; eleven lines in a page.

Yajñatantrasudhānidhi, an exposition of the ceremonial in accordance with the rules of *Baudhāyana* and *Āśvalāyana*, by *Sāyaṇācārya*. The first part. It begins:

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे।
यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं॥ १॥
सत्सूत्रो(प?)चितस्वताग(म)महारत्नं निधानं गिरां
प्रत्यक्तिचमुपास्महे वयममी बोधाय बौधायनं। ० २॥ ० १९॥
संगृह्य सारं कृतवान् वेदशास्त्रार्थकोविदः।
यज्वनां परमप्रीत्यै यज्ञतंत्रसुधानिधिं॥ २०॥

अग्नीनाधास्यमानः सर्वदुरितपूर्वपापक्षयकामः सर्वप्रायश्चित्तरूपं कूष्मांडहोमं कुर्यात्। अमावास्यायां पौर्णमास्यां चोपक्रमः॥ तस्यायं प्रयोगक्रमः॥ ०

इति कूष्मांडहोमः *॥ अथ गणहोमः। fol 6 (of supplied leaves).

अथाग्न्याधानं। अत्र श्रुतिः। जातपुत्रः कृष्णकेशो ० fol. 13.

इति ० श्रीसायणाचार्यस्य कृतौ यज्ञतंत्रसुधानिधावग्न्याधेयप्रकरणं समाप्तं॥ अथाधानस्याश्वलायनहौ[त्र]क्रम उच्यते। अत्र सर्वास्विष्टिषु प्रधानदेवता उपांशु यष्टव्याः। ० fol. 49.

इति ० आधानप्रकरणं समाप्तं॥ अथ पुनराधानक्रमः। यस्याधानकालादारभ्य संवत्सरसमाप्तेरर्वाक् पुत्रभातृबंधूनां पशूनां धनस्य वा हानिः। ० fol. 53*b*.

इति ० पुनराधानप्रकरणं॥ अथोत्सर्गेष्टिपुनराधानयोराश्वलायनहौत्रप्रयोग उच्यते। तत्रोत्सर्गेष्ट्यां अग्निः अग्निर्वैश्वानरश्चेति द्वे देवते। ० fol. 57.

० अथाग्निहोत्रस्यारंभः॥ अस्तमयात्पूर्वं स्नानादि पंचकं कृत्वा। पुण्याहदेवता। ० fol. 59.

It ends:

इति श्रीमद्राजाधिराजश्रीपरमेश्वरवीरहरिहरसकलसाम्राज्यधुरंधरस्य वैदिकमार्गस्थापनाचार्यस्य श्रीसायणाचार्यस्य कृतौ यज्ञतंत्रसुधानिधौ अग्निहोत्रप्रकरणं समाप्तं॥ लिखितं वाराणस्यां मोहनब्राह्मणेन॥ [H. T. Colebrooke.]

375.

288b. Foll. 77; same size; indifferent Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Another portion of *Sāyaṇa's Yajñatantrasudhānidhi.* On animal offerings. It begins:

अथ पाशुकं प्रक्रम्यते। तत्र पशुर्नित्यः काम्यश्च। तत्र नित्यः षट्सु मासेषु यावज्जीवं प्रयोज्यः। ०

इति ० ऐंद्राग्नीयनिरूढपशुबंधप्रकरणं समाप्तं॥ अथ पशोराश्वलायनहौत्रप्रयोग उच्यते॥ अत्राग्नेय्यामिष्टौ अग्निर्देवता ० fol. 58. It ends:

इति ० यज्ञतंत्रसुधानिधौ पशोराश्वलायनहोत्र समाप्तं॥

संवत् १६६६ समये चैत्रवदि ४ भौमे लिपितं त्रिपाठीवंशोधरेण॥ [H. T. Colebrooke.]

376.

1743A. Foll. 59; size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; nine lines in a page.

Another portion of the same work, treating of the Full and New Moon sacrifices.

It begins:

अथाहिताग्निकरणीययोर्दर्शपूर्णमासयोः प्रयोगक्रमो ऽभिधीयते। यथोक्तान्वाधानदिने प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा यजमानः श्मश्रूपपक्षकेशलोमानि वापयित्वा ०

* A spiral curve over प्म, probably intended to change it to कूश्मांड ०

After the conclusion of the *Darśapurṇamāsa* (fol. 58) there follow two sections, beginning: अथाग्रयणसूत्रं । वर्षासु श्यामाकानामाग्रयणं करिष्यन्भवति ° and शरदि व्रीहीणामाग्रयणं करिष्यन्भवति °— – विसृजते व्रतं ॥

[H. T. Colebrooke.]

377.

135c. Foll. 54, of which one (fol. 37) is wanting; size 9½ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

Audgātra-prayoga, a manual of the duties of the chanters at the Soma sacrifice; forming part of *Sāyaṇa's Yajñatantrasudhānidhi.*

It begins: अथौद्गात्रप्रयोगः ॥ ऋत्विगार्षेयो ऽनूचान इत्याद्युक्तलक्षणवानृत्विग् भवति ।°

It ends: इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरहरिहरराजेत्यादिवैदिकमार्गस्थापनाचार्यश्रीसायणाचार्यकृतौ यज्ञतंत्रसुधानिधौ औद्गात्राख्यः पदार्थः समाप्तः ॥ संवत् १६७७ वर्षे श्रावणसुदि-चतुर्थी शुभदिने लिखितं लक्ष्मीनारायणब्राह्मन ॥ ० ॥ इति सामगशाखायामग्निष्टोमे उद्गातृगणः समाप्तः ॥ सम्राडसि कृशानुः आहवनीयं – – a short paragraph – – ° इति सर्वान् ॥

[H. T. Colebrooke.]

378.

1970. Foll. 196; size 8 in. by 3¾ in.; well written, in the Devanāgarī character; 7–9 lines in a page.

Mantrasaṃhitā, a collection of verses from the *Ṛigvedasaṃhitā,* (apparently for the use of the *Hotṛi* priest, in connection with the *Āśvalāyana-sūtra,* cf. next MS.) Foll. 1–19 with the accents marked.

The passages extracted from the first ashṭaka (foll. 1–20) are as follows:

Maṇḍ. I. *sūkta* 1–11; 12, 1. 6; 18, 6. 1 (here ends the first adhyāya);—20, 1; 22, 10. 13. 15–21; 23, 16–24; 24, 3. 11; 25, 1–10. 19; 27, 13; 31, 12;—33, 1; 35, 2; 36, 13; 35, 11; 38, 6; 40, 1; 43 (1–9); 44, 5; 46, 1;—47, 1; 48, 11; 50 (1–13); 51, 1, first pāda;—62, 1; 65, 3; 69, 1; 76, 2;—81, 1; 82, 2; 83 (1–6); 84, 7–9. 15; 86, 1; 89 (1–10); 90, 6–8; 91 (1–23); 92, 10. 16;—95, 1; 96 (1–9); 97 (1–8); 99 (1); 101, 1; 106 (1–7); 110, 1; 112 (1–25);—113, 1. 16; 114 (1–11); 115 (1–6); 116, 8; 117, 15; 120, 12.

The MS. ends: शके १७२९ प्रभवनामसंवत्सरे वैशाखशुक्ल अष्टम्यां भृगुवासरे तद्दिनेदं पुस्तकं समाप्तं केळकरोपनामकगणेशेन लिखितं स्वार्थं परार्थं च ॥

[Dr. J. Taylor.]

379.

781 Foll. 113; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 7–9 lines in a page.

Another copy of the same collection.

Foll. 1–84 and 101 are marked with accents (by the *Śrotriya Bālakṛishṇa,* according to a statement at the end of the fourth ashṭaka, fol. 46).

The MS. ends: इत्याश्वलायनमंत्रसंहिता समाप्ता ॥ ° ॥ संवत् १७६७ (विक्रम scored out) शके १६१८ शार्वरीनामसंवत्सरे कार्त्तिके मासि शुक्लपक्षे चतुर्दश्यां तिथौ भौमवासरे इदं पुस्तकं काश्यां ग्रामे लिखितं ॥

The Śaka date is probably wrong, as only the other date corresponds with the year of the cycle of Jupiter given. [H. T. Colebrooke.]

380.

395. Foll. 31; size 12 in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting.

Baudhāyana-Ādhānaprayoga. It begins:

अथाग्न्याधानं निरूप्यते तस्य कालं शिशिरवसन्तग्रीष्मऋतवः पौर्णमास्यमावास्यायजनीयास्तिथयः कृत्तिकारोहिणीपुनर्वसुपूर्वोत्तरफल्गुणीचित्रानक्षत्राणि मृगशीर्षविशाखाप्रोष्ठपदश्रवणानुराधा अपीति केचित् ।°

The *mantras* are accented.

The MS. ends: आधानबौधायन समाप्तः ॥
अनेन प्रीयतां देवो भगवान्मंगलेश्वरः ।
लक्ष्मी नृसिंहः पूर्वेषामस्माकं कुलदैवतं ॥ संवत् १८०५ । ०

[H. T. Colebrooke.]

381.

1851. Foll. 20; size 12 in. by 3¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

The same work. Not accented. Incomplete.

[Dr. J. Taylor.]

382.

1635d. Foll. 17; size 9¼ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eight or nine lines in a page.

Ādhāna-prayoga, another manual of the ceremony of establishing a set of sacrificial fires, according to the (fifth book of the) *Āpastamba-Śrautasūtra*. The treatise begins:

अग्न्याधेयं व्याख्यास्यामः । कर्मब्रह्मोभयतत्त्वविदुषा कर्मप्रयोगमात्रतत्त्वविदुषा वा ब्राह्मणेन यजेत्यनुज्ञातः स्वभार्यया सह संशोधयेदात्मानं गायत्रीलक्षजपैः ०

The MS. ends: ब्राह्मणतर्पणांतं प्रकृतिवत् ॥ इत्याधानेष्टिः ॥ आधानप्रयोगः समाप्तः ॥ संवत् १७९६ प्रजापतिनामसंवत्सरे माघशुद्ध ३ गुरुवासरे ॥

Then follow, in a different handwriting, 30 *ślokas* in praise of *Rāma*. [H. T. Colebrooke.]

383.

1210. Foll. 29; size 10 in. by 3¾ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; 11–14 lines in a page.

Darśapūrṇamāsa-prayoga, a manual of the New and Full-moon sacrifices (according to the *Baudhāyana-sūtra*?), with the *mantras* accented. The MS. begins:

श्रीहनुमते नमः ॥ अथ दर्शपूर्णमासप्रयोगः ॥ आहिताग्निरन्वाधानदिने प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा श्मश्रूपपक्षकेशलोमनखानि वापयित्वा कृतस्नाननवनीताभ्यंजनोऽहतवासाः स्नातैः पत्न्यध्वर्य्वादिभिः सह प्रत्येकं सप्तभिः सप्तभिर्द्दर्भपिंजूलैर्मुखं नाभिं गुल्फौ च संमृज्य दर्भान्समुच्चित्य प्रोक्ष्योदङ् निरस्यति ॥ ०

Fol. 26*b*: समाप्तौ दर्शपूर्णमासौ ॥ अथ नित्यश्रौतहोमप्रारंभः । तिथ्यादि संकीर्त्य सायमग्निहोत्रं पयसा होष्यामि ॥ प्रातरग्निहोत्रं पयसेति प्रातः । ०

Fol. 28: होम समाप्तः ॥ बौधायनो दर्शपूर्णमासस्येदं प्रकीर्तितं नारायणेन लिखितं विदुषां संग्रहाय च ॥ श्री ॥ प्रकृत्यायतनं प्रमाणं ॥ ० ॥ अथ विकृत्यायतनं प्रमाणं ॥ ० ॥ अथ व्याहारः (!) ॥ ० ॥ It ends: इति विहारः समाप्तः ॥

[H. T. Colebrooke.]

384.

3009g. Foll. 22; folio, size 13 in. by 8 in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page. European paper (water-mark 1853).

The same manual. The text differs considerably. Unaccented.

It ends: संतिष्ठेते दर्शपूर्णमासौ । अस्मिन्कर्मणि etc. (5 lines) ० इंद्राय हरिवत इदं ० ॥ शके १७७३ ॥

[H. T. Colebrooke.]

385.

1987. Foll. 44; size 8¼ in. by 5 in.; legibly written, in Devanāgarī, A.D. 1793; 9–11 lines in a page.

Darśapūrṇamāsa-prayoga, another manual of the New and Full-moon sacrifices, according to the *Baudhāyana-sūtra*. On the front and back pages the treatise is called *Baudhāyana-pañca-prayogī-darśapūrṇamāsa*. The *mantras* are accented.

It begins: उक्तान्वाधानदिने प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा केशश्मश्रुलोमनखानि वापयित्वा सपत्नीकः स्नात्वा कृतनवनीतेनाभ्यंजंति ॥ कृतांजनश्चैकविंशतिदर्भपिंजूलैः पवनं कुर्यात् ॥

It ends: उपविश्य आत्मने संप्रेष्यति ब्राह्मणांस्तर्पयितवै । ततो अग्नीन्परिसमुह्य पर्युक्ष्यानग्नेयेत्यादिनोपस्थानं कुर्यात् ॥ इत्याश्वलायनपंचप्रयोगी बौधायनदर्शपूर्णमासः समाप्तः ॥ शके

१९१५ ॥ प्रमादीनामसंवत्सरे कार्त्तिकशुक्लपौर्णिमा मंदवार इदं पुस्तकं सदाशीवज्योतिर्विमुनुरामचंद्रेन लिखितं विश्वेश्वरसंनीधे यावसमामयालघ्यं ० (!) ॥ [Dr. John Taylor.]

386.

3009h. Foll. 6; size and handwriting as No. 384 (MS. 3009*g*).

Darśapūrṇamāsa-Hautra, a manual of the New and Full-moon sacrifices, for the *Hotṛi*. Unaccented.

It begins: प्रागुदगाहवनीयादवस्थाय प्राङ्मुखो यज्ञोपवीत्याचम्य दक्षिणा पूर्णिहारं प्रपद्यते ०

It ends: संस्थाजपः ॥ वर्षो च मे स्वरश्च मे यज्ञो च ते नमश्च ॥ यन्ने न्यूनं तस्मै त उपयते ऽतिरिक्तं तस्मै ते नमः ॥ हौत्र समाप्तं ॥ [?]

387.

1993. Foll. 13; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Darśapūrṇamāsa - Hautraprayoga, another manual of the New and Full-moon sacrifices, for the use of the *Hotṛi*. With accented texts.

It begins: अथाश्वलायनदर्शपूर्णमासहौत्रप्रयोगोच्यते ॥ यजमानेन वृतो ध्वर्युणा होतरेहीत्यामंत्रितो होता आहवनीयात्प्रागुदग्देशे प्राङ्मुखो वस्थाय ०

It ends: इष्टिः संतिष्ठते ॥ इति दर्शपूर्णमासहौत्रप्रयोग संपूर्णमित्यों ३ ॥

खंलोचनस्वरविधु १७२० कालयुक्तस्य वत्सरे । जनार्दनमासनामनवम्यां साध्ययोग च ॥ १ ॥ गुरुपुष्पदिने युक्ता अमृतसिद्धिवेलयोः । उच्चांशुकं न्यराशिस्थांककटकस्थचंद्रयोः ॥ २ ॥ रामचंद्रस्य नामे तु लिखितं पुस्तकं य च । पुस्यग्रामाभिधानस्यज्योतिपीउपनामयोः ॥ ३ ॥ ० [Dr. John Taylor.]

388.

1729G. Foll. 7; size 8¾ in. by 3¼ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page.

A similar manual for the same sacrifice and order of priests.

It begins: हौत्रं करिष्यन्संवत्सरेण प्रविश्यापरेणाहवनीयं प्राङ्मुख ध्वर्युप्रेषितो ब्रह्मसामिधेनीरनुवक्ष्यामीत्युक्त्वा तस्मात्प्रसमाकांक्षेद् ०

अथ प्रयाजाः fol. 3; अथानुयाजाः fol. 5*b*.

[H. T. Colebrooke.]

389.

599a. Foll. 51; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting of about A.D. 1750; nine or eleven lines in a page.

Cāturmāsya-prayoga, a manual for the performance (by the *Adhvaryu*) of the Seasonal sacrifices; apparently part of a larger work called *Prayogapañcaratna*.

The MS. begins: अथ चातुर्मास्यान्युच्यंते चातुर्मास्यानीति कर्मसमुदायिना तस्य चत्वारः प्रयोगाः यावज्जीवसांवत्सरो द्वादशाहो यथाप्रयोगश्च । यथाप्रयोग इति प्रयोगपर्यायिकालः ०

It ends: इति प्रयोगपंचरत्ने आश्वलायनो प्रयोगिचातुर्मास्यप्रयोगः समाप्तः । After this follows a short paragraph, beginning: सोमांतपक्षे अग्निष्टोमः कार्यः ० and ending: इति चातुर्मास्यानि समाप्तानि ।

[H. T. Colebrooke.]

390.

3009i. Foll. 24; folio, size 13 in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character; fifteen lines in a page. European paper.

The same treatise. A modern Bombay copy, greatly differing from the preceding. No allusion seems to be made here to a *Prayogapañcaratna*.

Foll. 1–9 are marked चा · श्रेष्ठी; the remainder चा · प्र.

391.

259a. Foll. 40; size 10½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the end of the seventeenth century; thirteen or fourteen lines in a page.

The *Cāturmāsya* section of the *Padārthādarśa*, a manual of the sacrificial ceremonial generally.

It begins:

कातीयं कल्पसूत्रं च हौत्रं कातीयमेव च।
अनयोः कर्कभाष्यं च संप्रदायादिनिर्णयात्॥
एतानालोक्य यत्नेन शिवं सांबं प्रणम्य च।
पदार्थादर्शसंज्ञं तु ग्रंथं कुर्वे गुरूक्तितः॥

दर्शपूर्णमासाद्यग्निहोत्रांतानि कर्माणि अनुविहितानि। इदानीं श्रुतिमंत्रकल्पपाठानुक्रमेण चातुर्मास्यानुविधानं प्राप्तं तानि पाशुकानि ऐष्टिकानि चोभये पक्षेऽपि संवत्सरसाध्यानि। °

इति पदार्थादर्शे वैश्वानरपार्जन्येष्टिः॥ अथ वैश्वदेवपर्व। fol. 3; अथ वरुणप्रघासाः fol. 9*b*; अथ साकमेधपर्व fol. 21; अथ गृहमेधीयेष्टिः fol. 22*b*; अथ दर्विहोमः fol. 25*b*; अथ क्रीडनीयेष्टिः fol. 26*b*; अथ महाहविः fol. 27*b*; अथ पितृयज्ञः fol. 29*b*; अथ त्रैयंबका निरूप्यंते fol. 34*b*;—इति पदार्थादर्शे साकमेधाख्यं तृतीयं पर्व॥ अथ शुनासीरियं पर्व॥ fol. 36*b*; इति ° ऐष्टिकानि चातुर्मास्यानि समाप्तानि॥ अथ क्रमप्राप्ता मित्रविंदा लिख्यते॥ fol. 38; इति मित्रविंदा समाप्ता। अथ वैश्वानरीयेष्टिः fol. 39*b*.

It ends: शेषं प्राकृतं॥ इति वैश्वानरीया समाप्ताः॥

[H. T. Colebrooke.]

392.

3009f. Foll. 9; the same size and handwriting as Nos. 384, 386.

Cāturmāsya-Hautra, a manual of the *Hotṛi's* duties during the performance of the Seasonal sacrifices.

It begins: अथ चातुर्मास्यहौत्रं॥ वैश्वानरपार्जन्येष्ट्यां॥ वैश्वानरो वाग्निर्वैश्वानरो वा॥ पर्जन्यश्च॥ °

It ends: देवा आज्यपा इत्यादि संस्थाजपांतं समाप्तं॥ संतिष्ठते चातुर्मास्यहौत्रं समाप्तं॥ अनंतरं एतदंगत्वेन सोमो विहितः॥ तदशक्तस्य पशुः॥ पुनश्चातुर्मास्यानि वा॥ ° विश्वे देवास आगत ये केच ज्मा इति विश्वेषां॥ यत्कृतवदितरत्॥ शके १७७३॥ °

393.

774d. Foll. 18; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Cāturmāsya-Hautrapaddhati, another manual of the same ceremonies, by *Śrī Deva*.

It begins: अथ चातुर्मास्यहौत्रं लिख्यते। पूर्वेद्युर्वैश्वानरपार्जन्येष्टिः। देवताद्वयम्। चातुर्मास्यानि प्रयोक्ष्यमाणः पूर्वेद्युर्वैश्वानरपार्जन्यामिति सूत्रम्। °

इति वैश्वानरपार्जन्येष्टिः fol. 2; इति अग्निमंथनं fol. 3; इति वैश्वदेवहौत्रं fol. 6; इति वरुणप्रघासहौत्रं fol. 9; अथ महाहविः fol. 11*b*; अथ पित्र्येष्टिः fol. 12*b*.

It ends:

सहस्रं भोजयेत्सोमे षट् शतानि सुराक्रये।
चातुर्मास्येषु चत्वारि आधाने च पशौ शतं॥ इति समाप्तं॥
समाचरेद्यः श्रुतिमान् त्रेताधर्मकलावपि।
चातुर्मास्यैरेव परां गतिं यांति विकल्मषाः॥
इष्टिभिः पशुबंधैश्च चातुर्मास्यैर्महामखैः।
इष्ट्वा पापैः प्रमुच्येत महद्भिरपि दुस्तरैरिति॥ इति समाप्तं॥

संवत् १६५१ वर्षे कार्त्तिकमासे शुक्लपक्षे ५ पंचम्यां तिथौ भौमवासरे दीक्षितश्रीदेवजी स्वयमेव पठनार्थाय चातुर्मास्यहौत्रपद्धतिर्लिखापिता॥

[H. T. Colebrooke.]

394.

1636b. Foll. 14; size 9 in. by 4½ in.; legibly written, in the Bengālī character, in the early part of last century; 7–9 lines in a page.

Sāmaveda-Homapaddhati, a manual of the duties of *Sāman* priests at Homa-oblations. It consists of two chapters, the first of which treats of the preliminary rites, such as the preparation and consecration of the fire-place and fire, etc., whilst the second treats of the various kinds of *homas*.

The treatise begins:

अथ सामगानां सर्वकर्मसाधारणी कुशण्डिका लिख्यते॥ तत्र चतुर्हस्तप्रमाणं देशं शर्कराङ्गारास्थिकेशतुषादिरहितं पूर्वोत्तरप्रवं समं वा छायामण्डपसहितं गोमयेनोपलिप्य तत्र कृतस्नातः शुचिराचान्तः प्राङ्मुखः कुशसहितासनेनोपविष्टः कर्ता उत्तरस्यां दिशि अभ्युक्षणार्थं कुशकुसुमसहितं जलपात्रं निधाय °

Fol. 9: इति सर्वकर्मसाधारणी कुशण्डिका समाप्ता॥ अथ

कुशकण्डिकानन्तरं प्रकृतं कर्म कर्तव्यम्। तत्र प्रथमं प्रादेशप्रमाणां घृताक्तां समिधं कृष्णीं हुत्वा प्रजापतिर्ऋषिर्गायत्री छन्दो ऽग्निर्देवता महाव्याहृतिहोमो [° मे ?] विनियोगः। ओँ भूः स्वाहा। – – – –। इति स्रुवेणाज्याहुतित्रयं दद्यात्। यदि तु प्रकृते कर्मणि चरुहोमो ऽस्ति तदाज्यहोमविहितत्वाच्चरुहोमस्य प्रथमं महाव्याहृतिहोमो न कर्तव्यः। अन्ते तु कर्तव्य एव विहितत्वात्। ततः प्रकृतं पुनर्महाव्याहृतिहोमसमित्प्रक्षेपान्तं कर्म समाप्य °

It ends: इति सर्वकर्मसाधारणमुदीच्यं कर्म समाप्तम्॥ काशीस्थितानन्तरामभट्टाचार्यस्य पुस्तिका। लिखिता वांकलायामिश्रीरमाकान्तशर्मणा॥ [H. T. COLEBROOKE.]

395.

526b. Foll. 20; size $9\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 9–11 lines in a page.

Paśubandha-prayoga (as it is called outside), being texts from the *Atharva-* and *Ṛik-saṃhitā*, to be recited during the performance of animal sacrifices.

It begins with *Ṛgv.* x. 32, 1: प्र सु ग्मंता धियसानस्य °, followed by x. 85, 23: अनृक्षरा ऋजवः °

The *mantras* are devided into 22 sections, a reversed index of the *pratīkas* of which is given at the end.

Dated Saṃvat 1850. [H. T. COLEBROOKE.]

396.

3009e. Foll. 8; folio, size 13 in. by 8 in.; well written, in Devanāgarī; fifteen lines in a page. European paper (water-mark 1853).

Paśu-Hautra, a manual of animal sacrifices, for the use of the *Hotṛi* priest.

It begins: अथ पशुहौत्रप्रारंभः॥ तत्र पशाविष्टिरुभयतो ऽन्यतरतो वाग्नेयी वाग्नावैष्णवी वोभे वान्यतरा पुरस्तात्॥ अस्या इष्टेः॥ पंचदश सामिधेन्यः॥°

It ends: अश्वयुक्॥ कृत्तिकः॥ इत्यादिषु विशेषेषु तृह्निं आर्द्रकः॥ मूलकः॥ स्वाति पुनर्वसुः॥ इति पशुहौत्र समाप्तः॥ [?]

397.

3055. Foll. 9; size 10 in. by 4 in. (increased by the binder to 11 in. by 5 in.); indifferent Devanāgarī writing, of the latter part of last century; eleven lines in a page.

Kaukilī, a manual for the performance of a special form of (*Sautrāmaṇī*) offering.

It begins:

कौकिल्याः कर्मोच्यते॥ नवम्यां प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा कौकिल्या यक्ष्ये स्वर्गार्थमिति निर्देशः। विद्युदसि। अथवा सारस्वतहोमौ अन्वारंभणीया। केचित्सारस्वतान्वारंभणीयौ नेच्छंति। षड्ढोता। एतानि नाना हवनीयानि। कालायसेन काचलोहितेन (? काल °) कालानुशातनेन कालेनोपधानेन कालेन सांतरेण कालेयकौशेन सूत्रेण। उन्नण (!) उपलिप्तेन।° (six lines further) श्यामाकान्सक्तून्कृत्वा नवम्यामेव वसति। ततो द्वादश्यां। प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा ऐंद्रः पशुः। तस्य निरूढपशुबंधवत्कल्पः। वत्सो दक्षिणा न माता। उपरिष्टान्मातृदानं। इष्टिः समाप्ता। अथ द्वादश्यामेव पूर्ववत् सुरेष्टिः। चतुरहे यज्ञाय रमतामित्यादि कौकिलीयं हविः। अग्रेण गार्हपत्यमवटं खात्वा अवटस्थाने कारोत्तरं केचित्पठंति। कारोत्तरोऽवटाकृतिः। एवंलक्षणं काले अवटैः अवटाकृतिं कृत्वा गोचर्मणा सर्वतः।° (ten lines further) पयसा परिषिच्य। एवं संसृज्य तिस्रो रात्रीर्वसति॥ अथ पंचदश्यां पश्विष्ट्यादि। अद्य यज्ञाय कौकिलीयं हविः। न षड्ढोता। पश्विष्टिं कृत्वा शाखाहरणं प्रक्षशाखायामित्यादि व्रतोपायनांतं। यूपाहुत्यादि पूर्ववत्। एको यूपः त्रयः स्वरवः पूर्ववद्वेदिः।° – – fol. 5*b*: केचित्पूर्वस्यां सौत्रामण्यां च शतछिद्रां मार्तिकामिच्छंति।° fol. 8: वत्सं पूर्वस्यां ददाति। मातरमुत्तरस्यां। अस्मिंस्तस्य वत्सस्य माता दक्षिणा। रुद्राय गामिति प्रतिग्रहः ब्राह्मणतर्पणांतं। संतिष्ठते कौकिली तया स्वर्गकामो यजेत छंदोगानां नास्तीत्यर्थः॥ अथ हौत्रं कौकिल्याः। आदित्यचरोः। अदितिर्न उरुष्यतु महीमू षु। ऐंद्रस्य पशोः।°

It ends: तत्र श्लोकाः।

कौकिल्या यक्ष्यदित्यागूर्नवम्यां पूर्ववद्भवेत्।
होता कालायसेनादि श्यामाकांतं प्रकल्पयतु॥
द्वादश्यामिंद्रदेवत्यो न षड्ढोता निरूढवत्।
अदित्याश्चरुतंत्रेण वत्सस्तत्र तु दक्षिणा॥
सुरेष्टिः पूर्ववत्कार्यावटो (!) कारोत्तरं तु वा।
तोक्मादिभिश्च संसृज्य पयः सेकांतमेव च॥

पत्रिसु त्रीणि च पशो (!) न पद्धोता पुराकृता ।
हविषा च यथासूत्रमादित्यस्य च मातरं ॥

समाप्ता कौकिली ॥ [Dr. J. B. Ballantyne.]

398.

1262. Foll. 197; size $8\frac{1}{2}$ in by $3\frac{1}{2}$ in.; fairly written, about A.D. 1650, by one *Dhundhirāja*, whilst staying at *Rāmahrada*; Devanāgarī character; nine lines in a page.

Bodhāyana-Somaprayoga, by *Rudradeva*.

The treatise begins:

यस्य ज्ञानमनन्तं दानं यस्य चानन्तम् ।
भक्तिर्यस्यानन्ते तमनन्तं गुरुं नौमि ॥

आश्वलायनशाखिनो यजमानस्य बोधायनसोमप्रयोगः । तत्राधानं सोमेनर्तुनक्षत्रादिनियमः । अन्यत्र सोमे वसन्ते पौर्णमास्याममावास्यायां वा यजनीये वा सुत्या तदनुसारेण दीक्षादिकल्पनम् । देवनक्षत्रे दीक्षा पौर्णमास्यां सुत्येति वा । कृत्तिकाः प्रथमम् । °

Pravargyasambharaṇa, fol. 7–13*b*; *yūpacchedana*, to fol. 15; *apsudīkshā*, to fol. 17; *dīkshaṇīyā*, fol. 18; *dīkshā*, fol. 20; *prāyaṇīyā*, fol. 24*b*; *somakraya*, fol. 27*b*; *ātithyā*, fol. 33; *pūrvāhṇikapravargya*, fol. 48*b*; *pūrvāhṇikopasad*, fol. 51*b*; *aparāhṇikapravargya* and *aparāhṇikopasad*, fol. 52*b*; *madhyamopasad*, fol. 54*b*; *uttamopasad*, fol. 55; *pravargyodvāsana*, fol. 59; *agnīshomīyaḥ*, fol. 92*b*.—*Atha sutyā*, fol. 97; *iti prātaḥsavanam*, fol. 144; *mādhyandinam savanam*, fol. 155; *tritīyasavanam*, fol. 164; *avabhritheshṭi*, fol. 190*b*; *udayanīyā*, fol. 191*b*.

The *mantras* are marked with the accents.

It ends:

प्रातर्होमस्याप्यप्राप्तिरिति धूर्तस्वामिः (!) । तेन सायंकालं प्रतीक्ष्य तत्र हुत्वा ततः पश्चात्प्रातर्होमः स्वशाखीयानुष्ठाने ऽशक्तस्यापेक्षायां शाखांतरीये ऽधिकारात् । अत एव शाखायनेन (!) सोमांगत्वेनोक्ते ऽपि सायमग्निहोत्रे ऽस्येषामनाधिर इति ॥ इति बोधायनसोमप्रयोगो रुद्रदेवकृतः ॥

[H. T. Colebrooke.]

399.

537b. Foll. 70, paged 1–45, 49–73; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; indifferently written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

Saptasoma-paddhati, a manual of the Soma sacrifices, according to the *Maitrāyaṇīya-śākhā*.

It begins: मैत्रायणीयके अग्निष्टोमादिक्रतूनां सप्तसोमसंस्थापद्धतिर्लिख्यते । तत्रादौ संभृतसंभारो भूत्वा आम्नातदेवयजनकरणं मातृपूजनं नान्दीमुखपूर्वकं । ऋत्विजो वृणीते । °

Fol. 10 प्रथमो ध्यायः । fol. 25 द्वितीयो ध्यायः । fol. 42*b* तृतीयो ध्यायः । fol. 45*b* contains tables of priests; fol. 64*b* अग्निष्टोमपद्धतिः समाप्ता । एष एवात्यग्निष्टोमः विशेषस्तु कथ्यते । etc. (the remaining six *saṃsthās*). It ends:

इति मैत्रायणीयको ग्निष्टोमादिसप्तसो[म]संस्थानां पद्धतिः समाप्ता ॥

संवत् १६४३ वर्षे फागुणवदि ८ सोमे । ° ॥ अद्येह काशिवास्तव्यं मोढज्ञातीयः [here the name is obliterated] उ·छाईकेन लिपितं ॥ and by a different hand, पुस्तकं सोमपद्धतिः ॥ सप्तसोमपद्धतिः । [H. T. Colebrooke.]

400.

537a. Foll. 70; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, at Ahmadabad, in A.D. 1589; eight lines in a page.

Jyotishṭoma-paddhati, a similar manual, according to the ritual of *Śāṅkhāyana* (?).

The MS. begins: महाकौषीतकिमतेनैकाहा अनेकोत्तराश्चाहीना एतेनाग्निहोत्रौ व्याख्यातावित्यादयो अनादेशो ज्योतिष्टोमधर्मसामान्यादिहोच्यते । द्वादशाहप्रकृतित्वात् द्वादशाहदीक्षा इत्याद्ययं यज्ञ इत्यादि च भवति । °

It ends: इति पद्धतिः समाप्ता ॥ सं १६४६ वर्षे लिखितेयं पद्धतिः अहिमदावादनगरे ॥ [H. T. Colebrooke.]

401.

1636a. Foll. 14; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; indifferent modern Devanāgarī writing, by two different hands, the first of which copied foll. 1–4; nine lines in a page.

Sāmagānām Brahmatvapaddhati, another manual of the Soma rites, for the use of the Udgātṛis, by *Paurāṇika Purushottama*, son of *Jalambhaṭṭa*.

The treatise begins: उत्तरेण सदो गत्वा सदसः पश्चात्वेदि प्रत्यङ्मुखः स्थित्वा प्राजहितमुपतिष्ठेदहिरसि बुध्न्यः । ०

The seven *saṃsthās* are treated successively: *Agnishṭoma, Atyagnishṭoma* (from fol. 4*b*), etc. The *Aptoryāma* ends fol. 6*b*, when it proceeds: अथ सप्तसंस्थासु अथ शिष्टं यत्कर्म तदुच्यते । ०

The colophon runs thus: इति पौराणिकोपनाम्ना जलंभट्टात्मजपुरुषोत्तमेन कृता सामगानां ब्रह्मत्वपद्धतिः समाप्ता ॥

In the margin of fol. 1 is noted सामवेदका इतियज्ञका ० [H. T. Colebrooke.]

402.

1748a. Foll. 89; size $8\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

A manual of the stotras and formulas used by the *Udgātṛis* at the several Soma sacrifices; figured for chanting. The title, *Sāmaveda-Vistaragāna*, has been added at the end by a different hand.

It begins: प्रथमं ज्योतिष्टोमे विश्वरूपगानं ॥ ओं हेजे वाच॰ शतपदोम् ०॥ इति त्रिः॥ विश्वरूपगानं ॥ अग्निष्टोमे ज्योतिरग्नोम् ०

इति ज्योतिरग्निष्टोमः समाप्तः। fol. 18*b*; ० अत्यग्निष्टोमः fol. 20*b*; ० उक्थ्यस्तोत्राणि fol. 29; ० षोडशिस्तोत्राणि समाप्तानि ॥ अग्निष्टोमोऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यषोडश्यतिरात्रो वाजपेयो प्तोर्याम इति वचनादनुक्रमः। अथातिरात्रस्तोत्राणि ॥ fol. 29*b*; इति संधिस्तोत्राणि । इत्यतिरात्रः । अथ वाजपेयः। fol. 43; इत्युक्थ्यानि, fol. 60; इति वाजपेयः ॥ अथ सर्वपृष्ठो प्तोर्यामः कथ्यते । fol. 61*b*; ० मैत्रावरुणस्य पृष्ठं। fol. 73; ० सगर्भपृष्ठानि fol. 76*b*; अथातिरिक्तस्तोत्राणि fol. 86.

Dated संवत् १६६६ वर्षे मार्गशिरवदि ८ बुधे लिखितं ॥ [H. T. Colebrooke.]

403.

135b. Foll. 8; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; eight lines in a page.

Atirātra-stotrāṇi (corresponding to foll. 29*b*–42*b* of the preceding MS.), figured.

[H. T. Colebrooke.]

404.

135d. Foll. 12; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; Devanāgarī character; indifferent writing; nine lines in a page.

Vājapeya-stotrāṇi (as foll. 43 ff. of No. 402). Dated Samvat 1675. [H. T. Colebrooke.]

405.

1745b. Foll. 15; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 7–9 lines in a page.

Vājapeya-stotrāṇi, figured.

The MS. ends: इदं पुस्तकं नरहरिनागकेरेण लिखितं ।

[H. T. Colebrooke.]

406.

135e. Foll. 19; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

The concluding portion of the chanters' text-book, corresponding to foll. 61 ff. of No. 402. (MS. 1748*a*).

Dated संवत् १६७८ वर्षे चैत्रशुक्लपंचम्यां रवौ लिखितं ॥

[H. T. Colebrooke.]

407.

135f. Foll. 16; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

The same portion.

Dated संवत् १६७७ शक १५ समये चैत्रवदिचतुर्दश्यां लिखितं द्रोणचिंतामणिना स्वार्थं परार्थं च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

408.

367B. Foll. 18; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

Audgātra-prayoga, a manual of the duties of the *Udgātṛis,* during the performance of the *Atyagnishṭoma, Ukthya, Shoḍaśin* and *Atirātra* sacrifices. The MS. begins:

ज्योतिष्टोमिक उद्गात्रप्रयोगः संप्रदर्शितः ।
अत्यग्निष्टोममंत्रस्य पथ्यमतिरिहोच्यते ॥

तत्र तावन्महन्मे वोचेत्यादि समिधा ऽधानांतं प्रकृतिवद्भवति ॥

It ends: इत्यादि हारियोजनभक्षणे विशेषः ॥ इति ज्योतिष्टोमो तिरात्रप्रयोगः ॥

The *mantras* are accented.

[H. T. COLEBROOKE.]

409.

1254e. Foll. 24; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; small Devanāgarī handwriting of about the middle of last century; fourteen lines in a page.

Part of the *Audgātraratnākara,* another manual of the duties of the *Udgātṛis* at Soma sacrifices, by *Sadārāma,* son of *Deveśvara,* and grandson of *Sūrajit.*

This MS. contains five of the seven *saṃsthās* of the *Jyotishṭoma.* Only the first two pages have the accents marked over the texts.

It begins: अथोक्थ्यस्य प्रयोगः ॥ तस्य महन्मे वोचेत्यादि समिदाधानांतं सर्वमग्निष्टोमवत् ॥ °

The *Ukthya* ends fol. 3*b*; the *Shoḍaśin,* fol. 4; the *Atirātra,* fol. 7*b*; the *Vājapeya,* fol. 14; the *Aptoryāma,* fol. 24*b*: इति श्रीमत्त्रिपाठीसूरजित्तनूजत्रिपाठीदेवेश्वरात्मजसदारामेण कृते औद्गात्ररत्नाकरे सप्तसंस्थाप्रयोगः ॥

समाप्तो यं सप्तसंस्थाप्रयोगः साग्निचित्यस्य च प्रयोगः ॥

अनेन प्रीयतां देवः सोमः सोमार्द्धभूषणः ।
दक्षिणामूर्त्तिपूर्वेषामस्माकं कुलदैवतं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

410.

1729A. Foll. 54; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, by several different hands, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 7–11 lines in a page.

Saptasomasaṃsthā-paddhati, another manual for the use of the Sāman chanters, by *Govardhana,* son of *Veṇīdāsa.*

This manuscript contains only the first of the seven *saṃsthās,* the *Agnishṭoma;* with the texts figured for chanting.

It begins:

अथाग्निष्टोमादिसप्तसंस्था लिख्यंते ॥ अथ विध्यव्यपदेशे सर्वक्रत्वधिकारः ॥ तत्रादौ मातृपूजावृद्धिश्राद्धं । एकश्रुतिविधानान्मंत्रान्कर्माणि चोद्गाता कुर्यादनादेशे ॥ °

It ends:

पूर्णाहुतिहोमपक्षे पि प्रस्तोतुः सामगानं । त्रिवृद्बहिष्पवमानं । पंचदशाज्यानि । पंचदशो माध्यंदिनः पवमानः । सप्तदशानि पृष्ठानि । सप्तदश आर्भव एकविंशो ग्निष्टोमः । द्वादश शतं दक्षिणाः । प्रथमायां पूर्वपक्षस्य दीक्षैकाहेभ्यः । दृष्ट्वा वा नक्षत्रयोगमिति दीक्षाकालः ॥

इति श्रीदीक्षितत्रिपाठीवेणीदाससूनुना दीक्षितत्रिपाठीगोवर्द्धनेन विरचितायां सप्तसोमसंस्थापद्धतौ प्रथमो ग्निष्टोमः समाप्तः॥

[H. T. COLEBROOKE.]

411.

792A. Foll. 17; size $10\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; twelve lines in a page. Modern.

The same portion of the same work. Incomplete at the end. It breaks off abruptly at a place corresponding to fol. 41 of the preceding MS.; and then the colophon follows: इति सप्तसंस्थाप्रयोगः समाप्तं संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

412.

609. Foll. 55; size $9\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; Devanāgarī writing of the early part of last century; 8–11 lines in a page.

A similar treatise, by *Rāmakrishṇa*, surnamed *Nānā Bhāī*, son of *Dāmodara*. The *Agnishṭoma* and following five *saṃsthās*. Apparently incomplete in the end. It begins:

अथाग्निष्टोमसंस्थस्य ज्योतिष्टोमस्य प्रयोग उच्यते ॥ ऋत्विगार्षेयोऽनूचान इत्यादिलक्षणवान् ऋत्विग्भवति ।

The *Agnishṭoma* portion ends fol. 33: **इति श्रीत्रिपाठीदामोदरसूनुना रामकृष्णेन नानाभाईद्वितीयनामधेयेन कृतायां ज्योतिष्टोमस्य पद्धतौ तृतीयसवनं समाप्तं ॥**

The *Atyagnishṭomapaddhati* begins: **तत्र महन्मे वोच इत्यादि समिदाधानांतो विधिरग्निष्टोमवद्भवति । विशेषस्तु उच्यते । विश्वरूपाज्योतिर्गानयोर्धूर्गानानां च निवृत्तिः ॥ रेतस्या रथंतरवर्णे सधर्मके सर्वत्र भवतः ॥**

The *Ukthyapaddhati* begins fol. 34*b*: **तत्र ० — — निवृत्तिः ॥ अथ बहिष्पवमानस्य ऋग्जपः । ०**

The *Shoḍaśipaddhati*, fol. 39*b*: **० निवृत्तिः ॥ अथ स्तोत्राणि । उपा स्मै ०**

The *Atirātrapaddhati*, fol. 41: **० निवृत्तिः ॥ अथ स्तोत्राणि । पवस्व वाचो ०**

The *Vājapeyapaddhati*, fol. 48*b*: **अथ वाजपेयांगभूतस्य बृहस्पतिसव उच्यते । विश्वरूपा ० निवृत्तिः ॥ सुब्रह्मण्याह्वाने ०**; fol. 49*b*: **अथ वाजपेयस्य प्रयोगः । तत्र ० — ० निवृत्तिः । सुब्रह्मण्याह्वाने विशेषः । सुब्रह्मण्योमिति त्रिरुक्त्वा ०**

It ends: **स्तुतस्येति यजमानवाचनाद्युपरिष्टाज्जपांतं पूर्ववत् ॥ इति माध्यंदिनः पवमानः ॥**

[H. T. Colebrooke.]

413.

1664. Foll. 21; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; 8–10 lines in a page.

Brāhmaṇāchaṃsi-prayoga, a manual of rules, *mantras* and *śastras* for the use of the *Brāhmaṇāchaṃsin* priest at Soma sacrifices.

It begins:

अथ ब्राह्मणाछंसीप्रयोगः लिख्यते ॥ सोमप्रवाकोक्त्यनंतरं को यज्ञः क ऋत्विजः का दक्षिणेत्यादि पृथक् ॥ आपो मे होत्राशंसिन्यस्ता मे होत्रासंसिनो (!) ब्राह्मणाछंसी देवदत्तशर्माणं त्वामहं वृण इति वृत्वा । वृतो जपति महन्मे वोचो ०

The *Agnishṭoma* section ends fol. 11: then follow the *Ukthyaśastra*, etc.

It ends: **इति तृतीयः ॥ समाप्तः प्रायणीयातिरात्रः ॥ संवत् १७९९ श्रावणे.** [H. T. Colebrooke.]

414.

1729. Foll. 6; size 9 in. by $3\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of the earlier part of the last century; eleven lines in a page.

Brāhmaṇāchaṃsi-prayoga, a similar treatise. The *Agnishṭoma* portion.

It begins: **आपो मे होत्राशंसिनस्ता मे होत्राशंसिनो ब्राह्मणाछंसि देवदत्तशर्माणं त्वामहं वृण इति ०**

It ends: **ततः संस्थाजपः ॥ संतिष्ठते ज्योतिष्टोमः ॥ इति ब्राह्मणाछंसिप्रयोगः ॥** [H. T. Colebrooke.]

415.

1135b. Foll. 161; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; seven lines in a page. Foll. 107 and 108 supplied by a different hand.

Agnishṭoma-paddhati, a manual of the *Agnishṭoma*, according to *Kātyāyana's Śrauta-sūtra*; called outside **सोमसंगिक**(i.e. **संज्ञिक**)**पदार्थ.**

It begins:

कात्यायनं नमस्कृत्य गुरुं च हरिशंकरं ।
पदार्था अथ कथ्यंते प्रथमं सोमसंज्ञकाः ॥

ज्योतिष्टोमे प्रथमप्रयोगे मातृश्राद्धं ॥ ब्रह्मोद्गात्रादिसूत्रोक्तानां षोडशर्त्विग्वरणं ॥ तत्रादौ दैवर्त्विग्वरणं ॥ अग्निर्मे होता ॥ आदित्यो मे ऽध्वर्युः ॥ ०

इत्यप्सुदीक्षा fol. 5*b*; **दीक्षांते ०** fol. 12*b*; **प्रायणीयाशेषसमाप्तिः** fol. 16; (**सोमक्रयः**) fol. 25*b*; **इत्यातिथ्येष्टिः** fol. 30*b*; **इत्युपसदिष्टिः** fol. 35; **अथाग्नीषोमीयस्य प्रारंभः** fol. 49*b*; **अपररात्र ऋत्विजः प्रबोधयंति** fol. 63*b*; **अयं**

महाभिषव: fol. 73*b*; अथ माध्यंदिनसवनमुपविशति fol. 113; अथ तृतीयसवनमुपविशति fol. 126*b*.

It ends: तत: सहस्रसंकल्प: ॥ अस्य ज्योतिष्टोमस्याग्निष्टोमसंस्थितस्य क्रतो: समृध्यर्थं यथाकाले यथासंपन्नेनान्नेन तृप्तिपर्यंतेन भोजनेन सहस्रं ब्राह्मणानहं तर्पयिष्ये तेन श्रीयज्ञपुरुष(:) प्रीयतां न मम ॥ ° ॥ तदंते पुनरुधृत्य सायमाहुति: बर्हिरादीप्य लौकिकाग्निना स्वकाले प्रातर्होम: ॥

[H. T. Colebrooke.]

416.

86. Foll. 73; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; Devanāgarī character; 12–14 lines in a page; copied by three different scribes (foll. 1–23*a*; 23*a*–44; 44–72 resp.), in the early part of last century; foll. 67 (a *śodhapattra*) and 73 have been supplied by a somewhat later hand. The last portion (from fol. 45) is paged 43–70.

Agnishṭoma-prayoga; another manual of the *Agnishṭoma* sacrifice, according to the *Baudhāyanasūtra*, by *Śesha Nārāyaṇa*.*

It begins:

विनायकाय गुरवे वासुदेवाय मे नति: ।
यत्प्रभावप्रसूतार्था प्रचरिष्यति मे कृति: ॥

सौमिकं व्याख्यास्याम: । पूर्वेद्युर्वादी श्राद्धोदकशांतिप्रतिसरबंधान् °

The colophon is: इति श्रीशेषनारायणोन्नीते बौधायनीये ग्निष्टोमप्रयोग: समाप्त: ॥

At the time when the last leaf was supplied the book was in the possession of one *Droṇa Mārkaṇḍeya Dīkshita*. [H. T. Colebrooke.]

417.

793. Foll. 81; size $10\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page.

Agnishṭoma-paddhati, an anonymous manual of the same ceremony, in accordance with the *Āpastamba-sūtra*.

It begins:

अथ सोमप्रयोगो लिख्यते । सोमेन यक्ष्यमाण: सोमो नामौषधिविशेष:। तत्साधनकत्वात्कर्मनामापि। तेन यक्ष्यमाण:। यस्य पिता पितामहो वा निष्ठप्रथमयज्ञौ स्यातां स ऐंद्राग्नेनेष्ट्वा सोमेन यजेत । °

अथ दीक्षणीया fol. 5; अथातिथ्यायास्तंत्रं प्रक्रमयति fol. 17*b*; अथ प्रवर्ग्यसंभरणं fol. 19*b*; अथ हविर्धानप्रवर्तनं fol. 31*b*; समाप्तो ऽग्नीषोमीय: fol. 40*b*; संतिष्ठते प्रात:सवनं fol. 63*b*; संतिष्ठते माध्यंदिनं सवनं fol. 69*b*; संतिष्ठते तृतीयसवनं ॥ अवभृथस्य तंत्रं प्रक्रमयति fol. 76.

It ends:

इष्टि: संतिष्ठते ॥ वैष्णवीं पूर्णाहुतिमुदवसानीयाया स्थाने वाजसनेयिन: समामनंति । द्वादशगृहीतेनाज्येन स्रुचं पूरयित्वा इदं विष्णुरित्यंतर्वेद्यूर्ध्वस्तिष्ठञ्जुहोति सा यावद्रात्रेष्टि: संतिष्ठते थ सायमग्निहोत्रं जुहोति काले प्रातर्होमं संतिष्ठते ग्निष्टोम: ॥ इत्यापस्तंबप्रयोगे ग्निष्टोमपद्धति: समाप्ता ॥ संवत् १६८६ बहुधान्यनामसंवत्सरे श्रावणशुक्लसप्तम्यां गुरुवासरे तद्दिने काश्यां अयं ग्रंथ: समाप्त: ॥ [H. T. Colebrooke.]

418.

122B. Foll. 28; size 10 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; eight lines in a page.

Agnishṭoma-paddhati, for the use of the *Hotṛi* priest. It begins:

प्रथमं ऋत्विग्वरणं । अहं वर्म° ति। विराजो दोहो° ह:। आपो हि ष्ठा ° उ न:। मित्रस्य त्वा° देव° यशसे ब्र° य। प्रतिगृह्य सव्ये पाणौ °। etc; four lines further: इति वृतो जपित्वा । ऋग्वेदिन: सर्वे ॥ अथ हौत्रं लिख्यते । अपराह्णे दीक्षणीया । अग्नावैष्णवीष्टि: । कं प्रपद्यादि पंचदश सामिधेन्य: । °

The *ṛic* and formulas are throughout abbreviated and not accented.

It ends: अग्नि: सोमो ग्नि: । देवा इत्यादि सर्वं पौर्णमासवत् ॥ इत्यग्निष्टोमपद्धति: समाप्ता ॥

[H. T. Colebrooke.]

* ? Son of *Śesha Vāsudeva*, and grandson of *Seshānanta*; see *Śrautasvarasva*, No. 368.

419.

1660a. Foll. 8; size $8\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; badly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 8-11 lines in a page.

A manual of *Agnishṭoma* chants and formulas. Only the first two leaves are figured.

It begins: ज्योतिष्टोमे स्वतंत्रे त्रिसंस्थे विश्वरूपागानमुच्यत । युंजे वां० [H. T. COLEBROOKE.]

420.

1729B. Foll. 10; size $8\frac{3}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; seven lines in a page.

Another manual of the *Agnishṭoma Stotras.* Figured as far as fol. 4*b*.

It begins: ओं उपास्मै गायता नरोम् । ओं पारवारमानायेंदावा०

It ends: भो ६ हायि अग्निष्टोमसाम समाप्तं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

421.

281a. Foll. 18; size $9\frac{3}{4}$ in. by 3 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1500; six or seven lines in a page.

Agnishṭoma-Maitrāvaruṇa, a manual of the formulas and prayers used by the *Maitrāvaruṇa* priest at the *Agnishṭoma* sacrifice. Not accented.

It begins: अथाग्निष्टोममैत्रावरुणं लिख्यते । वृतो जपति ॥ महन्मे वोचो भर्गो मे वोचो भगो मे वोचो यशो मे वोच: स्तोमं मे वोचस्तृप्तिं मे वोच: क्लृप्तिं मे वोचो०

It ends: उपहूतस्योपहूतो भक्षयामि ॥ इति अग्निष्टोममैत्रावरुणं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

422.

3009b. Foll. 37; folio, size 13 in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character, on European paper (water-mark 1853); fifteen lines in a page.

Agnishṭoma-mantramālā, a collection of (unaccented) *mantras* used by the *Adhvaryu* during the performance of the *Agnishṭoma.*

It begins:

अग्निष्टोममन्त्रमाला लिख्यते ॥ विच्छिन्नसोमपीथसंधानार्थमैंद्राग्नं पशुं दीक्षाब्रह्मण्यपरिहारार्थमाश्विनं च पशुमग्नीषोमीयेण पशुना समानतंत्रं कुर्वन्द्वादशस्तोत्रेण द्वादशशस्त्रेण सप्रवर्ग्येण रथंतरसाम्ना एकविंशतिशतदक्षिणेन ज्योतिष्टोमेनाग्निष्टोमसंस्थेन चतुष्टोमेन स्वर्गकाम: सोमेन यक्ष्ये ॥ त्रिरुपांशु त्रिरुच्चैः ॥ अयं ते योनि: ॥ मनो ज्योति० स्वाहा ॥ एदमगन्म देवयजनं पृथिव्या विश्वे देवा यदजुषंत पूर्वं ऋक्सामाभ्यां यजुषा संतरंतो रायस्पोषेण समिषा मदेम [Taitt. S. I. 2, 2, 3] ॥ नमो वाचे या चोदिता या चानुदिता तस्यै वाचे नमो नमो वाचे नमो वाचस्पतये नम ऋषिभ्यो मंत्रकृद्भ्यो० [T. Ār. IV. 1 and 2] परिद्युति: स्वाहा ॥ पवित्र इदं० । देवस्य त्वा स० ददे ॥ अभ्रिरसि नारिरस्यध्वरकृद्देवेभ्य: ॥०

It ends:

अध्वया वरं ते ददामि ॥ यज्ञविमोकादि ब्राह्मणतर्पणांतं ॥ ब्राह्मणतर्पणं १००० ॥ अयं ते यो० निर: ॥ मनो ज्योति० तन स्वाहा ॥ मनसे ज्योतिष इदं ॥ उदवसानीयस्थाने सप्रवत्या पूर्णाहुतिं ॥ वरं च ॥ इत्यग्निष्टोममंत्रा: समाप्ता: ॥

423.

1617a. Foll. 9; size 7 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, about the beginning of the 17th century; seven lines in a page.

Prastotrisāma (*-paddhati*), being a manual of the *Agnishṭoma* (and *Ukthya*), for the use of the *Prastotri*.

It begins: दीक्षणीयायां तार्क्ष्यसामनी गायेत्यमूष्विति तार्क्ष्य ऋषि: त्रिष्टुप् छंद: इंद्रो देवता । दीक्षणीयायां सामगाने विनियोग: । त्यमू षू ।०

It consists of two parts, the first, foll. 1-6*a* (ending इति प्रस्तोतृसाम), containing directions and formulas regarding the several *ishṭis*, from the *Dīkshaṇīyā* to the *Udavasānīyā*; while the second part (apparently in a different handwriting) gives the texts of the *stotras*, viz., the first *prapāṭhaka* of the *Uttarārcika*.

The texts are figured for chanting, with the exception of the last two leaves.

[H. T. COLEBROOKE.]

424.

1729E. Foll. 4; size 8¾ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī; ten or eleven lines in a page. Modern.

Agnishṭoma-Stomayoga; a manual of rules and formulas (not accented) regarding the introduction of chants (*stomayoga*) at the *Agnishṭoma* sacrifice.

The MS. begins: ज्योतिष्टोमाग्निष्टोमसंस्थस्य स्तोमयोगो लिख्यते ॥ अथ बहिष्पवमानस्य स्तोमयोगः। ॥ग्निस्तेजसेंद्रस्य °

It ends: इति अग्निष्टोमस्य स्तोमयोगः समाप्तः ॥ after which two lines beginning प्रतिमहमंत्रः। देवस्य त्वः सवितुः ° [H. T. COLEBROOKE.]

425.

3009k. Foll. 14; size 13 in. by 8 in.; well written, in Devanāgarī; European paper; fifteen lines in a page.

Agnishṭoma-Yajamāna (*paddhati*), a manual of the *Agnishṭoma*, for the use of the sacrificer (*Yajamāna*).

It begins: सोमेन यक्ष्यमाणः पूर्वेद्युर्वृद्धिशांतिप्रतिसरबंधान्विधाय प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा॥ ऋत्विग्भिः सह स्नानादिपंचकं विधाय °

It ends: आ २३४५ तंतवे मा ज्योतिषा ३ भुक्तश्चित्तु मा तनुहि ज्योतिषा ॥ इति अग्निष्टोमयजमान समाप्तः॥ शके १९९३ ॥ ° (?)

426.

1729C. Foll. 11; size 8¾ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1600; 7–9 lines in a page.

Audgātra, a manual of the *Ukthya* and *Atirātra* texts, figured.

It begins: अथ उक्थ्यातिरात्र औद्गात्रं लिख्यते ॥ पवस्व वाचो °

It ends: इत्यातिरात्र औद्गात्रं समाप्तं। °। इदं पायसविश्वनाथभट्टात्मजनृसिंहेन लिखितं॥

427.

91B. Foll. 53, one of which (fol. 37) is missing; Devanāgarī character; indifferent handwriting; eleven lines in a page.

The *Vājapeya* chapter of a sacrificial manual, entitled *Karmapradīpikā*, by *Rāmacandra*; apparently for the use of the Brahman priest. The texts are not accented. It begins:

> विद्याकरगुरुन्नत्वा सर्वविद्याकराग्रिणः।
> रामः पद्धतिमाधत्ते वाजपेयक्रतोर्विधौ॥

तत्र वाजपेयं त्रिधा सामगाः पद्धतिकारा आमनन्ति। तत्र प्रथमं संस्थावाजपेयं। तस्य सर्वो विधिर्वक्ष्यमाणवाजपेयवच्छदक्षिणासु विशेषः। गवां शतं द्वादशोत्तरशतं वा ° – – ॥ द्वितीयः कुरुवाजपेयः सामगाचार्यैरेवोच्यते। तस्य सर्वोऽपि विद्वत्तो (? विध्यन्तो) मुख्यवक्ष्यमाणक्रतुवाजपेयवत्। दक्षिणास्तु सप्तदशैव गावः ° – – ॥ अपरो वाजपेयः शरद्यवैश्यस्येति कात्यायनेन दर्शितो मुख्यः क्रतुविशेषरूपः। तस्य प्रयोग उच्यते। तस्य शरदि पूर्णिमायां सुत्या। ब्राह्मणक्षत्रियावधिकारिणौ न वैश्यः। संस्थावाजपेये तु वैश्यो प्यधिकारी। वाजपेयस्य षोडशिविकारत्वं। षोडशिनि च मैत्रायणीयकश्रुतौ चयननिषेधः। °

इति प्रातःसवनं समाप्तं। fol. 8*b*; ° माध्यंदिनं fol. 10*b*; इति समाप्तो बृहस्पतिसवयज्ञो वाजपेयांगभूत एकाहो ऽग्निष्टोमसंस्थि वृत ॥ वत्सस्यास्ते महर्षेः प्रवरतरकुले सर्वविद्याविदग्धः सद्बुद्धिः शैवदासो – – (*lacuna*) – – याज्ञिकः सूर्यदासः। तत्सूनु (!) रामचंद्रः स्वमतिविलसितेनादधाद्वेमिषस्थो वैलाशाखेय एतां सरणिमृजुतमामंगिरःसूनुयागे ॥ अथ वाजपेयः॥ तस्य कात्यायनः सप्तदश दीक्षा आह। ° fol. 16*b*; इति प्रातःसवनं fol. 28; ° माध्यंदिनं सवनं fol. 40.

It ends:

> लाट्यायनाश्वलाय(न)कात्यायनकल्पितकर्मसंकलनात्।
> रामस्तृतीयसवने पद्धतिमिति कर्मदीपिकामधात्॥ – – ॥

इति सम्राट्स्यपत्यग्निचित्सूर्यदासात्मजस्य विशालाक्षीसूनो रामचंद्रवाजपेयिनः कृतौ कर्मप्रदीपिकायां पद्धतौ वाजपेयक्रतुः समाप्तिमगात्॥° ॥ संवत् १६०१ ° [H. T. COLEBROOKE.]

428.

1254d. Foll. 20; size $9\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 10–12 lines in a page.

A manual of the *Vājapeya* and *Aptoryāma* chants and (*Udgātṛi*) formulas, by *Rāmakṛishṇa Nānābhāī*, son of *Dāmodara*. Not figured.

Fol. 1*a* contains the last five lines of one section; ending इति क्रत्वंतरे वाजपेयः समाप्तः ॥ ० ॥

Fol. 1*b*: अथ कुरुवाजपेय उच्यते ॥ पूर्वोक्तवाजपेये सप्तदशैव गावो दक्षिणा दीयंते । ०

Fol. 2: इति श्रीत्रिपाठीदामोदरसूनुना रामकृष्णेन नानाभाईद्वितीयनामधेयेन कृता वाजपेयपद्धतिः समाप्ता ॥ अथाप्तोर्याम उच्यते ॥ तत्र महन्मे वोच इत्यादि ०

Fol. 16*b*: इति० कृताप्तोर्यामपद्धतिः समाप्ता ॥ अथाग्निचित्यस्य क्रतोर्विशेष उच्यते ।०

It ends: इत्यौद्रात्रः समाप्तः ॥ संवत् १८०७ आश्विनकृष्ण १३ रवौ संपूर्णमगमत् । [H. T. COLEBROOKE.]

429.

1748b. Foll. 5; size $8\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the early part of last century; the last two leaves by a different hand, in red ink.

Vājapeyārcika, another manual of the *Vājapeya* chants. Figured.

It begins:

वाजपेयार्चिकं लिख्यते ॥ उपास्मै गायता नरः ०
(with the figures १ २ ३ printed above)

It ends: इति वाजपेयसाम ॥ इति वाजपेयार्चिकानि ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

430.

1254a. Foll. 62; size $9\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; nine or ten lines in a page.

Samūḍha-Pauṇḍarīka-paddhati, a manual of *mantras* and *stotras*, figured for chanting, at the eleven days' Soma sacrifice, called *Pauṇḍarīka*; by *Rāmakṛishṇa Nānābhāī*, son of *Dāmodara*.

It begins: समूढः पौंडरिको लिख्यते ॥ पुरस्ताज्जपः ॥ स्तोमयोगः ॥ अग्नेस्तेजसेत्यादि ॥ अन्नं करिष्यामि ॥ उपास्मा । उपो षु जा । पवमानस्य ते कव इति बहिष्पवमानं पुष्कल ऋषिः । ०

It ends: इति विश्वजिदतिरात्रः समाप्तः ॥ इति श्रीत्रिपाठीदामोदरसूनुना रामकृष्णेन नानाभाईद्वितीयनामधेयेन कृता विश्वजिदतिरात्रस्य समूढपौंडरिकस्य पद्धतिः ॥ अनेन प्रीयतां देवो भगवान्मंगलेश्वरः । लक्ष्मी नृसिंह पूर्वेषामस्माकं कुलदैवतं ॥

संवत् १८११ मितिमार्गशीर्षशुक्ल ५ भौमवासरे लिखितमिदं द्रोणोपनामकभैरवभट्टानुजविष्णुभट्टात्मजभाईरामेण लिखितम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

431.

2394a & b. Foll. 18 and 93; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; Devanāgarī character; fairly written, about A.D. 1730, by the same hand as the next MS.; 8–10 lines in a page.

The same manual (*Pauṇḍarīkaprayoga*); not figured. The matter contained on fol. 18 is repeated on the next leaf, with which a new paging begins. It ends:

इति दशममहः ॥ अथ एकादशमहः ॥ विश्वजिदतिरात्रः ॥ उप त्वा जामयो गिरोम् ॥ ओं दायि दिशतीर्हिष्कर्ता २ वायोरनीके आ १२१२ स्थायिरो आ ३४५ ॥ १ ॥ जनींतो नुग्रवोम् ॥ ओं पूत्रीयंतः सुदानावा २ सरस्वंत॰ ह वा १२१२ हुं · मा हो । आ · ॥ २ ॥ उत नः प्रिया प्रियासोम् ॥ ओ॰ साप्तसुव ॥ after which, by a later hand, इति ० ॥ and in the margin सामवेदद्वादशाहप्रयोगम् ०

[H. T. COLEBROOKE.]

432.

2394c. Foll. 118; the same size and handwriting.

Vyūḍhāhīna-dvādaśāha-prayoga; a manual of *mantras* and *stotras* used by the *Sāman* priests

at the (*ahīna*) *Dvādaśāha*, with transposed metres; not figured. It begins:

अथ व्यूढाहीनद्वादशाहस्य प्रयोग उच्यते ॥ तत्र महव्रते वोच इत्यादिसमिदाधानांतो विधिः सर्वो पि भवति । विशेषस्तूच्यते ॥ तस्य द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदो द्वादश प्रसुतः षट्त्रिंशदेता रात्रयो भवंति । °

It ends: इति द्वादशाहस्य व्यूढाहीनस्य स्तोत्राणि समाप्तानि ॥ इति द्वादशाहस्य प्रयोगः समाप्तः ॥ ° ॥

संवत् १७८६ भाद्रवाशुदि १३ भौमवारतद्दिने समाप्तं ॥ ° ॥ लिखितं वाराणसिमध्ये भटपुरुशोत्तमेन शिवो जयः ॥

[H. T. Colebrooke.]

433.

1671b. Foll. 106; size 9 in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

The same manual; figured for chanting. Not quite complete at the end. Dated संवत् १७८३ (? १७९३) मितिकार्तिकशुद्ध १० गुरौ °

[H. T. Colebrooke.]

434.

1729D. Foll. 55; size 8¾ in. by 3¾ in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

Bṛihatī-śastra, or "Great recitation" (also called *Mahad-uktha*); being the principal (*Nishkevalya*) *Śastra* on the *Mahāvrata* day of sacrificial sessions. Not accented.

The MS. begins:

वृहतीसहस्रं ॥ हुम् भूर्भुवः स्वरोमध्वर्यो शोंसावों वाक् । इति जपतिः । तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं पु नदं व ओदतीनां । यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णो रू नदं ओयुवतीनां सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रून्पतिं वो अघ्न्यानां । अनु यं विश्वे मदंत्यूमाः पो धेनूनामिषुध्यसों त्रिः । ध्यसों वावृधानः शवसा भूयोजा नदं व ओदतीनां । ° See *Ṛgv.* x. 120, 1 *seq.* and viii. 69, 2.

It ends: इति बृहतीशस्त्रं शमाप्तं । अंबिकाधिशमस्तु । संवत् १७९२ फाल्गुनशुद्ध १० भौमे लिखितं विश्वनाथमेगदेव-परोपकारार्थं — — (blotted out) — — नागेश्वरसन्निधौ संपूर्णमस्तु ॥ [H. T. Colebrooke.]

435.

599c. Foll. 10; size 9¾ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of the 17th century; 12 lines in a page.

Sarvatomukha-prayoga, a manual of a special form of Soma sacrifice; chiefly in accordance with the *Baudhāyana* ritual.

It begins:

अथातः सर्वतोमुखं व्याख्यास्यामश्चिन्वीत सर्वतोमुखे ऽग्निमिति बौधायनो न चिन्वीतेति शालीकिरत्रो ह स्माह मौद्गल्यः पूर्वस्मिन्नेवाग्निचय इतरेषु सावित्राः स्युरित्येतदपि न कुर्यादित्यांजीगविरण्योः समारोपण इति सूत्रमाचार्ययोरत्रो ह स्माह गौतमो गृहपतिरेव प्रथममरण्योः समारोपयेत्तत इतरे सत्रेण इति शालाया इति प्राकृतेन प्रक्रमेण मियान्मध्ये गार्हपत्य इति सूत्रं बौधायनस्यात्रो ह स्माह शालीकिस्त्रिपदेन प्रक्रमेण सर्वत इति त्रिवृत्प्राच्यां दिशि भवति पंचदशो दक्षिणतः सप्तदशः पश्चादेकविंश उत्तरतः सर्वतो वा ज्योतिष्टोमाः सर्वे ज्योतिष्टोमदक्षिणा इति प्रवर्ग्यस्य करण इति नोक्थ्ये प्रवृंज्यादिति शालीकियजमान इति कुर्याद्यथावकाशं याजमानमित्यत्रो ह स्माह शालीकिर्ये ऽग्निसंस्कारार्थाः स्युस्तान्काममितरत्तंत्रेणेत्यग्न्यन्वाधान इति सूत्रं बौधायनस्यात्रो ह स्माह शालीकिर्गार्हपत्यः सकृदन्वाहितः स्यात्तं सकृदन्वाधाय ततो यथार्थं गच्छेद्भक्षण इति सूत्रं बौधायनस्य सर्वं समवधाय सकृदेव भक्षयेदिति शालीकिर्मार्जन इति सत्रं मौद्गल्यस्य सकृदेकस्मिन्निति शालीकिः लौकाग्नीनां हरण इति सूत्रमाचार्ययोरत्रो ह स्माह दीपवात्स्यः पूर्वस्मिन्नेव याजमानं स्यादिति शालीकिः क्रतुपशूनां करण इति सूत्रं बौधायनस्य क्रतुपशव ऐकादशिनाश्च विकल्पंत इति शालीकिः समंजन इति सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्य यावंतः स्तोमास्तावत्कृत्वः प्रचरण्या समनक्तीति शालीकिः दधिग्रह इति सूत्रं मौद्गल्यस्य पयसा वाज्येन वेति पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेरंश्वदाभ्ययोर्ग्रहण इति सूत्रमौपमन्यवस्यात्रो ह स्माह शालीकिर्वाजपेये द्वादशाहे सत्रे तांडिनापने उद्भिदि बलभिदि लभ्येदिति पुत्विषिमतिसाध्यानामित्येवमेव पृश्निग्रहैः प्राणग्रहैरिति षोडशिग्रहणाग्रहण

इति सूत्र बौधायनस्यानुसवनं गृह्णीयुरिति शालीकिरतिग्राह्याणां होम इति सूत्रं शालीकेर्माहेंद्रस्यानुवषट्कारमुपजुहुयुरित्यौपमन्यवः षोडशिनः स्तोत्रमुपाकरोतीति सूत्रं बौधायनस्य येन केनचिदिति शालीकिर्हृदयशूलानामुद्वासन इत्येकैकश उद्वासयेदिति बौधायनः सर्वान्सहेति शालीकिरवभृथ इति सूत्रं शालीकेः प्रांच एवावभृथमभ्यवेयुरि[ति] गौतमो ऽरण्योः समारोपण इति सूत्रं शालीकेरत्रो ह स्माह बौधायनो गृहपतेरेवारण्योः समारोपयेत्तत इतरे यथार्थं गछेयुः॥॥ सर्वतोमुखस्य प्रयोगो वक्ष्यते ॥ यः कामयेत सर्वात्मतामवाप्तुं स सर्वतोमुखेन यजेतानपजय्यकामो वा चतुर्मुखां शालां कृत्वा मध्ये गार्हपत्यः प्रतिदिशं दक्षिणाग्न्यादयः सर्वत्र दक्षिणपार्श्वे दक्षिणाग्न्युपरवमार्जालीयादयः वामपार्श्वे आग्नीध्रीयचात्वालोत्करादयः एवं विहारं कल्पयित्वा एका दीक्षा तिस्रो वा पौर्णमास्याः पूर्वं यथा संभवेत तथा । तस्यां सुत्या भवति तथा दीक्षा कर्तव्या । त्रिवृत्प्राच्यां दिशि पंचदशो दक्षिणतः सप्तदशः पश्चात् एकविंश उत्तरतः । नोक्थ्ये प्रवृंज्यात् । प्रतिमुखमग्निचयाः कर्तव्याः । अपि वा पूर्वस्मिन्नग्निचयः इतरेषु सावित्राः स्युः । अपि वाग्निश्च सावित्रश्च न चेतव्यः ।०

It ends, fol. $9b$: इति समाप्तः सर्वतोमुखः ॥ बृहस्पतिसवो नाम वर्तते क्रियतामयं । वसंत एव कर्तव्यः स्वतंत्रो नियमे न तु ॥ काम्यैर्गौ भवेत्तस्य (!) सामान्येन विधानतः । स्वतंत्रे तु पुरोडाशादि फलेप्सो Here the MS. breaks off abruptly.

The last leaf contains the following *Brāhmaṇa* passage: ओम् तेवासुरा ह यत्र महासंग्रामं संयेतिरे ऽथ ॰शिबिरौशीनरो देवानां वर्गादसुराणां च जिगाय तस्यो हेंद्रो जितवरं ददौ स होवाच शिविर्ज्येष्ठ्यं भयं न गछेदिति तं वर्षिष्ठीयप्रस्थेन सर्वतोमुखेन याजयां चकार ततो ह वा एतच्छिबिर्ज्येष्ठ्यं भयं न गछति यं कामं कामयेतानपजय्यं जयेदिति तं वर्षिष्ठीयप्रस्थेन सर्वतोमुखेन याजयेदनपजय्यमेव जयति । तदेताश्वतस्रः शाला अनुदिशं मापयंति प्रचरंति प्रांचः प्रचरंति दक्षिणा प्रचरंति प्रत्यंच उदंचः प्रचरंति । मध्ये गार्हपत्यो भवति मध्यत आसीनाय भक्षानाहरंत्यनुदिशं स्तोमाः स्युरित्येतदेकं एकविंशाः स्युरित्येतदेकं अनादृत्य तच्चतुष्टोमानेव कुर्वंति ॥

The last page contains directions regarding the construction of the fire-altars, beginning: अग्निप्रयोगो वक्ष्यते ।० [H. T. COLEBROOKE.]

436.

1661. Foll. 104; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of last century; 5–7 lines in a page.

Cayanapaddhati, a manual for the construction of fire-altars, chiefly in accordance with *Kātyāyana's Śrautasūtra*. There are blanks left here and there.

It begins: अग्निः सोमांगं तद्गुणव्यतिषंगात् । etc. (*Kāty.* XVI. 1, 1–6)० दद्यात् । एकपश्वालंभपक्ष उच्यते । श्यामतूपरो वा प्राजापत्यः । मातृश्राद्धं । समारोपः । उदवसानं । मंथनं । etc. इत्युखासंभरणं fol. 12; अथ चयनपरिभाषा fol. $22b$; इति चित्योपस्थानं fol. 37; अथ द्वितीया [चि]तिरुच्यते fol. $41b$; अथ तृतीया चितिरुच्यते fol. $44b$; शतरुद्रियहोम० fol. $55b$, etc.

It ends: पुनश्चितं । आचयनं वा । चित्यस्याहवनीयाभिसंपत्तेः ॥ इति चयनपद्धति ॥०॥ श्रीजयनाथदीक्षितेन लेखापितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

437.

86C. Foll. 42 (and a leaf inserted between 16 and 17); size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 10–14 lines in a page.

Agni-prayoga, a chapter of a manual, following the *Baudhāyana-sūtra*. It begins:

बोधायनं नमस्कृत्य व्याख्यातॄंश्च पुरातनान् ।
अग्निप्रयोगं वक्ष्यामि विष्णुवृद्धान्वयो ऽग्निचित् ॥

उक्तः सर्वप्रकृतिभूतो ज्योतिष्टोमो ऽग्निष्टोमः । अथेदानीं सर्वप्रकृतिविकृतिसाधारणमग्निष्टोमेन सह व्याख्यातुमारभते । एषो ऽग्निरनारभ्याधीतत्वात्प्रकृतिगामी ज्योतिष्टोमाद्यंगभूतश्चादीक्षोपसदादिसोमव्यतिषंगदर्शनात् । नन्वनारभ्याधीतस्याग्नेः प्रकृतौ प्रकरणपठितोत्तरवेदिविरोधात्प्रकृतिनिवेशे निरवकाशत्वाद्विकृतिष्वेव निवेशः । तद्धि सर्वविकृतिष्वग्नेर्नियतत्वात्साग्निचित्यो भवतीति न क्वचिदुच्यते । सत्यं । यत्र विकृतिषु साग्निचित्यो भवतीत्युक्तं तत्र नियतो ऽन्यत्र विकल्पः । नोत्तरवेदिमुपवपति इति क्वचिद्विकृतिषु दर्शनाच्च । अतः प्रकृतावुत्तरवेदिः विकृतिष्वग्न्युत्तरवेद्योर्विकल्प इति । उच्यते । प्रकृतावग्न्युत्तर-

वेद्योर्विकल्पः। अथातोऽग्निमग्निष्टोमेनानुयजन्त इति श्रुतेः। उक्तं च द्वैधे। अनिष्टप्रथमयज्ञस्य दीक्षाहुतीनां होम इत्याध्वरीकाणि हुत्वाग्निकानि जुहुयादिति बोधायन आग्निकान्येवेति शालीकिः। तस्मात्प्रकृतिषु विकृतिषु वचनादृतेऽन्युत्तरवेद्योर्विकल्प एवेति। तस्मात्प्रकृतौ षडुपसत्कपक्षमाश्रित्य प्रयोगो वक्ष्यते। उक्ताः संभरिष्यन्नित्यादि। ०

The last page and a half have been written by a different hand; this passage beginning: एवं द्विशतः प्रस्तारः॥ and ending:

दक्षिणपक्षाग्रपक्षीणां पश्चिमान्तिसक्स्तिष्टुभस्तासामुत्तरान्तिसः पंचम्यः पङ्क्यः (!)।

In the margin of fol. 1, the treatise is called *Baudhāyanakalpabhāshyavivaraṇa*. *Cf.* Burnell, *Index of Tanjore MSS.*, p. 18*b*, l. 46 (MS. 3,800). [H. T. COLEBROOKE.]

438.

619b. Foll. 11; size 9½ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about the middle of the 16th century; ten lines in a page.

Somaśatadvayī, two centuries of stanzas on the Soma, its extraction, employment, etc., and the *Somavrata*. It begins:

आगूर्यैर्विक्रप्रवरवरणं * तेन हुत्वा वृणीते
मंत्रैः पर्कैः सुरगणनुतिः आद्यमारोप्य याति।
एद्रं यष्टुमेयनविभजे ग्निर्यजुर्भिः प्रणीते
सोमावेमस्त्यजनविहृतिः सप्त हित्वाहितिः स्वे॥
स्वे दक्ष इत्येतदजसपक्षे होतुः पुरस्तादथ दीक्षणीया।
स्याद्दैक्षणीयं हविरेवमूहो न्नतं सम स्याद्दर्शमंतरेण (!)॥

It ends:

पूर्णाहुती रात्रिमतीत्य चेत्स्यात् पूर्णाहुतेराहवनीय एव।
एकाहुतिं व्याहृतिभिश्च हुत्वा ततस्तु पूर्णाहुतिहोम इष्टः॥
आधानकं स्याद्यदि सोमपूर्वमारभ्यते च प्रथमाग्निहोत्रं।
होमो ग्निहोत्रस्य तु काल एव मंथ्यस्तु होमो ग्निरजस्रपक्षे॥

The front page of fol. 1 shows two names of former owners: देवराघवस्य आंबेकरस्य (scored out) and पुस्तकं सदाशिवदेवीयम्। [H. T. COLEBROOKE.]

* ? आगर्ये विद्युत्प्रवरणं MS.

439.

1730b. Foll. 72; size 8¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; seven lines in a page. *Kāmyeshṭy-advilā* (?), a manual of voluntary offerings at New and Full-moon, for the obtainment of special objects; with Vedic texts, not accented.

It begins: काम्याभिरिष्टिभिरमावास्यायां पौर्णमास्या वा यजेत काम्या इति प्रायवादः॥ अकाम्या अपि त्वाम्नायंते यथा जातेष्टिः पथिकृत्कृमित्यादयः। तासामपि काम्यधर्मा स्युः आज्यभागादि। अमावास्यायां पौर्णमास्या वा यजेतेत्येतत्सूत्रारंभ उभयत्र प्रवृत्त्यर्थं। अथवा काम्यानामेवं पर्वनियमः। ०

It ends: यज्ञो बभूव यज्ञसंचमवर्जे ब्राह्मणतर्पणांतेष्टिः संतिष्ठते॥ इति काम्येष्ट्यांद्विला समाप्तः॥ संवत् १८०० वर्षे कार्त्तिककृष्णा तृतीयायां रविवासरे॥ लिखतं भोलानाथशुभं भयात्। ०

On the outside of fol. 1 the treatise is called काम्येष्ट्यद्विलाश्रौत॥ [H. T. COLEBROOKE.]

440.

619d. Foll. 19; size 9½ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; nine lines in a page.

Gopālikakārikā, being 420 *ślokas* on various matters, connected with religious observances, such as the measurement and construction of altars, sacrificial implements, etc.

The treatise begins:

अथातो ग्निरनारभ्य न्यायेन प्रकृतिं गतः।
दीक्षादिलिंगतस्तस्य ज्योतिष्टोमांगता स्थिता॥
पृथक्प्रकरणाम्नानाद्गुणकामान्न नैत्यकः।
अनिष्टप्रथमेत्यादेर्द्वैधे लिंगस्य दर्शनात्॥
आद्ये पि सोमयागे स्यात्केवलं नोत्तरक्रतौ।
स चाप्येकादशाकारश्येनादिः शुल्वदर्शितः॥

It ends:

समानमेव वरुणप्रघासवदिहेतरान्।
यथाकालं समानो न्यः सो यमग्निः समाप्यते॥ ४२०॥

इति गोपालिकाकारिकाः समाप्ताः ॥ नमो भगवते बोधायनाचार्याय ॥ ० ॥

After this a line has been obliterated.

[H. T. COLEBROOKE.]

441.

84b. Foll. 46; size $10\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; beautifully written, in Devanāgarī, by *Mathurānātha*, A.D. 1697; twelve lines in a page. The MS. is preceded by a duplicate of the first page in a more modern hand.

Prāyaścittapradīpikā, a compendium of Vedic rites of expiation, by *Varadādhīśa yajvan somapa.*

It begins:

यस्य प्रसादान्मूको ऽपि भवत्यागमपारगः ।
तं वंदे वेंकटाधीशं सर्वाभीष्टप्रदं गुरुं ॥ १ ॥
वत्सवंशावतंसेन वरदाधीशयज्वना ।
उच्यते सोमपेनैषा प्रायश्चित्तप्रदीपिका ॥ २ ॥
बालानां सुखबोधाय क्रियते दीपिका यतः ।
तस्मादस्य न दोषो ऽस्ति सर्वत्र पुनरुक्तितः ॥ ३ ॥

दर्शपूर्णमासादिष्वादित आरभ्य कर्म कुर्वतामृत्विजां दैवादज्ञानाद्वा ज्ञानेऽपि प्रमादाद्वा पुरुषाशक्त्या वा भेषः प्रायेण भवेत ॥ ०

Towards the end the author informs us that he deals only with the most important expiatory rules; for further information he refers us to his *Prayogavritti*, and for final appeal to the commentaries on the *sūtras*, and the concurrent opinion of those versed in these matters.

For another copy of this manual see Aufrecht, *Cat. Bodl.* p. 370. [H. T. COLEBROOKE.]

442.

1572c. Foll. 20; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of the latter part of the 17th century; 12–15 lines in a page.

Śrautaprāyaścittaprayoga, an exposition of *Āśvalāyana's* precepts (III. 10) for expiating irregularities in the performance of *ishṭis*; with references to *Baudhāyana.*

It begins:

सर्वशास्त्रार्थमर्यादापरीक्षणविचक्षणात् । (!)

अथाश्वलायनानां श्रौतप्रायश्चित्तान्युच्यन्ते ॥ तानि च विहिताकरणे अन्यथाकरणे च भवन्ति । मुख्याभावे प्रतिनिधेरुपाधानम् । यथाद्रव्यदेशकालदक्षिणार्त्विक्पत्नीप्रमुखानां मुख्यानामभावे बौधायनाद्युक्तयथोचितप्रतिनिधीनादाय कर्म कार्यम्। न तत्र प्रायश्चित्तानि तानि त्वनिमित्तानंतरं कर्तव्यानीत्युत्सर्गः । ब्रह्मत्वस्तु कर्मसु इष्टिवर्जितानि प्रायश्चित्तानि ब्रह्मा कुर्यात्। इतराण्यध्वर्य्वादयः कुर्युरित्युत्सर्गः ॥ क्वचिदपवादं वक्ष्यामः । अत्र प्रायश्चित्तानि नैमित्ति(क)कर्मविशेषा अभिधीयंते। अथान्वाहिताग्नेः प्रयाणविधिः [A. III. 10, 3]। ०

It ends:

इमं विष्यामि वरुणस्य पाशं यमबध्नीत सविता सुकेतः ।
धातुश्च योनौ सुकृतस्य लोके स्योनं ते सह पत्या करोमि ॥
(*Taitt. S.* iii. 5, 6, 2.)

इति नित्यहोम ऐष्टिकप्रायश्चित्तप्रयोगः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

443.

619c. Foll. 41; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; 12–14 lines in a page.

Prāyaścittaprayoga, a manual of expiatory rites, based on the rules of *Āśvalāyana, Āpastamba* and *Baudhāyana.*

It begins:

विध्यपराधे प्रायश्चित्तिः । विधिशब्देन विहितमुच्यते । विहितस्याकरणे ऽन्यथाकरणे प्रायश्चित्तिः कर्तव्या । प्रायो विनाशः । चित्तिः संधानं । विनष्टसंधानं । विनष्टसंधानं प्रायश्चित्तिरित्युक्तं भवति । तथा च विध्यपराधे सति तदर्थं यदि विशेषतो विहितमस्ति तदा तदेव कर्तव्यं । नास्ति चेद् व्याहृतिहोमः कर्तव्यः । एतदेव सर्वप्रायश्चित्तमुच्यते । एवं च सति यथा कथंचिद्विधिसंपादने प्रायश्चित्ताभाव उक्तो भवति । प्रायश्चित्तकालस्तु निमित्तानंतरमेवेत्युत्सर्गः । ऐष्टिके तंत्रे प्रधानस्विष्टकृत्समिष्टयजुर्होमाद्वा प्रागिति बौधायनः । ०

इति सकलप्रायश्चित्तोपयोगिपरिभाषाप्रकरणं । fol. 4; ० आधानप्र ० fol. 5; अग्निहोत्रप्रा ० fol. 14; अन्वाहि-

तागनेः प्र॰ fol. 15; अभ्युदयेष्टिप्रा॰ fol. 20; दर्शपूर्णमासप॰ fol. 23; इति प्रायश्चित्तप्रयोगे पशुप्रकरणं। अथ सोमप्रायश्चित्तं। fol. 26; इति प्रयोगरत्ने सोमप्रकरणं। अथ प्रायश्चित्तेष्टीनां प्रयोगः fol. 36*b*.

It ends: इत्यापस्तंबोक्ता इष्टयः समाप्ताः ॥ वैशाखशुक्ल १३ गुरौ संवत् १६७० ॥ [H. T. Colebrooke.]

444.

1129c. Foll. 24 (foll. 166–189 of the volume); size $11\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting of about A.D. 1700; ten lines in a page.

A portion of the same manual. It begins:

प्रणम्य शिरसा देवं लक्ष्मीकान्तं तथा गुरुम्
श्रीमच्च पितरौ तद्वत्तथा मे कुलदैवतम् ॥

विध्यपराधे प्रायश्चित्तिः। विधिशब्देन विहितमुच्यते विहितस्याकरणे ऽन्यथाकरणे प्रायश्चित्तिः कर्तव्या।॰

We note some additional headings:

Fol. 4: इति सकलप्रायश्चित्तोपयोगिपरिभाषाप्रकरणं ॥ अथाधाने ऽन्यनुगमनप्रायश्चित्तं। fol. 5*b*: इत्याधानप्रकरणं। अथाग्निहोत्रे अग्न्यनुगमने प्रायश्चित्तं। fol. 10: इत्याश्वलायनानामग्निहोत्रद्रव्ये स्कन्नप्रायश्चित्तं। अथापस्तंबानां। fol. 11: अथाग्निहोत्रेंतरागमने आश्वलायनानां प्रायश्चित्तं॥ – ॥ अथाग्निहोत्रहोमकालातिक्रमे प्रायश्चित्तं ॥ fol. 12: अथाश्वलायनानामग्निहोत्रे ऽनुद्धरणप्रायश्चित्तं। fol. 12*b*: अथापस्तंबानां ॥ fol. 13*b*: इति होमविच्छेदे प्रायश्चित्तमापस्तंबानां। fol. 15: इत्यग्निहोत्रप्रायश्चित्तप्रकरणं। अथ दर्शपूर्णमासप्रायश्चित्तं। fol. 16*b*: इत्याश्वलायनस्य हविर्दोषप्रायश्चित्तं। अथापस्तंबानां। fol. 21*b*: इत्यभ्युदयेष्टिप्रायश्चित्तं। अथ दर्शपूर्णमासादिषु विपर्यासप्रायश्चित्तं। fol. 24: इत्येकाध्वर्यवप्रायश्चित्तं।

The MS. ends: इति दर्शपूर्णमासप्रकरणं ॥

Fol. 1*a* gives the title भावीप्रायश्चित्तपुस्तकं, substituted for the original दर्शपूर्णमासप्रायश्चित्त.

[H. T. Colebrooke.]

445.

1541c. Foll. 19; size $11\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; eight lines in a page.

Agnihotraprāyaścittaprayoga, based on *Āśvalāyana* (with references to *Āpastamba*); composed, at Benares, by *Tryambaka*, son of *Krishṇabhaṭṭa*, surnamed *Motha*.

The MS. begins: विध्यपराधे प्रायश्चित्तिः ॥ विहितस्याकरणे। अन्यथाकरणे पायश्चित्तिः कर्तव्या। अपराधे सति तदर्थंतदाविहितमस्ति चेत्तदेव कर्तव्यं। तन्नास्ति चेद्व्याहृतिहोमः कर्तव्यः। कालस्तु प्रायश्चित्तानां निमित्तानंतरं॥ शिष्टाभावे प्रतिनिधिः ॥॰

The *Prāyaścittapradīpa* (॰*pratipa*!) is referred to fol. 4.

It ends: इति आज्याहुतीर्जुहुयात्। इति प्रायश्चित्तानि समाप्तानि [वि]ध्यपराधे। मोल्होपनाम्नः कृष्णभट्टस्य सूनुना त्र्यंबकेन काश्यां कृतः प्रयोगः॥ इत्यग्निहोत्रप्रायश्चित्तं समाप्तं॥

[H. T. Colebrooke.]

446.

1360. Foll. 74; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in Devanāgarī, in A.D. 1620; 11–13 lines in a page.

Prāyaścitta-paddhati (or *-pradīpikā*), a similar manual, following chiefly the *Kātīya-Śrautasūtra*, by *Rāmacandra*, son of *Sūryadāsa*.

It begins:

संम्राजो ग्निचितो नत्वा विद्याकरगुरोः पदे।
रामः पद्धतिमाधत्ते प्रायश्चित्तप्रदीपिकां ॥ १ ॥
कात्यसूत्रोदितं सर्वमत्र वाच्यं मया स्फुटं।
समुच्चयो न्यत्र दृष्टो विशेषः क्वचिदेव तु ॥ २ ॥

कर्माणि स्वस्वांगयुक्तानि यथोक्तफलसाधनसमर्थानि भवंति।॰ अथादिष्टप्रायश्चित्तान्युच्यंते। तत्र प्रथमतो ग्निहोत्रकर्मप्रायश्चित्तानि।॰ fol. 5.

The treatise consists of 14 *kaṇḍikās*. Of comparatively recent authorities, *Karka*, *Govindarāja* and *Ananta* (*yājñika*) are most frequently referred to. Quotations have also been noticed from *Vāsudeva* and *Maṇḍanācārya* (a number of *ślokas* on *Punarādheya*, fol. 15; *Maṇḍanoktau gauṇakālakārikāḥ*, fol. 25*b*).

It ends: इति चयने प्रायश्चित्तविशेषाः ॥ ०

कृत्वीमितामग्निचिद्रामचंद्रः सूत्रैकार्थी नैमिषारण्यवासः ।
संम्राजः श्रीसूर्यदासस्य सूनुः प्रायश्चित्तेः पद्धतिं संव्यधत्त ॥
इत्यग्निचिद्रामचंद्रविरचिता प्रायश्चित्तपद्धतिः समाप्ता ॥ ०
संवत् १६७६ वर्षे पौषमासे शुक्लपक्षे १४ तिथौ लिखितं ॥ ०
त्रिरग्निचित्संम्राट्स्थपतिदीक्षितवामनसुतअचलेन* लखापितं॥

[H. T. Colebrooke.]

447.

259b. Foll. 59; size 10½ in. by 4¼ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 17th century; 10–12 lines in a page.

Yajñaprāyaścittavivaraṇa, an exposition, by *Gopāla*, of *Baudhāyana's* rules of expiation. Three *praśnas*, of 11, 10 and 8 adhyāyas respectively.

In the *Prāyaścittapradīpa* (No. 449) this work seems to be referred to as (*prāyaścitta-*)*sūtra-bhāshya*.

It begins:

अथातो मंत्रगणाम्नातानि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः। उक्तानि दर्शपूर्णमासादीनि कर्माणि अनंतरं तेषामकरणे अन्यथाकरणे वा प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । अतःशब्दो हेतौ यस्माद्दर्शपूर्णमासादीनां कर्मणां सकलावगतिर्वैगुण्यावगतेर्हेतुः तस्मादनंतरं विहितानामकरणे अन्यथाकरणे वा प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । ०

Praśna II. begins: अथ वै भवति यः पापयक्ष्मगृहीत आहिताग्निः क्षयरोगगृहीतः रहस्येष्ट्या यजेतेति संबंधः । ०

Praśna III. begins: अथातिदग्धानि सदो हविर्धानानीति बहुवचनं शकटावेकं समस्तं देवयजनं दग्धं स्यात्तत्र सदो हविर्धानान्यावृतैव क्रियेरन् । ०

It ends: एवं हि श्रूयते मलवद्वाससा न संवदेत न सहासीत नास्या अन्नमद्यादित्यारभ्याभ्यंजनमेव न प्रतिगृह्य काममन्यदित्युक्तं अन्यत्सहासनादिति भवस्वामिना व्याख्यातं ॥

इति गोपालकृते यज्ञप्रायश्चित्तविवरणे तृतीयप्रश्नस्याष्टमोध्यायः ॥

* The syllables अचले supplied by a later hand, the original word having been obliterated by ink.

A few lines have been added by a modern hand, in which the *Kapardibhāshya* is quoted.

For another MS. of this work, see *Rājendralāla Mitra*, Notices ii. p. 187.

[H. T. Colebrooke.]

448.

1572b. Foll. 44; size 10 in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; foll. 1–5 by a different hand from the rest; 10–14 lines in a page.

Śrautaprāyaścittacandrikā, another exposition of *Baudhāyana's* rules of expiation, by *Viśvanātha Bhaṭṭa*, son of *Nṛisiṃha Dīkshita*.

It begins:

पंचशरवैरिसंचितमगणितपुण्यं गणेशजन्मपदं ।
अंचितदृगंतकरुणं कंपन (!) कलयामि शोणितोल्लासं ॥१॥
बौधायनावताराय तपःसाराय मे नतिः ।
चिदंबराय गुरवे भिक्षवे स्तु मुमुक्षवे ॥ २ ॥

श्रौतकर्मसु भ्रमप्रमादाभ्यामकरणस्यान्यथाकरणस्य वा संभावितत्वेन कर्मणामसांगत्वापत्तिशंकया लोकानामप्रवृत्तेरशक्यानुष्ठानलक्षणमप्रामाण्यं प्रसज्येत । अतो ऽकरणान्यथाकरणदोषदुष्टान्यपि कर्माणि कृतप्रायश्चित्तानि सांगानि भवंतीति कर्मनिर्वाहकानि प्रायश्चित्तान्युच्यन्ते। यथाहुराचार्यपादाः । प्रायो विनाशपर्यायः । स चाप्यकरणाद्भवेत् । अन्यथाकरणाद्वा तत्संधा चित्तिरुच्यते। तानि द्विविधानि मंत्राम्नातानि गणाम्नातानि च । मंत्रलिंगेनाम्नातानि मंत्राम्नातानि । आभिर्गीर्भिरित्यादीनि । गणेनाम्नातानि भिंदादिगणादीनि । प्रायश्चित्तहोमकालास्त्रयः प्रधानसौविष्टकृत्समिष्टयजुषां प्रागित्येवमादयः । ०

It ends: अग्नये हिरण्यं सोमाय वासः रुद्राय गामिति प्रतिग्रहः ॥ इनि त्रेधातविवेष्टिः (!) ॥ ० ॥ इति श्रीनृसिंहदीक्षितसूनुविश्वनाथभट्टविरचितायां श्रौतप्रायश्चित्तचंद्रिकायां तृतीयप्रश्नः समाप्तः ॥

For another MS. of this treatise see *Rājendralāla Mitra's* Notices, I. p. 88.

[H. T. Colebrooke.]

449.

1467A. Foll. 99; size 9¼ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle

of last century; foll. 49–64 by a different hand from the rest; ten lines in a page.

Prāyaścittapradīpa, an anonymous treatise on propitiatory rites, based mainly on *Baudhāyana's* precepts, and the commentaries thereon.

It begins: श्रीबोधायनाचार्याय नमः ॥

नत्वा बोधायनाचार्यं तेनोक्तश्रौतकर्मणां ।
विध्यतिक्रमणे प्रायश्चित्तदीपः प्रकाश्यते ॥ १ ॥
श्रौते बोधायनोक्तानि प्रायश्चित्तानि यानि च ।
उक्तानि सूत्रभाष्ये च वर्यगोपालसूरिणा ॥ २ ॥
व्यासोक्तानि प्रकीर्णानि तैरनुक्तानि॰यानि च ।
भवस्वामिमतान्तेषां विस्तरान्निर्णयं ब्रुवे ॥ ३ ॥
पंच प्रकरणान्यत्र तेष्वाधानाग्निहोत्रके ।
दर्शाद्याग्रयणाद्यन्तः सोमश्चेति यथाक्रमं ॥ ४ ॥

अथातो मंत्रगणाम्नातानीत्यादि । अथशब्द आनंतर्ये कर्माण्यभिधायानंतरं प्रायश्चित्तमभिधीयते । अतःशब्दो हेत्वर्थे यस्मात्कर्मणि वैगुण्ये सति प्रायश्चित्ते कृते कर्म सगुणं भवति । अतः प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । विहितानामकरणे ऽन्यथाकरणे वा प्रायश्चित्तं विधीयते । मंत्रगणाम्नातानि मंत्रेणाम्नातानि गणेनाम्नातानि चिन्मात्रेणावगम्यंते कानिचिद्गणेन ब्रह्मप्रतिष्ठा मनस इत्येवमादीनां प्रायश्चित्तत्वं मंत्रसामर्थ्यें नावगम्यते । उद्वयं तं सरस्वतीत्येवमादीनां प्रायश्चित्तत्वं गणसामर्थ्यादवगम्यते । प्रायो विनाशश्चित्तं संधानं तदुच्यते । सर्वत्र प्रायश्चित्तहोमेषु स्मार्तवदाज्यसंस्कारं कुर्यात् । तत्र क्रमः । गार्हपत्यादुत्तरतो दर्भेषु आज्यस्थालीं स्रुचं जुहूं प्रोक्षणीपात्रं चासाद्य॰

Iti – – *ādhānaprakaraṇam*, fol. 6; *agnihotraprakaraṇam*, fol. 24; *darśapūrṇamāsaprakaraṇam*, fol 52; [*ity āgrayaṇaprāyaścittam, atha mṛigāreshṭiḥ*, fol. 53; *atha pavitreshṭiḥ*, fol. 56; *atha nakshatreshṭayaḥ*, fol. 58*b*; *atha cāturmāsyānām prāyaścittāni*, fol. 69]; *iti* – – *āgrayaṇādyam nāma caturtham prakaraṇam*, fol. 77*b*.

It ends: ओं स्वाहेत्यादिप्रणवेनांत । एतैः सर्वैः कृत्वंतप्रायश्चित्तानि जुहुयात् ॥

इति प्रायश्चित्तप्रदीपे सोमप्रायश्चित्तं नाम पंचमं प्रकरणं ग्रंथश्च संपूर्णः ॥ संवत् ॥ पौषमासे कृष्णपक्षे तृतीयायां चंद्रवासरे ॥

For other MSS. of this treatise see Burnell, Cat. of Vedic MSS., p. 27; Index of Tanjore MSS., p. 27. [H. T. Colebrooke.]

b. Gṛihya Ritual.*

450.

1028. Foll. 132; 4to, size 11 in. by 8½ in.; written, somewhat indistinctly, in Bengalī; 12–14 lines in a page. European paper.

Keśava Miśra's Chandogapariśishṭa, an exposition of brāhmaṇical duties; together with a commentary, entitled *Pariśishṭaprakāśa*, by *Nārāyaṇa*, son (?) of *Goṇa*, and grandson of *Umāpati*.

The MS. is unfortunately very incorrect, and the writing lacks individuality and distinctness. The beginning of the text and *Prakāśa* is here reproduced with the help of *Śrīnātha's* commentary (No. 451).

यस्याज्ञा जयति श्रुतिस्मृतिमयी यत्पादपाथामयो
धर्मो कैश्चिदुपास्यते सुकृतिभिः गङ्गेत्यभिख्यां गतः ।
यं ज्योतिर्मयमन्तरुद्भवतमश्छेत्तुं पुरस्कुर्वते
सन्तः पातु जगच्चतुर्मुखगिरामर्थः स देवो हरिः ॥ १ ॥
इह जगति वन्दितपदाः सदा नरेन्द्रैः पवित्रजन्मानः ।
वसुधासुधाभुजः कति नाभुवन् काञ्चिविन्दीयाः २ ॥
चरितमहति तेषामन्वये सोमपीती
समजनि परितोषश्छन्दसां देहबन्धः ।
अलभत स हि विप्राच्छासनं तालवाटीं
तदिह भजति पूजामुत्तरा येन वाढा† ॥ ३ ॥
तस्माच्चतुर्थखण्डं पिशाचखण्डं तथारापडला (!) ।
हि जनवनादिकमपरं निःसृतमनघं कुलस्थानं‡ ॥ ४ ॥
जज्ञे ऽथ भुवनस्य पावनहेतुरेकः
श्रौते विधौ सततनिर्मलधीप्रसारः ।
प्राक् पूजितो विबुधसदसि धर्मनामा
नामानुरूपचरितः§ परितोषसूनुः ॥ ५ ॥

---

* For a number of other treatises on this subject, not specially assigned to a particular Vedic school, see under *Ācāra*.

† स परितोषो विप्रात् ब्रह्मणात्तालवाटीसंज्ञं स्थानमलभत येन शासनेन उत्तरा वाढा पूजां भजति । Comm.

‡ Part of the comment on this *śloka* is wanting.

§ नाभार्थेरूपचरितः text.

तस्मादजायत सदायतनं गुणानां
भट्टेश्वरो निखिलकोविदवन्दनीयः ।
मध्येसभं* स्थितिमतां प्रथमाभिधेयः
सेवातिसक्तहृदयः पदयोर्मुरारेः ॥ ६ ॥
तस्माद गदाधर इति द्विजचक्रवर्त्ती
राजप्रतिग्रहपराङ्मुखमानसोऽभूत् ।
पुण्यानि केवलमहर्निशमर्जयन् यः
शान्तिश्चिराय समयान् गमयाम्बभूव ॥ ७ ॥
तस्माद्भूषितसाब्धिभूमिवलयः शिष्योपशिष्यव्रजैर्
विद्वन्मौलिरभूद्रमापतिरिति प्राभाकरग्रामणीः ।
क्ष्मापालाज्जयपालतः स हि महाश्राद्धं प्रभूतं महा-
दानं चार्थिगणार्हणार्द्रहृदयः प्रत्यग्रहीत् पुण्यवान् ॥ ८ ॥
अस्यात्मजः सुकृतवानथ कृतसर्वः सुदक्षिणो बहुधा ।
उदियाय गोणनामा† गुरुरिव‡ तन्त्रपुराणज्ञः ॥ ९ ॥
शश्वद्विश्वजनीननिर्मलगुणे भूलोकवाचस्पतौ
प्रेह्वत्कीर्त्तिसरित्प्रवाहनिवहप्रक्षालिताशामुखे ।
यस्मिन् कृष्णपदैकलीनहृदये धर्माधिकारास्पदं
विभ्राणे द्विजमन्दिराण्यधिवसन्निर्धूतदोषा श्रियः§ ॥ १० ॥
जातस्ततः|| स्मृतिपुराणविदामुपास्य
विद्याः प्रभाकरमतस्थितिलब्धकीर्त्तिः ।
ख्यातः सतां सदसि मित्रजनेषु च श्री-
नारायणः सततकृष्णपरायणात्मा ॥ ११ ॥
छन्दोगपरिशिष्टस्य सर्वार्थालोकहेतवे ।
परिशिष्टप्रकाशाख्यश्चक्रे तेनैव धीमता ॥ १२ ॥

अथातो गोभिलोक्तानामन्येषां चैव कर्मणां ।
अस्पष्टानां विधिं सम्यग्दर्शयिष्ये प्रदीपवत् ॥ १ ॥

अथ वेदाध्ययनानन्तरं गृहस्थाश्रमप्रवेशोन्मखस्य (!) माणव-कस्य गोभिलोक्तानामाधानादिगृह्यकर्मणामन्येषां ०

ऊर्ध्वं तु त्रिवृतं कार्यं तन्तुत्रयमधोवृतं ।
त्रिवृतं चोपवीतं स्यात्तस्यैको ग्रन्थिरिष्यते ॥ २ ॥

यज्ञोपवीतिना चान्तोदकेन कृत्यं । इति गोभिलोक्ता पुनर्यज्ञोपवीतं कुरुते ० ॥ इदानीं यज्ञोपवीतस्य दैर्घ्यमाह ।

पृष्ठवंशे च नाभ्यां च धृतं यद्विन्दते कटिं ।
तद्धार्यमुपवीतं स्यान्नातिलम्बं न चोच्छ्रितं ॥ ३ ॥ ०

* = सभामध्ये.

† अन्यस्तु गोन इति पठति Comm.

‡ = प्रभाकर इव Comm.; ? supply स (तन्त्र०)

§ अधिवसन् is imperfect, without augment.

|| ततस्तस्माद्देशात् Comm.

Prapāṭhaka II. begins fol. 31*b*: प्रातःस्नानानन्तरं प्राप्तां सन्ध्यामाह ।

अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि सन्ध्योपासनिकं विधिं ।
अनर्हः कर्मणां विप्रः सन्ध्याहीनो यतः स्मृतः ॥

Prapāṭhaka III. fol. 88:

असमक्षं च दम्पत्योर्होतव्यं नर्त्विगादिभिः ।
द्वयोरप्यसमक्षं हि भवेद्धुतमनर्थकं ॥

ऋत्विक्पुत्रगुरुभ्रातृभागिनेययामातृभिर्जायापत्योर्यजमानयोरसमक्षं हुतं निष्फलं स्यात् ।०

The MS. breaks off abruptly before the conclusion of this chapter in the interpretation of this *śloka*:

गोशालायां प्रणीयाग्निं सत्कृत्य व्रीहि *lacuna* ।
अग्निपूर्वेश्वरेन्द्रेभ्यो निर्वपेत्पायसं चरुं ॥

[H. T. Colebrooke.]

451.

643. Foll. 83; size $12\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; well written, in the Bengālī character; seven lines in a page. Modern.

[*Chandoga-*]*Pariśishṭaprakāśa-sāramañjarī*, a commentary on *Nārāyaṇa's Prakāśa*, by *Śrīnātha Ācāryacūḍāmaṇi*, son of *Śrīkarācārya*. The first two chapters.

It begins:

यः सृष्टिस्थितिनाशहेतुरमरश्रेणीशिरोभूषण-
भ्राजत्पादसरोरुहः क्रतुमतां दाता फलानां शिवः ।
भक्तानां सुरपादपः स जगतामीशः सदा चिन्त्यतां
किं मिथ्याचिरचिन्तनैश्चपल हे चेतः प्रसीदाशु मे ॥

श्रीकराचार्यपुत्रेण श्रीमच्छ्रीनाथशर्मणा ।
परिशिष्टप्रकाशस्य क्रियते सारमञ्जरी ॥

अथ प्रारिप्सितप्रतिबन्धकीभूतदुरिता पूर्वविघाताय शिष्टाचारपरम्पराप्राप्तमिष्टदेवताकीर्त्तनरूपमङ्गलमाचरन् शिष्यशिक्षार्थं ग्रन्थकृत् ग्रन्थादौ निबन्धन्नाह । यस्येति । तत्र धर्मप्रधानकस्मृतिशास्त्रव्याख्यानकर्तुस्तत्प्रतिपादकदेवताकीर्त्तनमेव समाचरन्मिति तदेवाह । यस्य भगवतः श्रुतिस्मृतिमयी आज्ञा जयति सर्वेति कर्पेण वर्ततां ।०

It ends: इति महामहोपाध्यायश्रीकराचार्यात्मजश्रीश्रीनाथाचार्यचूडामणिकृतपरिशिष्टप्रकाशटिप्पण्यां सारमञ्जर्यां द्वितीयप्रपाठकः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

452.

5a. Foll. 59, numbered 1, 1*a*, 2–58; European paper; folio, size 8 in. by 13 in.; Bengālī character; ten lines in a page.

[*Chandoga-*] *Daśakarma-paddhati*, or (as it is called on the title-page) *Saṃskāra-paddhati*; a manual of initiatory rites, according to the *Chandoga* ritual, by *Bhaṭṭa Śrī-Bhavadeva*; with a partial interlinear English translation in Colebrooke's handwriting.

The work begins:

चतुर्वेदनसस्यचतुर्वेदकुटुम्बिने ।
द्विजानुष्ठेयसत्कर्मसाक्षिणे ब्रह्मणे नमः ॥
गृह्यसूत्रार्थमालोक्य छन्दोगानामियं क्रमात् ।
कृता श्रीभवदेवेन कर्मानुष्ठानपद्धतिः ॥

तत्र सर्वकर्मणां मूलभूता कुशण्डिका लिख्यते । तत्रोभयतश्चतुर्हस्तप्रमाणं भूदेशं शर्कराङ्गारास्थिकेशतुषादिरहितं पूर्वोत्तरप्रवं समं वा छायामण्डपसहितं गोमयेनोपलिप्य स्नातः शुचिराचान्तः प्राङ्मुखः कुशसहितासनोपविष्टः कर्ता उत्तरस्यां दिशि अभ्युक्षणार्थं कुशसहितं जलपात्रं निधाय दक्षिणजानु भूमौ पातयित्वा सव्यहस्तप्रादेशं वह्निस्थापनपर्यन्तं भूमौ निधाय दक्षिणहस्तगृहीतकुशमूलेन स्वाङ्गुष्ठपरिमितेन द्वादशाङ्गुलप्रमाणां प्राङ्मुखीं पृथिवीदेवताकां रेखामुल्लिख्य पीतवर्णां ध्यायेत् । तन्मूलतः प्रभृत्येकविंशत्यङ्गुलप्रमाणामुत्तराभिमुखीमग्निदेवताकां रेखामुल्लिख्य लोहितवर्णां ध्यायेत् । ततः प्रथमरेखातः समाङ्गुलान्तरितां प्रादेशप्रमाणां पूर्वाभिमुखीं प्रजापतिदेवताकां रेखामुल्लिख्य कृष्णवर्णां ध्यायेत् । ततो ऽपि समाङ्गुलान्तरितां प्रादेशप्रमाणां पूर्वाभिमुखीमिन्द्रदेवताकां रेखामुल्लिख्य नीलवर्णां ध्यायेत् । ततः समाङ्गुलान्तरितां प्रा० पू० सोमदेवताकां रे० शुक्लवर्णां ध्यायेत् । ततः क्रमेण रेखातस्तत्करं (!) गृहीत्वा ऐशान्यां दिशि अरत्निमात्रान्तरिते देशे प्रजापतिर्ऋषिरग्निर्देवता उत्करादिनिरसने विनियोगः ॥०

इति सर्वकर्मसाधारणी कुशण्डिका fol. 6; इति सर्वकर्मसाधारणमुदीच्यं कर्म समाप्तं । अथ विवाहकर्माभिधीयते fol. 10*b*; इति पाणिग्रहणं समाप्तं fol. 21*b*; इति गर्भाधानं समाप्तं fol. 28; इति पुंसवनं fol. 30; इति सीमन्तोन्नयनं fol. 33; इति जातकर्म fol. 34*b*; इति निष्क्रमणं fol. 35*b*. इति नामकरणं fol. 37*b*; इति पौष्टिकं fol. 38; इत्यन्नप्राशनं fol. 39*b*; इति पुत्रमूर्धाभिघ्राणं fol. 40*b*; इति चूडाकरणं fol. 43*b*; इत्युपनयनं fol. 49*b*; इति सावित्रश्चरुः fol. 52; इति समावर्तनकर्म fol. 56.

It ends: इति शालाकर्म समाप्तं ॥ इति श्रीभट्टश्रीभवदेवकृता छन्दोगानां दशकर्मपद्धतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

453.

639b. Foll. 32; size 16 in. by 5 in.; fairly written, in Bengālī; eight lines in a page.

Another copy of the same treatise.

It ends: इति श्रीभवदेवभट्टकृतायां छंदोगपद्धतौ दशकर्मपुस्तकं समाप्तं ॥ शकाब्दाः १७२९ ॥

An incomplete MS. of this treatise, containing only the general part, has already been noticed under No. 394.

[H. T. COLEBROOKE.]

454.

353A. Foll. 53; size $10\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

Chandogāhnikapaddhati, a treatise on common daily observances, by *tripāṭhin Rāmakrishṇa*.

The first two leaves of the original MS. are wanting, but have been supplied (though apparently imperfectly) by a later hand.

It begins:

अपकृष्य च विण्मूत्रं काष्ठलोष्टतृणादिना ।
गृहीतशिश्नश्चोत्थाय मृद्भिरभ्युद्धृते जलैः ॥

Atha ācamanavidhiḥ, fol. 2; *dantadhāvanavidhiḥ*, fol. 3; *prātaḥsnāna*, fol. 3*b*; *gauṇasnāna*, *saṃkshepa*, fol. 4; *sandhyopāsana*, fol. 5*b*; *aṅgulinyāsa*, *shaḍaṅganyāsa*, *praṇavanyāsa*, *saptavyāhṛitīnām nyāsa*, fol. 6*b*; *gāyatrīvarṇanyāsa*, *śironyāsa*, fol. 7; *japalakshaṇam*, fol. 8*b*; *japamālālakshaṇam*, fol. 9; *japanishedha*, *sandhyāyā*

mukhyakālalope prāyaścittavidhi, sūtake sandhyāvidhiḥ, fol. 9*b*; *sandhyopāsana,* fol. 10; *svastyayana,* fol. 13; *homavidhi,* fol. 13*b*; *devapūjā,* fol. 15*b*; *navagrahapūjā,* fol. 18; *mangalāvekshaṇa* fol. 21*b*; *abhivādana, nityadāna,* fol. 22; *adhyayanarūpasya brahmayajña,* fol. 22*b*; *yogakshema,* fol. 23*b*; *madhyāhnasnāna,* fol. 24; *snānāngatarpaṇa,* fol. 29; *snānāngatarpaṇānantaravidhi,* fol. 33*b*; *vastraparidhānavidhi, tilakavidhi,* fol. 34; *madhyāhnasandhyopāsana,* fol. 34*b*; *sūryopasthāna,* fol. 35*b*; *japarūpa-brahmayajñavidhi,* fol. 36; *rudropasthāna,* fol. 36*b*; *tarpaṇavidhi,* fol. 37; *pañcamahāyajñavidhi, vaiśvadevavidhi,* fol. 41; *manushyayajñavidhi,* fol. 45; *nityaśrāddha,* fol. 46; *anukalpavidhi yogrīsavidhi,* fol. 47*b*; *bhikshādāna, bhojanavidhi,* fol. 48; *purāṇādiśravaṇa, agneḥ prādushkaraṇa, sāyaṃsandhyopāsana,* fol. 50*b*; *sāyaṃhoma, sāyaṃ-vaiśvadeva,* fol. 51; *sāyam-bhojana, śayanavidhi,* fol. 51*b*; *stryabhigamana,* fol. 52.

Dated Saṃvat 1780. For a Berlin MS. of the work, see Weber's Catalogue, No. 330.

[H. T. COLEBROOKE.]

455.

1722b. Foll. 19; size 8¼ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Chandogānīyāhnika, a shorter treatise on the same subject, by *Śivarāma,* son of *Viśrāma.*

It begins:

प्रणम्य तातं विश्राम्यं (!) विघ्नेशं जगदंबिकां ।
ब्रह्मण्यमाश्रितं यत्र प्रातःकृत्यादिकर्मणि ॥ १ ॥
विधिं तस्य प्रवक्ष्यामि छंदोगानां हिताय वै ।
शिष्याणामुपकाराय तथा च विदुषां मुदे ॥ २ ॥

ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय श्रीपरमेश्वरं स्मृत्वा यथावन्मूत्रपुरीषोत्सर्गं कृत्वा क्षालितकरचरणः प्राङ्मुखोदङ्मुखो वोपविश्याचामेत् । ०

इति प्रातःसंध्या fol. 5; इति मध्याह्नसंध्या fol. 7*b*; इति देवपूजाप्रयोगः fol. 8*b*; इति (पंचयज्ञानां) निर्णयः । अथ प्रयोगः fol. 13; इति वैश्वदेवः fol. 16; इति पंच महायज्ञाः fol. 17; इति भोजनविधिः fol. 18*b*.

It ends: इति सायंसंध्या ॥ इति विद्वज्जननीराजितचरणकमलभ्युक्तश्रीविश्रामात्मजशिवरामविरचितं छंदोगानीयाह्निकं समाप्तिमगात्॥ संवत् १८१० चैत्रकृष्णद्वादशीबुधवासरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

456.

1153a. Foll. 176; size 9¼ in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī; ten or eleven lines in a page.

Bahvricāhnika, an anonymous compilation of directions regarding the daily observances of a Brāhman.

It begins:

प्रणम्य शिरसा देवं देवगणपतिं तथा ।
बह्वृचानां हितार्थाय लिख्यते चाह्निको विधिः ॥

अथेदानीं सुप्तोत्थिताद्यारभ्य शयनपर्यंतमाह्निकं कर्मोच्यते । तत्र मनुः । नामुत्र हि सहायार्थं पिता माता च तिष्ठतः । ०

It ends: आपस्तंभः (!) । कामं भर्तुरनुज्ञया व्रतोपवासादीनारभेत् ॥ २० ॥ नारी भर्तुरनुज्ञाता पिता भ्राता सुतेन वा । विफलं तद्भवेत्तस्य यत्करोति व्रतादिकमिति ॥

इति स्त्रीगमनविधिः ॥ इति बह्वृचाह्निकं संपूर्णं ॥ संवत १७७९ वैशाखकृष्ण ८ गुरौ लिखितमिदं पुस्तकं ॥

Then follow a page and a half of quotations on bathing, from *Smritisāra, Karmapradīpa, Manu* and *Vishṇu;* breaking off abruptly at the end of the leaf. [H. T. COLEBROOKE.]

457.

1607. Foll. 322; size 9½ in. by 4¼ in.; fairly well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Krityacintāmaṇi, a compendium of domestic rites, compiled, in accordance with the *Gobhilīya-Grihyasūtra,* by *Śivarāma,* son of *Viśrāma,* in Śaka 1562 (A.D. 1640).

It begins :

श्रीविघ्नेशमशेषमङ्गलभुवं श्रीशारदां सारदां
नत्वा वेदविदां वरं च जनकं श्रीशुक्लविश्रामकं ।
गाढाज्ञानतमोऽपहं कृतधियां श्रीसामगानां कृते
कुर्वे ऽहं कृपया गुरोः सुरुचिरं श्रीकृत्यचिन्तामणिं ॥ १ ॥
वन्दे श्रीगणनायकं त्रिनयनं रक्ताम्बरैरावृतं
पाशेशाङ्कुशदन्तपाणिममरं चन्द्रार्धमौलिं सदा ।
वन्द्यं सिद्धिसुरासुरैर्मुनिगणैः संस्तूयमानं मुदा
यं वै वेदविदो नमन्ति सकलारम्भेषु सिद्धिप्रदं ॥ २ ॥
आचार्यं गोभिलं नत्वा दृष्ट्वा तत्सूत्रमादरात् ।
कृत्यचिन्तामणिं वक्ष्ये गुरूणां सुप्रसादतः ॥ ३ ॥

लाट्यायनादिभिरुक्तानि श्रौतानि कर्माणि स्मार्तानि कथयन्नाह भगवान्गोभिलः ॥ अथात इति ॥ अथशब्दस्य मङ्गलत्वं स्मृतिसिद्धं । ०

Fol. 48 : इति ० कृत्यचिंतामणौ आधानप्रकाशः प्रथमः समाप्तः ॥

जगन्मयस्वरूपाया नौमि पादांबुजद्वयं ।
यं नमंत्यखिला देवा नानोपायनपाणयः ॥

पूर्वमुपवीतिना कर्म कर्तव्यमित्युक्तत्वादुपवीतस्वरूपमाह । यज्ञोपवीतं कुरुते सूत्रं वस्त्रं वापि वा कुशरज्जुमेव (*Gobh. Gṛihya-sūtra,* I. 2, 1) ॥ ०

Fol. 96 : इति ० आह्निकप्रकाशो द्वितीयः समाप्तः ॥

तातं प्रणम्य विश्रामं विघ्नेशं जगदंबिकां ।
प्रारभ्यते च तार्त्तीयः प्रकाशः सर्वसंमतः ॥

प्रथमप्रकाशे सूत्रक्रमेण निरूपितं स्मार्ताग्न्याधानं द्वितीये च आधानानंतरं सन्निहितं तत्वान्निरूपिताः सायंप्रातर्होमपंचयज्ञाः ॥ अतः परं सूत्रक्रमेण वक्तव्यः पक्षादिस्थालीपाकस्तस्य च पिंडपितृयज्ञपार्वणश्राद्धपूर्वकत्वात्तयोरमावास्यायामनुष्ठेयत्वाद्दर्शपूर्णमासयोः स्वरूपकथनमंतरेणानुष्ठानासंभवादादौ तयोः स्वरूपं निरूपयितुमाह आचार्यः । अथ दर्शपूर्णमासयोः (*Gobh. Gṛihyasūtra,* I. 5, 1).

The leaves 107 *seq.* seem to be in a state of confusion, the volume being apparently made up of two or three different copies of the work; foll. 107–194 (wrongly inserted ?) and 195–279 being also paged separately.

Fol. 108: कालमाह । अमावास्यायां तच्छ्राद्धं (? *sūtra*) ॥

Fol. 190: इति ० आधानप्रकाशः प्रथमः ॥

Fol. 233*b* : इति विवाहादिचतुर्थीकर्मांतकर्मनिर्णयः ॥ अथ सूत्रक्रमप्राप्तो गर्भाधानादिनिर्णयः । तत्राह । ऊर्ध्वं त्रिरात्रात्संभव इत्येके (*Gobh.* I. 5, 7) ॥

End of the third chapter not found.

Fol. 273: इति ० संस्कारप्रकाशश्चतुर्थः समाप्तः ॥

तातं प्रणम्य विश्रामं सारदां सारदां शिवां ।
सूत्रक्रमेण वक्ष्ये ऽहमुपाकर्मादिनिर्णयं ॥ अथापाकर्मनिर्णयः ।०

It ends : इति काम्यकर्मादिशांतिप्रयोगः समाप्तः ॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥

यस्याः प्रसादलाभेन निबंधो ऽयं मया कृतः ।
परिश्रमेण मे देवी प्रीता भवतु सर्वदा ॥ १ ॥
पक्षर्तुशरचंद्रैश्च मिते शाके तु वत्सरे ।
सुव्यंकसम्मितं नभोमासि पक्षे सितेतरे ॥ २ ॥
जन्माष्टम्यां गुरोर्वारे शुक्ले विश्रामसूनुना ।
शिवरामेण रचितः कृत्यचिंतामणिः शुभः ॥ ३ ॥ ० ७ ॥

इति विद्वन्मुकुटमाणिक्यनीराजितचरणकमलशुक्लश्रीविश्रामात्मजशिवरामरचिते कृत्यचिंतामणौ पाकसंस्था पंचमः प्रकाशः समाप्तः ॥ समाप्तो ऽयं कृत्यचिंतामणिः संवत् १७६१ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

458.

1667c. Foll. 29; size 9 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the beginning of last century; eleven lines in a page.

A portion of the same work. The first chapter, chiefly on *ādhāna;* incomplete.

इति प्रायश्चित्तनिरूपणं॥ अथ आधानविधिनिर्णयः fol. 28*a*.

[H. T. COLEBROOKE.]

459.

1636c. Foll. 29; size 9 in. by 4¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; foll. 1–5*a* by a different hand from the rest; 9–12 lines in a page. Modern.

Rigveda-(Sapta)saṃsthāprayoga, a manual for the performance of certain domestic rites.

The treatise begins:

नमामि पार्वतीसूनुं भक्तानां सिद्धिदायकम् ।
क्रियते सुपकारायावशिष्टा सप्तसंज्ञका ॥

श्रवणाकर्माख्या इत्यर्थः ॥ इदानीं श्रवणाकर्माद्या(:) समावशिष्टा उच्यन्ते । तत्र तावच्छ्रवणाकर्मोच्यते । श्रवणाकर्म सर्पबलिं च भुक्त्वापि केचित्कुर्वन्ति । युक्तं तूपवासिनैव कार्यं इति । श्रावण्यां पौर्णमास्यां पूर्वाह्णे वृद्धिश्राद्धं कृत्वा दिवैव यवानां व्रीहीणां वा लौकिकाग्नौ प्रस्थमितानां भर्जनेन धानाः कृत्वा ऽखण्डितव्रीह्यन्यतरस्य लौकिकाग्नौ भर्जनं कृत्वा तत्पिष्टैः सक्तुभिर्नवं कलशं प्रपूर्य बलिनिक्षेपसाधनभूतां वैकङ्कतदर्वीमपि संपाद्य तदुभयं गृहकाष्ठादिलम्बिते नवे शिक्ये निधाय बल्यर्थं गृहप्राच्यां शुचिदेशं परिगृह्णीयादिह करिष्यामीति ।०

Sravaṇākarman ends fol. 4; *sarpabali*, fol. 5; *āśvayujīkarman*, fol. 6; *āgrayaṇa*, fol. 7*b*; *pratyavarohaṇa*, fol. 12*b*; *anāhitāgneḥ piṇḍapitriyajñavyatishaṅga-śrāddha*, fol. 23; and the *ashṭakā* [this last portion being subdivided into *saptamīśrāddha*, fol. 24; *ashṭamīśrāddha*, fol. 25*b*; *anvashṭakyākhyaśrāddha*, fol. 28*b*; (*ashṭakāvikritibhūta-*)*madhyāvarsha*; (*pratimāsam-*)*aparapakshaśrāddha*]. [H. T. COLEBROOKE.]

460.

2663a. Foll. 30; size 9¾ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the earlier part of last century; 7–10 lines in a page.

Karmapradīpa, a metrical treatise on domestic rites, intended as a supplement to the rules of *Gobhila*.

The treatise, which consists of little short of five hundred *ślokas*, in three *prapaṭhakas* of ten *kaṇḍikās* each, is usually ascribed to *Kātyāyana;* and has been printed in India as the *Kātyāyana-Smritiśāstra*.

It begins:

अथातो गोभिलोक्तानामन्येषां चैव कर्मणां ।
अस्पष्टानां विधिं सम्यग्दर्शयिष्ये प्रदीपवत् ॥
त्रिवृदूर्ध्ववृतं कार्यं तन्तुत्रयमधोवृतं ।
त्रिवृच्चोपवीतं स्यात्तस्यैको ग्रन्थिरिष्यते ॥०

The second *prapāṭhaka* begins fol. 8*b*:

अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि संध्योपासनकं विधिं ।
अनर्हः कर्मणां विप्रः संध्याहीनो यतः स्मृतः ॥

The third *prapāṭhaka* begins fol. 19:

असमक्षं तु दंपत्योर्होतव्यं नर्त्विगादिना ।
द्वयोरप्यसमक्षं हि भवेद्धुतमनर्थकं ॥
विहायाग्निं सभार्यश्चेत्सीमामुल्लंघ्य गच्छति ।
होमकालात्यये तस्य पुनराधानमिष्यते ॥

[GAIKAWAR.]

461.

41a. Foll. 22; 4to, size 10½ in. by 8 in.; Bengālī character; European paper (water-mark 1805); 15–19 lines in a page.

Another copy of the same treatise.

[H. T. COLEBROOKE.]

462, 463.

530, 1700. Foll. 358, out of which four (32, 52, 303, 316) are missing; size 10½ in. by 4 in.; good large Devanāgarī handwriting of about the beginning of the 16th century; eight lines in a page. Some pages (143*b*, 148*b*, 179*a*, 199*a*, 229*a*, 239*a*, 240*a*, 297*a*) have been left blank. The MSS., especially the first volume (foll. 1–190), have suffered from damp.

Karmapradīpa, with a commentary (*bhāshya*) by *Miśra Āśāditya* (or *Āśārka*), son of *Cakradhara*. It begins:

ध्यात्वा विश्वस्य बीजं प्रणवमयमिह प्राप्तिहेतोः फलानां
कर्म ब्रह्मेश्वरज्ञप्रभृति(?)निजसमुद्भूतभेदं मुनीनां ।
विज्ञित्यै कर्मदीपप्रवरविवरणं ध्वंसिविघ्नस्य नित्यं
कर्तव्यं तोषकारि प्रवरतरधियां शास्त्रमाशार्कनाम्ना ॥ १ ॥
तं बादरायणं नौमि यो ऽसौ जैमिनये ददौ ।
कर्मकांडं परं सामगायिनामभिकांक्षितं ॥ २ ॥
जैमिनिं मुनिशार्दूलं मूलं साम्नां सगोभिलं ।
नत्वा कर्मप्रदीपार्थविचारः क्रियते मया ॥ ३ ॥

इह तावत्पुंसां धर्मार्थकाममोक्षाख्याः चत्वारः पुरुषार्था भवंति तेषां च धर्मो मुख्यः० the text beginning at fol. 4*b*. Cf. Weber, Cat. Berl., No. 327.

The first *prapāṭhaka* ends fol. 116*b*; the second fol. 260.

o

The colophon of *kaṇḍikās* generally runs thus: इत्यौपासनिकश्रीमच्चक्रधरात्मजमिश्रश्राशादित्यकृतौ कर्मप्रदीपभाष्ये ०; the father's name being, however, sometimes spelt चक्राधर; and मिश्र being sometimes omitted.

The colophon of the last chapter is: इत्याशादित्यकृतमिश्रविरचितकर्मप्रदीपभाष्यं समाप्तं ॥

For another commentary (*vivṛiti*) on the *Karmapradīpa*, by *Śivarāma*, son of *Viśrāma* (cf. above, Nos. 455, 457), see Aufrecht, Cat. Bodl., p. 395*a*. [H. T. COLEBROOKE.]

464.

619e. Foll. 34; size 9½ in. by 4 in. · fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page.

[*Gṛihya-padārthānukrama,*] professing to be a summary of matters connected with domestic rites, according to the *Maitrāyaṇīya-Gṛihyasūtra.*

It begins: अथ ।

ओंकारश्चाथशब्दश्च द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा ।
कंठं भक्त्वविनिर्यातौ* तस्मान्मांगलिकावुभौ ॥

शालाग्न्याधानपदार्थानुक्रमणिका लिख्यते । तत्रादौ अरण्योराहरणं । तथा च यज्ञपार्श्वे ।

शमीगर्भात्तथाश्वत्थादरणीं छेदयेद्बुधः ।
निरोगं निर्वृणं चैव प्रागुदग्वा निपातयेत् ॥
अरुप्रमाणादूर्ध्वं तु केचिदिच्छंति याज्ञिकाः ।
केचिद् व्या(या)मादूर्ध्वं तु प्रशस्ता यज्ञकर्मणि ॥

तथा च कात्यायनः । अश्वत्थो यः शमीगर्भः ०

इति नवयज्ञपदार्थानुक्रमणिका । fol. 15; ० पाकयज्ञपशोः पदार्थानुक्रमणिका । fol. 18*b*; ० शूलगवपदानुक्रमणिका, *ib.*; ०अमावास्याश्राद्धपदार्थानुक्रमः । fol. 24*b*; फाल्गुनीपदार्थानुक्रमः । fol. 26; ० गृहकरणपदार्थानुक्रमः । fol. 28*b* : षष्ठीकल्पपदार्थानुक्रमः । fol. 30; ० दुःस्वप्नशांतिकरणानुक्रमः । fol. 30*b*; ० अद्भुतशांतिकर्मक्रमः । ० सर्पबलिकर्मक्रमः । fol. 32; ० कपोतशांतिक्रमः । fol. 33.

The following authorities have been met with: *Kāṭhaka*, fol. 2, 4*b*, 9*b*; *Kātyāyana*, 10, 11*b*, 19, 22; *Padmapurāṇa*, 30; *Sūtrabhāshyakṛit*, 4; *Manu*, 2, 15, 24; *Mānavasūtra*, 15; *Baijavāpam*, 2 [पाणिग्रहणादि गृह्यं परिचरेदिति व्याहृत्यं औद्वाहिकं वा प्रेतपिता शालाग्निं कुर्वीतेति बैजपापं]; *Sūtra* 21*b* [अथ सूत्रक्रमात् त्रीणि नाभ्यानि कर्माणि भवंति । फाल्गुन्यामाषाढ्यां कार्त्तिक्यां तासु तिथिषु नाधीयीत । आचारेणान्ये इति सूत्रेण].

The MS. ends: इति षाडाहुतनैजमेषयोः पदार्थानुक्रमः समाप्तः ॥ अथ परिभाषिकं सूत्रं । पाकयज्ञान् समासाद्य यस्मिन्पाकयज्ञे बहवः प्रधानाः संति तत्र एकाज्या एकबर्हिषः । एकं स्विष्टकृतं कुर्यात् । नाना सत्यपि देवते बहुदैवते बहुप्रधाने कर्मणि एतानि पूर्वोक्तानि एकवत् कुर्यात् । नाना सत्यपि देवते नाना सत्यपि देवत इति ॥ इति श्रीमैत्रायणीये गृह्यसूत्रे समस्तगृह्यपदार्थानुक्रमः समाप्तः ॥ ० ॥ संवत् १६४३ वर्षे शाके (*lacuna*) प्रवर्तमाने दक्षिणायने हेमन्तऋतौ महामांगल्यप्रदपौषमासे कृष्णपक्षे प्रतिपत्तिथौ भृगुवासरे । अद्येह काशिवास्तव्य॥ मोढज्ञातीय [name obliterated] आत्मपाठनार्थं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

465.

1614. Foll. 132; size 10 in. by 3½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, towards the end of last century; eight or nine lines in a page.

Saṃskāranirṇaya, a compendium of initiatory rites, according to the rules of *Āpastamba*; by *Candracūḍa Bhaṭṭa*, son of *vidvanmukuṭamāṇikya Ūmaṇṇa* (? i.e. *Umāpati* †) *Bhaṭṭa*, and grandson of *paurāṇika Dharmabhaṭṭa.* It begins:

प्रणिपत्य महादेवं चंद्रचूडेन धीमता ।
संस्काराणां प्रयोगस्य निर्णयः प्रोच्यते ऽधुना ॥

तत्रादौ गर्भाधानमुच्यते । तत्र प्रथमरजोदर्शने शुभाशुभफलमुक्तं विधानमालायां वाराहे । आद्यर्तुर्विधवा नारी चैत्रे मासि भवेद्ध्रुवं । वैशाखे बहुपुत्रा स्याज्ज्येष्ठे रोगवृता भवेत् ॥ ०

अथ सीमंतोन्नयनमुच्यते fol. 14*b*; अथ पुंसवनं fol. 17*b*; अथ प्रसंगाद्गर्भिणीतत्पतिधर्माः fol. 19*b*; अथ क्षिप्रं सुवनं नाम कर्म [येन कर्मणा क्षिप्रमेव सूते अंतर्वत्नी न चिरकालं पीड्यते

---

* Read भित्त्वा वि०, cf. *Bibl. Ind. Gobhilīya G. S.* p. 4.

† See *Pākayajñanirṇaya*, by *Candracūḍa Bhaṭṭa*, son of *Umāpati Bhaṭṭa*; *Rājendralāla Mitra*, Notices of S. MSS. v. p. 124.

तत्क्षिप्रं सुवनं] fol. 20; अथ जातकर्म fol. 21; अथ प्रसंगात् षष्ठीपूजनं fol. 26*b*; अथ प्रसंगाद्दत्तपुत्रपरिग्रहविधिः (acc. to *Baudhāyana*) fol. 29*b*; अथ नामकर्म fol. 30*b*; अथ कर्णवेधः fol. 33; अथ निष्क्रमणं fol. 33*b*; अथोपवेशनं fol. 34; अथान्नप्राशनं fol. 34*b*; अथ वर्धापनं fol. 35; अथ चौलकर्म fol. 36; अथ विद्यारंभः fol. 39; अथोपनयनं fol. 39*b*; अथ भाष्योक्तं पालाशकर्म fol. 52*b*; अथ पंढबधिरमूकानामुपनयनं (acc. to *Baudhāyana*), fol. 54*b*; अथ प्रसंगात् पुनःसंस्कारः fol. 55; अथ गोदानव्रतं fol. 56*b*; अथोपाकर्म fol. 57*b*; अथोत्सर्जनं fol. 61; अथ प्रसंगादनध्यायाः fol. 61*b*; अथ वेदव्रतानि गृह्यतात्पर्यदर्शनोक्तानि fol. 64*b*; अथ सौम्यव्रतं fol. 65*b*; अथाग्नेयव्रतं fol. 67*b*; अथ वैश्वदेवव्रतं fol. 68; अथ समावर्तनं fol. 69; अथ विवाहः fol. 75; अथागारकरणं तत्प्रवेशश्च fol. 118; अथ गृहप्रवेशप्रयोगः fol. 120; अथ प्रत्यवरोहणं नाम कर्म fol. 122*b* ०

It ends:

आपस्तंबीयसूत्रं बुधवरसुलभं हारदत्तं च भाष्यं
दृष्ट्वा सौदर्शनं ता विविधकृतमहापद्धतीः संनिबंधान्।
यद्वो यश्चंद्रचूडाभिधबुधनिचयासत्तयातेन रम्यः
संस्काराणां द्विजन्मप्रमुदितहृदयो निर्णयोऽयं समाप्तः ॥
अथ सूक्ष्ममसूक्ष्मं वा मोहेन लिखितं मया ।
तत्र क्षमां प्रकुर्वंतु सतः संतो दयालवः ॥

इति श्रीमत्पौराणिकधर्मभट्टसूनुश्रीमद्विद्वन्मुकुटमाणिक्यभमणभट्टसूरिसूनुचंद्रचूडभट्टविरचितः संस्कारनिर्णयः समाप्तिमगमत् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

466.

48b. Foll. 90; size $9\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page.

Another copy of the same work. Dated Sáka 1686 (A.D. 1764). The colophon runs:

इति श्रीसत्पौराणिकधर्मभट्टसूनुश्रीमद्विद्वन्मुकुटमाणिक्यभमणभट्टसूरिसूनु ० as above. [H. T. COLEBROOKE.]

467.

1760. Foll. 61; size $8\frac{5}{8}$ in. by $4\frac{1}{8}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, in A.D. 1685; ten lines in a page.

Saṃskāranirṇaya, another, shorter treatise on the same subject, by the same author.

It begins:

प्रणिपत्य महादेवं चंद्रचूडेन धीमता ।
संस्काराणां प्रयोगस्य निर्णयः प्रोच्यतेऽधुना ॥

अथ गर्भाधानप्रयोगः ॥ चतुर्थदिनादारभ्य आ षोडशाद्या युग्मेष्वेव दिवसेषु पतिः पूर्वेद्युर्नांदीश्राद्धं कृत्वा तद्दिने स्वस्तिवाचनं कृत्वा प्राणायाम्य (!) देशकालौ संकीर्त्य इमां पत्नीं गर्भाधानेन कर्मणा संस्करिष्य इति ०

अथ सीमंतोन्नयनं fol. 2*b*; अथ पुंसवनं fol. 4*b*; अथ क्षिप्रं सुवनं नाम कर्म fol. 5; जातकर्म fol. 6; अथ नामकर्म fol. 9*b*; अथान्नप्राशनं fol. 10; अथोपनयनप्रयोगः fol. 12; अथ पालाशकर्म fol. 20; अथ गोदान ० fol. 21*b*; अथोपाकरण ० fol. 22; अथोत्सर्जनं fol. 22*b*; अथ देवव्रतानि fol. 23*b*; अथ समावर्तन ० fol. 28*b*; अथ ० विवाह ० fol. 33.

It ends: समाश्राद्धे च विष्ट्यादौ प्राप्तकालेऽपि नाचरेदिति ॥ संवत् १७४२ शके १६०७ क्रोधननामसंवत्सरे मार्गशीर्षमासे कृष्णपक्षे तिथौ ७ सप्तमी सोमे तद्दिने पुस्तकं लिखितं ॥

On the front page of fol. 1 the treatise is called चंद्रचूडि.

[H. T. COLEBROOKE.]

468.

91. Foll 66; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in the Devānagarī character; ten or eleven lines in a page.

Pākayajñaprayoga, a manual of domestic offerings, according to the *Āpastamba* ritual, by *Sambhu Bhatta*, son of *Bālakrishṇa*.

At the beginning of the MS. two introductory *ślokas* have been supplied in the margin:

आपस्तंबमुनिप्रोक्तधर्मसूत्रानुसारिणीः ।
विचार्य पद्धतीस्तत्र विस्मृतांशं समुत्सृजन् ॥ १ ॥
बालकृष्णसुतः शंभुः कविमंडनवंशजः
समुद्धरामि सारांशाननुष्ठानोपयोगिनः ॥ २ ॥

औपासनं वैश्वदेवः पार्वणमष्टका मासिश्राद्धं सर्पबलिः ईशानबलिरिति सप्त पाकयज्ञशब्दवाच्यानि। तानि अष्टकामासिश्राद्धव्यतिरिक्तानि यज्ञोपवीतिना प्रदक्षिणं कार्याणि। ते तु अपरपक्षे एव प्राचीनावीतिना ऽप्रदक्षिणं कार्यं। देवकर्मांगानि पित्र्याण्यपि तथा। पित्र्यांगानि दैवान्यपि देववत्॥ प्रमादादपरपक्षे मासिश्राद्धाकरणे शुक्लपक्षे प्राप्ते सर्वप्रायश्चित्तमौपासने हुत्वा तद्दिने उपोष्यास्तानंतरं यावदंगानां ग्लानिर्भवति तावत्प्राणानायच्छेत्। ०

The *aupāsana* ends fol. 6*b*; the *vaiśvadeva* fol. 10*b*; the *pārvaṇasthālīpāka* fol. 15; the *ashṭakā* fol. 18; the *māsi-śrāddha* fol. 27*b*; [*Āpastambānām pārvaṇaprayogaḥ* fol. 43*b*]; *sarpabali* fol. 60; *īśānabali* fol. 62; अथ प्रसंगात्पाकयज्ञसादृश्यादाग्रयणप्रयोगो लिख्यते।; fol. 62• अथात्र प्रसंगादनाहिताग्नेः पिंडपितृयज्ञ उच्यते।

The MS. ends:

यत्नीर्थचंद्रचूडादिग्रंथेषु लिखितं बहु।
समूलं वापि निर्मूलं तदेवाणूकृतं मया॥
अतः प्रमाणशोधस्य नैव किंचित्प्रयोजनं।
मदीये लिखने यस्माल्लेखकेनास्ति दूषणं॥

इति श्रीकर्विमंडनबालकृष्णभट्टात्मजशंभुभट्टकृतः पाकयज्ञप्रयोगः॥ संवत् १७४९ समये ० [H. T. COLEBROOKE.]

469.

1255. Foll. 278; size 9½ in. by 3¼ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

Prayogadarpaṇa, a compendium of domestic rites and observances, according to the *Ṛigveda* ritual, with constant references to mediæval authorities, by *Nārāyaṇa Dīkshita*, son of *Cāyambhaṭṭa*. It begins:

आरम्भसमाप्तिकर्त्रे श्रीसिद्धिविनायकाय नमः।
नत्वा गृहपतिं देवं मातरं पितरं तथा।
आश्वलायनमाचार्यं शौनकादिमुनींस्तथा॥
चायंभट्टसुतः श्रीमान्यज्वा नारायणो ह्यहं।
प्रयोगदर्पणं नाम ग्रन्थं कुर्वे मनोहरं॥
विद्यन्ते विविधा ग्रन्थाः श्रौतस्मार्तप्रबोधकाः।
सूत्रवृत्तिभाष्यादितद्व्याख्याः कारिकादयः॥
क्वचित्प्रयोग एवास्ति क्वचिन्निर्णय एव हि।
प्रयोगकर्तृकाणां च द्वाभ्यामेव हि शोभनं॥
तदर्थं क्रियते यत्नो यथाबुद्ध्यनुसारतः।
धर्मशास्त्रे ज्योतिषे च विना ज्ञानं न शोभते॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन द्वयं संगृह्य लिख्यते।
अमूलमनपेक्ष्यं च न च किंचिदिहोच्यते॥
अपेक्ष्यते यावदत्र तावदेव विलिख्यते।
आश्वलायनसंबन्धिसूत्रवृत्त्यनुसारतः॥
शौनकीयानुसारेण संस्काराणां क्रमेण तु।
प्रयोगः क्रियते यत्नाद्यथाज्ञानानुसारतः॥

Besides his two principal guides, *Āsvalāyana* and *Śaunaka*, the author quotes the following authorities:

Agastyasaṃhitā (275*b*); *Aṅgiras*; *Āpastamba*; *Atri*; *Uśanas* (215*b*); *Auśaunaka* [*Auśanasaśāstra*?] (275*b*); *Kaśyapa*; *Kātyāyana*; *Garga* (144*a*); *Gālava* [*Hemādrau prāyaścittakāṇḍe Gālavo'pi*] (261*a*); *Gṛihyapariśishṭa*; *Gautama*; *Caṇḍeśvara* (183*b*); *Devala* (137*a*, 138*b*, 225*a*); *Nārada maharshi*; *Nṛisiṃha* (121*a*); *Parāśara* (228*a*, 254*b*); *Purāṇa* (*Āditya*, *Garuḍa*, *Padma*, *Brahma*, *Bhavishyat*, *Matsya*, *Mārkaṇḍeya*, *Vāyu*, *Vishṇu*); *Prajāpati*; *Baudhāyana*; *Bhārgava* (113*b*, 114*b*); *Bhṛigu* (192*a*); *Manu* [*Vṛiddha-Manu*] (261*a*); *Marīci*; *Mārkaṇḍeya* (185*b*); *Yājñavalkya*: *Laugākshi*; *Vaśishṭha*; *Viśvaprakāśe* [*Vṛihaspatiḥ*] (191*a*); *Vishṇu*; *Vṛihat-Pracetas* (136*a*); *Vṛihaspati*; *Vopadeva* (21*a*); *Vyāsa* (140*a*, 184*a*); *Śaṅkha* (144*a*); *Śāṅkhāyanasūtra* (19*a*); *Śātātapa*; *Śrīdhara* (143*b*, 182*b*); *Smṛiticandrikāyāṃ* [*Gautamaḥ*] (191*a*); *Smṛitidīpikā* (56*b*); *Smṛitibhāskara*; *Smṛitimañjarī* (105*a*); *Smṛitiratnāvalī* (2*b*); *Smṛityarthasāra* (59*a*, 193*a*, 239*b* = *Śrīdharīya*? 100*b*, 183*b*); *Haradatta* [*Āpastambadharmavyākhyāyām Ujjvalāyāṃ Haradattakṛitāyāṃ*] (239*b*); *Hārīta*; *Hemādri* (5*b*, 19*a*, 63*b*, 201*a*).

The description of the different *saṃskāras* and *ācāras* is often given with much detail, and the MS. being, on the whole, very correct, a

good deal of valuable information is to be gained from this work. The last leaf has been supplied by another hand; the colophon running thus:

इति श्रीमत्सकलविद्याविशारदश्रीतस्मार्त्तकर्मानुष्ठानचार्यभट्टतनूजेन नारायणभट्टेन कृतः प्रयोगदर्पणनामको ग्रन्थः समाप्तिमगमत ॥ *Nārāyaṇa Dīkshita* mentions himself, foll. 123*b*, 187*b*, 269*b*, and as *Saṅgrahakāra* fol. 261*a*.

The date of the MS seems to occur fol. 268*b*, where a blank in the text is filled up with the Saṃvat date 1812, without any indication as to its meaning.

For two other works, bearing the same title, see *Rājendralāla Mitra*, Notices of S. MSS. v., p. 92; viii., p. 217. [H. T. Colebrooke.]

470.

1761. Foll. 83; size 7½ in. by 3 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; 8–10 lines in a page.

A portion of the *Prayogadarpaṇa*.

At the beginning it has the following couplet:

प्रातःप्रभाकराकारसोदरोदारविग्रहा ।
पाशांकुशकरा नित्यं पातु मां भुवनेश्वरी ॥

The colophon (as the whole of the last leaf) has been supplied by a more modern hand:

इति श्रीमत्सकलविद्याविशादरचायभट्ट(!)सुतनारायणभट्टविरचिते प्रयोगदर्पणनामको ग्रंथ समाप्तं । The MS. covers, however, only the first 74 leaves of the preceding MS. The first page bears the inscription प्रथमाष्टकपद ॥ कर्नाटकलिंगणभट्टस्य ॥ and seems originally to have belonged to a Vedic MS.

[H. T. Colebrooke.]

471.

2794. Foll. 148; size 10 in. by 4½ in.; well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1750; ten lines in a page.

Prayogaratna, a compendium of domestic rites, composed, at Benares, by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvara.* The treatise begins:

श्रीरामं सपरीवारं गणेशं च सरस्वतीम् ।
आश्वलायनतच्छिष्यान्प्रणम्य पितरं गुरुम् ॥ १ ॥
भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ।
प्रयोगरत्नं कुरुते काश्यां शिष्टेष्टतुष्टये ॥ २ ॥
ग्रन्थे ऽस्मिन्गुणगणवत्त्वमुच्यते चेत्
स्वमन्यं गुणगणवन्तमाह को न ।
तत्सन्तः शिरसि कृताञ्जलिस्तु याचे
शोध्यं तत्सदसदिहोच्यते मया यत् ॥ ३ ॥

अथ संस्काराः । ते चाष्टाचत्वारिंशत् । तथा च गौतमः । गर्भाधानपुंसवनसीमन्तोन्नयनजातकर्मनामकरणान्नप्राशनचौलोपनयनानि चत्वारि वेदव्रतानि स्नानं सहधर्मचारिणीसंयोगः पञ्चानां यज्ञानामनुष्ठानाष्टकापार्वणश्राद्धं श्रावण्याग्रयणी चैत्री आश्वयुजीति सप्त पाकसंस्थाः । अग्न्याधेयमग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यान्याग्रयणेष्टिर्निरूढपशुबन्धः सौत्रामणीति सप्त हविर्यज्ञसंस्थाः । अग्निष्टोमो ऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयो ऽतिरात्रो ऽप्तोर्याम इति सप्त सोमसंस्था इत्येते चत्वारिंशत्संस्काराः । अष्टावात्मगुणाः । दया सर्वभूतेषु क्षान्तिरनसूया शौचमनायासो माङ्गल्यमकार्पण्यमस्पृहेति । यस्यैते चत्वारिंशत्संस्कारा अष्टावात्मगुणाश्च स ब्रह्मणः सायुज्यमाप्नोतीति । पार्वणः पार्वणः स्थालीपाकः । श्राद्धममावास्यादि श्रावणी तत्र कर्तव्यं श्रवणाकर्म । आग्रयणी तत्र कर्तव्यं प्रत्यवरोहणम् । चैत्री तत्र कर्तव्यः शूलगवः ।०

इति ० पुण्याहवाचनप्रयोगः fol. 10; सद्योंकुरार्पणप्र ० fol. 10*b*; वृद्धिश्राद्धप्र ० fol. 15; कौतुकबन्धप्र ० fol. 16; नवग्रहमखप्र ० fol. 27*b*; स्थालीपाकप्र ० fol. 39; इष्टिप्रायश्चित्तानि fol. 42*b*; गर्भाधानप्र ० fol. 58; पुंसवनानवलोभने कर्मणी fol. 59*b*; सीमन्तोन्नयनप्र ० fol. 61*b*; विष्णुबलिः fol. 63; जातकर्मप्र ० fol. 64; षष्ठीपूजा fol. 64*b*; नामकर्मप्र ० fol. 66; निष्क्रमणप्र ० fol. 68; अन्नप्राशनप्र ० fol. 69; वर्धापन ० fol. 70*b*; चूडाकर्म ० fol. 73; उपनयन ० fol. 80; मेधाजननान्त उपनयन ० fol. 81; महानाम्नीव्रत ० fol. 85*b*; गोदानव्रत ० fol. 87*b*; ब्रह्मचारिव्रतलोपप्रायश्चित्तानि fol. 88*b*; समावर्तन ० fol. 93; कन्यादान ० fol. 107b; सर्वविवाहः fol. 118; अग्निद्वयसंसर्गः fol. 120; सायंप्रातर्होमविधिः fol. 123; आग्नौचहोम ० fol. 123*b*; गृह्याग्निपुनःसंधान ० fol. 128*b*; वधूसहितस्य गृहप्रवेशविधिः fol. 131.

Then follows a chapter on obsequies, beginning:

आश्वलायनमाचार्यं प्रणम्य पितरं गुरुम् ।
भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ॥ १ ॥
पञ्चविंशतिसंस्कारेषूक्ताष्टादश संस्कृतीः ।
पाकयज्ञान्सप्त शिष्टान्वक्ति शिष्टेष्टतुष्टये ॥ २ ॥
अतः परं द्विजातीनां[सं]स्कृतिर्नियतोच्यते ।
संस्काररहिता ये तु तेषां जन्म निरर्थकम् ॥ ३ ॥
पञ्चविंशतिसंस्कारैः संस्कृता ये द्विजातयः ।
ते पवित्राश्च योग्याः स्युः श्राद्धादिषु सुयन्त्रिताः ॥ ४ ॥
गर्भाधानं पुंसवनं सीमन्तो बलिरेव च ।
जातकृत्यं नामकर्म निष्क्रमो ऽन्नाशनं परम् ॥ ५ ॥
चौलकर्मोपनयनं व्रतानां च चतुष्टयम् ।
स्नानोद्वाहौ चाग्रयणमष्टका च यथातथम् ॥ ६ ॥
श्रावण्यामाश्वयुज्यां च मार्गशीर्ष्यां च पार्वणम् ।
उत्सर्गश्चाप्युपाकर्म महायज्ञाश्च नित्यशः ॥ ७ ॥

श्रावण्यादिषु तिसृषु पौर्णमासीषु क्रमेण श्रवणाकर्माश्वयुजीकर्मप्रत्यवरोहणानि त्रीणि कर्माणि । °

श्रवणाकर्मप्र ° fol. 133*b*; सर्पबलिप्र ° fol. 134*b*; आश्वयुजी ° fol. 135; आग्रयण ° fol. 136*b*; प्रत्यवरोहण ° fol. 138; पिण्डपितृयज्ञ ° fol. 141*b*; सप्तमीश्राद्ध ° fol. 143; अष्टमीश्राद्ध ° fol. 144*b*; अन्वष्टक्यश्राद्ध ° fol. 147; अष्टाविकृतिश्राद्ध ° fol. 147*b*.

Many authorities are quoted. The work was printed at Bombay, 1861.

Besides two other treatises on obsequies (see Nos. 776 and 777), the same author wrote the *Tristhalīsetu*, *Prayogasetu*, and *Jalāśayārāmotsargavidhi*. He was the father of *Rāmakrishṇa* (author of *Jīvatpitrikānirṇaya*) [? and of *Nrisiṃha Bhaṭṭa*, author of another *Prayogaratna*], and grandfather of *Kamalākara Bhaṭṭa* (author of *Śūdra-dharmatattva*, *Nirṇayasindhu*, composed in Vikr. Saṃvat 1668, A.D. 1611, etc.) and *Bhaṭṭa Divākara*. Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., No. 654.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

472.

1757. Foll. 97; size 8¼ in. by 3 in.; Devanāgarī character; small, legible handwriting; 12–15 lines in a page.

Prayogaratna, without the chapter on obsequies. It ends:

इति श्रीविद्वन्मुकुटमाणिक्यश्रीमद्रामेश्वरभट्टसुतनारायणभट्टकृते प्रयोगरत्ने वधूसहितस्य गृहप्रवेशविधिः ॥ ° ॥

संवत् १७६५ समये कार्त्तिकवदिचतुर्दशी बुधवारतुळपुळोपनामककृष्णभट्टेन लिखितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

473.

1650. Foll. 230, of which one (fol. 3) is missing; indifferently written, in the Devanāgarī character; from fol. 78 by a different hand, and paged seperately; eight lines in a page.

Prayogaratna, likewise ending with the *griha-praveśa*. Dated in Saṃvat 1856.

[H. T. COLEBROOKE.]

474.

615. Foll. 117; size 9¾ in. by 4¼ in.; Devanāgarī character; handwriting middling; nine or ten lines in a page; modern.

Prayogaratna; incomplete. This copy ends with the *Agnidvayasaṃsargaprayoga* (fol. 120 of MS. 2794). The accents are mostly marked on the Vedic texts quoted. [H. T. COLEBROOKE.]

475.

3197. Foll. 20; size 9½ in.; by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of about A.D. 1600; eight lines in a page.

The last chapter of the *Prayogaratna*, treating of obsequies (foll. 132 to the end, in MS. 2794).

[J. F. FLEET.]

476.

3009a. Foll. 56; size 13 in. by 8 in.; well written, in the Devanāgarī character; fifteen lines in a page.

Another copy of the *Prayogaratna.* The author's name is not given anywhere.

For the first two introductory couplets given above, this copy has the following three:

श्रीमत्परशुहस्ताय भोगिभोगांगदाय च ।
अछसिंदूरवर्णाय गणानां पतये नमः ॥ १ ॥
यस्मिन्प्रसन्ने किल निर्घृणो ऽपि
वचो विकाशं लभते ऽचिरेण ।
तं ज्ञानरूपं गिरिजार्धदेहं
शिवं शिवायै च नमामि नित्यं ॥ २ ॥
नीलोत्पलकरां श्रीमन्नीलेंदिवरसुंदरां ।
लीलया बिभ्रतीं विश्वं वंदे नीलसरस्वतीं ॥ ३ ॥
ग्रंथे ऽस्मिन्० ॥ ४ ॥

It ends with the chapter on marriage.

इति प्रयोगरत्ने अर्कविवाहः समाप्तः ॥ अथ कन्यादानमहात्म्यं । (5 *ślokas*) ० इति प्रयोगरत्ने कन्यादानमहात्म्यं ॥ इति प्रयोगरत्ने षोडशकर्मपद्धतिः समाप्ता ॥ शके १७७३ शुभकृद्विरोधकृतनामसंवत्सरे अश्विनकृष्णचतुर्थ्यां इंदुवासरे प्रथमप्रहरे तद्दिने लेखनं समाप्तं ॥

477.

958a. Foll. 203 [foll. 122–203 wrongly numbered 124–205]; size 10 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī; 7–10 lines in a page; modern.

Prayogaratna, here ascribed to *Dīkshita Ananta,* son of *Viśvanātha;* having apparently been slightly modified by him, and supplied with a special chapter on expiation, substituted for that on obsequies in MSS. 2794 and 3197.

After the three introductory *ślokas* of the original treatise, this MS. proceeds thus:

अथ स्मार्तानुष्ठानपद्धतिः ॥

आश्वलायनशास्त्रे ऽस्मिन्सन्ति पद्धतयः शतं ।
विना पुस्तकमार्गेण कर्म कर्तुं न शक्यते ॥
तदर्थं क्रियते यत्नः पाठबोधहिताय च ।
सुलभोपायसिद्ध्यर्थं वैदिकानां तदुच्यते ॥

The chapter on *prāyaścitta* begins fol. 189*b*: अथ प्रायश्चित्तानि लिख्यंते अथ व्याध्यादिनिमित्तककर्मसु संकल्पो लिख्यते ॥ एवं गुणेत्यादि० व्याधितत्वपरिहारार्थं०

The accents are partly marked in red ink.

In the colophons of the several chapters the author's name is not mentioned, except in the last, which runs thus: इती श्रीमद्यज्ञोपवीताभिधानश्रीविश्वनाथसूनुना दीक्षितानन्तेन सर्वोपकाराय संमत्रकविरचिते(!)प्रयोगरत्ने प्रायश्चित्तप्रयोगान्तः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

478.

116a. Foll. 87; size 10 in. by $3\frac{1}{4}$ in.; Devanāgarī character; 8 or 9, afterwards 12, lines in a page; modern.

Prayogaratna, by *Nṛisiṃha Bhaṭṭa,* son of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa.*

Though bearing the same title as his father' (?) work, this treatise seems, on the whole, independent of it. As far as it goes, it presents much the same disposition of the subject, and in one chapter (*Kautukabandhaprayoga,* fol. 11*a*–12*b* = fol. 15*a*–16*a* in MS. 2794) it is almost literally the same; but in other respects it differs, and does not contain so much. It only brings the *saṃskāras* down to the *nishkramaṇa* and *annaprāśana* (fol. 84*b* = fol. 68*a* of MS. 2794), thus leaving out the whole of the *vivāha* and funeral rites. It concludes with two offerings, connected with the birth of a child, viz. the *dūrvāhoma* and *āyushyahoma.*

Another *Nṛisiṃha* is mentioned on fol. 52*a* as *Jyotirvid Nṛisiṃha.*

The Manuscript is written by three different hands; the first and best wrote foll. 3–70; the second, extremely bad and incorrect, foll. 71–86. A third hand has added the first two leaves and the last one; the two former, however, do not belong to the work at all, but rather to some other work on donations.

The first bears the title: धर्मशास्त्र षोडशदानसं. [*Shoḍaśadānasaṃgraha* ?] and enters on the subject without any special introduction:

दानं परं प्रशंसन्ति दानमेव परायणं ।
दानं बन्धुर्मनुष्याणां दानं कोशमनुत्तमं ॥

Fol. 3*a*, last line: अथ प्रयोगः ॥ तत्र यजमानः कृताभ्यंगादिक्रियः स्वलंकृतो दर्भपाणिः शुचिर्भूत्वा मंगलसंभारं संभृत्य स्वलंकृते गृहे सोत्तरच्छदे भद्रासने उदङ्मुख उपविश्य ॰

It ends: इति श्रीदूर्वाहोमायुष्यहोमयोः प्रयोगः ॥

प्रयोगरत्ने रचिते नृसिंहभट्टेन नारायणभट्टजेन ।
आयुष्यहोमेन युतापि दूर्वाहोमाभिधेया गदितेह कांतिः ।

समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

479.

1158b. Foll. 9; size 9¼ in. by 3 in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1700; nine or ten lines in a page.

Āhitāgniprayoga, a manual of observances on the death of a householder, who has kept sacrificial fires, chiefly according to the precepts of *Āśvalāyana*; by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvara*. It begins:

आश्वलायनमाचार्यं भट्टरामेश्वरं गुरुम् ।
नत्वाहिताग्निमरणे दाहादि प्रोच्यते ऽखिलम् ॥

आहिताग्निं चेद्व्याधिरतिपीडयेत् तदासावग्निभिः सह ग्रामाद्बहिः प्राच्यामुदीच्यामीशान्यां वा दिशि प्रशस्ते स्थले गत्वा यावदारोग्यं तत्र स्थित्वा आरोग्ये सति अग्निष्टोमं सोममैन्द्राग्नं पशुमाग्नेयीमिष्टिं वा कृत्वा त्रयमप्यकृत्वा वा ग्रामं प्रविशेत् ।॰

Fol. 7:

आहिताग्नेर्दाहमुक्त्वा भट्टरामेश्वरात्मजः ।
भट्टनारायणो वक्ति तदस्थ्नां संचये विधिम् ॥

संवत्सरे सपिण्डीकरणचिकीर्षायां कृष्णपक्षस्य दशम्या ऊर्ध्वमेकादशीत्रयोदशीपञ्चदशीषु विषमतिथिषु ॰

Fol. 8: इति श्रीभट्टरामेश्वरसुतनारायणभट्टविरचितः साग्निकाश्वलायनमृतदाहविधिः ॥ अथाग्निसमारोपादौ विधानानि ॥

Fol. 9: अथ भरद्वाजसूत्रानुसारेणोच्यते ॥

अग्न्यावरणयोरारूढे प्रमीयेत पतिर्यदि ।
प्रेतं स्पृष्ट्वा मथित्वाग्निं जप्त्वा चोपावरोहणं ॥

It ends:

प्रागादित्योदयाद्धोमं संकल्प्य न जुहोति चेत् ।
अत्याधिः पुनराधिर्वा नोभयं साग्निसद्विधौ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

480.

1705a. Foll. 34; size 8½ in. by 4¾ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; 12–14 lines in a page.

Aurdhvadehikapaddhati (or *Antyeshṭipaddhati*), a manual of funeral rites, according to *Āśvalāyana*, by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of *Bhaṭṭa Rāmeśvara*. It begins:

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ।
नत्वा शिवौ संविचार्य तनुते ऽन्त्येष्टिपद्धतिं ॥

आसन्नमरणं पित्रादिकं पुत्रादिस्तीर्थे नीत्वा प्रायश्चित्तं कारयेत् । तदीयं स्वयं वा कुर्यात् । तत्र षडब्दं त्र्यब्दं सार्धाब्दं वा यथाशक्ति तद्वैवसुवर्णादि प्रत्याम्नायद्वारा कुर्यात् । संकल्पमात्रं वा कृत्वा मृतकांते वा कुर्यात् ।॰

Iti mṛittikāsnānam, fol. 3*b*; *prathamadinavidhiḥ*, fol. 15*b*, etc.; *daśāhakṛityam*, fol. 17; *vṛishotsargavidhiḥ*, fol. 18; --*ekādaśāhakṛityam*, fol. 19*b*; *shoḍaśa śrāddhāni*, fol. 20; *sapiṇḍīkaraṇaprayogaḥ*, fol. 22*b*; *udakumbhaśrāddham*, fol. 23; *pālāśaprakṛitidāhavidhiḥ*, fol. 24*b*; *shoḍaśa śrāddhāni*, fol. 26*b*; *upayogino nirṇayaḥ*, fol. 29*b*; *brahmacārimaraṇavidhiḥ*, fol. 30; *kushṭhamaraṇavidhiḥ*, fol. 30*b*; *pañcakamaraṇavidhiḥ*, fol. 31; *nārāyaṇabaliprayogaḥ*, fol. 32; *sahagamanavidhiḥ*, ib.; *rajasvalāmaraṇavidhiḥ*, fol. 33.

Besides some *Sūtrakāras* and *Smṛitikāras* (e.g. *yatishu Śātātapaḥ*, 27*b*; *vṛiddha-Śātātapaḥ*, fol. 33; *anvārohaṇe Yamaḥ*, fol. 27*b*; *Gālava*, fol. 28*b*; *Devala*, fol. 23; *Śāṅkhyāyani*, fol. 28*b*), and *Purāṇas* (*Vāyu*, *Skānda*, *Brahma*, *Garuḍa*, *Bhavishyat*), the following authorities are found referred to:

Āśvalāyanapariśishṭa, fol. 25*b*; *Ṛigvidhāna*, fol. 7*a*; *Kārikā*, fol. 27*b*, 29; *Gṛihyapariśishṭa*, fol. 25; *Dhuṇḍhupaddhati*, fol. 33; *Dharalanibandha*, fol. 23; *Nirṇayāmṛita*, fol. 29; *Parāśara-mādhavīya*, ib., *Madanapārijāta*, fol. 27*b*, 28, 33; *Smṛitiratnāvalī*, fol. 28*b*, 31*b*; *Smṛityarthasāra*, fol. 13*b*, 14, 29*b*, 32.

It ends: दग्ध्वा तु गर्भसंयुक्तां चिरव्दं कृच्छ्रमाचरेत्। इत्यादि ग्रंथांतरे ऽवगंतव्यं ॥

भट्टरामेश्वरसुतो भट्टनारायणः सुधीः ।
व्यधत्त रुचिरां काश्यामौर्ध्वदेहिकपद्धतिं ॥
आश्वलायनमार्गेण संति पद्धतयः शुभाः ।
ताभ्यस्त्वस्यां विशेषो यः पंडितैः सो ऽवधार्यतां ॥

इति श्रीभट्टरामेश्वरसुतनारायणकृतायामौर्ध्वदेहिकपद्धतौ मरणविधानानि समाप्तेयं पद्धतिः ॥ संवत् १७५५ समये भाद्रपदवदिएकादशीरविवार लिखितं तुळपुळोपनामककृष्णभट्टेन ॥

For other MSS. of this treatise see Weber's Cat. Berl. No. 138; *Rājendralāla Mitra*, Notices, I. p. 105; III. p. 334. [H. T. Colebrooke.]

481.

1270a. Foll. 101 (numbered 100; two leaves being marked 82); size 6¾ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; nine lines in a page.

Aurdhvadehikaprayoga, a manual of funeral rites, according to the *Sāmaveda* ritual, by *Krishṇa Dīkshita*, son of *Yajñeśvara.*

It begins:

वृषाकपायीरमणौ वक्रतुण्डं सरस्वतीम् ।
गुरुं द्राह्यायणाचार्यं वन्दे विघ्नोपशान्तये ॥ १ ॥
यज्ञेशयज्वात्मजेन कृष्णदीक्षितशर्मणा ।
[म]नागन्त्येष्टिप्रेत्येष्टि(प्र)योगो ऽयं वितन्यते ॥ २ ॥

इह खलु तावत् सूत्रभाष्यशीयालवासनकारिकादीन् ग्रन्थानालोच्य सूत्रभाष्याविरुद्धमपासितमन्यदपि सूत्रान्तरस्थं स्मृत्यन्तरस्थं च संगृह्य सर्वप्रायश्चित्तपूर्वकमौर्ध्वदेहिकप्रयोगः क्रियते॥ तत्रादौ पर्षदुपदिष्टं प्रायश्चित्तं कुर्यात्। पर्षल्लक्षणमाह याज्ञवल्क्यः।

चत्वारो वेदधर्मज्ञाः पर्षत् त्रैविद्यमेव वा ।
सा ब्रूते यं स धर्मः स्यादेको वाध्यात्मवित्तमः ॥

अनुतप्तः प्रायश्चित्ताधिकारी देवदत्तः। यदा पापभिया आत्मनः संकोचं मन्यते तदा आत्मशुद्ध्यर्थं तथा अग्न्याधानादिकर्मसु कर्माधिकारसिद्ध्यर्थं मरणकाले निश्चिते सति च वक्ष्यमाणं सर्वप्रायश्चित्तं कुर्यात्। तत्र कर्ता स्नात्वा क्लिन्नवासाः पर्षदम् हृय ०

अथ भस्मस्नानं fol. 5; गोमयस्नानं fol. 5*b*; मृत्तिकास्नानं fol. 7; वारुणस्नानं fol. 9; पंचगव्यस्नानानि fol. 10*b*; इति सर्वं प्रायश्चित्तं ॥ fol. 17.

पित्रादेः मरणक्रमे सन्निहिते सति मम पितुः अमुकगोत्रस्य देवदत्तशर्मणः सुखेन प्राणोत्क्रमणार्थं रुद्रदेवत्यां यथाशक्त्यलंकृतामिमां गां गावो मे यज्ञसाधनगवांसंगे इत्यादिश्लोकानुच्चार्य अमुकगोत्राय देवदत्तशर्मणे ब्राह्मणाय संप्रददे न ममेति वदन् दद्यात्।०

अथ नवश्राद्धं fol. 37; अथ श्राद्धप्रयोगः। fol. 46*b*; इति सपिंडीकरणं। fol. 77*b*; इति ब्रह्मचारिमरणे विधिः।०। इति कुष्टिमरणे विधिः। fol. 92*b*; इति पञ्चकमृतविधिः। fol. 94*b*; इति नारायणविधिः। अथ सहगमनविधिः। fol. 96*b*; अथ सूतिकामरणे। fol. 100; अथ गर्भिणीमरणे विधिः ॥ fol. 100*b*.

The *ṛic* and *sāman* (foll. 19–23, 32–34) given in the treatise are not accented.

The colophon runs thus: इति श्रीमद्याज्ञिकशिरोमणियज्ञेश्वराध्वरिवरसूनुकृष्णदीक्षितविरचित औध्र्वदेहिकप्रयोगः समाप्तः ॥ [H. T. Colebrooke.]

482.

1674. Foll. 60; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; thirteen lines in a page.

Antyeshṭipaddhati, another treatise on the same subject, following the *Bhāradvāja-sūtra*, by *Bhaṭṭa Harihara*, son of *Bhaṭṭa Bhāskara* (*Bhānubhaṭṭa*). It begins:

भट्टश्रीभास्करसुतो भट्टो हरिहरः सुधीः ।
नत्वा विनायकं देवं [क]रोत्यंत्येष्टिपद्धतिं ॥ १ ॥
भरद्वाजकृतं सूत्रं तद्भाष्यकल्पकारिकाः ।
स विलोक्यानाहिताग्नेः समंत्रं पैतृमेधिकं ॥ २ ॥
कृतिस्फुटतराधेयं ज्ञेयात्तदनुसारिणीं ।
आपस्तंबैरतिग्राह्यं नान्यसूत्रं हि विद्यते ॥ ३ ॥

अस्मिन् भरद्वाजे वपनपिंडदाननग्नप्रच्छादनादीन्यनुक्तानि तानि गृह्यांतरस्मृतिपुराणेभ्य उपसंगृह्य प्रयोगो वक्ष्यते। अनुक्तमन्यतो ग्राह्य इति वचनात्॥ तथा च संग्रहे।

यद्यप्यनुक्तमूलं स्यात्स्मृतिमूले मितिदर्श।
तथापि कुर्यात्तन्मूलमस्ति वौधायनादिषु इति ॥

अत्रादौ प्रायश्चित्त उच्यते।०

It ends:

भारद्वाजानुसारेण संति पद्धतयः शतं ।
ताभ्यस्तस्या विशेषो यः पंडितैः सो ऽवधार्यतां ॥

सुतेन भानुभट्टस्य हरिहरेण सूरिणा ।
ग्रंथाननेकानालोच्य कृता सत्येष्टिपद्धतिः ॥

इति श्रीभास्करसूरिसुतहरिहरविरचितायामंत्येष्टिपद्धतिः समाप्ता ॥ संवत् १८०४ । ० [H. T. COLEBROOKE.]

483.

2590. Foll. 77, four of which (19, 20, 54, 55) are missing; size 10¾ in. by 4¾ in.; fairly well written, in Devanāgarī, about the beginning of last century; ten lines in a page.

The (*Aurdhvadehika-*) *Kriyāpaddhati*, another manual of obsequial rites, according to the *White Yajurveda*, by *Viśvanātha*, son of *jyotirvid Gobāla*. It begins:

गणेशं गिरां पद्मनाभं सुरेशं
विभुं विश्वनाथं विशालाक्षिमाद्यं ।
विरंचिं विवस्वंतमन्यांश्च नत्वा
क्रियापद्धतिं विश्वनाथः करोति ॥ १ ॥

ततो यजुर्वेदांतर्गतमाध्यंदिनीशाखोक्तं मरणसमयादारभ्य सपिंडीकरणांतं कर्म लिख्यते । ०

इति देहशुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तं fol. 6*b*; इति दाहप्रकरणं fol. 14*b*; इत्याहिताग्नेर्दाहविधिः fol. 18; अथ नवश्राद्धविधिः fol. 21*b*; अथ पाथेयश्राद्धं fol. 22*b*; इति दशाहः fol. 26*b*; · · इति नारायणबलिः fol. 39; इति वृषोत्सर्गः fol. 42; इत्याद्यश्राद्धं । अथ मासिकश्राद्धं fol. 45*b*; etc.

It ends:

यथाशास्त्रं स्वस्त्ययनं वाचयित्वा ऽशिषो गृहीत्वा बंधुभिः सह भुंजीत । अत ऊर्ध्वं श्रीखंडधारणतांबूलभक्षणानि कुर्यात् ॥ श्रीमज्ज्योतिर्विद्गोबालात्मजविश्वनाथकृते और्ध्वदेहिकपद्धतिः समाप्ता ॥

Fol. 1*a* contains a list of contents, by a different hand. At the time when it was added the four leaves now missing formed part of the MS. [MACK. COLL.]

484.

2017. Foll. 29; size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; European paper; 8–10 lines in a page.

Utsarjana- and *Upākarma-prayoga*, a manual of ceremonies enjoined for the termination (or suspension) and commencement of the Veda-study, according to the *Ṛigveda* ritual; with the texts mostly accented. It begins:

अथोत्सर्जनप्रयोगः ॥ अथ कालनिर्णयः । श्रवणेन श्रावणस्य पञ्चम्यां हस्तेन वा । इति गृह्यपरिशिष्टे ।

धनिष्ठासंयुतं कुर्याच्छ्रवणं कर्म यद्भवेत् ।
तत्कर्म सफलं ज्ञेयमुपाकरणसंज्ञितं ॥
उदयव्यापिनी त्वेव विष्णवर्क्षे घटिकाद्वयं ।
तत्कर्म सफलं ज्ञेय तस्य पुण्यं त्वनन्तकं ॥

श्रवणाभावे घटिकाद्वयन्यूने वा पञ्चम्यादौ कार्यं । अत्र श्रवणो मुख्यो ऽन्ये गौणाः । इति कालः ॥ उपाकर्मदिने प्रातः शुचौ देशे सुस्नातः स्वासीन आचम्य* प्राणानायम्य पुराणोक्त० पंचगव्यसंस्कारं करिष्ये । सुवर्णादि ताम्रपात्रे कृत्वा । गायत्र्या गृह्णगोमूत्रं गन्धद्वारेति गोमयं । आप्यायस्वेति तत्क्षीरं दधिक्राव्ण इति स्मृतं । ०

अथ ब्रह्मणो होत्राचमनयज्ञोपवीतशौचानि fol. 3*b*; इत्याश्वलायनसूत्रे नारायणवृत्त्युक्तं ब्रह्माधिकारः fol. 4*b*; अथ बाष्कलानां तु विशेष्यो देवेभ्यः fol. 8; स्विष्टकृद्वदानधर्मः *ib.*; अथ गोमयस्नानं; ततो मृत्तिकास्नानं fol. 12*b*; इति पुरुषसूक्तेन च सर्वांगोद्वर्तनं fol. 14; इति वरुणप्रार्थना fol. 15*b*; जलावगाहने विनियोगः fol. 17; इति ब्रह्मतर्पणं fol. 18.

इत्युत्सर्जनप्रयोगः संपूर्णः ॥ * ॥ अथ नूतनब्रह्मचारिणां विशेषः पठ्यते ।

गुरुभार्गवयोर्मौढ्ये तयोर्बाल्यत्ववार्धके ।
तथाधिमासे संक्रान्तौ ग्रहणेषु द्विजादयः ॥
प्रथमोपाकृतिर्ने स्यात्कृतं कर्म विनश्यति ।
उपाकर्म तथोत्सर्गं प्रसवाहोत्सवाष्टकाः ॥ ० fol. 15.

इत्युपाकर्मः समाप्तः ॥ अथ संग्रहार्थं लिख्यते । उत्सर्जनादौ कायशुद्ध्यर्थं पंचगव्यप्राशनं कृत्वा देशकालौ निर्दिश्य सर्वेषां कायशुद्ध्यर्थं पंचगव्यहोमं करिष्ये । स्मृत्यर्थसारे ।

गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकं ।
निर्दिष्टं पंचगव्येन पवित्रं कायशोधनं ॥ ० fol. 28*b*.

It ends:

शाकलानां समानीव इत्यृचांताहुतिर्भवेत् ।
बाष्कलानां तु तच्छंयोरित्यृचांताहुतिर्भवेत् ॥

---

* आचार्य MS.

See the final *śloka* of the *khila* at the end of the *Śākala-śākhā* of the *Ṛiksaṃhitā* (M. Müller, vol. vi., var. lect. p. 32; Aufrecht, 2nd ed., p. 688).

[DR. JOHN TAYLOR.]

485.

1696c. Foll. 10; size 9½ in. by 3¾ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; nine or ten lines in a page.

Kātyāyana's Snānasūtra, with a commentary (*vivaraṇa*) by *Karka-upādhyāya*. It begins:

प्रणतो ऽस्मि हरेरंघ्रिसरसीरुहमादरात् ।
यज्जगत्पावनं पापः प्रासेष्टामरसैंधवं ॥ १ ॥
कात्यायनमुनेः स्नानविधेर्व्याख्यापुरःसरं ।
विधास्ये पद्धतिं विद्वत्सदाचारद्विजप्रियां ॥ २ ॥

अथातो नित्यस्नानं ॥ अथ श्रौतस्मार्तक्रियानुविधानानंतरं । यतस्ता क्रियाः स्नानपूर्विकाः अतो हेतोर्नित्यं संध्योपासनपंचयज्ञादिनित्यक्रियानुष्ठानाधिकारसंपादकत्वेनावश्यकं स्नानं बहिः सर्वांगजसंयोगो विधास्यत इति सूत्रशेषः । तत्स्नानं कुत्र कर्तव्यमित्यपेक्षायामाह ॥ नद्यादौ । नदी आदिः मुख्या प्रथमा यस्य स्नानाधिकरणस्य ०

It ends: इति कर्कोपाध्यायकृतस्नानसूत्रविवरणं समाप्तं ॥ संवत् १७९५ ॥ शके १६६० । (A.D. 1739).

[H. T. COLEBROOKE.]

486.

1672A. Foll. 38; size 9¼ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; eight lines in a page.

The *Snānadīpikā*, another commentary on the *Snānasūtra*, by *Gopīnātha agnihotrin*, son of *Mādhava*. It begins:

स्मृत्वा सोमेश्वरं देवं नत्वा कात्यायनं मुनिं ।
सर्वेषामुपकाराय क्रियते स्नानदीपिका ॥ १ ॥
अन्यैरपि ग्रंथकारैः कृतो वै स्नानविस्तरः ।
तथाप्यंतर्गतः सो मां प्रेरयत्येव शंकरः ॥ २ ॥

अथातो नित्यस्नानं ॥ विधास्यत इति सूत्रशेषः । ०

It ends: इति गृहस्नानविधिः ॥

नानाग्रंथान् समालोक्य श्रीमान्गोपीनाथः कृती ।
शंकरप्रीतये चेमामकरोत्स्नानदीपिकां ॥
आदितश्चांतपर्यंतमालोक्येयं विचक्षणाः ।
विचार्य सदसच्चाथ प्रयुंजीध्वं ममाशिषः ॥

इति श्रीशै[व]माधवाग्निहोत्रीसुतशैवगोपीनाथाग्निहोत्रीविरचिता स्नानदीपिका समाप्ता ॥

For an Oxford MS. of this commentary, see Aufrecht, Cat. p. 379*a*; for two other MSS. of the text of the *Snānasūtra*, Weber's Cat., Berl. Nos. 1098, 1099; for a *Snānasūtrapaddhati*, by *Harijīvanamiśra*, Aufrecht, Cat. Bodl., p. 387*a*; by *Harihara*, *Rājendralāla Mitra*, Notices of S. MSS., I. p. 93.

[H. T. COLEBROOKE.]

487.

1664A. Foll. 24; size 8½ in. by 3¾ in.; legibly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; eleven lines in a page.

Āhnika-paddhati, a manual of the daily observances enjoined upon the orthodox Hindu, by *Bhaṭṭa Raghunātha*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*.

On fol. 1*a*, the manual is called *Ātharvaṇavedakā āhnikasaṃ*·; but this attribution is very improbable, considering the inferior position assigned in the treatise to the *Atharvan*, as compared with the other *Vedas*; as well as the circumstance that many of the (unaccented) Vedic *ṛics* used are only found in the *Ṛiksaṃhitā*. A considerable number of non-Vedic verses and formulas also occur. The MS., though not revised, is very correct.

It begins:

अथाह्निकं ॥ तत्र प्रभात उत्थाय मातापितृगुर्विष्टदेवान्मनसा ध्यात्वा तदहःकर्तव्यं विचार्य ।

ब्रह्मा मुरारिस्त्रिपुरांतकारी भानुः शशी भूमिसुतो बुधश्च
गुरुश्च शुक्रः शनिराहुकेतवः कुर्वंतु सर्वे मम सुप्रभातं ॥ १ ॥
भृगुर्वसिष्ठः क्रतुरंगिराश्च मनुः पुलस्त्यः पुलहश्च गौतमः ।
रैभ्यो मरीचिश्च्यवनश्च दक्षः कुर्वंतु ० ॥ २ ॥
सनत्कुमारश्च सनंदनश्च सनातनो ऽप्यासुरिपिंगलौ च
सप्त स्वराः सप्त रसातलानि कु० ॥ ३ ॥

सप्तार्णवाः सप्त कुलाचलाश्च सप्तर्षयो द्वीपवनानि सप्त ।
भूरादि कृत्वा भुवनानि सप्त कु० ॥ ४ ॥

पृथ्वी सगंधा सरसास्तथापः स्पर्शी च वायुर्ज्वलितं च तेजः ।
नभः सशब्दं महता सहैव कु० ॥ ५ ॥

इत्थं प्रभाते परमं पवित्रं पठेत्स्मरेद्वा शृणुयाच्च तद्वत् ।
दुःस्वप्ननाशस्त्विह सुप्रभातं भवेच्च नित्यं भगवत्प्रसादात् ॥ ६ ॥

पुण्यश्लोको नलो राजा पुण्यश्लोको युधिष्ठिरः ।
पुण्यश्लोका च वैदेही पुण्यश्लोको जनार्दनः ॥ ७ ॥

कर्कोटकस्य नागस्य दमयंत्या नलस्य च ।
ऋतुपर्णस्य राजर्षेः कीर्तनं कलिनाशनं ॥ ८ ॥

अश्वत्थामा बलिर्व्यासो हनूमांश्च विभीषणः ।
कृपः परशुरामश्च सप्तैते चिरजीविनः ॥ ९ ॥

सप्तैतान्संस्मरेन्नित्यं मार्कंडेयमथाष्टमं ।
जीवेद्वर्षशतं सोऽपि सर्वव्याधिविवर्जितः ॥ १० ॥

अहल्या द्रौपदी सीता तारा मंदोदरी तथा ।
पंचैताः स स्मरेन्नित्यं मानहान्या न बाध्यते ॥ ११ ॥

इति मंत्रान् जपित्वा बहिर्गत्वा देवालयवल्मीकमूषकस्थलमार्गश्मशानवापीकूपतडागवृक्षमूलस्थित-शौचावशिष्ट-कीटास्थिमिश्रव्यतिरिक्तां मृत्तिकां जलपात्रं च शुचौ देशे धृत्वाऽग्निरथ्यातीर्थश्मशानगोमयनदीयज्ञभूमिफालकृष्टजलचितिवल्मीकगिरिमस्तकदेवालयनदीतीरदर्भपुष्पभस्मस्थलसेव्यछायामार्गगोष्ठव्यतिरिक्तैकांतस्थले शुद्धां भूमिमयज्ञियैस्तृणैराछाद्य वस्त्रप्रावृतश्चेत् पृष्ठतः कंठावलंबियज्ञोपवीतः एकवस्त्रश्चेद् दक्षिणकर्णनिहितयज्ञोपवीतो मौनी वायुवार्ककदेवाग्निगोतुलसीस्त्रीविप्रानभिमुखो दिवा संध्ययोरुदङ्मुखो रात्रौ दक्षिणामुखो मूत्रपुरीषे उत्सृज्य लोष्टादिना गुदं परिमृज्य गृहीतशिश्न उत्थाय पूर्वनिहितमृज्जलपात्रे गृहीत्वार्द्रामलकमात्रमृदा जलेन चैकवारं लिंगशौचं कुर्यात । मैथुने त्वेतत् त्रिगुणं । तद्रहितरेतोविसर्गे तु द्विगुणं । ततो वामहस्त मृदा जलैश्च त्रिः संशोध्यार्धप्रसृतितदर्धार्धमात्रमृद्भिर्जलैश्च पंचवारमपानं संशोध्य पुनर्जलैरेव लिंगगुदे प्रक्षाल्य स्फिक्शौचं च कृत्वा वामकरमार्द्रामलकमात्रमृद्भिर्जलैश्च दशवारं प्रक्षाल्य हस्तद्वयं तावन्मात्राभिरेव मृद्भिर्जलैश्च सप्तवारं प्रक्षालयेत् । मूत्रमात्रोत्सर्गे लिंगं पूर्ववदेकवारं त्रिवारं वा प्रक्षाल्य वामकरं तथैव त्रिः प्रक्षाल्य करद्वयं तथैव द्विः प्रक्षालयेत् । ततो यज्ञोपवीती वासः परिधाय प्राङ्मुख उपविश्य आजानु पादावाकूर्परं बाहू च मृद्भिरद्भिश्च प्रत्येकं त्रिः प्रक्षाल्य शौचावशिष्टमृदं प्रक्षालयेत् । एतच्छौचं गृहस्थानां । एतदर्धं स्त्रीणां । व्रतिवनियतीनां तु द्वित्रिचतुर्गुणं । अनुपनीताशक्तादीनां गंधलेपक्षयमात्रकरं । सर्वेषां राज्यातुरत्वाध्वसु प्रातिस्विकविहितशौचार्धतदर्धतदर्धानि । एवं शौचं कृत्वा द्वादश गंडूषान् कृत्वा शुचिदेशे भूमिष्ठपादोंतर्जानुहस्तद्वयः प्राङ्मुख उदङ्मुखो वोपविश्य दक्षिणकरेण शुद्धं जलमादाय कनिष्ठांगुष्ठौ विहायेतरांगुलीः संहतोर्ध्वाः कृत्वा ब्राह्मतीर्थेन ऋग्वेदाय नमः यजुर्वेदाय नमः सामवेदाय नम इति त्रिः पीत्वा पाणिं प्रक्षाल्याकुंचितोष्ठमास्यं स्पृष्टांगुष्ठमूलेनाथर्ववेदाय नमः इतिहासपुराणेभ्यो नम इति द्विः प्रमृज्यांभः स्पृष्ट्वा पाणिना ऽग्नये नम इति मुखं सकृद्वाङ् निमृज्य पाणिं प्रक्षाल्य संहतांगुष्ठतर्जन्यग्राभ्यां सूर्याय नमः सोमाय नम इति दक्षिकवामनेत्रे स्पृष्ट्वाथः स्पृष्टांगुष्ठमध्यमाभ्यामावृत्तेन वायवे नम इति०

Fol. 3*b*: ब्राह्मणो द्वादशांगुलप्रमाणं क्षत्रविट्शूद्रास्तु नवषट्चतुरंगुलप्रमाणं कनिष्ठिकास्थूलम् उदुंबरप्लक्षापामार्गवेणुजंबूचूताशोकखदिरक्षीरिकंटकिवृक्षान्यतमवृक्षोद्भवं चूर्णीकृताग्रं काष्ठं

आयुर्बलं यशो वर्चः प्रजाः पशु वसूनि च ।
ब्रह्म प्रज्ञां च मेधां च त्वं नो धेहि वनस्पते ॥

इत्यभिमंत्र्य तेन सर्वदंतान्संशोध्य तत्प्रक्षालितं भंक्त्वा शुचिदेशे न्यस्य तादृशायैव जिह्वालेखनिकया जिह्वां संशोध्य द्वादश गंडूषान्कृत्वा पूर्ववद् द्विराचामेत् । दंतकाष्ठालाभे प्रतिषिद्धदिने च प्रदेशिनीवर्ज्यांगुलीतृणपर्णैर्द्वादश गंडूषैर्वा मुखं शोधयेत् । ततः शुद्धं गोमयं गृहीत्वा नद्यादिसमीपं गत्वोद्धृतजलैर्मुखं पाणी पादौ च प्रक्षाल्य । ओं तत्सवितुर्वरेण्यं ०

The hymn "*Āpo hi shṭhā*" is mentioned, fol. 5, as consisting of nine verses (*Ṛigv.* x. 9), and not of four (*Atharvav.* i. 5).

A *pratyavarsha-mantra* is quoted fol. 11: ओं प्रत्यवरोह

जातवेदः पुनस्त्वं देवेभ्यो देवेभ्यो हव्यं वह नः प्रजानन् ।
प्रजां पुष्टिरयिमस्मासु धेह्यथा भव यजमानाय शंयोः ॥

इति प्रातःसंध्या ॥ अथोपासनं fol. 11; इत्यग्निकार्यं fol. 24. It ends:

ततः प्रबोधकालपर्यंतं पुनः पूर्वं शय्यायां यथासुखं स्वपेत् ।
इदं प्रभातोत्थानादिशयनांतं कर्म प्रतिदिनं कुर्यात् ।

रघुनाथेन विद्वग्न्यभट्टमाधवसूनुना ।
कृता निबंधान् प्रेक्ष्याशु समूलाह्निकपद्धतिः ॥

इति श्रीउपाध्यायभट्टमाधवात्मज-भट्टरघुनाथवर्णित आह्निकप्रयोगः संपूर्णः ॥

[H. T. Colebrooke.]

C. UPANISHADS.

488.

1726. Foll. 231 (of which 73, 74, 89–97, 223–230 are wanting); size 8 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the beginning of the 17th century; 7–9 lines in a page.

A collection of *Upanishads.*

Many of the *Upanishads* in this and the following collections have been printed, either separately, or in the "*Ātharvaṇa Upanishads,*" now being published, with *Nārāyaṇa's dīpikā*, by *Rāmamaya Tarkaratna,* in the *Bibliotheca Indica.*

1. *Uttaratāpanīyopanishad,* begins ओं देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्नणोरणीयांसमिममात्मानमोंकारं नो व्याचक्ष्वेति ° 9 *khaṇḍa.*
2. *Kaṭhavallī-upanishad,* fol. 18*b* : उशन्ह वै वाजश्रवसः सर्ववेदसं ददौ । ° 6 *vallī.*
3. *Muṇḍakopanishad,* fol. 30*b* : ब्रह्मा देवानां प्रथमः संबभूव ।
4. *Brahmavidyopanishad,* fol. 38 :
   प्रसाददांतमुत्थस्य (!) विष्णोरद्भुतकर्मणः ।
   रहस्यं ब्रह्मविद्यायां ध्रुवाग्निः संप्रचक्षते ॥
   ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म यदुक्तं ब्रह्मवादिभिः । °
5. *Kshurikopanishad* (v. l. *Churikopanishad*), fol. 39 : क्षुरिकांसं प्रवक्ष्यामि धारणायोपसिद्धये । °
6. *Cūlikopanishad* (Weber, I. St., ix. 10), fol. 41 :
   अष्टपादं शुचिं हंसं त्रिमूर्त्तिं मणिमव्ययं ।
   द्विवर्तमानं तेजसे* सर्वः पश्यन्न पश्यति ॥
   भूतसंमोहने काले भिन्ने तमसि वैस्वरे । °
7. *Garbhopanishad,* fol. 43 :
   पंचात्मकं पंचसु वर्तमानं षटाश्रयं (!) षड्गुणयोगयुक्तं ।
8. *Mahopanishad,* fol. 46 : अथातो महोपनिषदमेव । तदाहुरेको ह नारायण आसीत् । न ब्रह्मा न ईशाननमा गो (!) नाग्नीषोमौ नेमे द्यावापृथिवी न नक्षत्राणि न सूर्यः । स एकाकी नर एव °
9. *Ātmopanishad,* fol. 47*b* : अथैवांगिरास्त्रिविधः पुरुषस्तद्यथा बाह्यात्मांतरात्मा चेति त्वक्नखमांसरोमांगुल्यांगुष्ठपृष्ठीवंश° ॥ अथांतरात्मा नाम पृथिव्यप्तेजो° ॥ अथ परमात्मा नाम यथाक्षरमुपाशनीयः । °
   It ends : ° इत्येष परमात्मा पुरुषो नाम ॥
10. *Rāmapūrvatāpanīyopanishad,* fol. 48*b* :
    चिन्मये ऽस्मिन्महाविष्णौ °
11. *Rāmottaratāpanīyopanishad,* fol. 57 : बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं विमुक्तं वै कुरुक्षेत्रं °
12. *Uttara-Gopālatāpanyupanishad,* fol. 65*b* : एकदा हि व्रजस्त्रियाः सकामाः °
13. *Śvetāśvataropanishad,* in six adhyāyas, fol. 75 : ब्रह्मवादिनो वदंति किंकारणं ब्रह्म °
14. *Skandopanishad,* fol. 87 : शिवः सर्वं स्कंदोवाच ।
    अच्युतो ऽस्मि महादेव तव कारुण्यलेशतः ।
    विज्ञानघन एवास्मि शिवो स्मि किमतः परं ॥
    निरंजन एवाभाति नांतःकरणजं हि तत् ।
    अंतःकरणनाशे च संचिन्मात्रस्थितो हरिः ॥
15. *Maitrāyaṇopanishad* (acc. to Colebrooke's index), fol. 88 : बृहद्रथो नाम राजा वैराज्ये पुत्रं निधापयित्वेदमाशाश्वतं मन्यमानः शरीरवैराग्यमुपेतो ऽरण्यं निर्जगाम । ° one paragraph and part of a second, after which nine leaves missing; cf. Cowell's ed. of *Maitri-upanishad,* p. 4.
16. *Krishṇopanishad* (beginning wanting). It ends : भूमावतारितं सर्वं वैकुंठं स्वर्गवासिनः ॥
17. *Jābālopanishad,* in five paragraphs, fol. 105 : बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं देवतानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं अत्र हि जंतोः प्राणेषूत्क्रममाणेषु रुद्रस्तारकं ब्रह्म व्याचष्टे °
    It ends : देहत्यागं करोति परमहंसो नाम ॥

* ? तेजसैधं (*sic*) MS.; तेजसैद्धं (= तेजसा इद्धं) Calcutta edition; Weber, as above.

18. *Nārāyaṇopanishad,* fol. 107 : अथ पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेयेति नारायणाद्ब्रह्मा जायते नारायणाद्विष्णुर्जायते नारायणाद्रुद्रो जायते नारायणाद् द्वादशादित्या रुद्राः सर्वा देवताः ०

19. *Kaulopanishad,* fol. 108*b* : अथ धर्मेयाज्ञा साज्ञा बुद्धिश्च । ज्ञानं मोक्षकारणं मोक्षात्सर्वता बुद्धिः ।०

20. *Kaivalyopanishad,* fol. 109 : अथाश्वलायनो भगवंतं परमेष्ठिनं परिसमेत्योवाच । ०

21. *Brahmopanishad,* fol. 111*b* : अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवंति ०

22. *Praśnopanishad,* fol. 114 : सुकेशा च ०

23. *Prāṇāgnihotropanishad,* fol. 120*b* : अथातः सर्वोपनिषत्सारं संसारज्ञानमधीतमन्नमत्तं शारीरयज्ञं व्याख्यास्यामः। अस्मिन्नेव पुरुषशरीरे ०

24. *Māṇḍūkyopanishad,* fol. 123*b* : ओमित्येतदक्षर ०

[25. *Vaitathyopanishad* (*Bibl. Ind. Māṇḍūkyop.*, p. 402), fol. 126*b* :
वैतथ्यं सर्वभावानां स्वप्न आहुर्मनीषिणः ।०

[26. *Advaitopanishad* (*ib.* 447), fol. 129 :
उपासनाश्रितो भेदो जाते ब्रह्मणि वर्तते ०

27. *Nādabindūpanishad,* fol. 132 :
अकारो दक्षिणः पक्ष उकारस्तूत्तरः स्मृतः ।०

28. *Brahmabindūpanishad,* fol. 133*b* :
मनो हि द्विविधं प्रोक्तं शुद्धं चाशुद्धमेव च । ०

29. *Amṛitabindūpanishad,* fol. 135 :
शास्त्राण्यधीत्य मेधावी अभ्यस्य च पुनः पुनः ।०

30. *Dhyānabindūpanishad,* fol. 137*b* :
योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया ।०

The third *śloka* begins :
यदि शैलसमं पापं विस्तीर्णं योजनान्बहून् । ०

See Up. 33.

31. *Tejabindūpanishad,* fol. 139 :
तेजबिंदुः परं ध्यानं विश्वातीतं हृदि स्थितं ।०

32. *Yogaśikhopanishad,* fol. 140 :
योगशिखां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानेषु चोत्तमां । ०

33. *Yogatattvopanishad,* fol. 140*b* :
योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया ।०

The first two *ślokas* as those of *Up.* 30; then
यन्मत्तं (!) पूर्वं पीत्वापि निःपीड्य परमेरान् (!) । ०

34. *Sannyāsopanishad,* fol. 141*b* : अथाहिताग्निर्म्रियेत प्रेतस्य मंत्रैः संस्कारोपतिष्ठते ०

35. *Āruṇeyopanishad,* fol. 143*b* : आरुणिः प्रजापतिर्लोकं (!) जगाम तं गत्वोवाच केन भगवन्कर्माण्यशेषतो विसृजामीति । ०

36. *Kaṇṭhaśrutyupanishad,* fol. 145 : यो ऽनुक्रमेण संन्यस्यति स संन्यस्तो भवति य आत्मानं क्रियाभिः सुगुप्तं करोति मातरं पितरं भार्यां पुत्रान्सुहृदो बंधून् मोदयित्वा ये चास्य ऋत्विजस्तान् ०

37. *Keneshitopanishad,* fol. 148.

38. *Kālāgnirudropanishad,* fol. 150 : कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारः पप्रच्छ । अधीहि भगवन् ०

39. *Gopīcandanopanishad,* fol. 152 : गोपिकानां संरक्षणि कुतः सरक्षणि (!) नरकमृत्योर्भयाच्च संरक्षणि चंदनं तु तुष्टिकरणं किं नाम तुष्टिकरणं ब्रह्मनंदकरणं एवं विद्वानेवमाज्ञापयेत् । एतच्च धारयेत् गोपीचंदनमृत्तिका या निरुक्ता ब्रह्मलोके महीयते । ०

40. *Darśanopanishad,* fol. 154*b* :
यदा काले महाशून्या गहनखचरवर्जितं ।
तदा काले तु विश्वस्य कः कर्ता कस्ययोपमा (!) ॥
आदौ देवी महानंदा नर्मिमी (!) देवता स्वयं ।
तस्मादित्ता सुसंपत्ता दृक्षाक्षा न ततः क्रिया ॥
ततो विधं वरारोहे पिंडब्रह्मांडबुद्बुदं ।
अव्यक्ताव्यक्तभावेन विचरामि जगत्त्रयः (!) ॥

एवं श्रीगुरु आदिनाथमच्छेंद्रनाथ तत्पुत्र उदयनाथ दंडनाथ सत्यनाथ संतोषनाथ कूर्मनाथ मत्स्यदपुत्रो भवनर्जितस्य श्रीगोरक्षनाथ अकुलो मार्गः शून्यसंकेतः ईश्वरसंतानो ०

41. *Paiṅgalopanishad,* fol. 155*b* : अथ हैनं पैंगलो पप्रच्छ याज्ञवल्क्यं (!) । किं ज्ञानं ज्ञानिनां किं कर्म का च स्थितिरिति स होवाच याज्ञवल्क्यः समानि नत्वा सुसंपन्नो मुमुक्षुरेकविंशति तारयेत् ब्रह्मविद्विमानेकोत्तरशतं कुलं ०

42. *Vajrasūcī-upanishad,* fol. 156*b* :
वज्रसूचीं प्रवक्ष्यामि शास्त्र[म]ज्ञानभेदनं ।
दूषणं ज्ञानहीनानां भूषणं ज्ञानचक्षुषां ॥ ०

43. *Nṛisiṃhapūrvatāpanīyopanishad* (cf. *Bibl. Ind.* ed.), fol. 158*b* : भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम ०

इति पूर्वतापनीये महोपनिषत् ॥ ओं देवा ह वै मृत्योः पाप्मभ्यः संसाराच्चाबिभयुः ० fol. 162*b* ; ० य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्नानुष्टुभस्य मंत्रराजस्य नारसिंहस्य शक्तिबीजं ब्रूहि ० fol. 166 ; ० इति महोपनिषत ॥ देवा ह वै प्रजापतिम ० नारसिंहस्यांगमंत्रान्नो ब्रूहि ० fol. 167 ; ० इत्याथर्वणीये तापनीये तृतीयोपनिषत ॥ fol. 170*b* ; देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्महाचक्रं नाम चक्रं नो ब्रूहि ० इत्याथर्वणीये तापनीयोपनिषत् fol. 175.

44. *Mahā-Nārāyaṇopanishad*, fol. 176 (here begins a different MS.): ओं नमो महते नारायणाय ॥ अंभस्य पारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो महीयान्। ० *Taitt. Âr.* X. 1–64. The sections are not numbered here (*cp.* p. 27, No. 181).

45. *Sarvopanishatsāra*, fol. 198 : कथं बंधः कथं मोक्षः का विद्या काविद्येति जाग्रत्स्वप्नसुषु तुरीयं च कथमन्नमयः प्राणमयः मनोमयः विज्ञानमय आनंदमयः कथं कर्ता जीवः क्षेत्रज्ञः साक्षी ०

It ends : न सती नासती अनिरूप्यमाणा सती लक्षणसती लक्षणशून्या सा मायेत्युच्यते ॥

46. *Haṃsopanishad*, fol. 201 :

भगवन्सर्वधर्मज्ञ सर्वशास्त्रविशारद ।
ब्रह्मविद्याप्रबोधे हि केनोपायेन ज्ञायते ॥

सनत्सुजात उवाच । विचार्य सर्ववेदेषु मतं ज्ञात्वा [पिनाकिनः ।

पार्वत्या कथितं तत्वं शृणु गौतम तन्मम ॥
अनाख्येयमिदं गुह्यं योगिनीकोशसंनिभं ।
हंसस्य गतिविस्तारं भक्तिमुक्तिफलप्रदं ॥

अथ हंसपरमहंसनिर्णयं व्याख्यास्यामो ब्रह्मचारिणे शांताय दांताय गुरुभक्ताय ०

47. *Paramahaṃsopanishad*, fol. 204 : अथ योगिनां परमहंसानां को ऽयं मार्गस्तेषां का स्थितिरिति नारदो भगवंतमुपगम्योवाच । तं भगवानाह । यो ऽयं परमहंसमार्गो लोके दुर्लभतरो ०

48. *Taittirīyopanishad* (= *Taittirīyāraṇyaka* VII.–IX.), fol. 206*b*. The *Sikshāvallī* (7th *prapāṭhaka*) ends fol. 212 ; the *Ānandavallī** (or *Brahmavallī*, 8th *prap.*), fol. 217 ; the *Bhṛiguvallī* (9th *prap.*), fol. 220.

49. *Garuḍopanishad*, fol. 220 : ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि ब्रह्मा नारदाय नारदो बृहत्सेनाय बृहत्सेन इंद्राय ०

50. *Kālāgnirudropanishad*, fol. 221 : अथ कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारः पप्रछ । अधीहि ०

51. *Atharvaśira-upanishad*, fol. 222*b* : देवा ह वै स्वर्गं लोकमायंस्ते देवा रुद्रमपृछन्को भवानीति ० only the first six lines, the rest (foll. 223–230) being lost.

52. *Atharvaśikhopanishad*, only the last leaf (ends as next MS. *Up.* 7).

489.

269b. Foll. 88 ; size $11\frac{1}{4}$ in. by $5\frac{1}{4}$ in. ; fairly written, in Devanāgari, in the latter part of last century ; thirteen lines in a page.

A collection of *Upanishads*. It begins : अथाथर्वणीये उपनिषदस्तथा शाखांतरीयाश्च लिख्यंते ।

1. *Muṇḍakopanishad.*
2. *Praśnopanishad* begins fol. 4*b*.
3. *Brahmavidyopanishad*, fol. 8 :

ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानमनुत्तमं ।
यत्रोत्पत्तिं लयं चैव ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥
प्रसादांतसमुत्पस्य विष्णोरद्भुतकर्मणः ।
रहस्यं ब्रह्मविद्यायां ध्रुवाग्निः संप्रचक्षते ॥
ओमित्येकाक्षरं ०

4. *Kshurikopanishad*, fol. 8*b* :

क्षुरिकां संप्रवक्ष्यामि धारणां योगसिद्धये ।
द्विवर्तमानं तेजसे सर्वः पश्यन्न पश्यति ॥ ०

5. *Cūlakopanishad* (!), fol. 9*b* :

अष्टपादं शुचिं हंसं त्रिसूत्रं मणिमव्ययं । ०

6. *Atharvaśira-upanishad*, fol. 10 : देवा ह वै स्वर्गं लोकमगमंस्ते रुद्रमपृछन्को भवानिति । ०

7. *Atharvaśikhopanishad* (wrongly called *Atharvaśiropanishad* in colophon), fol. 13*b* : पिप्पलादोंगिराः सनत्कुमारश्चाथर्वणं भगवंतं पप्रछ किमादौ प्रयुक्तं ध्यानं ध्यायितव्यं ०

सत्यमेव जयते

* The title *Ānandavallī* is often applied to the seventh and eighth *prapāṭhakas*.

8. *Garbhopanishad*, fol. 14*b* :
पंचात्मकं पंचसु वर्तमानं षडाश्रयं षड्गुणयोगयुक्तं । °

9. *Mahopanishad*, fol. 16 : अथातो महोपनिषदमेव तदाहुरेको ह वै नारायण आसीन्न ब्रह्मा न ईशानो °

10. *Brahmopanishad*, fol. 16*b* : अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवंति । नाभिर्हृदयं कंठो मूर्धेति °

11. *Prāṇāgnihotropanishad*, fol. 18*b* : अथातः सर्वोपनिषत्सारं संसारज्ञानमधीतमन्नसूत्रं शारीरयज्ञं व्याख्यास्यामः । तस्मिन्नेव पुरुषशरीरे विनाप्यग्निहोत्रेण °

12. *Māṇḍūkyopanishad*, fol. 20 : ओमित्येतदक्षरमिदं सर्वं ° ends प्रथमं प्रकरणं समाप्तं ।

[13. *Vaitathyākhyaṁ* dvitīyaṃ prakaraṇam (gauḍapādīyakārikāṇi, Calc. ed., p. 402), fol. 22 : वैतथ्यं सर्वभावानां °

[14. *Advaitākhyaṃ* tṛitīyaṃ prakaraṇam (*ib.* p. 447), fol. 23 : उपासनाश्रितो धर्मो°

[15. *Alātaśāntākhyaṃ* caturthaṃ prakaraṇam (*ib.* p. 513) begins fol. 25 : ज्ञानेनाकाशकल्पेन °; ends इत्युपदेशग्रंथे अलातशांताख्यं प्रकरणं समाप्तं । अथर्ववेदे पंचदशोपनिषत्समाप्ता ॥

16. *Nīlarudropanishad*, in 3 *khaṇḍa*, fol. 28*b* :
अपश्यं चावरोहं तं दिवितः पृथिवीमयः ।
अपश्यमपश्यं तं रुद्रं (!) नीलग्रीवं शिखंडिनं ॥
दिवि ज्योतिवारुक्षत् । (!) प्रतिष्ठा भूम्यामधि ।
जनासः पश्यत महत् नीलग्रीवं विलोहितं ॥
एष एत्य वीरहा (!) रुद्रो जलाशभेषजीः ।
विश्वे क्षेममनीनशद्वातीकारो प्येतु ते (!) ॥

17. *Nādabindūpanishad*, fol. 29 :
अकारो दक्षिणः पक्ष उकारस्त्वोत्तरः स्मृतः ।
मकारस्तस्य पुच्छं वा अर्धमात्रा शिरस्तथा ॥ °

18. *Brahmabindūpanishad*, fol. 30 :
मनो हि द्विविधं प्रोक्तं शुद्धं चाशुद्धमेव च । °

19. *Amṛitabindūpanishad*, fol. 30*b* :
शास्त्राण्यधीत्य मेधावी अभ्यस्य च पुनः पुनः । °

20. *Dhyānabindūpanishad*, fol. 32 :
योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया ।
तच्छ्रुत्वा ° ॥ विष्णुर्नाम ° । तत्त्वमार्गे ° ॥ यदि शैलसमं पापं ° ।

21. *Tejobindūpanishad*, fol. 33 :
तेजोबिंदुः परं ध्यानं विश्वातीतं हृदि स्थितं । °

22. *Yogaśikshopanishad*, fol. 33*b* :
योगशिक्षां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानेषु चोत्तमां ।
यदा तु ध्यायते मंत्रं गात्रकं यो ऽभिजायते ॥ °

23. *Yogatattvopanishad*, fol. 33*b* :
योगतत्त्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया । °
Same two *ślokas* as in 20 ; then
यः स्तन्यं पूर्वपीत्वा (!) निष्पीड्य च पयोधरान् । °

24. *Sannyāsopanishad*, fol. 34 : अथाहिताग्निर्म्रियेत प्रेतस्य मंत्रै संस्कारोपतिष्ठत °

25. *Āruṇi-upanishad*, fol. 35*b* : आरुणिः प्रजापतेर्लोकं जगाम । तं गत्वोवाच केन भगवन्कर्माण्यशेषतो विसृजामीति °

26. *Kaṇṭhaśrutyupanishad*, fol. 36 : यो ऽनुक्रमेण संन्यसति स संन्यस्तो भवति को ऽयं संन्यास उच्यते कथं संन्यस्तो भवति य आत्मानं क्रियाभिः सुगुप्तं करोति मातरं °

27. *Piṇḍopanishad*, fol. 37*b* :
देवता ऋषयः सर्वे ब्रह्माणमिदमब्रुवन् ।
मृतस्य दीयते पिंडं कथं गृह्णंत्यचेतसः ॥
भिन्ने पंचात्मके देहे गते पंचसु पंचधा ।
हंसस्त्यक्त्वा गतो देहं कस्मिन्स्थाने प्रतिष्ठितः ॥
ब्रह्मोवाच । त्र्यहं वसति तोयेषु त्र्यहं वसति चाग्निषु । °

28. *Ātmopanishad*, in three *khaṇḍa*, fol. 38 : अथैवांगिरास्त्रिविधः पुरुषः तद्यथा बाह्यात्मांतरात्मा परमात्मा चेति °

29. *Nṛisiṃha-pūrvatāpanīye Mahopanishat prathamā*, fol. 38*b*.

[30. *Nṛisiṃhapūrvatāpanīye Mahopanishat dvitīyā*, fol. 40*b*.

[31. *Nṛisiṃhapūrvatāpanīye Mahopanishat tṛitīyā*, fol. 42*b*.

[32. *Nṛisiṃhapūrvatāpanīye Mahopanishac caturthā*, fol. 43.

[33. *Nṛisiṃhapūrvatāpanīye Mahopanishat pañcamā*, fol. 44*b*.

34. *Nṛisiṃhottaratā-panīyopanishad*, fol. 46.

35. *Kaṭhavally-upanishad*, fol. 53*b*.

36. *Kaṭhavally-upanishad Uttaravallī*, fol. 56*b*.

37. *Keneshitopanishad* (*Talavakāropanishad*), fol. 58*b*.

38. *Nārāyaṇopanishad*, fol. 59 : अथ पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेय इति ०

39. *Bṛihannārāyaṇopanishat* (=*Mahānārāyaṇopanishad*) *pūrvā* (11 sections), fol. 60*b* : अंभस्य पारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो महीयान् । ० *Taitt. Ār.* x. 1–14.

40. *Bṛihannārāyaṇopanishat uttarā* (10 sections), fol. 65 : घृणि(:)सूर्य आदित्यमर्चयंति तपः सत्यं मधु क्षरंति । तद्ब्रह्म तदाप आपो ज्योती रसोमृतं ब्रह्म भूर्भुवः स्वरों ॥ सर्वो वै रुद्रस्तस्मै रुद्राय ० *Taitt. Ār.* x. 15–63.

41. *Sarvopanishatsāra*, fol. 69 : कथं बंधः कथं मोक्षः का अविद्या का विद्येति ०

42. *Haṃsopanishad*, fol. 70*b* :
भगवन्सर्वधर्मज्ञ सर्वशास्त्रविशारद । ०

43. *Paramahaṃsopanishad*, fol. 71*b* : अथ योगिनां परमहंसानां को ऽयं मार्गस्तेषां का स्थितिरिति नारदो ०

44. *Ānandavallyupanishad* (7th and 8th *prap.* of *Taitt. Ār.*), fol. 72.

45. *Bhriguvallyupanishad* (9th *prap.* of *Taitt. Ār.*), fol. 76.

46. *Gāruḍopanishad*, fol. 77*b* : ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि ब्रह्मा नारदाय नारदो ०

47. *Kālāgnirudropanishad*, fol. 78 : अथ कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारः पप्रच्छाधीहि ०

48. *Rāma-pūrvatāpanīyopanishad*, fol. 78*b* :
चिन्मये ऽस्मिन्महाविष्णौ जाते दशरथे हरौ । ०

49. *Rāmottaratāpanīyopanishad*, fol. 82 : बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं । यदनु कुरुक्षेत्रं ०

50. *Kaivalyopanishad*, fol. 85.

51. *Jābālopanishad*, fol. 86 : [बृहस्पतिरुवाच] याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं ०

52. *Āśramopanishad*, fol. 87*b* : अथातश्चत्वार आश्रमाः षोडश भेदा भवंति । तत्र ब्रह्मचारिणश्चतुर्विधा भवंति ० four *khaṇḍa*.

The collection ends :
द्विपंचाशत्संख्योपनिषद्ग्रंथः समाप्तः॥ पंचदशोपनिषदो भवंति शौनकीयानां । मुंडकादिस्व ज्ञातांता विज्ञेया ब्रह्मवेदस्य ॥

सप्तत्रिंशत्तथान्याश्च पैप्पलादिप्रभेदतः ।
एवं पंचाशदद्व्यधिका ब्रह्मवेदस्य नान्यतः ॥
नीलरुद्रप्रभृतय आम्नाताः प्रकीर्तिताः ।
एताः सर्वाः पृथग्वाक्या जीवब्रह्मैक्यबोधिकाः ॥

इत्यथर्ववेदोपनिषद्ग्रंथः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

490.

1686b. Foll. 72; size 9½ in. by 4 in.; Devanāgarī character, written about the middle of the 17th century; 9–11 lines in a page. The writing has become almost illegible through wear in many places.

Another collection of *Upanishads*.

1. *Tripuri-upanishad* begins : ओंशब्दस्पर्शरूपरसगंधविषयाः पंच पृथिव्यादयश्च परमात्मनः समुत्पन्नाः । तस्मादेतस्मादात्मन आकाशः संभूतः । आकाशाद्वायुः । ०
2. *Brahmopanishad*, fol. 5 : अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवंति । ०
3. *Taittirīyopanishad*, fol. 7*b*.
4. *Mahā*(or *Vṛihad*)-*Nārāyaṇopanishad* (also called *Yājñikī-upanishad*, fol. 17*b* : अंभस्य पारे भुवनस्य मध्ये ० See preceding MS., *Up.* 39 and 40.
5. *Kenopanishad* (*Talavakāropanishad*) fol. 40.
6. *Muṇḍakopanishad*, fol. 42.
7. *Praśnopanishad*, fol. 47.
8. *Rudropanishad* (or *Atharvaśiro-rudropanishad*), fol. 53 : ओं नमः शिवाय ॥ देवा ह वै स्वर्गं लोकमायंस्ते रुद्रमपृच्छन् को भवानिति ०
9. *Kālāgnirudropanishad*, fol. 59 : संवर्तको ऽग्निर्ऋषिः। विश्वरूपी रुद्रा [दे]वता अनुष्टुप् छंदः। रुद्रप्रत्यर्थे जपे विनियोगः। कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारं पप्रच्छ ०
10. *Nārāyaṇopanishad*, fol. 60 : अथ पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेयेति । ०

11. *Haṃsopanishad,* fol. 61 : अथ हंसपरमहंसनिर्णयं व्याख्यास्यामः । ब्रह्मचारिणे दांताय । गुरुभक्ताय हंसहंसेति सदायं देहेषु व्याप्तो ०
12. *Kaivalyopanishad,* fol. 62.
13. *Mahopanishad,* fol. 64 : अथातो महोपनिषदमेव । तदाहुरेको ह वै नारायणः । ०
14. *Ātmabodhopanishadaḥ,* fol. 65 : हरिः। ओं। प्रत्यगानंदब्रह्मपुरुषं । प्रणवस्वरूपं । ०
15. *Paiṅgalopanishad,* fol. 65*b* : अथ हैनं पैंगलः पप्रच्छ याज्ञवल्क्यः । किं कर्म का च स्थितिः । स होवाच याज्ञवल्क्यं। अमानि वोदि (!) संपन्नो मुमुक्षुरेकविंशति तारयति । चंद्रवच्चरं मेद देहि विमुक्तः ०
16. *Garbhopanishad,* fol. 66 :
पंचात्मकं पंचसु वर्तमानं षडाश्रयं षड्गुणयोगयुक्तं। ०
17. *Gāruḍopanishad,* fol. 68 : ओं नमो भगवते नवगरुडाय विष्णुवाहनाय त्रैलोक्यपरिप्रजिताय वज्रनखवज्रतुंडाय । वज्रपक्षाय कृतशरीराय । एहि एहि एहि महागरुड । दुष्टविषं छिंधि छिंधि आवेशय आवेशय । दुष्टराक्षसविषं छिंधि छिंधि । ब्रह्मविद्यां प्रयच्छामि । ब्रह्म नारदाय नारदो बृहत्सेनाय बृहत्सेनो इंद्राय इंद्रो ० See p. 111*b*, *Up.* 49; Weber, *Ind. Stud.* xvii. p. 161.
18. *Kaṭhopanishad,* fol. 68.
19. *Māṇḍūkyopanishad,* fol. 69*b*.
20. *Kenopanishad* (as above, *Up.* 7), fol. 70*b*.

[H. T. Colebrooke.]

491.

1972. Size 8½ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character, by different recent hands; generally nine lines in a page.

Another collection of *Upanishads.*

1. Foll. 1–5 : *Kālāgnirudropanishad,* with a commentary (*dīpikā*) by *Nārāyaṇa.*

The *Upanishad* begins: अथ कालाग्निरुद्रं सनत्कुमारः पप्रच्छ। ०

The commentary begins :

कालाग्निरुद्रोपनिषच्छिष्यखंडायवैपाठिनां ।
पंचचत्वारिंशत्क्रमे त्रिपुंड्रविधिनिर्णयः ॥

अस्य श्रीकालाग्निरुद्रोपनिषदः संवर्तको ऋषिः विश्वरूपो ०

It ends : नारायणेन रचिता श्रुतिमात्रोपजीविना।
अस्पष्टपदवाक्यानां कालाग्निरुद्रदीपिका॥

2, 3. *Cūlikopanishad,* but here, together with the *Yogaśikhā,* called *Mantrikopanishad,* begins fol. 6*b* (*cf.* p. 118*b*) :

अष्टपादंशुचिं हंसं त्रिसूत्रमणुमव्ययं।
त्रिवृत्संतं तेजसो हंसं सर्वतः पश्यन्न पश्यति (!) ॥
भूतसंमोहने काले भिन्ने तमसि वैरवे । ०

It ends fol. 7*b* : लीनाश्चाव्यक्तशालिन इति॥ अथ योगशिखां प्रवक्ष्यामि सर्वज्ञानेषु चोत्तमां। ०

It ends : तदा पश्यंति योगेन संसारोच्छेदनं महत् । संसारोच्छेदनं महदिति ॥ इति अथर्ववेदे मंत्रिकोपनिषत्समाप्ता ॥

4. (*Laghu-*)*Jābālopanishad,* in 5 paragraphs, fol. 9: लघुजाबालोपनिषत्प्रारंभः॥ बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं ०

It ends : देहत्यागं करोति स परमहंसो नाम स परमहंसो नामेति॥ इति जाबालोपनिषत्समाप्ता ॥

5–9. *Pañca-Atharvaśīrshopanishadaḥ :*

a) *Gaṇapatyatharvaśīrsha,* fol. 12*b* : ओं स ह नाववतु । स ह नौ भुनक्तु। स ह वीर्यं करवावहै । ० ends : गणपतिरथर्वशीर्षं समाप्तं ॥

b) *Nārāyaṇopanishad,* fol. 13*b* : अथ पुरुषो ह वै नारायणो ऽकामयत प्रजाः सृजेयेति ० ends : ० श्रीनारायणसायुज्यमवाप्नोति ॥ इत्युपनिषत्॥

c) *Śivātharvaśīrshopanishad,* fol. 16*b* : देवा ह वै स्वर्गं लोकमायन् । ते देवा रुद्रमपृच्छन् । को भवानीति ० ends : अथर्वशीर्षे तृतीयोपनिषत्समाप्ता ॥

d) *Sūryātharvaśira,* fol. 17*b* : अथ सूर्याथर्वशिरं व्याख्यास्यामः॥ ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छंदः। ०

It ends : इति सूर्यनारायणाथर्वशीर्षं समाप्तं॥ अथर्वशीर्षे चतुर्थोपनिषत्समाप्ता ॥

e) *Devyatharvaśira,* fol. 21*b* : सर्वे वै देवा देवीमुपतस्थुः । कासि त्वं महादेवि। साब्रवीदहं ब्रह्मस्वरूपिणी। ० It ends : देव्यथर्वशिरं समाप्तं॥

10. *Gopāla-pūrvatāpanyupanishad,* fol. 26*b* :

सच्चिदानंदरूपाय कृष्णायाक्लिष्टकारिणे । ०

It ends : तं यजेत्तं भजेदित्यों तत्सदिति॥ इति श्रीब्रह्मवेदोपकृष्णोपनिषत्सु पूरपसमाप्तः ॥

11. *Gopāla-uttaratāpanyupanishad*, fol. 30*b* : विष्णोरर्च्यायौ शिलाधीर्गुरुष (!) न रमति वैष्णवैर्जातिर्बुद्धिर्विष्णो वा वैष्णवानां कलिकमलमथ ते पादतीर्थे बुद्धिर्मंत्रेत नाम्नि विष्णोः पुरुषकलुष हे शब्दसामान्यबुद्धिर्विष्णो सर्वेश्वरेशेतदि जरसमधियँस्य वा नारकीस एकदा * व्रजस्त्रियः सकामाः °

This *Upanishad* is here divided into twenty sections. It ends : इति श्रीत्र्यथर्ववेदे श्रीमद्गोपालोत्तरतापिन्यौपनिषत्समाप्तः ॥ ब्रह्मवेद उपनिषत्समाप्तः ॥

12. *Vāsudevopanishad*, fol. 38 : नमस्कृत्य भगवंतं नारदः सर्वेश्वरं वासुदेवं पप्रछ श्रीभगवन्नूर्ध्वपुंड्र विधिं द्रव्यमंत्रः स्थानादिसहितं मे ब्रूहीति । तं होवाच भगवान्वासुदेवो वैकुंठस्थानोद्भवं मम प्रीतिकरं मद्भक्तैर्ब्रह्मादिभिर्धारितं विष्णुचंदनं वैकुंठस्थानादाहृत्य द्वारकायां मया प्रतिष्ठितं चंदनं कुंकुमादिसहितं विष्णुचंदनं ममांगे प्रतिदिनमालिप्तं गो(पी)भिः प्रक्षालनाद् गोपीचंदनमाख्यातं मदंगलेपनं पुण्यं चक्रतीर्थांतरे स्थितं चक्रसमायुक्तं पीतवर्णं मुक्तिसाधनं भवति ॥ १ ॥ अथ गोपीचंदनं नमस्कृत्य ° four sections ; it ends : इत्यथर्ववेदे वासुदेवोपनिषत्समाप्तः ॥

13. *Gopīcandanopanishad*, fol. 39*b* : गोपीकानां संरक्षणी कुतः संरक्षणी लोकस्य नरकान्मृत्योर्भयाच्च संरक्षणीचंदनं तुष्टिकरणं च किं नाम तुष्टिकरणं ब्रह्मानंदकारणं य एवं विद्वानेतदाख्यापयेत् ° six sections ; it ends : इति ° गोपीचंदनोपनिषत्समाप्तः ॥

14. [*Hanumadukta-*] *Rāmopanishad*, fol. 42*b* :

सनकादयो योगींद्रा अन्ये च ऋषयस्तथा ।
प्रह्लादाद्या विष्णुभक्ता हनुमंतमिदं ब्रुवन्॥
वायुपुत्र महाबाहो किं तत्वं ब्रह्मवादिनां ।
पुराणेष्वष्टदशसु स्मृतिष्वष्टादशस्वपि ॥ °

It ends : इति हनुमंतोक्तरामोपनिषत्समाप्ता ॥

15. *Rāmopanishad*, fol. 44 : हनुमानुवाच ।

सिंहासने समासीनं रामं पौलस्त्यसूदनं ।
प्रणम्य दंडवद्भूमौ पौलस्त्यो वाक्यमब्रवीत् ॥
रघुनाथ महाबाहो कैवल्यं कथितं मया ।
अज्ञानां सुलभं चैव कथनीयं च सौलभं॥

श्रीराम उवाच ॥ अथ पंचदंडका ॥ °

It ends: इत्याथर्वणरहस्ये रामोपनिषत्समाप्ता ॥

* Here begins the text of the Calcutta edition.

16. *Yogarājopanishad*, fol. 44*b* :

योगराजं प्रवक्ष्यामि योगिनां योगसिद्धये ।
मंत्रयोगो लयश्चैव राजयोगो हटस्तथा ॥ °

21 *ślokas;* ends : इति योगराजोपनिषत्समाप्ता ॥

17. *Sundarītāpanyupanishad*, fol. 46 : अथैतस्मिन्नंतरे भगवान् प्राजापत्यं वैष्णवं विलयकारणरूपमाश्रित्य पुरा त्रिधा भगवत्येवमादि सत्यभूर्भुव स्वरो३मिति त्रीणि पुराणि स्वर्भूपातालानि त्रिपुराणि हैरं ब्रह्मात्मकेन ह्रींकारेण ° 8 *kaṇḍikās ;* ends : परां भैरवीं चित्कलां महात्रिपुरादेवीं ध्यायेमहि ध्यानयोगेत्येवं सकलपूजनार्चनं वेदेति महोपनिषत् ॥ इत्यथर्ववेदे सुंदरीतापनी समाप्तः ॥

18. *Mṛityulāṅgalopanishad*, fol. 51 : मृत्युलांगलं व्याख्यास्यामो स्य मृत्युलांगलमंत्रस्यानुष्टुप् छंदः । कालाग्निरुद्रो देवता वसिष्ठ ऋषिर्यमो देवता मृत्यूपस्थाने विनियोगः । अथातो योगजिह्वा मधुमती वाजिन्यहं ° ends : इति मृत्युलांगलोपनिषद् समाप्ता ॥

19. *Krishṇopanishad*, fol. 52 :

ते होचुस्तं सुराः सर्वे भगवंतं सनातनं ।
नो वद्ममवतारा वै गृह्यते नैव भूतले ॥

आज्ञया ° 27 *ślokas ;* ends : इति कृष्णोपनिषध समाप्तं ॥

20. *Krishṇa-purushottama-siddhāntopanishad*, fol. 54 :

निरंजनो निराख्यातो निर्विकल्पो नमो नमः ।
पूर्णानंदो हरिस्तस्मात् मायारहितः पुरुषोत्तमः ॥
अष्टावष्ट सहस्रे द्वे °

It ends : श्रीकृष्णभगवान् नारायणपरमात्मा पुरुषोत्तमः त्रिगुणरहितः स्वयं । कथं परुष एवेदं सर्वं ॥ श्रीकृष्णपुरुषोत्तमसिद्धांतउपनिषत्समाप्ता ॥

21. *Brahmopanishad*, fol. 56*b* : अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवंति । नाभिर्हृदयं कंठो मूर्धा च । °

22. *Haṃsopanishad*, fol. 58*b* : अथ हंसपरमहंसनिर्णयं व्याख्यास्यामो ब्रह्मचारिणे दांताय गुरुभक्ताय हंस हंसेति सदायं । °

23. *Paramahaṃsopanishad*, fol. 60 : अथ योगिनां परमहंसानां मार्गस्तेषां का स्थितिरिति नारदो भगवंतमुपसमेत्योवाच । °

24. *Āruṇyopanishad*, fol. 62 : स ह नाव ° शांतिः ओं आरुणिः प्रजापतेर्लोकं जगाम तं गत्वोवाच प्रजापते केन भगवन्कर्माण्यशेषतो विसृजानीति ° ends : इति ° आरुण्योपनिषत्समाप्ता (!) ॥

[25. *Śaṅkara's Dṛigdṛiśyaviveka*, fol. 63 :

दृक्दृशौ द्वौ पदार्थौ स्तः परस्य रविलक्षणौ ।
दृक् ब्रह्म दृश्यं मायेति सर्ववेदांतनिर्णयः ॥ १ ॥ °

48 *slokas* ; ends : इति शंकरभगवतः कृतौ दृग्दृश्यविवेक समाप्तः ।

26. *Māṇḍūkyopanishad*, fol. 67*b* : ओमित्येतदक्षरमिदं सर्वं ° ends : इत्यथर्वणशिखायां मांडूक्योपनिषत्समाप्ता ॥

27. *Talavakāropanishad*, fol. 71 : केनेषितं ° ends : केनापरपर्यायतलवकारोपनिषदि चतुर्थः खंडः॥

28. *Kaivalyopanishad*, fol. 73*b* : आश्वलायनो भगवंतं परमेष्ठिनं परिसमेत्योवाच ° ends : ऋक्शाखीयकैवल्योपनिषत्समाप्ता ॥

29. *Subālopanishad*, fol. 76 : स ह नाववतु ° शांतिः॥ तदाहुः किं तदासीत्तस्मै स होवाच। न सन्नासन्न सदसदिति ° 16 *kaṇḍikās* ; ends : शके १७४१ प्रमाथीनामसंवत्सरे दक्षिणायने वर्षा ऋतौ भाद्रपदबह्दशम्यां भौमवासरे° [Dr. John Taylor.]

492.

1095A. Foll. 16 ; size 12½ in. by 4½ in. ; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century ; eleven lines in a page.

The text of six of the ancient *Upanishads* :

1. *Īśā* (*Īśāvāsya*, or *Vājasaneya*)-*upanishad.*
2. *Kena* (or *Talavakāra*)-*upanishad,* begins fol. 2*a*.
3. *Kaṭha*(*valli*)-*upanishad,* fol. 3*b*.
4. *Praśnopanishad,* fol. 8*b*.
5. *Muṇḍakopanishad,* fol. 12*b*.
6. *Māṇḍūkyopanishad,* fol. 16.

[H. T. Colebrooke.]

493, 494.

3182, 3183. Two vols., folio, paged 1–723, 679–1301 resp.; European paper ; size 12 in. by 7½ in.; well written, in the Telugu character; 21–30 lines in a page; except pp. 676–723 of the first vol., which are in Devanāgarī; twenty lines in a page.

A collection of "*Upanishads,* known to the *Āndhrika Paṇḍits,* and procured by Sir Walter Elliot, in Telingana, in the years 1850–51." See *Journal of the Asiatic Society of Bengal,* vol. xx. p. 607. At the beginning of vol. i. a list of contents has been inserted, containing the titles in Telugu and Roman letters.

a. Vol. I., pp. 1–675.

1. *Īśāvāsyopanishad* begins :

पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात्पूर्णमुदच्यते ।
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥

ओं शांतिः शांतिः शांतिः ॥ ओं
ईशावास्यमिदꣳ सर्वं यत्किं च जगत्यां जगत् °

2. *Kenopanishad*, p. 3 : आप्यायंतु ममांगानि वाक्प्राणश्चक्षुः श्रोत्रमथो बलमिंद्रियाणि च सर्वाणि सर्वं ब्रह्मोपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुर्यां मा मा ब्रह्म निराकरोद् अनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मे । अस्तु तदात्मनि निरते य उपनिषत्सु धर्मास्ते मयि संतु ते मयि संतु ॥ केनेषितं पतति प्रेषितं मनः ° For the opening benediction, see above, No 135.

3–4. *Kaṭhavallyupanishad*, p. 7 : सह नाववतु सह नौ भुनक्तु सह वीर्यं करवावहै तेजस्विनावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ओं शांतिः शांतिः शांतिः॥ ओं ॥ उशन् ह वै वाजश्रवसः °

5. *Praśnopanishad*, fol. 19 : सह नाववत्विति शांतिः ॥ भद्रं कर्णेभिरिति शांतिः ॥ ओं सुकेशा च भारद्वाजः °

6. *Muṇḍakopanishad*, p. 27 : भद्रं कर्णेभिरिति शांतिः ॥ ओं ॥ ब्रह्म (!) देवानां प्रथमः °

7–10. *Māṇḍūkopanishad*, p. 35 :

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्रैः ।
स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसस्तनूभिः व्यशेम देवहितं यदायुः ॥

स्वस्ति न इंद्रो वृधश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः।
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥
ओं शांतिः शांतिः शांतिः॥ ओमित्येतदक्षरमिदं सर्वं ० For the benediction see beginning of *Nrisiṃha-tāpanī*, Calcutta edition.

11. *Taittirīyopanishad*, p. 55: ओं तच्छंयोरा- वृणीमहे गातुं यज्ञाय। गातुं यज्ञपतये etc. *Taitt. Āraṇy., prap.* 3, followed (from p. 68) by *prap.* 7–10. In the northern texts *prap.* 7–9 are considered as *the Taittirīyopanishad*.

12. *Aitareyopanishad*, p. 115: वाङ्मे मनसि प्रतिष्ठितं मनो मे वाचि प्रतिष्ठितमाविराविर्म एधि ० *Ait. Ār.* II., adhy. 7 (as benediction?); followed by एष पंथा एतत्कर्मैतद्ब्रह्मैतत्सत्यं ० *Ait. Ār.* II., adhy. 1–6. [Acc. to *Śaṅkara*, *Ait. Ār.* II., 4–7 constitute *the Aitareyopanishad*.

13. *Chāndogyopanishad*, p. 135: आप्यायंतु ममांगानि ० शांतिः॥ ओमित्येतदक्षरमुद्गीथमुपासीत ० 8 prapāṭhakas (or adhyāyas).

14. *Brihadāraṇyakopanishad*, p. 215: पूर्णमदः ० शांतिः॥ उषा वा अश्वस्य मेध्यस्य शिरः।० 8 adhyāyas.

15. *Brahmopanishad*, p. 303: सह नाववत्विति शांतिः॥ अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवंति।०

16. *Kaivalyopanishad*, p. 305: सह ०॥ अथा- श्वलायनो भगवंतं परमेष्ठिनं ०

17. *Jābālyupanishad*, p. 309: पूर्णमद इति शांतिः॥ बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं ०

18. *Śvetāśvataropanishad*, p. 313: सह ०॥ ब्रह्म- वादिनो वदंति। किं कारणं ०

19. *Haṃsopanishad*, p. 323: पूर्णमद इति शांतिः॥
ओं भगवंस्त्सर्वधर्मज्ञ सर्वशास्त्रविशारद।
ब्रह्मविद्याप्रबोधो हि केनोपायेन जायते॥
सनत्कुमार उवाच। विचार्य सर्वधर्मेषु मतं ज्ञात्वा पिना- कवता कथितं तत्त्वं शृणु गौतम तन्मतं॥ [किंनः।
अनाख्येयमिदं गुह्यं योगिने कोशसन्निभं।
हंसस्याकृतिविस्तारं भुक्तिमुक्तिफलप्रदं॥
अथ हंसपरमहंसनिर्णयं व्याख्यास्यामो ब्रह्मचारिणे दांताय गुरुभक्ताय ०

20. *Āruṇikopanishad*, p. 325: आप्यायंतु ० शांतिः॥ ओं॥ आरुणिः प्रजापतेर्लोकं जगाम। तं गत्वोवाच। केन ०

21. *Garbhopanishad*, p. 327: सह ०॥ पंचात्मकं पंचसु वर्तमानं षडाश्रयं षड्गुणयोगयुक्तं।०

22. *Nārāyaṇopanishad*, p. 331: सह ०॥ अथ पुरुषो ह वै नारायणोऽकामयत। प्रजाः सृजेयेति।०

23. *Paramahaṃsopanishad*, p. 333: पूर्णमद ०॥ अथ योगिनां परमहंसानां कोऽयं मार्गस्तेषां का स्थिति- रिति नारदो ०

24. *Amritabindūpanishad*, p. 335: सह ०॥
मनो हि द्विविधं प्रोक्तं शुद्धं चाशुद्धमेव च।
अशुद्धं कामसंकल्पं शुद्धं कामविवर्जितं॥
[This is the beginning of the *Brahmabindūpanishad* in the northern texts.]

25. *Amritanādopanishad*, p. 337: सह ०॥
शास्त्राण्यधीत्य मेधावी अभ्यस्य च पुनः पुनः।
परमं ब्रह्म विज्ञाय उल्कावत्तान्यथोत्सृजेत्॥
[This is the beginning of the *Amritabindūpanishad* in the northern texts.]

26. *Atharvaśiropanishad*, p. 341: भद्रं ० शांतिः॥ ओं देवा ह वै स्वर्गं लोकमगमं ते देवा रुद्रमपृच्छन्को भवानिति ०

27. *Atharvaśikhopanishad*, p. 347: भद्रं ० शांतिः॥ अथ हैनं पैप्पलादोंगिराः सनत्कुमारश्चाथर्वाणमुवाच भगवन् किमादौ प्रयुक्तं ध्यानं ध्यायितव्यं ०

28. *Maitrāyaṇīyopanishad*, p. 349: आप्यायं- त्विति शांतिः॥ ओं॥ बृहद्रथो वै नाम राजा राज्ये ज्येष्ठं पुत्रं निधापयित्वेदमशाश्वतं मन्यमानः शरीरं वैरा- ग्यमुपेतोऽरण्यं निर्जगाम। स तत्र परमं तप आस्था- यादित्यमीक्षमाण ऊर्ध्वबाहुस्तिष्ठत्यंते सहस्रस्य मुनेरंतिक- माजगामाग्निरिवाधूमकस्तेजसा निर्दहन्निवात्मविद्भगवां- छाकायन्य उत्तिष्ठोत्तिष्ठ वरं वृणीष्वेति राजानमब्रवीत्। स तस्मै नमस्कृत्योवाच भगवन्नाहमात्मवित्त्वं तत्त्वविच्छ्- णुमो वयं स त्वं नो ब्रूहीति। एतद्वृत्तं पुरस्तादशक्यं मा पृच्छ प्रश्नमैक्ष्वाकान्यान्कामान् वृणीष्वेति शाकायन्यस्य चरणावभिमृशमानो राजेमां गाथां जगाद॥१॥ भग- वन्नस्थिचर्म ०

29. *Kaushītakopanishad*, p. 359 : वाङ्मे मनसीति शांतिः ॥ चित्रो ह वै गार्ग्यायणिर्यक्ष्यमाण आरुणिं वव्रे स ह पुत्रं श्वेतकेतुं प्रजिघाय याजयेति तं हासीनं पप्रच्छ गौतमस्य पुत्रास्ते संवृतं ० (*cf.* Cowell's ed., p. 3).

30. *Bṛihajjābālopanishad*, p. 379 : भद्रं ० ॥ ओं आपो वा इदमासंत्सलिलमेव स प्रजापतिरेकः पुष्करपर्णे समभवत् । तस्यांतर्मनसि कामः समवर्तत ॥ इदꣳ सृजेयमिति । तस्माद्यत्पुरुषो मनसाभिगच्छति तद्वाचा वदति तत्कर्मणा करोति । तदेषाभ्यनूक्ता । कामस्तदग्रे समवर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् । सतो बंधुमसति निरविंदन् हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषेति । उपैनं तदुपनमति यत्कामो भवति य एवं वेद । स तपो ऽतप्यत । स तपस्तप्त्वा स एतं भुसुंडः (!) कालाग्निरुद्रमगमदागत्य भो विभूतेर्माहात्म्यं ब्रूहीति । तथेति प्रत्यवोचत् । भुसुंडवक्ष्यमाणं किमिति । ०

31. *Nṛisiṃhapūrvatāpanīyopanishad*, p. 397: भद्रं कर्णेभिरिति शांतिः ॥ ओं ॥ आपो वा इदमासन्त्सलिलमेव स प्रजापतिरेकः पुष्करपर्णे समभवत् । तस्यांतर्मनसि कामः समवर्तत । इदꣳ सृजेयमिति ० मनीषेति । उपैनं तदुपनमति यत्कामो भवति य एवं वेद । स तपो ऽतप्यत । स तपस्तप्त्वा स एतं मंत्रराजं नारसिंहमानुष्टुभमपश्यत् । ०

32. *Nṛisiṃhottaratāpanīyopanishad*, .p. 411 : (no benediction) देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन्नणोरणीयांसमिममात्मानमोंकारं नो व्याचक्ष्वेति । ० The *Pūrva* and *Uttara T.* are counted together as six *upanishads* (31–36) in the list of contents. See Burnell, Index to Tanjore MSS., p. 35*b*.

33. *Kālāgnirudropanishad*, p. 427 : सह ० ॥ अथ कालाग्निरुद्रोपनिषत्संवर्तकाग्निऋषिरनुष्टुप् छंदः । श्रीकालाग्निरुद्रो देवता कालाग्निरुद्रप्रीत्यर्थे जपविनियोगः । अथ कालाग्निरुद्रं भगवंतं सनत्कुमारः पप्रच्छाधीहि भगवं त्रिपुंड्रविधिं सतत्त्वं किं व्रतं ०

34. *Maitreyī-upanishad*, p. 431 : आप्यायंत्विति शांतिः ॥ ओं बृहद्रथो वै नाम राजा राज्ये ज्येष्ठं पुत्रं ० [as 28, above] राजेमां गाथां जगाद ॥ १ ॥ अथ किमेतैर्वान्यानां शोषणं महार्णवानां शिखरिणां प्रपतनं ध्रुवस्य प्रचलनं स्थानं वा तरूणां निमज्जनं पृथिव्या स्थानादपसरणं सुराणां सोऽहमित्येतद्विधे ऽस्मिन्संसारे किं कामोपभोगैर्यैरेवाश्रितस्यासकृदुपावर्तनं (!) दृश्यत इत्युद्धर्तुमर्हसीत्यंधोदपानस्थो भेक इवाहमस्मिंत्संसारे भगवंस्त्वं नो गतिरिति ॥ २ ॥ ०

35. *Subālopanishad*, p. 439 : पूर्णमद इति शांतिः ॥ ओं तदाहुः किं तदासीत्तस्मै स होवाच न सन्नासन्न सदसदिति तस्मात्तमः संजायते तमसो भूतादिर्भूतादेराकाशमाकाशाद्वायुः ०

36. *Kshurikopanishad*, p. 455 : सह ० ॥ ओं
क्षुरिकं (!) संप्रवक्ष्यामि धारणां योगसिद्धये ।
यां प्राप्य न पुनर्जन्म योगयुक्तस्य जायते ॥ ०

37. *Mantrikopanishad*,* p. 457 : पूर्णमद ० ॥
अष्टपादं शुचिं हंसं त्रिसूत्रमणुमव्ययं ।
त्रिवर्त्मानं तेजसोहं सर्वतः पश्यन्न पश्यति (!) ॥ १ ॥
भूतसंमोहने काले भिन्ने तमसि वै स्वरे (!) ।
अतः पश्यंति सत्त्वस्था निर्गुणं गुणगंहरे (!) ॥ २ ॥
अशक्यः सो ऽन्यथा द्रष्टुं ध्यायमानः कुमारकैः ।
विकारजननीमाज्ञामष्टरूपामजां ध्रुवां ॥ ३ ॥
ध्यायते ऽध्यासिता तेन तन्यते प्रेर्यते पुनः ।
सूयते पुरुषार्थं च तेनैवाधिष्ठितं जगत् ॥ ४ ॥
गौरवाद्यंतवती सा जनित्री (सर्वा) भूतभाविनी ।
सितासिता च रक्ता च सर्वकामदुघा विभोः ॥ ५ ॥
पिबंते नाम विषयामविज्ञाताः कुमारकैः (!)।
एकस्तु पिबते देवः स्वच्छंदोत्र वशानुगः ॥ ६ ॥
ध्यानक्रियाभ्यां भगवान्भुङ्क्ते ऽसौ प्रसहद्विभुः ।
सर्वसाधारिणीं दोग्ध्रीं पिय्यमानां† तु यज्विभिः ॥ ७ ॥
पश्यंत्यस्यान्महात्मानः सुपर्णं पिप्पलाशनं (? MS. पे०)।
उदासीनं ध्रुवं हंसं स्नातकाध्वर्यवो जगुः ॥ ८ ॥
शंसंतमनुशंसंति बह्वृचाः शास्त्रकोविदाः ।
रथंतरं बृहत्साम सप्तवैद्रस्तु (!) गिय्यते† ॥ ९ ॥
मंत्रोपनिषदं ब्रह्म पदक्रमसमन्वितं ।
पठंति भार्गवा ह्येते ह्यथर्वाणो भृगूत्तमाः ॥ १० ॥

---

* As a specimen of the southern recension of the *Upanishads* the complete text is given of this tract, otherwise called *Cūlikopanishad.* The numbers of the *ślokas* have been added to facilitate reference to the text editions in Weber's *Ind. Stud.* ix. p. 10 *seq.*; and in the *Ātharvaṇa Upanishads*, p. 129 *seq.* In Burnell's Ind. to Tanjore MSS. it is called *Mantropanishad* (see *śloka* 10.)

† The combination *īy* is almost invariably written *iyy* in Southern MSS. A final *visarga* is also usually assimilated before sibilants.

स ब्रह्मचारी प्रत्यक्षस्तं बोधफलितस्तथा ।
अनड्वान् रोहितोच्छिष्टः पश्यंतो बहुविस्तरे ॥ ११ ॥
कालः प्राणश्च भगवान्मन्युः शर्वो भवश्च ।
रुद्रश्च शरवांस्साधुरस्तथा (!) * ॥ १२ ॥
प्रजापति विराट् चैव पूषाः सलिल एव च ।
स्तूयते मंत्रसंस्तुत्यैरथर्वविधितैर्विभुः ॥ १३ ॥
तं षड्विंशक इत्येके सप्तविंशं तथापरे
पुरुषं निर्गुणं सांख्यामथर्वशिरसो विदुः ॥ १४ ॥
चतुर्विंशतिसंख्यातं व्यक्तमव्यक्तमेव च ।
अद्वैतं द्वैतमित्याहुस्त्रिधा त्वं पंचधा तथा ॥ १५ ॥
ब्रह्माद्यं स्थावरांतं च पश्यंति ज्ञानचक्षुषः ।
तमेकमेव पश्यंति परिशुभ्रं विभुं द्विजाः ॥ १६ ॥
यस्मिंत्सर्वमिदं प्रोतं ब्रह्म स्थावरजंगमं ।
तस्मिन्नेव लयं यांति स्रवंत्यः सागरे यथा ॥ १७ ॥
यस्मिन्भावाः प्रलिय्यंते लीनाश्चाव्यक्ततां ययुः ।
पश्यंति व्यक्ततां भूयो जायंते बुद्बुदा इव ॥ १८ ॥
क्षेत्रज्ञाधिष्ठितं चैव कारणैर्विद्यते पुनः ।
एवं स भगवां देवं पश्यंत्यन्ये पुनः पुनः ॥ १९ ॥
ब्रह्म ब्रह्मेत्यथायांति ये विदुर्ब्राह्मणास्तथा ।
अत्रैव ते लयं यांति लीनाश्चाव्यक्तशालिनो २० ।

लीनाश्चाव्यक्तशालिन इत्युपनिषत् ॥ पूर्णमद इति शांतिः ॥ मंत्रिकोपनिषत्समाप्ता ॥

38. *Sarvasāropanishad*, p. 459 :

सर्वसारं निरालंबं रहस्यं वज्रसूचकं ।
तेजोनादध्यानविद्यायोगतत्त्वात्मबोधकं ॥

सह नाववत्विति शांतिः ॥ ओं कथं बंधः कथं मोक्षः काविद्या का विद्येति। जाग्रत्स्वप्न सुषुप्तितुरियं च कथं। अन्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञानमयानंदमयकोशाः कथं ।°
See *Sarvopanishatsāra*, above, p. 113*a*.

39. *Nirālambopanishad*, p. 463 : श्रीएकांबरेश्वराय नमः ॥ पूर्णमद इति शांतिः ॥ ओं

एषामज्ञानजंतूनां समस्तारिष्टशांतये (!) ।
यद्यद्बोधव्यमखिलं तदाशंक्य ब्रवीम्यहं ॥

किं ब्रह्म क ईश्वरः को जीवः का प्रकृतिः कः परमात्मा को ब्रह्मा को विष्णुः को रुद्रः क इंद्रः कः शमनः कः सूर्यः कश्चंद्रः के सुराः के असुराः के पिशाचाः के मनुष्याः का स्त्रियः के पश्वादयः किं स्थावरं के ब्राह्मणादयः का जातिः किं कर्म किमकर्म किं ज्ञानं किं सुखं किं दुःखं कः स्वर्गः को नरकः° कः सन्यासीत्याशंक्याह । ब्रह्मेति च महदहंकारपृथिव्यापस्तेजोवायुराकाशकत्वेन°

It ends : °स मुक्तः स पूज्यः स यागी स परमहंसः सोऽवधूतः स ब्राह्मण इति । निरालंबोपनिषदं योऽधीते गुर्वनुग्रहतः सोऽग्निपूतो भवति स वायुपूतो भवति न स पुनरावर्तते। न स पुनरावर्तते पुनर्नाभिजायते । इत्युपनिषत् । पूर्णमद इति शांतिः ॥

Text (varying considerably), German translation and analysis of this *Upanishad*, by A. Weber, *Ind. Stud.*, xvii. p. 136 *seq.*

40. *Rahasyopanishad*, p. 467 : सह° ॥ ओं अथातो रहस्योपनिषदं व्याख्यास्यामो देवर्षयो ब्रह्माणं संपूज्य प्रणिपत्य पप्रच्छुः । भगवन्नस्माकं रहस्योपनिषदं ब्रूहीति । सोऽब्रवीत् ।

पुरा व्यासो महातेजाः सर्ववेदतपोनिधिः ।
प्रणिपत्य शिवं सांबं कृतांजलिरुवाच ह ॥
श्रीवेदव्यास उवाच ।
देवदेव महप्राज्ञ पाशच्छेद दृढव्रत ।
शुकस्य मम पुत्रस्य वेदसंस्कारकर्मणि ॥°

41. *Vajrasūcikopanishad*, p. 473 : आप्यायंत्विति शांतिः ॥ ओं

वज्रसूचिं प्रवक्ष्यामि शस्त्रमज्ञानभेदनं ।
दूषणं ज्ञानहीनानां भूषणं ज्ञानचक्षुषां ॥

ब्रह्मक्षत्रियवैश्यशूद्रा इति चत्वारो वर्णास्तेषां वर्णानां ब्राह्मण एव प्रधान इति वेदवचनानुरूपं स्मृतिभिरप्युक्तं तत्र चोद्यमस्ति । को वा ब्राह्मणो नाम । किं जीवः किं देवाः किं जातिः किं ज्ञानं°

42. *Tejobindūpanishad*, p. 475 : सह° ॥

तेजोबिंदु परं ध्यानं विश्वात्मा हृदि संस्थितं ।
अणुनं शांभवं शांतं स्थूलं सूक्ष्मं परं च यत् ॥
दुःखाढ्यं च दुराराध्यं दुष्प्रेक्ष्यं मुक्तमव्ययं ।
दुर्लभं तत्स्वयं ध्यानं मुनीनां च मनीषिणां ॥
यताहारो जितक्रोधो जितसंगो जितेंद्रियः ।
निर्द्वंद्वो निरहंकारो निराशीरपरिग्रहः ॥°

It has the same 14 *ślokas* (though with considerable variations in every line) as those printed in the *Ātharvaṇa Upani-*

* ? Four *aksharas* omitted after मन्युः

shads, pp. 29, 30. It does not, however, stop there, but goes on—for 27 pages more (the first 14 *ślokas* occupying one page)—as follows :

यमो हि नियमस्त्यागो मौनं देशश्च कालतः ।
आसनं मूलबंधश्च देहसाम्यं च दृक्स्थितिः ॥
प्राणसंयमनश्चैव प्रत्याहारश्च धारणा ।
आत्मध्यानं समाधिश्च प्रोक्तान्यंगानि वै क्रमात् ॥०

It ends :

तेजोबिंदूपनिषदमभ्यसेत्सर्वदा मुदा ।
सकृदभ्यासमात्रेण ब्रह्मैव भवति स्वयमित्युपनिषत् ॥
सह नाववत्विति शांतिः॥ श्रीएकांबरेश्वराय नमः॥
तेजोबिंदूपनिषत्समाप्ता ॥

43. *Nādabindūpanishad*, p. 503 : वाङ्मनसीति शांतिः ॥ ओं

अकारो दक्षिणः पक्ष उकारस्तूत्तर स्मृतः ।
मकारं पुच्छमित्याहुरर्धमात्रा तु मस्तकं ॥
पादादिकं गुणास्तस्य शरीरं तत्वमुच्यते ।
धर्मो ऽस्य दक्षिणश्चक्षुरधर्मो ऽस्योपर स्मृतः ॥०

Here again we have (with variations) the 20 *ślokas*, of which the *Nādabindu* consists in the *Ātharvaṇa Upanishads*, pp. 15-17; after which the MS. continues (for some 35 *ślokas* more) as follows :

आत्मानं सततं ज्ञात्वा कालं नय महामते ।
प्रारब्धमखिलं भुंजंनोद्वेगं (!) कर्तुमर्हसि ॥
उत्पन्ने चात्मविज्ञाने प्रारब्धं नैव मुंचति ।
तत्वज्ञानोदयादूर्ध्वं प्रारब्धं नैव विद्यते ॥०

It ends : दृष्टि स्थिरा यस्य विना सदृश्यं
वायु स्थिरो यस्य विना प्रयत्नं ।
चित्तस्थिरं यस्य विना विलंबं
स ब्रह्मतारांतरनादरूपः ॥
इत्युपनिषत् ॥ वाङ्मनसीति शांतिः ॥ नादबिंदूपनिषत्समाप्ता ॥

44. *Dhyānabindūpanishad*, p. 509 : सह ० ॥ ओं

यदि शैलसमं पापं विस्तीर्णं बहुयोजनं ।
भिद्यते ध्यानयोगेन नान्यो भेदः कदाचन ॥
बीजाक्षरं परं बिंदु नादं तस्योपरि स्थितं ।
स शब्दश्चाक्षरे क्षीणे निःशब्दं परमं पदं ॥०

Ślokas 3-10 of the printed text, *Āth. Up.* pp. 26, 27; after which the MS. proceeds:

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म ध्येयं सर्वैर्मुमुक्षुभिः ।
पृथिव्यग्निश्च ऋग्वेदो भूरित्येव पितामहः ॥
अकारे तु लयं प्राप्ते प्रथमे प्रणवांशके ।
अंतरिक्षं यजुर्वायुर्भुवो विष्णुर्जनार्दनः ॥०

some 140 *ślokas* more. It ends :

तत्त्वानि ज्योतिश्च(!) नादं तु बिंदु महेश्वरं पदं ।
य एवं वेद पुरुषः स कैवल्यं समश्नुते ॥
इत्युपनिषत् ॥ सह०॥ ध्यानबिंदूपनिषत्समाप्ता ॥

45. *Brahmavidyopanishad*, p. 519 : सह० ॥ ओं ब्रह्मविद्योपनिषदुच्यते ।

प्रसादाद्ब्रह्मणस्तस्य विष्णोरद्भुतकर्मणः ।
रहस्यं ब्रह्मविद्यायां ध्रुवाग्निं संप्रचक्षते ॥
ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म यदुक्तं ब्रह्मवादिभिः ।
शरीरं तस्य वक्ष्यामि स्थानं कालत्रयं तथा ॥ etc.,

to the end of the text in the *Āth. Up.*, p. 202; the last *half-śloka* running here,

धियं हि चिंतयते ब्रह्म सो ऽमृतत्वाय कल्पते ॥

These 13 *ślokas*, however, only form the first paragraph; this being followed by a second section of nearly 100 *ślokas*, beginning :

वायुस्तेजस्तथाकाशस्त्रिविधो जीवसंज्ञितः ।
स जीवः प्राण इत्युक्तो वालाग्रशतकल्पितः ॥
नाभिस्थाने स्थितं विश्वं शुद्धतत्वं सुनिर्मलं ।
आदित्यमिव दीप्यंतं रश्मिभिश्चाखिलं शिवं ॥०

Ending :

सर्वग्रासो ऽस्म्यहं सर्वद्रष्टा सर्वानुभूरहं ।
एवं यो वेद तत्वेन स वै पुरुष उच्यते ॥

46. *Yogatattvopanishad*, p. 527 : सह ० ॥ ओं

योगतत्वं प्रवक्ष्यामि योगिनां हितकाम्यया ।
तच्छ्रुत्वा च पठित्वा च सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥
विष्णोर्नाम महायोगी महाभूतो महातपाः ।
तत्वमार्गे यथा दीपो दृश्यते पुरुषोत्तमः ॥
तमाराध्य जगन्नाथं प्रणिपत्य पितामहः ।
पप्रच्छ योगतत्वं मे ब्रूहि चाष्टांगसंयुतः ॥
तमुवाच हृषीकेशो वक्ष्यामि शृणु तत्वतः ।
सर्वे जीवाः सुखैर्दुःखैर्मायाजालेन वेष्टिताः ॥०

Some 140 *ślokas*, the last of which is:

निषिद्धैर्नैयभिर्द्वारैर्निर्जने निरुपद्रवे ।
निश्चितं तात्मभूतानामनिष्टं (!) योगसेवया ॥

47. *Ātmabodhopanishad*, p. 539: वाङ्मे मनसीति शांतिः ॥ प्रत्यगानंदं ब्रह्मपुरुषं । प्रणवस्वरूपं । अकार उकार मकार इति त्र्यक्षरं प्रणवं तदेतदोमिति यमुक्त्वा मुच्यते योगी जन्मसंसारबंधनात् । ओं नमो नारायणाय शंखचक्रगदाधराय ° Prose and verse.

It ends: आनंदत्वान्न मे दुःखमज्ञानाज्ञावसत्यवदिति । आत्मबोधोपनिषदं मुहूर्तमुपासित्वा न च पुनरावर्तते ॥ वाङ्मे ° ॥

48. *Nārada-parivrājakopanishad*, in 9 sections (*upadeśa*), p. 543: ओं भद्रं कर्णेभिरिति शांतिः ॥ ओं अथ कदाचित्परिव्राजकाभरणो नारदः सर्वलोकसंचारं कुर्वन्नपूर्वपुण्यस्थलानितिर्द्धि (!) कुर्वन्नवलोक्य चित्तशुद्धिं प्राप्य निर्वैरः शांतो दांतः सर्वतो निर्वेदमासाद्य स्वरूपसंधानमनुसंधाय नियमानंदविशेषगण्यं । मुनिजनैरुपसंकीर्णं नैमिशारण्यं पुण्यस्थलमवलोक्य ° Prose and verse.

It ends: यत्र गत्वा न निवर्तन्ते योगिनः सूर्यो न तत्र भाति न शशांको ऽपि न स पुनरावर्तते । न स पुनरावर्तते तत्कैवल्यमित्युपनिषत् ॥ नवमोपदेशः ॥ भद्रं ° ॥ नारदपरिव्राजकोपनिषत्समाप्ता ॥

49. *Triśikhibrāhmaṇopanishad*, p. 579: पूर्णमद इति शांतिः ॥ ओं त्रिशिखिब्राह्मण आदित्यलोकं जगाम तं गत्वोवाच भगवन् किं देवाः किं प्राणाः किं कारणं किमात्मा । तं होवाच सर्वमिदं शिव एव विजानीहि किंतु नित्यशुद्धो निरंजनो विभुरद्वयः शिव एकः स्वेन भासेदं सर्वं दृष्ट्वा तप्ता यः (!) पिंडवदेकं भिन्नवदवभासते ॥ °

It ends: सुषुप्तिवद्यश्चरति स्वभावपरिनिश्चलः । निर्वाणपदमाश्रित्य योगी कैवल्यमित्युपनिषत् ॥ पूर्ण ° ॥

50. *Sītopanishad*, p. 591: ओं भद्रं कर्णेभिरिति शांतिः ॥ ओं देवा ह वै प्रजापतिमब्रुवन् का सीता किं रूपमिति । स होवाच प्रजापतिः । सीता इति मूलप्रकृतिरूपत्वात्सा सीता प्रकृति स्मृता । प्रणवप्रकृतिरूपत्वात्सा सीता प्रकृतिरित्युच्यते ।

सीता इति त्रिवर्णात्मा साक्षान्मायमया भवेत् ।
विष्णुः प्रपंचबीजश्च माया ईकार उच्यते ॥ °

Mainly prose.

It ends: अलं चकार स्थिरा प्रसन्नलोचनसर्वदेवतैः (!) पूज्यमाना वीरलक्ष्मीति विज्ञायतेत्युपनिषत् ॥ °

51. *Yogacūḍāmaṇi-upanishad*, p. 595: आप्यायंत्विति शांतिः ॥

ओं योगचूडामणिं वक्ष्ये योगिनां हितकाम्यया ।
कैवल्यसिद्धिदं गूढं सेवितं योगवित्तमैः ॥
आसनं प्राणसंरोधः प्रत्याहारश्च धारणा ।
ध्यानं समाधिरेतानि योगांगानि भवंति षट् ॥ °

It ends:

यथा त्रितिय्यकाले तु रविः प्रत्याहरेत्प्रभां ।
त्रितिय्यांगस्थितो योगी विकारं मानसं हरेदित्युप-
निषत् ॥ °

52. *Nirvāṇopanishad*, p. 607: वाङ्मे मनसीति शांतिः ॥ ओं अथ निर्वाणोपनिषदं व्याख्यास्यामः । परमहंसः सो ऽहं । परिव्राजकाः पश्चिमलिंगाः । मन्मथक्षेत्रपालकाः गगनसिद्धांतं अमृतकल्लोलनदी । अक्षयं निरंजनं । निःसंशयः ऋषिः । निर्वाणो देवता । निष्कशप्रवृत्तिः । निष्केवलज्ञानं । ऊर्ध्वाम्नायः । °

It ends: सन्यासं अंते ब्रह्म खंडाकारं । नित्यं सर्वसंदेहनाशनं । एतं निर्वाणदर्शनं । शिष्यं पुत्रं विना न देयमित्युपनिषत् ॥ °

53. *Maṇḍalabrāhmaṇopanishad*, in 5 sections (*brāhmaṇa*), p. 609: पूर्णमद ° ॥ ओं याज्ञवल्क्यो ह वै महामुनिरादित्यलोकं जगाम । तमादित्यं नत्वा भो भगवन्नादित्यात्मतत्त्वमनुब्रूहीति । स होवाच नारायणः । ज्ञानयुक्तयमाद्यष्टांगयोगमुच्यते । शीतोष्णाहारनिद्राविजयः । सर्वदा शांतिः । निश्चलत्वं । विषयेंद्रियनिग्रहश्चैते यमाः । °

It ends: तन्मातृपितृजयापत्यवर्गं च मुक्तं भवतीत्युपनिषत् ॥ पंचमं ब्राह्मणं ॥ पूर्ण ° ॥

54. *Dakshiṇāmūrtyupanishad*, p. 619: सह ° ॥ ब्रह्मावर्तं महाभांडीरवटमूले महासत्राय समेता महर्षयः शौनकादयस्ते ह समित्पाणयस्तत्त्वजिज्ञासवो मार्कंडेयं चिरं जीवनमुपनमेत्य (! ? उपसमेत्य) पप्रच्छुः । केन त्वं चिरं जीवसि केन वानंदमनुभवसीति °

It ends: य इमां परमरहस्यं शिवतत्त्वरहस्यविद्यामधीते स सर्वपापेभ्यो मुक्तो भवति । य एवं वेद स कैवल्यमनुभवति । स कैवल्यमनुभवतीत्युपनिषत् ॥ °

55. *Śarabhopanishad* (= 67. *Paippalādop.*), p. 623: भद्रं० ॥ अथ हैनं पैप्पलादो ब्रह्माणमुवाच । भो भगवन् ब्रह्मविष्णुरुद्राणां मध्ये को वा अधिकतरो ध्येय स्यात्तत्त्वमेव मे ब्रूहीति । तस्मै स होवाच पितामहश्च हे पैप्पलाद शृणु वाक्यमेतत् । बहूनि पुण्यानि कृतानि येन तेनैव लभ्यः । परमेश्वरो ऽसौ । यस्यांगजो ऽहं ।०

It ends; स सततं शिवप्रियो भवति । स शिवसायुज्यमेति । न स पुनरावर्तते० इत्याह भगवान् ब्रह्मेत्युपनिषत् ॥ भद्रं० ॥

56. *Skandopanishad*, p. 627: सह० ॥ हरिः ओं अच्युतो ऽस्मि महादेव तव कारुण्यलेशतः ।
विज्ञानघन एवास्मि शिवो ऽस्मि किमतः परं ॥
न निजं निजवद्भाति अंतःकरणजृंभणात् ।
अंतःकरणनाशेन संविन्मात्रस्थितो हरिः ॥०
Fifteen *ślokas*.

57. *Mahā-Nārāyaṇopanishad*, in two *kāṇḍas* of 4 adhyāyas each, p. 629: भद्रं० ॥ ओं अथ परमतत्त्वरहस्यं जिज्ञासुः परमेष्ठिर्देवमानेन सहस्रं संवत्सरं तपश्चचार । सहस्रवर्षे ऽतीते ऽप्युग्रतीव्रतपसा प्रसन्नं भगवंतं महाविष्णुं ब्रह्मा परिपृच्छति । भगवन्परमतत्त्वरहस्यं मे ब्रूहीति । परमतत्त्वरहस्यवक्ता त्वमेव नान्यः कश्चिदस्ति तत्कथमिति । तदेवोच्यते त्वमेव सर्वज्ञः । त्वमेव सर्वशक्तिः । त्वमेव सर्वाधाराः ।०

The 2nd *kāṇḍa* (5th adhyāya) begins p. 642: अथ शिष्यो वदति । गुरुं भगवंतं नमस्कृत्य । भगवत्सर्वात्मना । नष्टाया अविद्यायाः पुनरुदयः कथं सर्वमेवेति गुरुरिति होवाच ।०

It ends: ततो महाविष्णुस्तिरोदधे । ततो ब्रह्मा स्वस्थानं जगामेत्युपनिषत् ॥ उत्तरकांडः समाप्तः ॥ इत्यथर्वणमहानारायणोपनिषदि परमसायुज्यमुक्तिस्वरूपणनिरूपणं नामाष्टमो ध्यायः ॥ भद्रं०

[58–69, written (very incorrectly) in Devanāgarī characters, '*Upanishads* received from the Rajah of Tanjore, 1856.']

58. *Rahasyopanishad*, p. 676:

परमाद्वैतसत्यात्मा प्रज्ञा साद्वैतचिद्वपुं ।
आश्रये दक्षिणामूर्तिमवाङ्मनसं गोचरं ॥
अथातो रहस्योपनिषदं व्याख्यास्यामः ॥ देवऋषयो ब्रह्मणं संपूज्य प्रणिपत्य प्रभुः । भगवन्नस्माकं रहस्योपनिषदं ब्रूहीति सो ऽब्रवीत् ।
पुरा व्यासो महातेजा सर्वदेवो तपोनिधिः ।०

59. *Jābālopanishad*, p. 681: अथैनं ब्रह्मचारिण ऊचुः । किं जप्येनामृतं ब्रूहि स होवाच याज्ञवल्क्यः । शतरुद्रीयेणेत्येतानि ह वामृतस्य नामान्येतैर्ह वा अमृतो भवतीति शातातपः ।०

60. *Cityupanishad* (= *Taitt. Ār.* III), p. 682.

61. *Śārīropanishad*, p. 693; अथातः पृथिव्यादिमहाभूतानां समवायं शरिरं यत्कठिनं सा पृथिवी यद्द्रवं तदापः । यदुष्णं तत्तेजः । यः संचरति स वायुः । यः सुषिरं तदाकाशं । श्रोत्रादीनि ज्ञानेंद्रियाणि श्रोत्रमाकाशे । वायौ त्वक् । अग्नौ चक्षुः । अप्सु जिह्वा । पृथिव्यां घ्राणमिति० See further on, No. 79.

62. *Amṛitabindūpanishad*, p. 694: मनो हि द्विविधं०

63. *Brahmopanishad*, p. 696: भद्रं कर्णेभिः० ॥ अथास्य पुरुषस्य०

64. *Garbhopanishad*, p. 698: सह० ॥ पंचात्मकं०

65. *Sarvasāropanishad*, p. 701: कथं बद्धः कथं मोक्षः कावीद्या (!) का च विद्यते । जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तितुर्यं च कथं ।० Wants more than a fourth part of the tract at the end.

66. *Kaushītaki-brāhmaṇopanishad*, the 3rd and 4th adhyāyas, p. 703: कौषतकीब्राह्मणोपनिषत् । प्रतर्दनो ह वै दैवोदासिरिंद्रस्य प्रियं धामोपजगाम । युद्धेन च पौरुषेण च ।०

This MS. follows the recension represented by Cowell's MSS. F. G.; the passages marked with * in the edition, pp. 105, 108 being omitted.

67. [*Brihajjābāle*] *Paippalādopanishad* (corresponding to *Śarabhopanishad* 55, above), p. 711: अथ पैप्पलादो ब्रह्माणमुवाच भो भगवन् ब्रह्मविष्णुरुद्राणां मध्ये को वा अधिकतरो ध्येयः ।०

It ends: न च पुनरावर्तते इत्याह भगवान् ब्रह्मा इति बृहज्जाबाले पैप्पलादोपनिषत् ॥ सकृज्जप्त्वा शिवसायुज्यमाप्नोति ॥ इति पैप्पलादं समाप्तं ॥

68. [*Bṛihajjābāle*] *Pañcabrahmavidyopanishad*, p. 714: भो भो भगवन्नादौ किं जातमिति । सद्यो-जातमिति किमाह भगव इति । अघोर इति किं वा भगव इति । वामदेव इति पुनरिति भगव इति तत्पुरुष इति । पुनरिति होवाच सर्वेषां (!) विद्यानां विप्रदाता ईशान इति ।०

It ends: कृपां चकारतरते स्वांतधीम अगम स्वयं इति शाकलीय ॥ बृहज्जाबाले पंचब्रह्मविद्या उपनिषत् समाप्ता ॥

69. *Itihāsopanishad*, p. 716: वृषादर्विकुलं(!) ह वै शिविकुलं बभूव तस्यायमितिहासः । कुलं विद्याभूव (!) । तद्यो ह स्म मे मदिते स ह स्मै राजा भवति । न किं-चिन्त्र्योंव्यांतर्हितः । सो ब्रवित् यो मामितिहासं ग्राहयेत् । परमे स्मै दधामिति ततो ब्राह्मणः । संयोग" संयुयजे । समादित्यात्पुरुषो भास्करवर्ति निष्क्रम्य । स एनं ग्राहयां चकार । तमपृच्छ कोसिति वा वृषादर्विरिती तस्माद्य-यमितिहासमधीते (!) ।०

b. VOLUME II.

70. *Advaitārkopanishad*, p. 679: पूर्णमद इति शांतिः ॥ ओं अथात अद्वयतार्कोपनिषदं (!) व्याख्या-स्यामो यतये जितेंद्रियाय शमादिषड्गुणपूर्णाय चित्स्वरूपो ऽहमिति सदा भावयं सम्यग्निमीलिताक्षो किंचिदुन्मी-लिताक्षो वांतर्दृष्ट्या । भूदहरामपरिसच्चिदानंदतेजः । कूटरूपं परं ब्रह्मावलोकयन् तद्रूपो भवति । गर्भजन्म-जरामरणसंसारमहद्भयात्संतारयति ।०

It ends:

गुरुरेव परा काष्ठा गुरुरेव परं धनं ।
यस्मात्तदुपदेष्टासौ तस्माद्गुरुतरो गुरुरिति ॥

यस्य कृदुच्चारयति तस्य संसारमोचनं भवति । सर्व-जन्मकृतं पापं तत्क्षणादेव नश्यति सर्वान्कामानवाप्नोति सर्वपुरुषार्थसिद्धिर्भवति । य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ पूर्ण० ॥ अद्वैतार्कोपनिषत्समाप्ता ॥

71. *Rāmarahasyopanishad*, in five adhyāyas, p. 683: भद्रं० ॥ ओं

सनकाद्या योगिवर्या अन्ये च ऋषयस्तथा ।
प्रह्लादाद्या विष्णुभक्ता हनूमंतमथाब्रवीत् (!) ॥
वायुपुत्र महाबाहो किं तत्त्वं ब्रह्मवादिनां ।
पुराणेष्वष्टादशसु स्मृतिष्वष्टादशस्वपि ॥
चतुर्वेदेषु शास्त्रेषु विद्यास्वाध्यात्मिके ऽपि च ।
सर्वेषु विद्यादानेषु विघ्नसूर्येशशक्तिषु ॥
एतेषु मध्यं किं तत्त्वं कथय त्वं महाबल ।
हनुमान्होवाच । भो योगींद्राश्च ऋषयो विष्णुभक्ता-
स्तथैव च ॥०

This is the *Hanumad-ukta Rāmopanishad* of the *Ātharvaṇa Upanishad*, p. 385 *seq.;* and above p. 115*a*.

72. *Rāmapūrvatāpanīyopanishad*, p. 699: ओं भद्रं० ॥ ओं चिन्मये ऽस्मिन्महाविष्णौ ०

73. *Rāmottaratāpanīyopanishad*, p. 707: ओं भद्रं० ॥ ओं बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं यदनु कुरुक्षेत्रं०

74. *Vāsudevopanishad*, p. 715: आप्यायंत्विति शांतिः ॥ ओं नमस्कृत्य भगवान्नारदः सर्वेश्वरं वासुदेवं पप्रच्छ अधीहि भगवन् ऊर्ध्वपुंड्रविधिं द्रव्यमंत्रस्थाना-दिविधिं मे ब्रूहीति । तं होवाच भगवान्वासुदेवः । वैकुंठस्थानादुत्पन्नं मम प्रीतिकरं मद्भक्तब्रह्मादिभिर्धारितं । विष्णुचंदनं ममांगे प्रतिदिनमालिप्तं गोपीभिः । प्रक्षा-ळनाद्गोपीचंदनमाख्यातं मदंगे लेपनं । पुण्यं चक्रती-र्थांतस्थितं चक्रसमायुक्तं । पीतवर्णं मुक्तिसाधनं भवति । अथ ०

75. *Mudgalopanishad*, p. 719; वाङ्मे० ॥ ओं पुरुषसूक्तार्थनिर्णयं व्याख्यास्यामः । पुरुषसंहितायां पुरु-षसूक्तार्थः संग्रहेण प्रोच्यते । सहस्रशीर्षेत्यत्र स शब्दो ऽनंतवाचकः ।

अनंतयोजनं प्राह दशांगुलवचस्तथा ।
तस्य प्रथमया विष्णोर्देशतो व्याप्तिरीरिता ॥
द्वितीयया चास्य विष्णोः कालतो व्याप्तिरुच्यते ।
विष्णोर्मोक्षप्रदत्वं च कथितं तु त्रितीयया ॥०

Four sections.

It ends: असकृत्कर्णमुपदिशेत्कुर्वाणो ऽध्येताध्या-पकश्च इहजन्मनि पुरुषो भवतीत्युपनिषत् ॥ वाङ्मे० ॥

76. *Śāṇḍilyopanishad*, in three adhyāyas (of 15 sections), p. 723: भद्रं० ॥ ओं शांडिल्यो ह वा अथर्वाणं पप्रच्छात्मलाभोपायभूतमष्टांगयोगमनुब्रू-हीति । स होवाचाथर्वा । यमनियमासनप्राणायामप्रत्या-हारधारणाध्यानसमाधयो ऽष्टांगानि । तत्र दश यमाः ।०

It ends: एवं यः सततं ध्यायेद्देवदेवं सनातनं ।
स मुक्तः सर्वपापेभ्यो निःश्रेयसमवाप्नुयात् ॥

77. *Paiṅgalopanishad*, p. 743: ओं अथ हैनं पैंगलो याज्ञवल्क्यमुपसमेत्य द्वादशवर्षशुश्रूषापूर्वकं परमरहस्यकैवल्यमनुब्रूहीति पप्रच्छ। स होवाच याज्ञवल्क्यः। सदेव साम्येदमग्र आसीत्। तन्नित्यमुक्तमविक्रियं सत्यज्ञानानंदं परिपूर्णं सनातनमेकमेवाद्वितीयं ब्रह्म। तस्मिन्मरुशुक्तिकास्थाणुस्फटिकादौ जलरौप्यपुरुषरेखादिवत्। लोहितशुक्लकृष्णगुणमयी गुणसाम्यानिर्वाच्या मूलप्रकृतिरासीत्।०

It ends with *Rigv.* I. 22, 20–21: तद्विष्णोः परमं पदं ० विष्णोर्यत्परमं पदं॥ ओं सत्यमित्युपनिषत्॥ पूर्णमद०॥

78. *Bhikshukopanishad*, p. 753: पूर्ण०॥ ओं अथ भिक्षूणां मोक्षार्थिनां कुटीचकबहूदकहंसपरमहंसाश्चेति चत्वारः। कुटीचको नाम गौतमभरद्वाजयाज्ञवल्क्यवसिष्ठप्रभृतयो ऽष्टग्रासं चरंतो योगमार्गे मोक्षमेव प्रार्थयंते। अथ बहूदको नाम त्रिदंडं कमंडलुं शिखां यज्ञोपवीतं काषायवस्त्रधारिणो ब्रह्मर्षिगृहे मधु मांसं वर्जयित्वा अष्टग्रासान्भैक्षाचरणं कृत्वा योगमार्गे मोक्षमेव प्रार्थयंते। अथ हंसा नाम ग्रामैकरात्रं (!) नगरे पंचरात्रं क्षेत्रे सप्तरात्रं तदुपरि न वसेत्। गोमूत्रगोमयाहारिणो नित्यं चांद्रायणपारायणयोगमार्गे मोक्षमेव प्रार्थयंते। अथ परमहंसा नाम संवर्तकारुणिश्वेतकेतुजडभरतदत्तात्रेयशुकवामदेवहरितकप्रभृतयो ऽष्टग्रासं चरंतो योगमार्गे मोक्षमेव प्रार्थयंते।० About as much more.

79. *Mahopanishad*, in six adhyāyas, p. 755: आप्यायंत्विति शांतिः॥ ओं अथातो महोपनिषदं व्याख्यास्यामः। तदाहुरेको ह वै नारायण आसीन्न ब्रह्म नेशानो नापो ऽग्नीषोमौ नेमे द्यावापृथिवी न नक्षत्राणि न सूर्यो न चंद्रमाः स एकाकी नरमेत तस्य ध्यानांतस्थस्य यज्ञस्तोममुच्यते।० The first adhyāya corresponds on the whole to the *Mahopanishad* of the former collections.

Adhy. II. begins: ओं शुको नाम महातेजाः स्वरूपानंदतत्परः० It ends: इत्याह भगवान् हिरण्यगर्भः जाप्येनामृतत्वं च गच्छतीत्युपनिषत्॥ षष्ठोध्यायः॥ आप्यायंत्विति ० महोपनिषत्समाप्ता॥

80. *Śārīrakopanishad*, p. 799: सह०॥ ओं अथातः पृथिव्यादिमहाभूतानां समवायत् शरीरं यत्कठिनं सा पृथिवी यद्द्रवं तदापो यदुष्णं तत्तेजो यत्संचरति स वायुर्यत्सुषिरं तदाकाशं० See above, *Up.* 61.

81. *Yogaśikhopanishad*, in six adhys., p. 801: सह०॥ ओं

सर्वे जीवाः सुखैर्दुःखैर्मायाजालेन वेष्टिताः।
तेषां मुक्तिः कथं देव कृपया वद शंकर॥
सर्वसिद्धिकरं मार्गं मायाजालनिकृंतनं।
जन्ममृत्युजराव्याधिनाशनं सुखदं वद॥

इति हिरण्यगर्भः पप्रच्छ। स होवाच महेश्वरः।

नानामार्गैस्तु दुष्प्रापं कैवल्यं परमं पदं।
सिद्धिमार्गेण लभते नान्यथा पद्मसंभव॥
पतिताः शास्त्रजालेषु प्रज्ञया तेन मोहिताः।
स्वात्मप्रकाशरूपं तत् किं शास्त्रेण प्रकाश्यते॥०

It ends:

कर्णधारं गुरुं प्राप्य तद्वाक्यं प्लववद् दृढं।
अभ्यासवासनाशक्त्या (!) तरंति भवसागरमित्युपनिषत्॥

षष्ठो ध्यायः॥ सह०॥ योगशिखोपनिषत्समाप्ता॥

82. *Turīyātītāvadhūtopanishad*, p. 827: पूर्णमद इति शांतिः॥ ओं अथ तुरियातीतावधूतानां को ऽयं मार्गस्तेषां का स्थितिरिति पितामहो भगवंतं पितरमादिनारायणं परिसमेत्योवाच। तमाह भगवां नारायणो यो ऽयमवधूतमार्गस्थो लोके दुर्लभतरो न तु बाहुल्यो यद्येको भवति स एव नित्यपूतः स एव वैराग्यमूर्तिः स एव ज्ञानाकारः स एव वेदपुरुष इति ज्ञानिनो मन्यंते। महापुरुषो यस्तच्चित्तं मय्येवावतिष्ठते०

It ends: प्रणवात्मकत्वेन देहत्यागं करोति यः सो ऽवधूतः स कृतकृत्यो भवतीत्युपनिषत्॥० See *Paramahamsopanishad*, in *Āth. Up.*, p. 417 *seq.*

83. *Sannyāsopanishad*, p. 829: आप्यायंत्विति शांतिः॥ ओं अथातः सन्यासोपनिषदं व्याख्यास्यामो यो ऽनुक्रमेण संन्यस्यति स संन्यस्यो (!) भवति को ऽयं स उच्यते कथं संन्यस्तो भवति य आत्मानं क्रियाभिर्गुप्तं करोति मातरं पितरं भार्यां पुत्रान्बंधूननुमोदयित्वा ये चास्यर्त्विजस्तान्सर्वांश्च पूर्ववद्वृणीत्वा वैश्वानरेष्टिं निर्वपेत्सर्वस्वं दद्यात्०

It ends:

यस्तु द्वादशसाहस्रं प्रणवं जपते ऽन्वहं।
तस्य द्वादशभिर्मासैः परं ब्रह्म प्रकाशते इत्युपनिषत्॥

आप्यायंत्विति शांतिः॥

84. *Paramahamsa-parivrājakopanishad*, p. 843: भद्रं०॥ ओं अथ पितामहः स्वपितरमादिनारायणमुपसमेत्य प्रणम्य पप्रच्छ। भगवंस्त्वन्मुखाद्वर्णाश्रमधर्मक्रमं सर्वं

श्रुतं वि॰ दितममवगतमिदानीं परमहंसपरिव्राजिकलक्षणं वेदितुमिच्छामि । करिपरिव्रजनाधिकारि कीदृशं परिव्राजकलक्षणं । कः परमहंसः । परिव्राजकत्वं कथं तत्सर्वं मे ब्रूहीति । स होवाच भगवानादिनारायणः । सद्गुरुसमीपे सकलविद्यापरिश्रमज्ञो ॰

It ends: प्रणवानुसंधानेन यः कृतकृत्यो भवति स परमहंसपरिव्राडित्युपनिषत् ॥ भद्रं॰ ॥

85. *Akshamālikopanishad*, p. 849: वाङ्मे॰ ॥ ओं अथ प्रजापतिर्गुहं पप्रच्छ । भो ब्रह्मन्नक्षमालभेदविधिं ब्रूहीति । सा किंलक्षणा कति भेदा अस्याः कानि सूत्राणि कथं घटनाप्रकारः का प्रतिष्ठा कैषाधिदेवता किं फलं चेति । तं गुहः प्रत्युवाच ॰

It ends: य एवमक्षमालिकया जपो मंत्रः सद्यः सिद्धिकरो भवतीत्याह भगवान्गुहः प्रजापतिमित्युपनिषत् ॥ वाङ्मे॰ ॥

86. *Avyaktopanishad*, p. 855: आप्यायंत्विति॰ ॥ ओं पुरा किलेदं न किंचनासीन्न द्यौर्नांतरिक्षं न पृथिवी । केवलं ज्योतिरूपमनाद्यनंतमनण्वस्थूलरूपमरूपं रूपवदविज्ञेयं ज्ञानरूपमानंदमयमासीत् । तदनन्यद्द्वेधाभूत् (!) । हरितमेकं रक्तमपरं तत्र यद्रक्तं तत्पुंसो रूपमभूत् । यद्धरितं तन्मायायाः । तौ समागच्छतः । तयोर्वीर्यमेव नंदद्वदवर्धत तदंडमभूद्धैमं तत्परिणममानमभूत् । ततः परमेष्ठी व्यजायत सो ऽभिजज्ञासत् । किं मे कुलं किं मे कृत्यमिति तं ह वागदृश्यमानाभ्युवाच । भो भो प्रजापते । त्वमव्यक्तादुत्पन्नो ऽसि व्यक्तं ते कृत्यमिति । किमव्यक्तं यस्मादहमासिषं किं तद्व्यक्तं यन्मे कृत्यमिति सो ऽब्रवीत् । अविज्ञेयं हि तत् । सोम्य तेजो यदविज्ञेयं तदव्यक्तः । तच्चेज्जिज्ञास्यसि मामवगच्छेति । स होवाच कैषा त्वं ब्रह्मवाग् वदसि शंसात्मानमिति । सा त्वब्रवीत् तपसा मां जिज्ञासस्वेति । सहस्रं समा ब्रह्मचर्यमध्युवासाध्युवास ॥ १ ॥ Seven sections.

87. *Ekāksharopanishad*, p. 861: सह॰ ॥ ओं

एकाक्षरं त्वक्षरतो ऽसि सोमे सुषुम्णया चेह दृढी न एकः (!) ।
त्वं विश्वभूर्भूतपतिः पुराणः पर्जन्य एको भुवनस्य गोप्ता ॥
विश्वे निमग्नः पदवी कवीनां त्वं जातवेदो भुवनस्य नाथः ।
अजातमग्रे स हिरण्यरेता यज्ञस्त्वमेवैकविभुः पुराणः ॥
प्राणः प्रसूतिर्भुवनस्य योनिर्व्याप्तं त्वया एकपदेन विश्वं ।
त्वं विश्वभूर्योनिपारः (!) स्वगर्भे कुमार एको विशिखः सुधन्वा ॥
वितत्य बाणं तरुणार्कवर्णं व्योमांतरे(व्यो॰ ?) भासि हिरण्यगर्भः ।
भासा त्वया व्योम्नि कृतं सुतार्क्ष्यस्त्वं वै कुमारस्त्वमरिष्टनेमिः ॥
त्वं वज्रभृद्भूतपतिस्त्वमेव कामः प्रजानां निहितोऽसि सोमे ।
स्वाहा स्वधा यच्च वषट्करोति रुद्रः पशूनां गुहया निमग्नः ॥
धाता विधाता पवनः सुपर्णो विष्णुर्वराहो रजनी रहश्च ।
भूतं भविष्यत्प्रभवः क्रियाश्च कालः क्रमस्त्वं परमाक्षरं च ॥
ऋचो यजूंषि प्रसवंति वक्त्रात् सामानि सम्राड्वसुरंतरिक्षम् ।
त्वं यज्ञनेता हुतभुग्विभुश्च रुद्रास्तदा दैत्यगणा वसुश्च ॥
स एष देवो ऽंबरयानचक्रे अन्ये ऽभ्यतिष्ठेत तमोनिरुद्धः (!) ।
हिरण्मयं यस्य विभाति सर्वं व्योमांतरे रश्मिमिव सुनाभिः ॥॰

Five more couplets.

88. *Annapūrṇopanishad*, in four adhyāyas, p. 863: भद्रं॰ ॥

ओं निदाघो नाम योगींद्र ऋभुं ब्रह्मविदां वरं ।
प्रणम्य दंडवद्भूमावुत्थाय स पुनर्मुनिः ॥
आत्मतत्त्वमनुब्रूहीत्येवं पप्रच्छ सादरं ।
कयोपासनया ब्रह्मन्नीदृशं प्राप्तवानसि ॥
तां मे ब्रूहि महाविद्यां मोक्षसाम्राज्यदायिनीं ।
निदाघ त्वं कृतार्थो ऽसि शृणु विद्यां सनातनीं ॥
यस्य विज्ञानमात्रेण जीवन्मुक्तो भविष्यसि ।
मूलशृंगाटमध्यस्था बिंदुनादकलाश्रया ॥
नित्यानंदा निराधारा विख्याता विलसत्कचा ।
विश्वेशी महालक्ष्मीः कामस्तारो नतिस्तथा ॥ ॰

It ends: अन्नपूर्णोपनिषदं यो ऽधीते गुर्वनुग्रहात् । स जीवन्मुक्ततां प्राप्य ब्रह्मैव भवति स्वयमित्युपनिषत् ॥॰

89. *Sūryopanishad*, p. 887: ओं भद्रं॰ ॥ ओं अथ सूर्याथर्वांगिरसं व्याख्यास्यामः । ब्रह्म ऋषिः । गायत्री छंदः । आदित्यो देवता । हंसः सो ऽहमग्निनारायणयुक्तं बीजं हृल्लेखा शक्तिः । वियदादि सर्गसंयुक्तं कीलकं चतुर्विधपुरुषार्थसिद्ध्यर्थे विनियोगः । षट् स्वरारूढेन बीजेन षडंगं । रक्तांबुजसंस्थितं । ॰

90. *Akshyupanishad*, p. 891: **सह °॥ ओं अथ ह सांकृतिर्भगवानादित्यलोकं जगाम। तत्रादित्यं नत्वा चाक्षुष्मतिविद्यया** (!) **तमस्तुवत्। ओं नमो भगवते श्रीसूर्यायाक्षितेजसे नमः। ओं खेचराय नमः ओं महासेनाय नमः। ओं तमसे नमः। ओं तेजसे नमः। ओं सत्याय नमः। असतो मा सद्गमय तमसो मा ज्योतिर्गमय मृत्योर्माऽमृतं गमय। उष्णो भगवं भूचीरूपः** (!)**। हंसो भगवां भुचीरूपः** (!)**। प्रतिरूपः। एवं चाक्षुष्मतिविद्यया स्तुतः सूर्यनारायण. सुप्रीतोऽब्रवीत्। विश्वरूपं घृणिसंजातवेदनं। हिरण्मयं ज्योतिरूपं तपंतं। सहस्ररश्मिः शतधा वर्तमानः पुरुषः। प्रजानामुदयत्येष सूर्यः। ओं नमो भगतते श्रीसूर्यायादित्यायाक्षितेजसे मे वाहिनी वाहिनी।°**

It ends: **आनुदममलं** (!) **शुद्धं। मनो वाचामगोचरं प्रज्ञानघनमानंदं। ब्रह्मास्मीति विभावयेदित्युपनिषत्॥ सह°॥ अक्ष्यूपनिषत्** (! thus also at the beginning) **समाप्ता॥**

91. *Adhyātmopanishad*, p. 895: **पूर्णमद°। ओं अंतःशरीरे निहितो गुहायामज एको नित्यमस्य पृथिवीशरीरं। यः पृथिवीमंतरे संचरन्यं पृथिवी न वेद। यस्यापः शरीरं योऽपोऽंतरे संचरन्यमापो न विदुः। यस्य तेजः शरीरं यस्तेजोऽंतरे संचरन्यं तेजो न वेद। यस्य वायुः°। यस्याकाशः°। यस्य मनः°। यस्य बुद्धिः°। यस्याहंकारः°। यस्य चित्तं°। यस्याव्यक्तं°। यस्याक्षरं°। यस्य मृत्युः° वेद। स एष सर्वभूतांतरात्मापहतपाप्मा दिव्यो देव एको नारायणः।°**

92. *Kuṇḍinakopanishad*, p. 901: **ओं आप्यायंत्विति शांतिः॥**

ओं ब्रह्मचर्याश्रमे क्षीणे गुरुशुश्रूषणे रतः।
वेदानधीत्यनुज्ञात उच्यते गुरुणाश्रमी॥
दारामाहृत्य सदृशमग्निमाधाय शक्तितः।
ब्राह्मीमिष्टिं यजेत्तासामहोरात्रेण निर्वपेत्॥
संविभज्य सुतानर्थै ग्राम्यकामान्विसृज्य च।
संचरन्वनमार्गेण शुचौ देशे परिभ्रमन्॥
वायुभक्षोऽंबुभक्षो वा विहितैः कंदमूलकैः।
स्वशरीरे समाप्याय पृथिव्यां नाशु पातयेत्॥
सह तेनैव पुरुषः कथं संन्यस्त उच्यते।
स नामदेयो यस्मिंस्तु कथं संन्यस्त उच्यते॥°

93. *Sāvitryupanishad*, p. 905: **आप्या०॥ ओं कः सविता का सावित्री। अग्निरेव सविता। पृथिवी सावित्री। सावित्री यत्राग्निस्तत्पृथिवी ते द्वे योनिस्तदेकं मिथुनं। कः सविता का सावित्री। वरुण एव सविता(पः) सावित्री। स यत्र वरुणस्तदापो। यत्र वा। आपस्तद्वरुणस्ते द्वे°। वायुरेव सविता आकाशः सावित्री°। यज्ञ एव सविता छंदांसि सावित्री°। स्तनयित्नुरेव सविता विद्युत्सावित्री°। आदित्य एव सविता द्यौः सावित्री°। चंद्र एव सविता नक्षत्राणि सावित्री°। मनः सवितः वाक् सावित्री°। पुरुष एव सविता स्त्री सावित्री° तदेकं मिथुनं। तस्या एव प्रथमः पादो भूस्तत्सवितुर्वरेण्यमित्यग्निर्वै वरेण्यमापो वरेण्यं°**

94. *Ātmavidyopanishad*, p. 907: **भद्रं°॥ ओं अथांगिरास्त्रिविधः पुरुषो जायत आत्मांतरात्मा परमात्मा चेति। त्वक्चर्ममांसरोमांगुष्ठांगुल्यपृष्ठवंशनख°** See *Ātmopanishad*, *Āth. Up.*, p. 299 *seq.*; and MS. 1726, *Up.* 9 (p. 109), with which it coincides pretty closely, as far as that text goes, except the end, where this MS. reads: **संस्कारो नास्ति। आत्मसंज्ञः शिवः शुद्ध एक एवाद्वयः सदा ब्रह्मरूपतया ब्रह्म केवलं प्रतिभासते। जाग्रद्रूपतयाप्येतद्ब्रह्मैव प्रतिभासते। विद्याविद्यादिभेदेन। भावाभावादिभेदतः। गुरुशिष्यादिभेदेन ब्रह्मैव प्रतिभासते।** etc., for more than double the extent of the printed text (and MS. 1726).

95. *Pāśupatabrāhmopanishad*, p. 911: **भद्रं°॥ ओं अथ ह वै स्वयंभुर्ब्रह्मा प्रजाः सृजानीति कामकामो जायते। कामेश्वरो वैश्रवणः। वैश्रवणो ब्रह्मपुत्रो वालकिल्य** (!) **स्वयंभुं परिपृच्छति। जगतां का विद्या का देवता। जाग्रत्तुरीययोरन्यको देवः। यानि कस्य वशानि। कालाः कियत्प्रमाणाः।°**

It ends:

ब्रह्मा विज्ञानसंपन्नः प्रतीतमखिलं जगत्।
पश्यन्नपि सदा नैव पश्यति स्वात्मनः पृथगित्युपनिषत्॥°

96. *Parabrahmopanishad*, p. 919: **भद्रं°॥ ओं अथ हैनं महाशालः शौनकोऽंगीरस** (!) **भगवंतं पिप्पलादं विधिवदुपसन्नः पप्रछ। दिव्ये ब्रह्मपुरे संप्रतिष्ठिता भवंति कथं सृजन्त्यात्म स एष महिमा विभज्य एष**

महिमा हि विभुः। क एष तस्मै स होवाच एतत्सत्यं यत्प्रब्रवीमि ब्रह्मविद्यां वरिष्ठां देवेभ्यः प्राणेभ्यः परब्रह्मपुरे विरजो निष्कलं शुभ्रमक्षरं विरजं विभाति। स नियच्छति मधुकरराश्यानिर्मकः (!)। अकर्मः स पुरस्थितः। °

It ends: बहिःप्रपंचशिखोपवीतित्वमनादृत्य प्रणवहंसशिखोपवीतत्वमवलंब्य मोक्षसाधनं कुर्यादित्याह भगवान् शौनक इत्युपनिषत् ° ॥

97. *Avadhūtopanishad*, p. 923: ओं सह° ॥ ओं अथ सांकृतिर्भगवंतमवधूतं दत्तात्रेयं परिसमेत्य पप्रच्छ। भगवन् को ऽवधूतः। तस्य का स्थितिः। किं कर्म। किं संसरणमिति। तं होवाच भगवान्दत्तात्रेयः परमकारुणिकः।

अक्षरत्वाद्वरेण्यत्वाद्धूतसंसारबंधनात्।
तत्वमस्यादिलक्ष्यत्वादवधूत इतीर्यते ॥
यो विलंघ्याश्रमान्नृणां नात्मन्येव स्थितः सदा।
अतिवर्णाश्रमी योगी अवधूतः स कथ्यते ॥ °

It ends: एवं विदित्वा स्वेच्छाचारपरो भूयादों सत्यमित्युपनिषत् ॥ °

98. *Tripurātapanopanishad*, p. 927: भद्रं° ॥ ओं अथैतस्मिन्नंतरे भगवान्प्राजापत्यं वैष्णवं विलयकारणं रूपमाश्रित्य त्रिपुराभिधा भगवतीत्येवमादिशक्त्या भूर्भुवः सुवस्त्रीणि स्वर्गभूपाताळानि त्रिपुराणि हरमायात्मकेन ह्रींकारेण हृल्लेखाख्या भगवती त्रिकूटावसाने निलये विलये धाम्नि महसा घोरेण व्याप्नोति नैवेयं भगवती त्रिपुरेति व्यापद्यते। तत्सवितुर्वरेणियं भर्गो°

It ends: तस्मादेतां तुर्यां श्रीकामराजिग्रामेकदशधा भिन्नमेकाक्षरं ब्रह्मेति यो जानीते स तुरिय्यपदं प्राप्नोति य एवं वेदेति महोपनिषत् ॥ पंचमोपनिषत् ॥ भद्रं° ॥ त्रिपुरातपनोपनिषत्समाप्ता ॥

99. *Devyupanishad*, p. 947: भद्रं० ॥ ओं सर्वे वै देवा देवीमुपतस्थुः। कासि त्वं महादेवि। साब्रवीद् अहं ब्रह्मस्वरूपिणी। मत्तः प्रकृतिपुरुषात्मकं जगत् शून्यं चाशून्यं च। अहमानंदानानंदो ऽहं विज्ञानाविज्ञानो हं (!) ब्रह्माब्रह्मणी वेदितव्ये इत्याहाथर्वणी श्रुतिः। अहं पंच भूतान्यहं पंच भूतानि। अहमखिलं जगत्। वेदो ऽहमवेदो ऽहं विद्याहमविद्याहं। अजाहमनजाहमधश्चोर्ध्वं च तिर्यक् चाहं।°

It ends: भौमाश्विन्यां महादेवीसंनिधौ जप्त्वा महामृत्युं तरति। य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ °

100. *Tripuropanishad*, p. 951: वाङ्मे° ॥

ओं तिस्रः पुरस्त्रिपथो विश्वचर्षिणी अत्रा कथा
अक्षरा सन्निविष्टाः।
अधिष्ठायैना अजरा पुराणी महत्तरा महिमा देवतानां ॥
नव योनिं नव चक्राणि दीधिरे नवैव योगा नव
योगिन्यश्च।
नवानां चक्रा अधिनाथास्योनां नव भद्रा नव मुद्रा
महीनां ॥°

It ends:

परिसृता हविता भावितेन प्रसंकोचे गळिते वैमनस्कः।
शर्वः सर्वस्य जगतो विधाता धर्ता हर्ता विश्वरूपत्वमेति ॥

इयं महोपनिषत् त्रिपुर्यायामक्षयं परमार्गीर्भिरिके (!) एष ऋग्यजुः परमेतच्च सामायमथर्वेयमन्या च विद्या ॥ ओं ओं ह्रीमित्युपनिषत् ॥ वाङ्मे° ॥ त्रिपुरोपनिषत्समाप्ता ॥

101. *Kaṭhopanishad* (!), p. 953: सह° ॥ ओं ॥ देवा ह वै भगवंतमब्रुवन्नधीहि भगवन् ब्रह्मविद्यां। स प्रजापतिरब्रवीत् सशिखान्केशान्निष्कृष्य विसृज्य। यज्ञोपवीतं निष्कृष्य पुत्रं दृष्ट्वा त्वं ब्रह्म त्वं यज्ञस्त्वं वषट्कारः। त्वमोंकारस्त्वं स्वाहा त्वं स्वधा त्वं धाता (त्वं) विधाता। अथ पुत्रो वदत्यहं ब्रह्माहं यज्ञो ऽहं वषट्कारो ऽहमोंकारो ऽहं स्वाहाहं स्वधाहं धाताहं विधाताहं त्वष्टाहं प्रतिष्ठास्मीति तान्येतान्यनुव्रजन्नाश्रु पातयेद् यदश्रु पातयेत्प्रजां विच्छिंद्यात् प्रदक्षिणमावृत्यैतच्चैतच्चानवेक्षमाणः (!) प्रत्याति स स्वर्ग्यो भवति। ब्रह्मचारी वेदमधीत्य वेदोक्ताचरितब्रह्मचर्यो दारानाहृत्य पुत्रानुत्पाद्यताननुरूपादिभिर्विततेष्ट्या च शक्तितो यज्ञैस्तस्य सन्यासो गुरुभिरनुज्ञातस्य बांधवैश्च सो ऽरण्यं परेत्य द्वादशरात्रं पयसाग्निहोत्रं जुहुयाद् द्वादशरात्रं पयोभक्षः स्याद् द्वादशरात्रस्यांते अग्नये वैश्वानराय प्रजापतये च प्राजापत्यं चरुं वैष्णवं त्रिकपालमग्निं संस्थितानि पूर्वाणि दारुपात्राण्यग्नौ जुहुयान्मृण्मयान्यप्सु जुहुयात् तैजसानि गुरवे दद्यात् मा त्वं मामवहाय परागा नाहं त्वामवहाय परागामिति। गार्हपत्यदक्षिणाग्न्याहवनीयेष्वरणिदेशाद्भस्ममुष्टिं पिबेदित्येके। सशिखान्केशान्निष्कृष्य विसृज्य यज्ञोपवीतं भूस्वाहेत्यप्सु जुहुयादत ऊर्ध्वमनशनमपां प्रवेशमग्निप्रवेशं वीराध्वानं महाप्रस्थानं वृद्धाश्रमं वा गच्छेत्। पयसा यत्प्राश्नीयात्सो ऽस्य (?) सायंहोमो यत्प्रातः सो

ऽयं प्रातर्यद्दर्शे । यत्पौर्णमास्ये तत्पौर्णमास्यं यद्वसंते केशश्मश्रुलोमनखानि वापयेत्सो ऽस्याग्निष्टोम: संन्यस्याग्निं न पुरावर्तयेद्यन्मृत्युर्जायमावहम् (! see *Ath. V.*, xi. 8, 1) इत्यध्यात्ममंत्रान्पठेत् स्वस्ति सर्वजीवेभ्य इत्युक्त्वात्मानमनन्यं ध्यायं (!) तदूर्ध्वबाहुर्विमुक्तमार्गो भवेदनिकेतश्चरेदभिक्षायी यत्किं चन दद्याल्लवैकं (!) न धावयेज्जंतुसंरक्षणार्थं वर्षवर्जमिति ॥ तदपि श्लोका भवंति ।

कुंडिकां चमसं शिक्यं त्रिविष्टपमुपानहौ ।
शीतोपघातिनीं कंदां (? कंदुं) कौपीनाछादनं तथा ॥
पवित्रं स्नानशाटी च उत्तरासंगमेव च ।
यज्ञोपवीतं वेदांश्च सर्वं तद्वर्जयेद्यतिः ॥
स्नानं पानं तथा शौचमद्भिः पूताभिराचरेत् ।
नदीप्रलीनशाया स्याद् देवागारेषु वा स्वपेत् ॥
नात्यर्थं सुखदुःखाभ्यां शरीरमुपतापयेत् ।
स्तूयमानो न तुष्येत निंदितो न शपेत्परान् ॥
ब्रह्मचर्येण संतिष्ठेदप्रमादेन मस्करो ।
दर्शनं स्पर्शनं केळिः कीर्तनं गुह्यभाषणं ॥
संकल्पो ऽध्यवसायश्च क्रियानिर्वृत्तिरेव च ।
एतन्मैथुनमष्टांगं प्रवदंति मनीषिणः ॥ ०

36 more *ślokas*, the last of which is:

सर्ववेदांतसिद्धांतसारं वच्मि यथार्थतः ।
स्वयं मृत्या (? मृत्वा) स्वयं भूत्वा स्वयमेवावशिष्यत
इत्युपनिषत् ॥

सह ० ॥ कठोपनिषत्समाप्ता ॥

102. *Bhāvanopanishad*, p. 959: भद्रं ० ॥ ओं । श्रीगुरुपरमकारणभूता शक्तिः । ते नवरंध्ररूपा देहाः । नवशक्तिमयं श्रीचक्रं वाराहि पितृरूपा कुरुकुल्ला (sic) वह्निदेवता । माता पुरुषार्थाः सागराः । देहो नवरत्नद्वीपः । आधारनवकमुद्रा शक्तयः । त्वगादिसप्तधातुभिरनेकैः संयुक्तैः संकल्पाः कल्पतरवः तेजः कल्पको ध्यानं । ०

It ends: तस्य देवतात्म्यैकसिद्धिः चिंतितकार्याण्ययत्नेन सिध्यंते स एव शिवयोगीति कथ्यते । इत्युपनिषत् ॥ ०

103. *Śrī-Rudrahṛidayopanishad*, p. 963: सह० ॥

ओं हृदयं कुंडली भस्म रुद्राक्षगणदर्शनं ।
तारसारमहावाक्यपंचब्रह्माग्निहोत्रकं ॥
ओं प्रणम्य शिरसा पादौ शुको व्यासमुवाच ह ।
को देवः सर्वदेवेषु कस्मिन्देवाश्च सर्वशः ॥
कस्य शुश्रूषणान्नित्यं प्रीता देवा भवंतु मे ।
तस्य तद्वचनं श्रुत्वा प्रत्युवाच पिता शुकं ॥
श्रीवेदव्यास उवाच । सर्वदेवात्मको रुद्रः
सर्वे देवाः शिवात्मकाः ।
रुद्रस्य दक्षिणे पार्श्वे रविर्ब्रह्मा त्रयो ऽग्नयः ॥ ०

It ends:

स यो ह वैतत्परमं ब्रह्म यो वेद वै मुनिः ।
ब्रह्मैव भवति स्वस्थः सच्चिदानंदमात्रक इत्युपनिषत् ॥ ०

104. *Yogakuṇḍalyupanishad*, p. 967: सह० ॥

ओं हेतुद्वयं हि चित्तस्य वासना च समीरणः ।
तयोर्विनष्ट एकस्मिंस्तद्द्वावपि विनश्यतः ॥
तयोरादौ समीरस्य जयं कुर्यान्नरः सदा ।
मिताहारश्चासनं च शक्तिचालस्तृतीयकः ॥
एतेषां लक्षणं वक्ष्ये शृणु गौतम सादरं ।
सुस्निग्धमधुराहारश्चतुर्थांशविवर्जितः ॥
भुज्यते शिवसंप्रीत्यै मिताहारः स उच्यते ।
आसनं द्विविधं प्रोक्तं पद्मं वज्रासनं तथा ॥
ऊर्वोरूपरि चेद्धत्ते उभे पादतले यथा ।
पद्मासनं भवेदेतत्सर्वपापप्रणाशनं ॥ ०

About 160 *ślokas*. It ends:

जीवन्मुक्तपरं त्यक्त्वा स्वदेहे कालसात्कृते ।
विशत्य देहमक्तत्वं (!) पवने स्पंदतामिव ॥
अशब्दमस्पर्शमरूपमव्ययं तथारसं नित्यमगंधवच्च यत् ।
अनाद्यनंतं महतः परं ध्रुवं तदेव शिष्यत्यमलं
निरामयमित्युपनिषत् ॥ ०

105. *Bhasmajābūlopanishad*, p. 981: भद्रं० ॥ ओं अथ जाबालो भुसुंडः कैलासशिखरावासमोंकारस्वरूपिणं महादेवमुमार्धकृतशेखरं सोमसूर्याग्निनयनं अमृतेंदुरविप्रभं व्याघ्रचर्मांबरधरं मृगहस्तं भस्मोद्धूलितविग्रहं तिर्यक्त्रिपुंड्ररेखाविराजमानफालप्रदेशं स्मितपूर्णपंचविधपंचाननं वीरासनारूढमप्रमेयमनाद्यनंतं निष्कलं निर्गुणं शांतं निरंजनमनामयं हुंफट्कुर्वाणं शिवनामान्यनिशमुच्चरंतं हिरण्यबाहुं हिरण्यरूपं हिरण्यवर्णं हिरण्यनिधिमद्वैतं चतुर्थं ब्रह्मविष्णुरुद्रातीतमेकमाशास्यं भगवंतं शिवं प्रणम्य मुहुर्मुहुरभ्यर्च्य श्रीफलदलैस्तेन भस्मना च नतोत्तमांगः कृतांजलिपुटैः पप्रच्छ देहि भगवन्वेदसारमुद्धृत्य त्रिपुंड्रविधिं यस्मादन्यानपेक्षमेव मोक्षोपलब्धिः । किं भस्मनो द्रव्यं कानि स्थानानि ०

It ends: ततश्चाप्रमादेन निवसेदप्रमादेन निवसेत्काश्यां लिंगरूपिण्यामित्युपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

106. *Rudrajābālopanishad*, p. 993: आप्यायंत्विति शांतिः ॥ ओं अथ हैनं कालाग्निरुद्रं भुसुंडः पप्रछ । रुद्राक्षोत्पत्तिरुद्धारणा किं फलमिति । तं होवाच भगवान् कालाग्निरुद्रस्त्रिपुरवधार्थमहं निमीलिताक्षो भवन् तेभ्यो जलबिंदवो भूमौ पतितास्ते रुद्राक्षा जाताः सर्वानुग्रहार्थाय तेषां नामोच्चारणमात्रेण दशगोप्रदानफलं दर्शनस्पर्शनाभ्यां द्विगुणं फलमत ऊर्ध्वं वक्तुं न [श]क्नोमि । तत्रैते श्लोका भवंति ।

कस्मिन् स्थितं तु किं नाम कथं वा धार्यते नरैः ।
कति भेदमुखान्यत्र कैर्मंत्रैर्धार्यते कथं ॥
दिव्यवर्षसहस्राणि चक्षुरुन्मीरितं मया ।
भूमावक्षिपुटाभ्यां तु पतिता जलबिंदवः ॥ °

It ends: ब्रह्महत्यासुरापानस्वर्णस्तेयगुरुदारगमनतत्संयोगपातकेभ्यः पूतो भवति सर्वतीर्थफलमश्नुते पतितसंभाषणात्पूतो भवति पंक्तिशतसहस्रपावनो भवति । शिवसायुज्यमवाप्नोति न च पुनरावर्तते इत्युपनिषत् ॥ °

107. *Gaṇapatyupanishad*, p. 999: भद्रं ° ॥ ओं नमस्ते गणपतये त्वमेव प्रत्यक्षं तत्वमसी त्वमेव केवलं कर्तासि त्वमेध्यलं (!) धर्ता त्वमेव केवलं ब्रह्म । त्वं साक्षादात्मासि । नित्यं ऋतं वच्मि सत्यं वच्मि । अवतु मां अवतु वक्तारं । अव दातारं । अव श्रोतारं । °

It ends:

महापापात्प्रमुच्यते महादोषात्प्रमुच्यते स सर्वविद्भवति ।
स सविद्भवति (!) य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ °

108. *Darśanopanishad*, in 10 sections, p. 1003: आप्यायंत्विति शांतिः ॥

ओं दत्तात्रेयो महायोगी भगवान्भूतभावनः ।
चतुर्भुजो महाविष्णोर्योगसाम्राज्यदीक्षितः ॥ •
तस्य शिष्यो मुनिवरः सांकृतिर्नाम भक्तिमान् ।
पप्रछ गुरुमेकांते प्रांजलिर्विनयान्वितं ॥
भगवन् ब्रूहि मे योगं साष्टांगं सप्रपंचकं ।
येन विज्ञानमात्रेण जीवन्मुक्तो भवाम्यहं ॥
सांकृते शृणु वक्ष्यामि योगं साष्टांगदर्शनं ।
यमश्च नियमश्चैव तथैवासनमेव च ॥
प्राणायामस्तथा ब्रह्मप्रत्याहारस्ततः परं ।
धारणा च तथा ध्यानं समाधिश्चाष्टमं मुने ॥ °

It ends:

यदा पश्यति चात्मानं केवलं परमार्थतः ।
मायामात्रजगत्कृत्स्नं तदा भवति निर्वृतिः ॥
येन मुक्तः स भगवान् दत्तात्रेयो महामुनिः ।
सांकृतिः स्वस्व(रू)पेण सुखमास्ति (!) विनिर्णयः ॥ आ° ॥

109. *Tūrasāropanishad*, in 3 sections, p. 1019: पूर्ण° ॥ बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं । यद(नु) कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं तस्माद्यत्र क्वचन गच्छेदेवमन्ये ते दिदं (!) वै कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं । सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनमविमुक्तं वै कुरुक्षेत्रं । देवानां देवयजनं सर्वेषां ° अयमृग्वेदः प्रथमः ॥

ओमित्येतदक्षरं परं ब्रह्म तदेवोपासितव्यं । °

यजुर्वेदो द्वितीयः ॥

अथ हैनं भारद्वाजो याज्ञवल्क्यमुवाच । कैर्मंत्रैः परमात्मप्रीतो भवति °

It ends with *Rigv.* I., 22, 20–1: तद्विष्णोः परमं पदं ° विष्णोर्यत्परमं पदमित्युपनिषत् । सामवेदस्तृतीयः पादः ॥ पूर्ण° ॥

110. *Mahāvākyopanishad*, p. 1023: भद्रं ° ॥ ओं अथ होवाच ब्रह्मा अपरोक्षानुभवपरोपनिषदं व्याख्यास्यामः । गुह्याद्गुह्यतरमेषा न प्राकृतायोपदेष्टव्या । सात्विकायांतर्मुखाय परिशिश्रूषवे (!) । अथ संसृतिबंधमोक्षयोर्विद्याविद्ये चक्षुषी । उपसंहृत्य विज्ञाय । अविद्यालोकांडसमो दृक् । तमोमोहशरीरप्रपंचमाब्रह्मस्थावरांतं अनंताखिलाजांडभूतं । निखिलनिगमोदितसकामकर्मव्यवहारो लोकः । नैषोंधकार अयमात्मा । °

It ends: सर्ववेदपारायणपुण्यं लभते । श्रीमहाविष्णुसायुज्यमवाप्नोतीत्युपनिषत् ॥ भद्रं ° ॥

111. *Pañcabrahmopanishad*, p. 1025: सह ° ॥ ओं अथ पैप्पलादो भगवान् । भो किमादौ किं जातमिति सद्यो जातमिति । किं भगव इति अघोर इति । किं भगव इति वामदेव इति । किं वा पुनरिमे भगव इति तत्पुरुष इति । किं वा पुनरिमे भगव इति तत्पुरुष इति (!) । सर्वेषां दिव्यानां प्रेरयिता ईशान इति ईशानो भूतभव्यस्य सर्वेषां देवयोनीनां कति वर्णाः कति भेदाः कति शक्तयो यत्सर्वं तद्गुह्यं तस्मै नमो महादेवाय महारुद्राय प्रोवाच तस्मै भगवान्महेशः ।

गोप्याद्गोप्यतरं लोके यद्यस्ति शृणु शाकल ।
सद्योजातं मही पूषा रमा ब्रह्म त्रिवृत्स्वरं ॥ °

It ends:

अयं हृदि स्थितः साक्षी सर्वेषामविशेषतः ।
तेनायं हृदयं प्रोक्तं शिवः संसारमोच (!) इत्युपनिषत् ॥
सह ° ॥

112. *Prāṇāgnihotropanishad*, p. 1029 : सह ° ॥ ओं अथातः सर्वोपनिषत्सारं संसाराज्ञानातीतमन्नसूक्तं शारीरयज्ञं व्याख्यास्यामो यस्मिन्नेव पुरुषः शरीरे विनाप्यग्निहोत्रेण विनापि सांख्येन संसारविमुक्तिर्भवतीति । ° See *Āth. Up.*, p. 260 *seq.* This MS. has no sectional division.

113. *Gopāla-pūrvatāpanīyopanishad*, p. 1033 : भद्रं ° ॥ ओं सच्चिदानंदरूपाय °

It ends : तं भजेद् ओं तत्सदित्युपनिषत् ॥ भद्रं ° ॥

114. *Gopāla-uttaratāpanīyopanishad*, p. 1039 : भद्रं ° ॥ एकदारो (!) व्रजस्त्रियः सकामाः °

It ends : गच्छध्वं स्वालयांतिकं ॥ इत्युपनिषत् ॥ भद्रं ° ॥

115. *Krishṇopanishad*, p. 1047 : भद्रं ° ॥ ओं श्रीमहाविष्णुं सच्चिदानंदलक्षणं रामचंद्रं दृष्ट्वा सर्वांगसुंदरं मुनयो वनवासिनो विस्मिता बभूवुस्तं होचुः । नो वद्यमवतारा वै गण्यंते आलिंगामो भवंतमिति भवांतरे कृष्णावतारे यूयं गोपिका भूत्वा मामालिंगथ । अन्येऽवतारास्ते हि गोपालस्त्रीश्च नो कुरु (!) अन्योन्यविग्रहं नाधार्यं तत्रांगस्पर्शनादिह शश्वत्स्पर्शयितास्माकं गृहामो लता वयं ।

रुद्रादीनां वचः श्रुत्वा प्रोवाच भगवांस्स्वयं ।
अंगसंगं करिष्यामि भवद्वाक्यं करोम्यहं ॥ °

It ends :

तस्मान्न भिन्नं नाभिन्नमाभिर्भिन्नो न वै विभुः ।
भूमावुच्चारितं सर्वं वैकुंठस्वर्गवासिनामित्युपनिषत् ॥ °

116. *Yājñavalkyopanishad*, p. 1049 : पूर्ण ° ॥ ओं अथ जनको ह वैदेहो याज्ञवल्क्यमुपसमेत्योवाच । भगवंसंन्यासमनुब्रूहीति । कथं संन्यासलक्षणं । स होवाच याज्ञवल्क्यः । ब्रह्मचर्यं समाप्य गृही भवेद् गृहाध्वनि भूत्वा प्रव्रजेद् यदि वेतरथा ब्रह्मचर्यादेव प्रव्रजेद् गृहाद्वा वनाद्वाथ पुनरव्रतो वा व्रती वास्नातको वा स्नातको वा उत्पन्नाग्निरनग्निको वा यदहरेव विरजेत्तदहरेव प्रव्रजेत्तद्धैके प्राजापत्यामेवेष्टिं कुर्वंत्यथ ह न कुर्यादाग्नेयामेव कुर्यादग्निर्हि प्राणः प्राणमेवैतया करोति । त्रैधातवीयामेव कुर्यादेतदेव त्रयो धातवो यद् तत्सत्वं रजस्तम इति । अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः । तं जानन्नग्न आरोहाथा नो वर्धया रयिमित्यनेन (V. *S.* III., 14 ; *Taitt. S.* I. 5, 5, 2) मंत्रेणाग्निमाजिघ्रेदेष वा अग्नेर्योनिर्यः प्राणं गच्छ स्वायोनिं (!) गच्छ स्वाहेत्य°

It ends :

यतीनां तदुपादेयं पारहंस्यं परं पदं ।
नातः परतरं किंचिद्विद्यते मुनिपुंगवेत्युपनिषत् ॥
पूर्ण ° ॥

117. *Varāhopanishad*, in 5 adhyāyas, p. 1053 : सह ° ॥ ओं अथ ऋभुर्वै महामुनिर्देवमानेन द्वादशवत्सरं तपश्चचार । तदवसाने वराहरूपी भगवान् प्रादुरभूत् स होवाचोत्तिष्ठोत्तिष्ठ वरं वृणीष्वेति । सोऽवतिष्ठत्तस्मै नमस्कृत्योवाच भगवान् कामिभिर्यद्यत्कामितं तत्तत्त्वत्सकाशात् स्वप्नेऽपि याचे समस्तवेदशास्त्रेतिहासपुराणानि समस्तविद्याजालानि ब्रह्मादयः सुराः सर्वे त्वद्रूपज्ञानान्मुक्तिमाहुरस्त्वद्रूपप्रतिपादिकां (!) ब्रह्मविद्यां ब्रूहीति होवाच तथेति स होवाच वराहरूपी भगवान् ।

चतुर्विंशति तत्वानि केचिदिच्छंति वादिनः ।
केचित् षट्त्रिंशत् (! षट्° ?) तत्वानि केचित्पण्णवतीति च ॥
तेषां क्रमं प्रवक्ष्यामि सावधानमना शृणु ।
ज्ञानेंद्रियाणि पंचैव श्रोत्रत्वग्लोचनादयः ॥ °

It ends : स्वर्णस्तेयात्पूतो भवति । तदेतदृचाभ्युक्तं । तद्विष्णोः परमं पदं ° *Rigv.* I. 22, 20–21, ° परमं पदमित्युपनिषत् । पंचमोऽध्यायः ॥ सह ° ॥

118. *Śāṭyāyanīyopanishad*, p. 1071 : पूर्ण ° ॥

ओं मन एव मनुष्याणां कारणं बंधमोक्षयोः ।
बंधाय विषयासक्तं मुक्तैर्निर्विषयं स्मृतं ॥
समासक्तं यदा चित्तं जंतोर्विषयगोचरे ।
यद्येवं ब्रह्मणि स्यात्तत् को न मुच्येत बंधनात् ॥
चिंतमेव (!) हि संसारस्तत्प्रयत्नेन शोधयेत् ।
यच्चित्तस्तन्मनो भवति (!) गुह्यमेतत्सनातनं ॥
नावेदविन्मनुते तं बृहंतं
नाब्रह्मवित्परमं प्रीतिधाम ।
विष्णुक्रांतं वासुदेवं विजानन्
विप्रो विप्रत्वं गच्छेत्तत्वदर्शी ॥ °

It ends :

यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ ।
स ब्रह्मवित्परं प्रेयादिति वेदानुशासनमित्युपनिषत् ॥
पूर्ण ° ॥

119. *Hayagrīvopanishad*, p. 1075 : भद्रं ° ॥ ओं नारदो ब्रह्माणमुपसमेत्योवाच । अधीहि भगवन् ब्रह्मविद्यां वरिष्ठां । यथाचिरात्सर्वपापं व्यपोह्य ब्रह्मविद्यां लब्ध्वा

ऐश्वर्यवान्भवति । ब्रह्मोवाच हयग्रीव दैवत्यान्मंत्रान्यो दि (!) वेद स श्रुतिस्मृतेतिहासपुराणानि वेद स सर्वैश्वर्यवान्भवति त एते मंत्राः ।

विश्वोत्तीर्णस्वरूपाय चिन्मयानंदरूपिणे ।
तुभ्यं नमो हयग्रीव विद्याराजाय विष्णवे
स्वाहा स्वाहा नमः ॥
ऋग्यजुः सामरूपाय वेदाहरणकर्मणे ।
प्रणवोद्गीथवपुषे महाश्वशिरसे नमः
स्वाहा स्वाहा नमः ॥
उद्गीथ प्रणवोद्गीथ सर्ववागीश्वरेश्वर ।
सर्ववेदमयाचिंत्य सर्वं बोधय बोधय
स्वाहा स्वाहा नमः ॥

हयग्रीवमंत्राणस्य ब्रह्मात्रिरपि सवितृभार्गव ऋषयः । गायत्रीत्रिष्टुबनुष्टुप्छंदांसि । श्रीमान्हयग्रीवः परमात्मा देवतेति स्रोमिति बीजं ।०

It ends: ओं नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिराकरणं धारयिता भूयासं कर्णयोः श्रुतं मा च्योढ्वं ममामुष्योमित्युपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

120. *Dattātreyopanishad*, p. 1079 : भद्रं ० ॥ सत्यक्षेत्रे ब्रह्मा नारायणं महासाम्राज्यं किं तारकं तन्नो ब्रूहीति भगवन्नित्युक्तः सत्यानंदचिदात्मकं सात्त्विकं मामकं धामोपास्स्वेत्याह सदा तत्रोहमस्मीति (!) प्रवेतत्पदंति येन ते संसारिणो भवंति नारायणेनैवं विवक्षितो ब्रह्मा विश्वरूपधरं विष्णुं नारायणं दत्तात्रेयं ध्यात्वा तद्वदति । दमिति ह्रस्वं दामिति दीर्घं तद्बीजं नाम बीजस्थं द्रामित्येकाक्षरं भवति तदेतत्तारकं भवति तदेवोपासितव्यमिति ज्ञेयं गर्भादितारणं । गायत्री छंदः सदाशिव ऋषिः दत्तात्रेयो देवता वटबीजस्थमिव दत्तबीजस्थं सर्वं जगत् ।०

It ends: तस्मात् शिष्यं भक्तं प्रतिगृह्णीयात्सो ऽनंतफलमश्नुते स जीवन्मुक्तो भवतीत्याह भगवान्नारायणो ब्रह्माणमुपनिषत् ॥ भद्रं ० ॥

121. *Gāruḍopanishad*, p. 1083 : भद्रं ० ॥ ओं ॥ गारुडं ब्रह्मविद्यां प्रवक्ष्यामि यां ब्रह्मा विद्यां (!) नारदाय प्रोवाच । नारदो बृहत्सेनाय बृहत्सेन इंद्राय इंद्रो भरद्वाजाय भरद्वाजो जीवत्कामेभ्यः (!) शिष्येभ्यः प्रायच्छत् । अस्य श्रीगारुडब्रह्मविद्याया ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः श्रीभगवान्महागरुडो देवता श्रीमहागरुडप्रीत्यर्थे मम सकलविषविनाशनार्थे जपे विनियोगः । ओं नमो भगवते अंगुष्ठाभ्यां नमः । श्रीमहागरुडाय तर्जनीभ्यां स्वाहा । पक्षींद्राय मध्यमाभ्यां वौषट् । श्रीविष्णुवल्लभाय । अनामिकाभ्यां हुं । त्रैलोक्यपरिपूजिताय कनिष्ठिकाभ्यां वौषट् । उग्रभयंकरकालानलरूपाय । करतलकरपृष्ठाभ्यां फट् । एवं हृदयादिन्यासः । भूर्भुवःसुवरोमिति दिग्बंधः । ध्यानं

स्वस्तिको दक्षिणं पादं वामपादं तु कुंचितं ।
प्रांजलीकृतदोर्युग्मं गरुडं हरिवल्लभं ॥
अनंतो वामकटको यज्ञसूत्रं तु वासुकिः ।
तक्षकः कटिसूत्रं तु हरिः कर्कोट उच्यते ॥
पद्मो दक्षिणकर्णे तु महापद्मस्तु वामके ।
शंखः शिरः प्रदेशे तु गुलिकस्तु भुजांतरे ॥
पौंड्रकालिकनागाभ्यां चामराभ्यां सुवीजितं ।
एलापुत्रकनागाद्यैः सेव्यमानं मुदान्वितं ॥
कपिलाक्षं गरुत्मंतं सुवर्णसदृशप्रभं ।
दीर्घबाहुं बृहत्स्कंधं नागाभरणभूषितं ॥
आजानुतः सुवर्णाभमाकट्योस्तुहिनप्रभं ।
कुंकुमारुणमाकंठं शतचंद्रनिभाननं ॥
नीलाग्रं नासिकावक्त्रं सुमहच्चारुकुंडलं ।
दंष्ट्राकरालवदनं किरीटमकुटोज्ज्वलं ॥
कुंकुमारुणसर्वांगं कुंदेंदुधवलाननं ।
विष्णुवाह नमस्तुभ्यं क्षेमं कुरु सदा मम ॥
एवं ध्यायेत् त्रिसंध्यासु गरुडं नागभूषणं ।
विषं नाशयते शीघ्रं तूलराशीमिवानलः ॥

ओं ईं ओं नमो भगवते श्रीमहागरुडाय पक्षींद्राय विष्णुवल्लभाय त्रैलोक्यपरिपूजिताय । उग्रभयंकरकालानलरूपाय वज्रनखाय वज्रतुंडाय वज्रदंताय वज्रदंष्ट्राय वज्रपुच्छाय वज्रपक्षालक्षितशरीराय । ओं ईं एह्येहि श्रीमहागरुडाप्रतिहतशासनास्मिन्नाविशाविश दुष्टानां विषं दूषय दूषय । स्पृष्टानां विषं नाशय नाशय ० etc., this forming little more than one fourth of the whole. Comp. Prof. Weber's text, *Ind. Stud.* xvii. p. 161.

It ends: सर्वं जनेन मुंचति तृणेन मुंचति । काष्ठान्मुंचतीत्याह भगवान् ब्रह्मेत्युपनिषत् । भद्रं ०

122. *Kalisaṃtaraṇopanishad*, p. 1087 : सह ० ॥ ओं ॥ द्वापरांते नारदो ब्रह्माणं जगाम । कथं भगवन्

गां पर्यटन् कलिं संतरेयमिति स होवाच ब्रह्मा साधु पृष्टो ऽस्मि सर्वश्रुतिरहस्यं गोप्यं तच्छृणु येन कलिसंसारं तरिष्यसि भगवत आदिपुरुषस्य नारायणस्य नामोच्चारणमात्रेण निर्धूलकलिर्भवति (!)। नारदः पुनः पप्रच्छ तन्नाम किमिति। स होवाच हिरण्यगर्भः।

हरे राम हरे राम राम राम हरे हरे।
हरे कृष्ण हरे कृष्ण कृष्ण कृष्ण हरे हरे॥
इति षोडशकं नाम्नां कलिकल्मषनाशनं।
नातः परतरोपायः सर्ववेदेषु दृश्यते॥

इति षोडशकलावृतस्य जीवस्यावरणविनाशं संततः। प्रकाशते परब्रह्म।° about as much more.

123. *Jābālopanishad*, p. 1089: आप्यायंत्विति शांतिः॥ ओं अथ हैनं भगवंतं जाबालिं पैप्पलादिः पप्रच्छ भगवन्मे ब्रूहि परमतत्वरहस्यं। किं तत्वं। को जीवः। कः पशुः। क ईशः। को मोक्षोपाय इति। स तं होवाच। साधु पृष्टः सर्वं निवेदयामि यदा ज्ञातमिति। पुनः स तमुवाच। कुतस्त्वया ज्ञातमिति। पुनः स तमुवाच षडाननादिति। पुनः स तमुवाच। तेनाथ कुतो ज्ञातमिति पुनः स तमुवाच। तेनेशानादिति पुनः स तमुवाच। कथं तस्मान्नेन ज्ञातमिति°

It ends: सकलरुद्रमंत्रजापी भवति। न स पुनरावर्तते° इति। ओं सत्यमित्युपनिषत्॥ आप्या°॥

124. *Saubhāgyalakshmyupanishad*, in three sections, p. 1091: वाङ्मे°॥ अथ भगवंतं देवा ऋषुर्हे भगवन् कथय सौभाग्यलक्ष्मीविद्यां तथेत्यवोचद्भगवानादिनारायणः। सर्वे देवा यूयुसावधामना(!)भूत्वा शृणुत तुरीयरूपां तुरीयातीतां सर्वोत्कटां सर्वमंत्रासनगतां पीठोपपीठदेवतापरिवृतां चतुर्भुजां श्रियं हिरण्यवर्णामिति (!) पंचदशर्ग्भिः ध्यायथ अथ पंचदृगात्मकस्य श्रीसूक्तस्यानंदकर्दमचिक्लीत° क्लीतेंदिरासुता ऋषयः। श्रीरित्याद्य ऋचश्चतुर्दशानामृचामानंदाद्यृषयः।°

It ends: स सकलधनधान्यपुत्रकलत्रहयभूगजपशुमहिषीदासीदासयोगज्ञानवान्भवति। स न पुनरावर्तत इत्युपनिषत्॥ वाङ्मे°॥

125. *Sarasvatīrahasyopanishad* (11 sections), p. 1095: सह°॥ ओं॥ ऋषयो ह वै भगवंतमाश्वलायनं संपूज्य पप्रच्छुः।

केनोपायेन तद ज्ञानं तत्पदार्थावभासकं (!)।
यदुपासनया तत्वं जानासि भगवन्वद॥
सरस्वतीदशश्लोक्या सऋचा बीजमिश्रया।
स्तुत्वा जप्त्वा परां सिद्धिमलभ्य (!) मुनिपुंगवाः॥
ऋषय ऊचुः। कथं सारस्वतप्राप्तिः केन ध्यानेन सुव्रत।
महासरस्वती येन तुष्टा भगवती वद॥

स होवाचाश्वलायनः। अस्य सरस्वतीदशश्लोकमहामंत्रस्य महाश्वलायनो भगवानृषिः। अनुष्टुप् छंदः। श्रीवागीश्वरी देवता। यद्वागिति बीजं। देवीं वाचमिति शक्तिः। प्र णो देवीति कीलकं।°

It ends:

मयि जीव त्वमीशत्वं°कल्पितं वस्तुतो न हि।
इति यस्तु विजानाति स मुक्तो नात्र संशय इत्युपनिषत्॥ सह°॥

126. *Bahvricopanishad*, p. 1101: वाङ्मे°॥ ओं देवी ह्येकाग्र आसीत्। सैव जगदंडमसृजत। कामकलेति विज्ञायते। तस्या एव ब्रह्मा अजीजनत्। रुद्रो अजीजनत्। सर्वे मरुद्गणा अजीजनत्(!)। गंधर्वाप्सरसःकिन्नरा वादित्रवादिनः समं तदजीजनत्। भोग्यमजीजनत्। सर्वमजीजनत्। सर्वं शाक्तमजीजनत्। अंडजं स्वेदजमुद्भिजं जरायुजं यत्किंचैतत् प्राणि स्थावरजंगमं मनुष्यमजीजनत्।° about twice as much more.

127. *Muktikopanishad*, p. 1103: पूर्ण°॥ ओं॥

अयोध्यानगरे रम्ये रत्नमंटपमध्यमे।
सीताभरतसौमित्रिशत्रुघ्नाद्यैः समन्वितं॥
सनकाद्यैर्मुनिगणैर्वशिष्ठाद्यैः शुकादिभिः।
अन्यैर्भागवतैश्चापि स्तूयमानमहर्निशं॥
दिधि क्रियासहस्राणां साक्षिणं निर्विकारिणं।
स्वरूपध्याननिरतं समाधिविरमे हरिं॥
भक्त्या शुश्रूषया रामं स्तुवन्पप्रच्छ मारुतिः।
राम त्वं परमात्मासि सच्चिदानंदविग्रहः॥°

It ends:

जीवन्मुक्तिपदं त्यक्त्वा स्वदेहे कालसात्कृते।
विशत्यदेहमुक्तत्वं पवनोऽस्पंदतामिव॥

तदेतदृचाभ्युक्तं। तद्विष्णोः परमं पदं° परमं पदं॥ ओं सत्यमित्युपनिषत्॥ पूर्ण°॥

[128. *Mahāvākyaratnāvali*, p. 1115: श्रीमद्विश्वाधिष्ठानसद्गुरुरामचंद्राय नमः॥

ये विद्या ह्विदेहांता (!) महावाक्यार्थविग्रहः।
श्रीरामचंद्ररूपाय तस्मै भूतात्मने नमः॥

य: पूज्यो यतिभि: स्वधर्मनिरतैर्ध्यायंति ये योगिनो
येनांतं निगमांतवेद्यमनिशं यस्मै हविर्दीयते ।

यस्मात्स्थावरजंगमं समभवद् यस्यांशभाजो वरो
यस्मिन् तेनमिदं (? तान०) प्रणौमि सततं
श्रीवासुदेवं गुरुं ॥

नत्वा श्रीवासुदेवेंद्रपादं पंके महद्वयं ।
ग्रथ्यते वै महावाक्यरत्नावलिरियं मया ॥

अथ खलु ऋग्वेदादिविभागेन वेदाश्चत्वारः। तत्रैकविंशतिशाखा ऋचः । नवाधिकशतशाखा यजुषः । सहस्रशाखाः साम्नः । पंचाशच्छाखा अथर्वणस्य । एकैकस्याः शाखाया एकैकोपनिषत्। आहत्याशीत्यधिकशतसहस्रसंख्याका उपनिषदः। तासु श्रीरामचंद्रेण रामदूताय सारतरोपनिषद अष्टोत्तरशतसंख्याका उपदिष्टाः । तदा च मुक्तिकोपनिषद्यष्टोत्तरशतोपनिषन्नामश्लोका * लिख्यंते ।

ईशकेनकठप्रश्नमुंडमांडूक्यतित्तिरि ।
ऐतरेयं च छांदोग्यं बृहदारण्यकं तथा ॥ १ ॥

ब्रह्मकैवल्यजाबालाः श्वेताश्वो हंस आरुणिः ।
गर्भो नारायणो हंसो बिंदु नादशिरः शिखा ॥ २ ॥

मैत्रायणी कौषीतकी बृहज्जाबालतापिनी ।
कालाग्निरुद्रो मैत्रेयी सुबालक्षुरिमंत्रिकाः ॥ ३ ॥

सर्वसारं निरालंबं रहस्यं वज्रसूचिकं ।
तेजोनादध्यानविद्यायोगतत्वात्मबोधकं ॥ ४ ॥

परिव्राट् त्रिशिखी सीता चूडा निर्वाणमंडलं ।
दक्षिणा शरभं स्कंदं महानारायणाद्वयं ॥ ५ ॥

रहस्यं रामतपनं वासुदेवं च मुद्गलं ।
शांडिल्यं पैंगलं भिक्षु महः शारीरकं शिखा ॥ ६ ॥

तुरीयातीतसंन्यासपरिव्राजाक्षमालिकाः ।
अव्यक्तैकाक्षरं पूर्णसूर्याक्ष्यध्यात्मकुंडिकाः ॥ ७ ॥

सावित्र्यात्मपाशुपतं परं ब्रह्मावधूतकं ।
त्रिपुरातपनं देवी त्रिपुराकठभावनाः ॥ ८ ॥

हृदयं कुंडली भस्म रुद्राक्षगणदर्शनं ।
तारसारमहावाक्यं पंचब्रह्माग्निहोत्रकं ॥ ९ ॥

गोपालतपनं कृष्णं याज्ञवल्क्यं वराहकं ।
शाट्यायनी हयग्रीवं दत्तात्रेयं च गारुडं ॥ १० ॥

कलिजाबालसौभाग्यं रहस्य ऋचमुक्तिकेति ।
तत्र दशोपनिषद ऋग्वेदगताः। शुक्लकृष्णभेदेन यजुर्वेकपंचाशत् । तत्र शुक्लयजुष्येकोनविंशतिः । कृष्णयजुषो द्वात्रिंशत् । साम्नां षोडश । अथर्वणस्यैकत्रिंशत् । आहत्याष्टोत्तरशतं । तत्र गौडपदाचार्यैर्मांडूक्योपनिषद्व्याख्याता । श्रीमच्छंकरभगवत्पादाचार्यैर्दशोपनिषदः । पंच रुद्रान्यर (!) । नृसिंहतापिनी च शंकरानंदैः सदाशिवब्रह्मेंद्रैः स्वयंप्रकाशानंदाद्यैश्च द्वात्रिंशोपनिषदः । विद्यारण्याचार्यैरष्टोत्तरशतोपनिषद्व्याख्याता ॥ प्रकृते तु

रामचंद्रेणोपदिष्टे रामदूताय धीमते ।
ईशाद्यष्टोत्तरशतोपनिषद्यादसांपतौ (!) ॥
निमज्यात्र महावाक्यरत्नावलिरुदाहृता ।
विभाव्यते विभागेन सा त्रयोदशधा पुनः ।

तत्रादौ विधिवाक्यानि बंधमोक्षपराणि च ।
अज्ञानिनिंदावाक्यानि जगन्मिथ्यापराणि च ॥
ततोपदेशवाक्यानि जीवात्मैक्यपराणि च ।
ब्रह्मविन्मनसाख्यानि जीवन्मुक्तिपराणि च ॥
ब्रह्मानुभूतिरूपाणि स्वसमाधिपराणि च ॥
अष्ट स्वरूपवाक्यानि फलवाक्यान्यसंततं ।
विदेहमुक्तिवाक्यानि लिख्यंते निश्चितात्क्रमात् ॥
यः स्वाश्रमाचाररतः परिव्राड् विजितेंद्रियः ।
सोऽधिकारी महावाक्यरत्नावल्यां तु नेतरे ॥
वाक्पूर्णसहनाप्यायं भद्रं कर्णेभिरेव च ।
पंचशांतिः पठित्वादौ पठेद्वाक्यान्यनंतरं ॥ ०
तत्र सार्थांतिकविधिवाक्यानि । ०

129. *Śvetāśvataropanishad*, in six adhyāyas, with *Vijñānātman's* commentary (*vivaraṇa*), p. 1163 : मूलं ॥ हरिः ओं ॥ ब्रह्मवादिनो वदंति ।

किं कारणं ब्रह्म कुतः स्म जाता
जीवाम केन क्व च संप्रतिष्ठा ।
अधिष्ठिताः केन सुखेतरेषु
वर्तामहे ब्रह्मविदो व्यवस्थां ॥ १ ॥

श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ हरिः ओं ॥
अवच्छेदत्रयातीतनिर्मलज्ञानमूर्तये ।
मनो गिरां विदूराय दक्षिणामूर्तये नमः ॥ ०

See further on.

* On this enumeration of the *Upanishads*, and their distribution among the several Vedas, see Sir W. Elliot, *Journal of the Asiatic Society*, Bengal, 1851, p. 607 *seq.*; A. Weber, *Ind. Stud.* iii., p. 324 *seq.*

495.

2783b. Foll. 7; size 11 in. by 4½ in.; well written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1600; 14–16 lines in a page.

Māṇḍūkyopanishad with the *Gauḍapādīya Kārikās;* in four *prakaraṇas.*

The 1st *prakaraṇa,* the prose (or *upanishad*) portions of which are marked in red, ends: इति माण्डूक्योपनिषत् समाप्ता ॥ the 2nd *p.,* like the rest, in *ślokas*: इति द्वितीयं वैतथ्याख्यं प्रकरणमुपनिषदं व (च ?) स्मृतिं रूपं माण्डूक्योपनिषदपेक्षया द्वितीयत्वम् ॥ the 3rd *p.*: इत्यद्वैताख्यं प्रकरणं उपनिषत् ॥ the 4th *p*: इत्यला-तशान्ताख्यं चतुर्थं प्रकरणमुपनिषत् समाप्तम् (!) ॥

Edited, with *Śaṅkarācārya's* and *Ānandagiri's* commentaries, by Dr. E. Röer, in the *Bibl. Ind.,* 1850. Translated by the same, 1853.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

496.

1454e. Foll. 67; size 10¼ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Māṇḍūkyopanishad* including the *Gauḍapādīya Kārikās.*

It ends: इति श्रीगोविंदभगवत्पादपूज्यशिष्यस्य श्रीमत्प-रमहंसपरिव्राजकाचार्यस्य श्रीशंकरभगवतः कृतावागमशास्त्रवि-वरणे ऽलातशांत्याख्यं चतुर्थं प्रकरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

497.

1084a. Foll 90; size 13½ in. by 5 in.; well written, in the Devanāgarī character; twelve lines in a page.

Ānandagiri's gloss on *Śaṅkara's* commentary on the *Māṇḍūkyopanishad,* and the *Gauḍapādīya Kārikās.*

Dated Samvat 1852. [H. T. COLEBROOKE.]

498.

992. Foll. 89; size 13 in by 5 in.; legibl[y] written, in the Devanāgarī character; 9–1[.] lines in a page.

Another copy of *Ānandagiri's Māṇḍūkyo[-]panishad-bhāshyaṭīkā.*

Written in Saṃvat 1737, by one *Śivarāma* son of *Śrī Kuvera.* [H. T. COLEBROOKE.]

499.

138f. Foll. 18; size 10 in. by 4¼ in. fairly written, in the Devanāgarī character eleven lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Keno[-]panishad* [*Keneshitapadabhāshya*].

Dated Saṃvat 1847.

The *Kena* (*Keneshita*) or *Talavakāra-upanisha[d]* forms part of the *Jaiminīya* (or *Talavakāra*) *Brāhmaṇa* of the *Sāmaveda,* recently discovere[d] by Dr. Burnell. It has been edited, wit[h] *Śaṅkara's* and *Ānandagiri's* commentaries, b[y] Dr. E. Röer, *Bibl. Ind.* 1850; translated b[y] Rajah Rammohun Roy, 1816 (2nd ed., 1832) by Dr. E. Röer, 1853; by F. M. Müller, *Sacre[d] Books of the East,* I. (1879).

[H. T. COLEBROOKE.]

500.

138g. Foll. 11; size and writing as th[e] preceding MS.

Ānandajñānagiri's gloss on *Śaṅkarācārya'[s]* commentary [*Talavakāropanishad-bhāshyaṭip[-]paṇa*]. [H. T. COLEBROOKE.]

501.

1095B. Foll. 7; size 12 in. by 5½ in. legibly written, in Devanāgarī, on Europea[n] paper; 14–16 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

502.

1355f. Foll. 20; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; fourteen lines in a page.

a) Another copy of *Ānandajñāna's* gloss. It ends, fol. 7:

यो ऽसौ सर्वेश्वरो विष्णुः सर्वात्मा सर्वदर्शनः ।
शुद्धबोधांबुधिः साक्षात्सोऽहं नित्योऽभयः प्रभुः ॥ १ ॥

इति श्रीशांकरस्य तलवकारोपनिषत्पदभाष्यटिप्पणं समाप्तं ॥ The work is marked के॰ प॰ भ॰ टी॰ in the margin.

b) *Keneshitavākya-bhāshyaṭippaṇa*, a gloss on *Śaṅkara's Kenopanishadvākyavivaraṇa*, the same as that by which the latter work is followed in the next MS.

It is marked के॰ वा॰ भा॰ टी॰ in the margin. [H. T. Colebrooke.]

503.

964b. Foll. 52; size $9\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; nine lines in a page. Modern.

a) *Śaṅkarācārya's Kenopanishad-vākyavivaraṇa.* It begins:

समाप्तं कर्मात्मभूतप्राणविषयं विज्ञानं कर्म चानेकप्रकारं॰ It ends, fol. 24:

इति श्रीगोविंदभगवत्पूज्यपादशिष्यस्य परमहंसपरिव्राजकाचार्यस्य श्रीमच्छंकरभगवतः कृतौ तलवकारोपनिषत्केनोपनिषदि वाक्यविवरणं समाप्तं ॥

b) *Keneshitavākya-bhāshyaṭippaṇa*, a gloss on the preceding work. It begins: *

प्रयत्नाद्यंतरेणैव मनआदेः प्रवर्तकं ।
विदितविदितान्यत्वसिद्धं ब्रह्माहमद्वयं ॥

केनेषितमित्यादिकां सामवेदशाखाभेदब्राह्मणोपनिषदं पदशो व्याख्यायापि न तुतोष भगवान्भाष्यकारः शारीरकैर्न्यायैरनिर्णीतार्थत्वादिति न्यायप्रधानैः श्रुत्यर्थसंग्राहकैर्वाक्यैर्व्याचिख्यासुः पूर्वकांडेन संबंधमभिधित्सुः पूर्वकांडार्थं संक्षेपतो दर्शयति । समाप्तमिति॰

It ends:

सत्यकामः स्वयंसिद्धः सर्वेशो यः स्वशक्तितः ।
स एतांतः प्रविष्टो ऽहमुपास्यः सर्वदेहिनां ॥ १ ॥

[H. T. Colebrooke.]

* One or two mistakes of the scribe have been corrected with the help of MS. 1355f.

504.

1317b. Foll. 72; size 12 in. by $4\frac{1}{2}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character; 7–9 lines in a page. Modern.

Kenopanishad, with a commentary by *Bāla Krishṇānanda*, ruler of *Śrutinagara*.

The comment begins:

समाधावंभोधौ स्फुरदमृतमाधुर्यमहिते
शरद्राकाचंद्रः सकलकलिकामोदमधुरः ।
सदद्वैतानंदः शमरसमहिम्ना समरसो
विवर्तानामादिर्विविधघटनानां विजयते ॥ १ ॥

श्रुत्यंतांबुजमोदने दिनमणिश्चिंतामणिश्चिंतितः
स्वात्मानंदपुमर्थपूर्णतरसद्विश्राणने विश्रुतः ।
यो विश्रांतिसुरद्रुमो भवभवप्रोद्दामतापश्रमे
सोयं शंकरभिक्षुशेखरमणिश्चित्ते चिरं वर्ततां ॥ २

पुराणं पुण्यानामवधिर॰ ३ ॥

भगवत्पादवचनमणिदीपावलंबनात् ।
निवृत्तहृदयध्वांतः स्वात्मानमवलोकये ॥ ४ ॥

श्रीधरमार्यं श्रीमत्स्वयंप्रकाशार्यगोपालौ ।
शिवरामं पुरुषोत्तमपूर्णानंदौ च गुरुकुलं कलये ॥ ५ ॥

स्वचेतःसंशुद्धिं ननु तलवकारश्रुतिशिरो
गिरामालंबेनापनयपरिपाटीमपनयन् ।
मुहुर्वालो नष्यद्विडमुनिरुन्निद्रनयनो
यतिः कृष्णानंदः श्रुतिनगरनेता वितनुते ॥ ६ ॥

केनेषितमित्याद्या छंदोगांतर्गतानां तलवकारिणां ब्रह्मविद्यापरोपनिषत् ॥॰

Foll. 1–13 contain the introduction.

The commentary ends: न तु साधारणजनः इत्यर्थः द्विरुक्तिर्विद्यासमाप्तिमवगमयति ॥ इति श्रीमत्परमहंस ॥ (!)

[H. T. Colebrooke.]

सत्यमेव जयते

505.

583. Foll. 17; size 11 in. by $4\frac{1}{4}$ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the last century; 10–14 lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary (*bhāshya* or *vivaraṇa*) on the *Muṇḍakopanishad.*

Edited, with *Ānandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer, in the *Bibl. Ind.*, 1850. The *upanishad* has been translated by Rajah Rammohun Roy, 1819 (2nd ed., 1832); by L. Poley (French), 1836; by Dr. E. Röer (1853); by F. M. Müller, *Sacred Books of the East,* xv. (1884).

[H. T. COLEBROOKE.]

506.

1625A. Foll 27; size $8\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; 11–13 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

507.

1095C. Foll. 25; size 12 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the 17th century; 10–12 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

508.

1454b. Foll. 30; size $10\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

Another copy of *Śaṅkarācārya's Muṇḍakopanishadbhāshya.* [H. T. COLEBROOKE.]

509.

1454c. Foll. 13; size $10\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; eleven lines in a page. Modern.

Ānandagiri's Muṇḍakabhāshyaṭippaṇa.

[H. T. COLEBROOKE.]

510.

1878b. Foll. 30; size $12\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; nine or ten lines in a page. Modern.

The *Muṇḍakopanishad,* with the commentary (*dīpikā*) of *Śaṅkarānanda.*

The commentary begins:

मुंडकं मुंडमागिस्थं ब्रह्मात्मैक्यावबोधकं शंकराचार्यमार्गेणैव पदे पदे ब्रह्मविद्याया अतिदुर्लभत्वं दर्शयितुं इतिहासरूपेण श्रुतिः प्रथमतो गुरुपरंपरामाह । ब्रह्मा ब्रह्मांडजः ०

[DR. JOHN TAYLOR.]

511.

1454a. Foll. 39; size $10\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; ten lines in a page. Modern.

The *Kāṭhakopanishad* with *Śaṅkarācārya's* commentary.

The commentary begins: ओं नमो वैवस्वताय मृत्यवे ब्रह्मविद्याचार्याय नचिकेतसे च ०

[H. T. COLEBROOKE.]

512.

1364b. Foll. 28; size $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting of the earlier part of last century; twelve or thirteen lines in a page.

Śaṅkarācārya's Kāṭhakabhāshya.

It begins: नमो भगवते वैवस्वताय ०

[H. T. COLEBROOKE.]

513.

790a. Foll. 20; size $9\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about the middle of the last century; ten lines in a page.

The same work.

It begins: नमो वैवस्वताय ०

[H. T. COLEBROOKE.]

514.

1457b. Foll. 37; size 10 in. by 4 in.; clearly written, in the Devanāgarī character, in the earlier part of last century; ten lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Kāṭhaka-* or *Kaṭha (vallī)-upanishad.*

Edited, with *Ānandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer, *Bibl. Ind.* 1850; the *Upanishad* translated by Rajah Rammohun Roy, 1832; L. Poley (French), 1835-37; Dr. E. Röer, 1853; by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, xv., 1884.

[H. T. COLEBROOKE.]

515.

1878d. Foll. 46; size $12\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī; 9–11 lines in a page. Modern.

The *Kāṭhakopanishad*, with the commentary (*ṭīkā*) of *Śaṅkarānanda.*

The commentary begins:

आत्मकल्पद्रुमं नीताः शंकरेण यथा पुरा ।
कठवल्लीर्विनेष्यामि तथैव पदपल्लवाः ॥

अथोपनिषदां कर्मसंबंधो विषयादिद्वयं च सुलभं । त तो न पृथग्दर्शनीयं । कठश्रुत्युपनिषदारंभ आख्यायिका श्रद्धार्थां स्पष्टं नरतानां ब्रह्मज्ञानं नतस्यामिदमर्थः ॥ उशन् ०

It ends: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यानंदात्मपूज्यपादशिष्यस्य शंकरानंदभगवतः कृतौ काठकोपनिषद्दीपिकायां द्वितीयाध्याये तृतीया वल्ली समाप्तश्चाध्यायः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

516.

810. Foll. 283; size $14\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the last century; twelve lines in a page.

The *Kaṭhavallīvivaraṇa,* a commentary on the *Kaṭhopanishad,* by *Bala Krishṇānanda Sarasvatī* ruler of *Śrutinagara* (or *Vedanagara*).

It begins:

चमत्कारः कश्चित्सकलपुरुषार्थेषु सततं
सतां हृत्पाथोजे तरुणकिरणः कोपि तरणिः ।
सनाधिक्षीराब्धौ मधुरतरराकाहिमकरः
चिदानंदो भूमा चिरपरिचितः सन्विजयतां ॥ १ ॥

श्रीमच्छंकरभास्करस्य किरणैः फुल्ले वचोभिः परा
खंडार्थैकमरंदसंभृततनौ सद्युक्तिपत्रोज्ज्वले ।
हंसो हंसरसे कठश्रुतिशिरःपद्मे वचःकेसरे
चर्चामोदभरे सदैव चरितुं संसक्तसन्मानसः ॥ २ ॥

संख्यावज्ज्ञनसंख्यया सरसया सत्प्रायया ऽसंख्यया
सांख्यादिप्रतिपक्षया सुदृढया ऽखंडार्थसिद्धांतया ।
आचार्यो द्रमिलो नवः श्रुतिपुरीनेता यतिर्बालकः
कृष्णानंदसरस्वती वितनुते चित्तस्य संशोधनं ॥ ३ ॥

श्रीमत्पूर्णानंदान्वंदे पुरुषोत्तमार्यांश्च ।
शिवरामयतींद्रानपि गोपालानंददेशिकेंद्रांश्च ॥ ४ ॥

श्रीमत्स्वयंप्रकाशान् श्रितजनकल्पद्रुमान् श्रये सततं ।
श्रीमच्छ्रीधरचरणांभोजं हृदये सदा कलये ॥ ५ ॥

श्रुतिनगराधीशेनाभिनवद्राविडाग्र्यबालकृष्णेन ।
रचितेयं मोदयतात्कैलासेशं कृतिर्नेहादेवं ॥ ६ ॥

मन्त्रव्याख्यायस्मृतिभिर्विवेचितेयं श्रुतिर्निगूढार्था ।
संतोषं निर्दोषा संपादयतात्सतां सततं ॥ ७ ॥

उशन्निरमाद्या मंत्रब्राह्मणमयी कठोपनिषत् ०

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकश्रुतिनगरेशस्वयंप्रकाशाभिनवद्राविडाग्र्यबालकृष्णानंदविरचिते काठकोपनिषद्विवरणे मंत्रब्राह्मणविभजनं नाम प्रथमः परिच्छेदः fol. 8.

इति ० ब्राह्मणविवेचनं नाम द्वितीयः परिच्छेदः fol. 69.

इति ० तृतीये मंत्रपरिच्छेदे प्रथमवल्लीविवृतिः fol. 137.

इति ० कठवल्लीविवरणे तृतीयपरिछेदे मंत्रव्याख्याने द्वितीयवल्ली fol. 195*b*.

इति ० द्रविडार्यवेदनगरेश ० तृतीयपरिछेदे तृतीयवल्ली fol. 221.

इति ० तृतीये मंत्रपरिछेदे चतुर्थवल्ली fol. 239*b*.

इति ० तृतीयपरिछेदे मंत्रविवृतौ पंचमवल्ली fol. 256*b*.

The colophon of the sixth *vallī* is incomplete इति श्री· [H. T. COLEBROOKE.]

517.

1638c. Foll. 8; size 10¼ in. by 4¼ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century; eleven lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Īśā* (*Īśāvāsya*)- or *Vājasaneyisaṃhitā-upanishad* (the 40th adhyāya of the *Vājasaneyi-saṃhitā*).

Edited, with *Ānandagiri's* gloss, by Dr. E. Röer, *Bibl. Ind.*, 1850; the *Upanishad* translated by Rajah Rammohun Roy, 1816 (2nd ed., 1832); by Dr. E. Röer, 1853; by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, i., 1879.

The MS. ends:

इति श्रीगोविंद ० शंकरभगवतः कृतौ वाजसनेयसंहितोपनिषद्भाष्यं समाप्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

सत्यमेव जयते

518.

121A. Foll. 12; size 10 in. by 4 in.; Devanāgarī character; indifferent handwriting; eleven lines in a page.

Yājñīyamantra-vyākhyānavivaraṇa, a gloss by *Jayatīrtha Bhikshu*, on (*Madhva*) *Ānandatīrtha's* commentary on the *Īśāvāsyopanishad*.

It begins:

श्रीमच्छ्रीवदनाम्भोजगतसौन्दर्यसौरभम् ।
लिहद्भ्यां लोचनालिभ्यां भगवान्पातु नो हरिः॥

काण्वीं मन्त्रोपनिषदं व्याकरिष्यन् भगवानाचार्यश्चिकीर्षिताविघ्नपरिसमाप्त्यादिप्रयोजने प्रपाद्य देवतास्तुतिनतिप्रथमं निबध्नाति। नित्येति।० ---- ज्ञानमूर्त्तये नित्यायेति।

The MS. ends:

कमलावदनांभोजराजहंसाय विष्णवे ।
नमो जगज्जनिस्थेमहेतवे परमात्मने ॥

इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितस्य याज्ञीयमंत्रव्याख्यानस्य विवरणं जयतीर्थभीक्षुविरचितं समाप्तं।० सं १८०५ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

519.

1317a. Foll. 70; size 12⅝ in. by 4⅛ in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the early part of the last century; nine lines in a page.

Īśādhyāyabhāshya, a commentary on the *Īśāvāsyopanishad*, by *Bāla Krishṇānanda*.

It begins:

चिदानंदो हंसश्चिरपरिचितो मानसतटे
चमत्कारान् कुर्वन् मतिमहिलयालिंगिततनुः ।
विलासांश्चिन्वानश्चरमचरमुच्चावचमिदं
विलीनीकुर्वंश्चासकृदपि परेशो विजयते ॥ १ ॥

वंदे वंदारुवृंदांतरघनतिमिरे ० वंदे शिकेंद्रं यतींद्रं ॥ २ ॥

शंकरयतिवरसूचित ० ३ ॥

अपनयतिमिरवृतायां हृदयगुहायां सदद्वयार्थाध्वै ।
श्रीमच्छंकरयतिवरवाणीमणिदीपिकायिता जयति॥४॥

पूर्णानंदयतींद्रान् पुरुषोत्तमयोगिनो ऽथ गोपालान्।
श्रीमत्स्वयंप्रकाशान् श्रीधरवर्यांश्च सततमाकलये॥५॥

मनूनीशेत्याद्यान् विशदवृहदारण्यकगिरा
मुहुर्व्याख्यातार्थान् क्रमघटनयालोड्य विमलम् ।
यतिर्बालो नव्यद्रविडमुनिराम्नायनगरा-
धिभूः कृष्णानंदः स्वमतिपरिशुद्धिं वितनुते ॥ ६ ॥

ईशावास्यमित्याद्या वाजसनेयिशाखांतर्गतकाण्वमध्यंदिनयोश्चत्वारिंशत्तमाध्यायात्मिकोपनिषद् ०

It ends:

श्रीमच्छंकरयतिवरसूचितमर्यादया ऽकथयमहं ।
वृहदारण्यकगीर्भिर्भावानीशादिमंत्राणां ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकश्रीस्वयंप्रकाशानंदसरस्वतीपूज्यपादशिष्यश्रीमच्छ्रीधरानंदसरस्वतीचरणकमलेंदिरायितहृदयश्रुतिनगरीशाभिनवद्रविडाचार्यबालकृष्णानंदविरचितमीशाध्यायभाष्यं संपूर्णम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

520.

1095F. Foll. 25; size 12 in. by $4\frac{3}{4}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 17th century; 9–11 lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the *Praśnopanishad.*

Edited, with *Ānandagiri's* gloss, by E. Röer, *Bibl. Ind.*, 1850. The *Upanishad* translated by the same scholar, 1853: by F. M. Müller, *Sacred Books of the East*, xv., 1884.

[H. T. Colebrooke.]

521.

1454d. Foll. 32; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Another copy of *Śaṅkara's Praśnopanishad-bhāshya.* Dated Saṃvat 1852.

[H. T. Colebrooke.]

522.

2444. Foll. 240 (from 136 to end not numbered); size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; ten lines in a page.

Praśnopanishad-vivṛiti, another commentary on the *Praśnopanishad,* by *Bāla Kṛishṇānanda Sarasvatī,* ruler of *Śrutinagara.*

It begins:

श्रवतीनां भूमिर्विविधघटनानां त्रिजगतां
दधाना सामर्थ्यं सकलमपि सान्निध्यवशतः ।
चिरायाविद्यायै चिदचिदुभयग्रंथिखनये
चिरं चित्ते भूयाच्चिदखिलपुमर्थैककलिका ॥ १ ॥
श्रीमच्छंकरपूर्णशारदसुधाभोशोर्वचोभिः
करैः संफुल्ले नयसौरभेण भरिते सर्वार्थदलैरुज्वले ।
जीवेशोभयसामरस्य सरसे चेतो द्विरेफः
सदा संसक्तोऽस्तु तुरीयवेदशिखरे प्रश्ने परे कैरवे ॥ २ ॥
संख्यावज्जनसंख्यया सरसया सत्यायया ऽसंख्यया
सांख्यादिप्रतिपक्षया सुदृढया ऽखंडार्थसिद्धांतया ।
आचार्यो द्रमिलो नवः श्रुतिपुरीनेता यतिर्बालकः
कृष्णानंदसरस्वती वितनुते चित्तस्य संशोधनं ॥ ३ ॥

etc., as p. 137 above; ° सततं ॥ ७ ॥

सुकेशा च भारद्वाज इत्याद्या मंत्राणां व्याख्येयरूपत्वादव्यभिचारेण ब्राह्मणानां व्याख्यानरूपत्वान्मंत्रब्राह्मणमयी प्रश्नोपनिषत् तस्या अल्पाक्षरा विवृतिरारभ्यते ॥ तत्रादौ विषयपरिशोधनाय मंत्रब्राह्मणे विभजामस्तत्रापीह मंत्राणामल्पत्वान्मंत्रानेव ब्राह्मणेभ्यः पृथक्कृत्य प्रदर्शयामः । तथा हि ।

विश्वरूपं हरिणं जातवेदसं
परायणं ज्योतिरेकं तपंतं ।
सहस्ररश्मिः शतधा वर्तमानः
प्राणः प्रजानामुदयत्येष सूर्यः ॥ १ ॥ °

पंचपादं ° २ ॥ एषोऽग्निस्तपत्येष सूर्य ° ३ ॥ ° sixteen couplets (*Praśnop.*, 1, 8; 1, 11; 2, 5 etc.; *cf.* also F. M. Müller, *Up.* Part II., *Introd.* p. xliii) ॥ अत्र द्वितीयप्रश्नस्थिता एषोऽग्निरित्याद्या नव मंत्राः प्राणस्तुतिपरा इंद्रियाद्यधिष्ठातृदेवताभिर्दृष्टाः प्रथमप्रश्नस्थौ मंत्रौ विश्वरूपं पंचपादमित्याद्यौ तृतीयप्रश्नस्थ उत्पत्तिमिति °

The commentary on the *brāhmaṇa* portion (viz., सुकेशा च भारद्वाजः) begins fol. 48*b*:

अथ पूर्वं प्रश्नोपनिषदो मंत्रा विश्वरूपमित्याद्याः षोडशापि सूचीकटाहन्यायेन स्वल्पत्वान्मूलत्वान्मंत्राणां मूलतात्पर्यानुरोधेनैव च ब्राह्मणप्रवृत्तेश्च व्याख्याताः । संप्रति व्याख्यारूपाणि सुकेशा चेत्यादीनि ब्राह्मणानि क्रमेण व्याकुर्मः । तत्र तृतीयो गुरुः स्वशिष्यान् श्रोतव्यः श्रुतिवाक्येभ्यो मंतव्यश्चोपपत्तिभिरिति वचनार्थं मनसि निधाय सुकेशादिऋषिगणपिप्पलादसंवादरूपब्राह्मणविवृतमंत्रगणप्रतिपादितानर्थान् बोधयितुं पिप्पलादं प्रति सुकेशादिऋषीणां षण्णां तत्सहचरितानामन्येषां चोपसदनादिक्रियां स्वशिष्याणामन्येषां च शिक्षायै स्ववचनतो निबध्नाति स्म सुकेशेत्यादिना °

Praśna I. ends fol. 87*b*.

P. II., fol. 99*b*: इदं च तमेता इति वाक्यं [viz., after II., 4 of the edition (5–13 having been explained as *mantras*)] पिप्पलशाखागतप्रश्नोपनिषदि न पठितं शौनकीयप्रश्न एव पठितमिति विशेषो वेदितव्य इति सर्वं निराकृतं ॥

P. III., fol. 146; IV., fol. 167*b*; V., fol. 181*b*; VI., fol. 196.

Then follows an additional philosophical chapter, beginning:

अथ भगवान् बादरायणो ऽस्मामुपनिषदि संदिग्धार्थकं वाक्यं विवरीतुं प्रथमे ऽध्याये तृतीये पादे । ईक्षतिकर्मव्यपदेशात् स इति (I. 3, 13) तत्रैव पादे । अत्ताचराचरग्रहणात् प्रकरणाच्चेति च सूत्रयां चकार । तत्र प्रथमीक्षतिकर्मव्यपदेशात्स इत्यधिकरणं ०

It ends:

ननु श्रीमच्छंकरभगवत्पादभट्टभास्करलक्ष्मणार्यभिक्षुप्रभृतिभिः कठश्रुतिमुदाहृत्यैतदधिकरणप्रवर्तनादानंदतीर्थैरदितिश्रुत्यवलंबेन प्रवर्तनात् प्राकृतं सूत्रयोजनं तद्विरुद्धमिति चेत् नैव विरुद्धं प्रश्नश्रुतौ विस्पष्टमत्तृपदश्रवणादर्थाबाधाच्च (!) प्रकृतात्तृसूत्रविषयतायाः समुचितत्वात् कठादिश्रुतावत्तृपदश्रवणाभावे न यथा कथंचिदत्तृपदस्यानुमेयत्वेनार्थप्रत्यभिज्ञामात्रेण गौणविषयताया एव कठादिश्रुतेरुचितत्वात् प्रायेण सर्वेष्वष्टाधिकरणेषु प्रथमेऽध्याये श्रुतिशब्दानुवादेनैव सूत्रविरचनात् सूत्रगताशब्दवत्या एव श्रुतेर्मुख्यविषयत्वादर्थसाम्यवत्याः श्रुतेर्गौणविषयत्वेनैव सर्वैरभ्युपगमात् प्रश्नश्रुतिर्मुख्यो विषयः कठश्रुत्यादिर्गौणो विषय इति विभागेन प्रकृतिविरोधो न।वतरत्येव गौणविषयवाक्यानुरोधेन विचारास्तु प्रत्नाचार्यप्रवर्तिताः कठविवरणे ऽनुसंधेया इति दिक् ॥

None of the chapters have a colophon to them; sufficient blank space having, however, been left for it after each. [H. T. COLEBROOKE.]

523.

2346c. Foll. 3; size 10 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, in the latter part of last century; nine lines in a page.

Kaivalyopanishad.

It begins: **अथाश्वलायनो भगवंतं परमेष्ठिनमुपसमेत्योवाचाधीहि भगवन्ब्रह्मविद्यां वरिष्ठां ०** [GAIKAWAR.]

524.

1878a. Foll. 50; size 12¼ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; ten lines in a page. Modern.

Kaushītaki-brāhmaṇopanishad, with the commentary (*dīpikā*) of *Śaṅkarānanda,* disciple of *Ācārya Ānandātman.*

Edited, with a translation of the *Upanishad,* by E. B. Cowell, *Bibl. Ind.,* 1861; the *Upanishad* again translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East,* i., 1879. [DR. JOHN TAYLOR.]

525.

1878e. Foll. 44; size 12¼ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī; 10–13 lines in page. Modern.

Śvetāśvataropanishad with the commentary (*dīpikā*) of *Śaṅkarānanda.*

The *Upanishad* begins:

ब्रह्मवादिनो वदंति । किं कारणं ब्रह्म ०

The commentary begins:

श्वेताश्वतरमंत्राणां ब्रह्मार्थोपनिषद्गिरां ।
पुण्यकृत्पुण्यतीर्थानामर्थमाविष्करोम्यहं ॥

ब्रह्मात्मैक्यार्थस्यातिगहनतां दर्शयितुं प्रथमतो ब्रह्मविदां विचारमवतारयति । ब्रह्मवादिनो ०

The *Upanishad* has been edited, with *Śaṅkarācārya's* commentary, and a translation, by E. Röer, *Bibl. Ind.,* 1850–53; also translated by F. M. Müller, *Sacred Books of the East,* xv., 1884. [DR. J. TAYLOR.]

526.

1133. Foll. 64; size 11¾ in. by 6 in.; fairly written, in Devanāgarī, towards the end of the 17th century. Twelve lines in a page. The Manuscript has suffered from damp.

Śvetāśvataropanishad with the commentary (*vivaraṇa*) of *Vijñānātman,* disciple of *Jñānottamācārya.*

The commentary begins:

अवच्छेदत्रयातीतनिर्मलज्ञानमूर्तये ।
नमो गिरां विदूराय दक्षिणामूर्तये नमः ॥
निगमांतप्रदीपाय निःसंगसुखसंविदे ।
संसारतापनोदाय विद्याश्रीपतये नमः ॥
प्रत्यस्ताखिलभेदाय जगद्विभ्रमसाक्षिणे ।
ज्ञानोत्तममुनींद्राय नमः प्रत्यक्सुखात्मने ॥

नमः परमऋषिभ्यो नमो ब्रह्मविद्यासंप्रदायकर्तृभ्यः । इदं ब्राह्मणवाक्यं वादिनो वदनशीलाः * वेदार्थविपरीतपक्षान्निर्मूलीकृत्य वेदार्थतत्वेन ब्रह्मवदनशीलाः साक्षाद्वा परंपरया वा सर्ववेदार्थत्वेन ब्रह्म वदंतीत्येतत्सर्ववेदा यत्पदमामनंतीति श्रुतेः ।°

It ends:

द्विर्वचनमध्यायपरिसमाप्तिद्योतनार्थमादरार्थं च ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमज्ज्ञानोत्तमपूज्यपादशिष्यश्रीमद्विज्ञानात्मभगवतः कृतौ श्वेताश्वतरोपनिषद्विवरणे (!) षष्ठोध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

527.

1625D. Foll. 12; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in the Devanāgarī character, about A.D. 1650; ten or eleven lines in a page.

Mahopanishad of the *Atharvaveda*, consisting of six sections (*upanishads*, or *upanishatkaṇḍikās*), the first five of which (according to this MS.) constitute the *Sundarītāpanī*, while the sixth is called the *Tripura-upanishad*.

I. The *Sundarītāpanī* begins: †

ओं अथैतस्मिन्नन्तरे भगवान्प्राजापत्यं वैष्णवं विलयकारणरूपमाश्रित्य पराभिधा भगवत्येवमादिस्तुत्या भूर्भुवःस्वरोमिति त्रीणि पुराणि स्वर्गभूपातालानि पुराणि हरोमात्मकेन ह्रींकारेण हृल्लेखपराभिधा भगवती त्रिकूटावसाने त्रिनिलये विलये धाम्नि महसा घोरेण व्याप्नोति सैवेयं भगवती त्रिपुरेति व्याचख्यते ॥ तत्सवितुर्वरेण्यं etc. [the *gāyatrī*, *Rgv.* III., 62, 10; followed by I. 99, 1 जातवेदसे सुनवाम and VII. 59, 12 त्र्यम्बकं यजामहे] ॥ इति शताक्षरी परमा विद्या सा त्रयी साष्टार्णा त्रिपुरा परमेश्वरी ॥ आद्यानि चत्वारि पदानि ब्रह्मविकाशीनि । द्वितीयानि शक्त्याख्यानि । तृतीयानि शैवानि ।° here follows the explanation in six paragraphs; after which (fol. 3*b*) पञ्चदशाक्षरं त्रैपुरं यो धीते स सर्वान् कामानाप्नोति स सर्वान् भोगानाप्नोति – – स वैष्णवं धर्मविकारं परं ब्रह्म व्याप्नोतीत्येवं वेद ॥ here follow the twelve *dhāmāni* in as many paragraphs, the last of which, containing a number of epithets of *Tripurī*, ends (fol. 4*b*) महात्रिपुरीं देवीं ध्यायेयमिति ध्यानयोगेनैवं सकलपूजार्चनं वेदेति महोपनिषत् इत्यथर्वणे सुंदरीतापन्यां प्रथमोपनिषत् ॥ ॰ ॥

The second *Upanishad* begins:

जातवेदसे सुनवामेत्यादि पठित्वा त्रैपुरीव्यक्तिं व्याचक्षते ।° it treats chiefly of *cakra*, fol. 5*b*: देवा ह वै भगवन्तमब्रुवन् महाचक्रनाम चक्रनायकं नो ब्रूहि । सार्वकामिकं सर्वाराध्यं सर्वरूपं विश्वतोमुखं मोक्षद्वारं यद्योगिनामुपदिश्य परं ब्रह्मभित्वा निर्वाणमुपविशन्ति तान् होवाच भगवान् । श्रीचक्रं व्याख्यास्यामः । ओमिति त्रिकोणं त्र्यक्षरं कृत्वा °

Fol. 6*b*: ओं क्षीरेण स्नापिता देवी चन्दनेन विलेपिते । बिल्वपत्रार्चिता देवी दुर्गे हं चरणागत इत्यनेनार्घ्यं प्रार्थयित्वा मायालक्ष्मीमन्त्रेण । ह्रीं श्रीं या वै शिवा भगवती महिमा सिद्धस्तस्यै वै नमः । after which follow, to the end of the chapter, many variations of this formula. ‡

* Instead of इदं ब्राह्मणवाक्यं ° the Telugu MS. 3183 (p. 133, above) reads: ब्रह्मवादिनो वदंतीति

† Grantha MS., R.A.S., Whish 17, containing the same *Upanishad* (foll. 16–27), begins:

त्रिपुरातापनीविद्या वेद्यचिच्छक्तिविग्रहम् ।
वस्तु चिन्मात्ररूपं तत्परतत्त्वं भजाम्यहम् ॥

ओं भद्रं कर्णेभिरिति शान्तिः । अथैतस्मिन्नन्तरे भगवान्प्राजापत्यं वैष्णवं विलयकारणं रूपमाश्रित्य त्रिपुराभिधा भगवतीत्येवमादिशक्तिहरमायात्मकेन ह्रींकारेण हृल्लेखाख्या भगवतीति त्रिकूटावसाने निलये – – – घोरेण व्याप्नोति – – – त्रिपुरेति गीयते ॥ तत्सवितुः ° See also pp. 115*b*, 127*a*, above.

‡ These are wanting in the Grantha MS.

This *Upanishad* concludes (fol. 8*b*) : स ब्रह्म पश्यति स सर्वं पश्यति सोऽमृतत्वं गच्छति य एवं वेदेति महोपनिषत् ॥

The third *Upanishad* begins :
देवा ह वै मुद्राः सृजेयमिति भगवन्तमब्रुवंस्तान् होवाच * भगवानवनिपदजानुमण्डलं विस्तारपद्मासनं कृत्वा मुद्राः सृजेयमिति स सर्वानाकर्षयति यो योनिमुद्रामर्थते °

It ends (fol. 9*b*) : कुलकुमारी विद्महे मन्त्रकोटिः सुधीमही तं नः कौलिः प्रचोदयादिति कुमार्यर्चनं कृत्वा यो वै साधकोऽभिलिखति सोऽमृतत्वं च गच्छति स यश आप्नोति स परमायुष्यमवाप्य परं ब्रह्म भित्वा तिष्ठति य एवं वेद । इति महोपनिषत् ॥ †

The fourth *Upanishad* begins :
देवा ह वै भगवन्तमब्रुवन् देव गायत्रहृदयं ‡ नो व्याख्यातं त्रैपुरं सर्वोत्तमं जातवेदसमृकेनाख्यातं त्रैपुराष्टकं यद्दृष्ट्वा मुच्यते योगी जन्मसंसारबन्धनात् । इत्येवं ब्रुवतां सर्वेषां देवानां श्रुत्वेदं वाक्यमित्यथातस्त्र्यम्बकेनानुष्टुभेन मृत्युंजयं दर्शयते ° – – – *ib.* देवा ह वै भगवन्तमूचुः सर्वं तयाख्यातम् । अथ कैर्मन्त्रैर्देवो स्तुता भगवती °

It ends (fol. 10*a*) : नमः शिवायेति याजुषमन्त्रेणोपासको रुद्रत्वं प्राप्नोति शिवत्वं प्राप्नोति कर्त्तौ कल्याणं प्राप्नोति य एवं वेद । इत्यथर्वणवेदे सुंदरीतापिन्यां चतुर्थोपनिषत् ॥

The fifth *Upanishad* begins :
तद्विष्णोः परमं पदं ° विष्णोर्यत्परमं पदम् (*Rigv.* I, 22, 20. 21) विष्णोः सर्वतोमुखस्य स्नेहो यथा ° These verses are commented upon as well as *Rigv.* IV. 40, 5 हंसः शुचिषद् ° [which in this MS. ends with बृहत् । and in G. MS. with ऋतं बृहत्] – fol. 10*b* § : देवा ह वै भगवन्तमब्रुवन् स्वामिन्नो कथितं स्फुटं क्रियाकाण्डं सविषयं त्रैपुरीयमिति ‖ । अथ परम निर्विषयं कथयस्वेति तान् होवाच भगवान् तुरीयं माययान्यया निर्दिष्टं परमं ब्रह्मेति । °

It ends : तस्मादेषां विद्यां तुरीयां श्रीकामराजाख्यामेकादशधा तन्निमित्तोन्नमितां जानीते स तुरीयं पदं प्राप्नोत्येवं वेदेति महोपनिषत् । इत्यथर्वणे पंचमोपनिषत् ॥ Here (fol. 11*b*) follows another paragraph (wanting in the Grantha MS.) : एवं ज्ञात्वाति यस्तत्त्वं बीजोपनिषदां गणं । पंचकं परमे व्योम्नि लीयते मुनिपुंगवः ॥ ° – – – ° इयं ह्ययमित्येकोनविंशत्यभुवनेह इति पंचमोपनिषत्तापिनी समाप्ता । ५ ।

II. *Tripuropanishad* (called *Tripurīsundaryupanishad* in the Grantha MS.) begins (fol. 11 *b*) तिस्रः पुरस्त्रिपथा विश्वचर्षणीरत्रां [यत्र G. MS.] कथा अक्षराः सन्निविष्टाः । ° *Cp.* p. 127*b*, above.

It ends : सरः [शिवः G. MS.] सर्वस्य जगतो धाता च भर्ता हर्ता विश्वरूपत्वमेति । [ब्रह्म विष्णुः शिवा रामा शिवो शङ्करे रमा । अर्चनीयं प्रयत्नेन ब्रह्मविष्णुरमाः शिवः शिवः । wanting in G. MS.] ॥ इत्ययं महोपनिषत् ॥ त्रैपुरीयामक्षरं ¶ परमो गीर्भिरीड्य (!) ग्यैगुः परमेतच्च साम वा यान्या च विद्यायर्वे यान्या च विद्या ॥ इति अथर्वणवेदे त्रिपुरोपनिषत्पंचचत्वारिंशति समाप्तं ॥

[H. T. Colebrooke.]

528.

1638d. Foll. 13 ; size $10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{4}$ in. ; indifferent Devanāgarī writing, of the latter part of the 17th century ; 9–11 lines in a page.

Gopālatāpanīyopanishad.

Edited, with *Viśveśvara's* commentary, by *Haracandra Vidyābhūshaṇa* and *Viśvanātha*, *Bibl. Ind.*, 1870.

The MS. ends :
इति श्रीअथर्ववेदोपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां श्रीगोपालकृष्णतापनीयं संपूर्णं ॥ [H. T. Colebrooke.]

529.

2740. Foll. 26 ; size $7\frac{3}{4}$ in. by $6\frac{1}{4}$ in. ; legibly written in Devanāgarī ; recent ; six lines in a page.

---

* भगवानवनीकृतजानुमण्डलं विस्तीर्य पद्मासनं कृत्वा मुद्रा सृजतेति । G. MS.

† इति महोपनिषत्तृतीयोपनिषत् G. M.

‡ गायत्रीहृदयं G. M.

§ G. MS. begins only here the fifth *Upanishad.*

‖ त्रैपुरमिति । अथ प ° निर्विशेषं G. MS.

¶ त्रैपुर्यायमक्षरं G. MS.

Gopālatāpanīyopanishad. At the beginning there is the following couplet:

कृषिर्भूवाचकः शब्दो नश्च निर्वृत्तिवाचकः ।
तयोरैक्यं परं ब्रह्म कृष्ण इत्यभिधीयते ॥

सच्चिदानन्दरूपाय ० [SIR C. WILKINS.]

530.

2346d. Foll. 14; size 10 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century; nine lines in a page.

The same *Upanishad.*

[GAIKAWAR.]

531.

1369c. Foll. 21; size 9¾ in. by 4 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; nine lines in a page.

Viśveśvarācārya's commentary (*ṭīkā*) on the *Gopālottaratāpanī.* [H. T. COLEBROOKE.]

532.

2346b. Foll. 15; size 10 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, in the earlier part of the last century; nine lines in a page.

Rāmatāpanīyopanishad. Both parts.

It begins:

चिन्मयेऽस्मिन्महाविष्णौ जाते दाशरथे हरौ ०

It ends:

इत्यथर्वणरहस्ये रामस्योत्तरतापनीयोपनिषत् समाप्ता ॥

Edited, in Roman characters, with a German translation and notes, by A. Weber (*Abhandl.* of Berlin Ac., 1864).

[GAIKAWAR.]

533.

198. Foll. 54; size 10¾ in. by 3 in.; fairly written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

Śaṅkarācārya's commentary on the (*Nṛisiṃha-*) *Pūrvatāpanīyopanishad.*

It ends:

इति ० आथर्वणतापनीयोपनिषद्भाष्ये पंचमोपनिषत्समाप्ता ॥ इति पूर्वतापनीयभाष्यं संपूर्णं ॥ संवत् १५८१ समए कार्त्तिकसुदि एकादशीवार शोमवार लीषितं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

534.

3087. Foll. 74; size 9 in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī; recent; ten lines in a page.

The same work. It ends:

सर्वोपनिषत्समाप्तिं द्योतयतीति सर्वं निर्मलमिति सिद्धं ॥

इति श्रीगोविंदभगवत्पूज्यपादशिष्यपरमहंसपरिव्राजकाचार्य-श्रीशंकराचार्यशंकरभगवतः कृतौ आथर्वणतापनीयोपनिषद्भाष्ये पंचमोपनिषत्समाप्ता ॥ इदमुपनिषन्मया पंडितढोलकेन कश्मीरदेशवासिना संवति ३५ माघमासे शुक्लपक्षे श्रीतीर्थराजप्रयागांतरे संपूर्णीकृता ॥

The leaves, which have no original pagination, are completely out of order.

[J. R. BALLANTYNE.]

535.

269a. Foll. 48; size 11½ in. by 5¼ in.; fairly written, in Devanāgarī; modern; 13–15 lines in a page.

(*Nṛisiṃha-*) *Uttaratāpanīyopanishad,* with *Śaṅkarācārya's* commentary.

Text and commentary of both the *Pūrva-* and *Uttara-tāpanīyopanishad* have been edited by *Rāmamaya Tarkaratna, Bibl. Ind.,* 1871.

[H. T. COLEBROOKE.]

536.

1638c. Foll. 61; size 10¼ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, towards the end of the 17th century; 12–14 lines in a page.

The same commentary, here ascribed to *Gauḍapāda* (cf. *Rājendralāla Mitra,* Notices of Sanskrit MSS., IV. p. 72).

It begins:

निरस्तनिखिलानर्थपरमानंदरूपिणे ।
नृसिंहाय नमस्कुर्मः सर्वधीवृत्तिसाक्षिणे ॥

It ends:

यस्य संस्मृतिमात्रेण तरंति भवसागरं ।
तन्नतोऽस्मि गुरुभक्त्या धिया वाचा च कर्मणा ॥

इति श्रीनवमः खंडः समाप्तः ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छुकमुनींद्रशिष्य-श्रीमद्गौडपादमुनिवरविरचिते उत्तरतापनीयविवरणे नवमः खंडः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

537.

1878c. Foll. 26; size $12\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character; eleven lines in a page. Modern.

The *Atharvaśiropanishad*, *Atharvaśikhopanishad* and *Jābālopanishad*, with the commentary (*dīpikā*) of *Śaṅkarānanda*, disciple of *Ānandātman*.

A. The *Atharvaśiropanishad* begins: देवा ह वै स्वर्गं लोकमगमन् ते देवा रुद्रमपृच्छन् °

The commentary begins:

वक्ष्ये ऽथर्वशिरोनाम्न्याः श्रुतेर्व्याख्यां पदानुगां ।
रुद्रात्मैक्यावगत्यर्थं रुद्रस्तुष्टोऽस्तु तत्तया ॥ १ ॥

विद्याया अतिदुर्लभत्वप्रदर्शनार्थं आख्यायिकामवतारयति । °

B. The *Atharvaśikhopanishad* begins fol. 13b: अथ हैनं पैप्पलादो ऽंगिराः सनत्कुमारश्चाथर्वाणमुवाच । °

The commentary begins:

व्याख्याथर्वशिखानाम्न्याः श्रुतेः क्लेशविनाशनी ।
क्रियते ब्रह्मबोधार्थं तया शुध्यतु मे मनः ॥

ब्रह्मविद्याप्राप्त्यर्थं तपोविद्यासंपन्नैरपि गुरुशुश्रूषादिकं करणीयमित्येतदर्थं प्रथमत आख्यायिकामवतारयति । °

C. The *Jābālopanishad* begins fol. 18: बृहस्पतिरुवाच याज्ञवल्क्यं । यदनु कुरुक्षेत्रं देवानां देवयजनं °

The commentary begins:

कृष्णद्वैपायनं व्यासं शंकरं लोकशंकरं ।
ज्ञानंदात्मानमस्यात्मगुरुं देवं नतोऽस्म्यहं ॥
जाबालोपनिषद्व्याख्यां व्यापयंतीं सुधानिधिं ।
करिष्ये प्रीयतां देवो विमुक्तोऽयं तदीश्वरः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

538.

1685. Foll. 179; size 9 in. by 5 in.; badly written, in the Devanāgarī character, in A.D. 1748; generally twelve lines in a page.

A metrical paraphrase, called (*Sarvopanishad-artha-*) *Anubhūtiprakāśa*, of twelve of the principal *Upanishads*, in twenty adhyāyas, by *Vidyāraṇya* (i.e., *Mādhavāchārya* *).

Verbal glosses have occasionally been added in the margin.

1. *Aitareyopanishad*, paraphrased in 107 *ślokas*, begins:

ऐतरेयेण संप्रोक्ता द्वितीयारण्यकांतगा ।
ब्रह्मविद्या सुविस्पष्टं बालबोधाय वर्ण्यते ॥ १ ॥
आत्मैव सृष्टेः प्रागासीन्नामरूपविवर्जितः ।
सो ऽप्येक एव नान्योऽस्ति जडं वान्यन्न विद्यते ॥ २ ॥

It ends, fol. 7:

ऐतरेयब्रह्मविद्यां व्याख्यातां संग्रहादिमां ।
सुस्थिराननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०७ ॥

इति विद्यारण्यकृतायामैतरेयानुभूतिप्रकाशिकायां प्रथमोऽध्यायः ॥

2. *Taittirīyopanishad* (*Brahmavallī*), in 150 *ślokas*, begins fol. 8b:

ब्रह्मवल्ल्यां ब्रह्मविद्यां तित्तिरिः प्राह यामिमां ।
वक्ष्ये सुखावबोधाय क्लीबत्वेन मुमुक्षवः ॥ १ ॥
दर्शादिपितृमेधांतैः कर्मभिर्बहुजन्मसु ।
अनुष्ठितैर्विविदिषा जायतेऽतिमजन्मनि ॥ २ ॥

It ends, fol. 16b:

तैत्तिरीयकविद्यायाः प्रकाशेनोपसेविनः ।
मुमुक्षूननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १५० ॥

इति विद्यारण्यकृते ऽनुभूतिप्रकाशे तैत्तिरीयकविद्याप्रकाशनामके द्वितीयोऽध्यायः ॥

* See A. Burnell, *Vaṃśabrāhmaṇa*, p. ix.

3. Adhyāya VI. of the *Chāndogyopanishad*, in 138 *ślokas*, fol. 17*b* :

छांदोग्ये श्वेतकेतुर्यामारुणेर्लेभ्यपानिमां * ।
ब्रह्मविद्यां संग्रहेण वक्ष्ये ऽहं सुखबुद्धये ॥ १ ॥
वेदानधीत्य गर्वेण श्वेतकेतुः पराङ्मुखः ।
आसीत्प्रत्यङ्मुखीकर्तुं गुरुराहातिविस्मयं ॥ २ ॥

It ends, fol. 25 :

श्वेतकेतोर्ब्रह्मविद्या व्याख्याता स्फुटमेतया ।
तुष्टो ऽस्माननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १३८ ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे छांदोग्यविद्याप्रकाशे श्वेतकेतुविद्यास्तृतीयो ध्यायः ॥

4. Adhyāya VII. of the *Chāndogyopanishad*, 90 *ślokas*, fol. 26 :

सनत्कुमारश्छांदोग्ये नारदायोपदिष्टवान् ।
विद्यामेतां प्रवक्ष्ये ऽत्र सर्वशोकनिवृत्तये ॥ १ ॥
पुराणपंचमान् वेदान् शास्त्राणि विविधानि च ।
ज्ञात्वाप्यनात्मवित्त्वेन नारदः शोकमाप्तवान् ॥ २ ॥

It ends, fol. 31 :

सनत्कुमारविद्यायास्तात्पर्यं स्पष्टमीरितं ।
तेन कुर्यान्मम कृपां विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ९० ॥

इत्यनुभूतिप्राशे छांदोग्ये सनत्कुमारविद्या नाम चतुर्थोध्यायः ॥

5. Adhyāya VIII. of the *Chāndogyopanishad*, in 100 *ślokas*, begins fol. 32*b* :

प्रजापतिः स्वात्मविद्यां छांदोग्ये बहुधाब्रवीत्।
विरोचनाय चेंद्राय तां वक्ष्ये सुखबुद्धये ॥ १ ॥
असंसार्ययमात्मासावन्वेष्टव्यो मुमुक्षुणा ।
प्रजापतिरिति प्राह प्रसंगेन स्वसंसदि ॥ २ ॥

It ends, fol. 38 :

प्रजापतेरियं विद्या कथितानुग्रहाद्गुरोः ।
सच्छिष्याननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०० ॥

इति श्रीविद्यारण्यकृते नुभूतिप्रकाशे छांदोग्ये प्रजापतिविद्याख्यः पंचमो ध्यायः ॥

6. *Muṇḍakopanishad*, in 99 *ślokas*, begins, fol. 38*b* :

ब्रह्मविद्यां शौनकाय यामुवाचांगिरा मुनिः ।
आथर्वणे मुंडके ऽसौ विशदीकृत्य वक्ष्यते ॥ १ ॥
चतुर्मुखादिके संप्रत्यये यो मुनिरंगिराः ।
उपसद्य यथाशास्त्रमेतं पप्रच्छ शौनकः ॥ २ ॥

It ends, fol. 44*b* :

शौनकस्य ब्रह्मविद्या विस्पष्टमुपवर्णिता ।
तुष्टोऽस्माननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ९९ ॥

इति विद्या॰ प्रकाशे मुंडकोपनिषद्विवरणं षष्ठो ध्यायः ॥

7. *Praśnopanishad*, in 100 *ślokas*, begins, fol. 45*b* :

आथर्वणे पिप्पलादः षण्मुनिभ्यो यदब्रवीत् ।
तत्सर्वं प्रविविच्यात्र प्रवक्ष्यामि पृथक् पृथक् ॥ १ ॥
मुनयो वेदतात्पर्यात्सगुणब्रह्मचिंतकाः ।
परं ब्रह्मापेक्षमाणाः समित्पाणस्ते गुरुं ययुः ॥ २ ॥

It ends, fol. 51 :

वेदैश्चतुर्भिरुत्पन्ना विद्येयं ब्रह्मगोचरा ।
प्रकाशितातः संतुष्याद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०० ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे प्रश्नोपनिषद्विवरणं सप्तमो ध्यायः ॥

8 & 9. *Kaushītakyupanishad*, in 100 and 71 *ślokas* respectively ; ends fol. 62. Printed in Prof. Cowell's edition.

10. *Maitrāyaṇīyopanishad*, in 150 *ślokas* ; ends fol. 72. Printed in Prof. Cowell's edition of the *Maitryupanishad*.

11. *Kaṭhavallī-upanishad*, in 120 *ślokas* ; begins, fol. 73 :

यामुष्यां कठशाखायां विद्यां यां नचिकेतसे ।
यमः प्रोवाच तां सर्वां संग्रहेण ब्रवीम्यहं ॥ १ ॥
नचिकेताः कुमारः सन् स्वपित्रा प्रेषितो यमं
गत्वा तं तोषयित्वात्मज्ञानं वरमयाचत ॥ २ ॥

It ends, fol. 80 :

वैराग्यं नचिकेतस्य यथा तीव्रं तथा पुमान्।
प्राप्नोति सेवमानः सन् विद्यातीर्थमहेश्वरं ॥ १२० ॥

इति॰ कठवल्लीविवरणे एकादशो ध्यायः ॥

---

* *Cf. Ānandagiri* on the beginning of the adhyāya : श्वेतकेतुरिति । तमेव प्रकटयन्प्रथमं तृतीयेनाध्यायेनास्य संबन्धं कथयति ।

12. *Śvetāśvataropanishad,* in 120 *ślokas,* begins, fol. 81*b* :

श्वेताश्वतरनामा यो यजुःशाखाप्रवर्तकः ।
सोऽत्याश्रमिभ्यः प्रोवाच विद्यां व्याचक्ष्महेऽत्र तां ॥१॥
ये वेदवादिनस्ते तु मीमांसंते मुमुक्षवः ।
जगतः कारणं ब्रह्मेत्येवं वेदेषु पठ्यते ॥ २ ॥

It ends, fol. 88*b* :

अंतःप्रविष्टः शास्तेति योऽंतर्यामी श्रुतीरितः ।
सोऽस्मान्मुख्यगुरुः पातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १२० ॥

इति ० श्वेताश्वतरविवरणं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥

13. Adhyāya I., *brāhmaṇa* 4 (*Ātma-brāhmaṇa*) of the *Bṛihadāraṇyakopanishad,* in the *Kāṇva* recension, 289 *ślokas.*

It begins, fol. 89*b* :

काण्वो याजुषशाखायां नानाख्यानोपबृंहिताम् ।
ब्रह्मविद्यामुवाचेमां संग्रहेण ब्रवीम्यहम् ॥ १ ॥
बृहदारण्यकप्रोक्तैर्विराट्सूत्राद्युपासनैः ।
स्याद्विराडादिरूपत्वं स विराडिह कथ्यते ॥ २ ॥
उपास्तेर्महिमा तेन भात्युपासनमिच्छतः ।
मुमुक्षुस्तु विराडादिदोषान्दृष्ट्वा विरज्यते ॥ ३ ॥
अध्यायस्य तृतीयस्य चतुर्थे ब्राह्मणे * श्रुतम् ।
वैराजं वपुरेतच्च शरीरान्तरकारणम् ॥ ४ ॥
इदं नरगवाश्वादिवपुस्तत्सृष्टितः पुरा ।
आत्मासीत्पुरुषाकारो ब्रह्माण्डाख्यशरीरभृत् ॥ ५ ॥
प्रत्यग्रूपः पराग्रूपाद्भ्रातृभ्यो ऽनुभवात्मकः ।
प्रथते यः स आत्मेति प्राहुरात्मविदो बुधाः ॥ ६ ॥

It ends, fol. 105*b* :

कर्मोपास्तिफलं कण्वः प्राहात्मब्राह्मणे तथा ।
अव्याकृतं व्याकृतं च विद्याविद्ये अतिस्फुटम् ॥ २८३ ॥
अथाध्याये चतुर्थे च कण्वः पञ्चमषष्ठयोः ।
उपाख्यानानि बहुधा वक्ष्यत्यात्मावबुद्धये ॥ २८४ ॥
अजातशत्रुमैत्रेयीदध्यङ्ङित्युक्तनामभिः ।
आख्यानान्यङ्कितानि स्युश्चतुर्थाध्यायगानि हि ॥ २८५ ॥
अश्वलश्चार्तभागश्च भुज्युषस्तकहोलकाः ।
गार्ग्युद्दालकशाकल्याः पञ्चमाध्यायगा इमे ॥ २८६ ॥
आख्यानान्येतदीयानि स्युः षष्ठाध्याय ईरितम् ।
जनकस्य ह्युपाख्यानं संग्रहाद्विस्तरादपि ॥ २८७ ॥
उपाख्यानेषु सर्वेषु प्रत्येकं ब्रह्म वर्णितम् ।
श्रुतैरेतैरुपाख्यानैर्ब्रह्मविद्या दृढा भवेत् ॥ २८८ ॥
यामात्मब्राह्मणे * विद्यां कण्वः प्रोवाच सा स्फुटम् ।
व्याख्याता प्रीयतां तेन विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ २८९ ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे कण्वविद्याख्यस्त्रयोदशोऽध्यायः ॥

14. Adhyāya II., *brāhmaṇas* 1–3 of the *Bṛihadāraṇyakopanishad,* in 120 *ślokas;* begins, fol. 106*b* :

अजातशत्रुरध्याये चतुर्थे ब्राह्मणैस्त्रिभिः ।
विद्यां बालाकये प्राह तां विस्पष्टमिह ब्रुवे ॥ १ ॥
अजातशत्रुर्ब्रह्मात्मवेदनाच्छौर्यतोऽपि च ।
अंतर्बहिश्च निःशत्रुः काश्यां राजा बभूव सः ॥ २ ॥
गर्गगोत्रजविप्रो ऽयं बालाकिर्नैव तत्ववित् ।
किंतु प्राणोपासको ऽयं दर्पेण महता वृतः ॥ ३ ॥

It ends, fol. 112*b* :

अजातशत्रुर्यां विद्यां ब्राह्मणैस्त्रिभिरूक्तवान् ।
तद्व्याख्यानेन संतुष्याद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १२० ॥

इति ० ऽजातशत्रुविद्याख्यश्चतुर्दशोऽध्यायः ॥

15. Adhyāya II. *brāhmaṇa* 4 of the *Bṛihad-āraṇyakopanishad,* in 103 *ślokas;* begins, fol. 113*b* :

मैत्रेय्यै याज्ञवल्क्यो यां चतुर्थे ब्राह्मणे ऽब्रवीत् ।
ससाधनां ब्रह्मविद्यां विस्पष्टं व्याकरोमि ताम् ॥ १ ॥
वित्तस्य कर्महेतुत्वात्तत्त्यागो ज्ञानसाधनम् ।
इति दर्शयितुं प्राह श्रुतिराख्यायिकां शुभाम् ॥ २ ॥

It ends, fol. 119 :

याज्ञवल्क्यो ऽत्र मैत्रेयीमन्वगृह्णाद्यथा तथा ।
मुमुक्षुमनुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०३ ॥

इति ० मैत्रेयीविद्याख्यः पञ्चदशोऽध्यायः ॥

---

* Adhyāya III. of the *Bṛihadāraṇyaka* corresponds to Adhy. I. of the *Upanishad.* Cf. the colophons in Dr. Röer's edition.

* आत्मैवेदमग्र आसीत् आसीत्पुरुषविधः Gloss, *i.e.* Adhy. I., brāhm. 4.

16. Adhyāya II., *brāhmaṇa* 5 of the *Bṛihadāraṇyakopanishad,* in 50 *ślokas ;* begins, fol. 120*b* :

पञ्चमे ब्राह्मणे दध्यङ्ङाथर्वण उवाच याम् ।
अश्विनोर्मधुविद्यां तामत्र स्पष्टीकरोम्यहम्॥ १ ॥
परस्परोपकारित्वं पृथिव्याः प्राणिनामपि ।
यत्तन्मधुत्वं विज्ञेयमुपकारस्तु सर्जनम्॥ २ ॥

It ends :

विद्यावंशज्ञयाद्विद्याविघ्नः सर्वो निवार्यते ।
मुमुक्षुमनुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ५० ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे बृहदारण्यके मधुविद्याख्यो नाम षोडशोध्यायः ॥

17. Adhyāya III. of the *Bṛihadāraṇyakopanishad* in 309 *ślokas ;* begins, fol. 124*b* :

याज्ञवल्क्यो ऽश्वलादिभ्यो विजिगीषुकथामुखात् ।
उक्तवान्पञ्चमे ऽध्याये तत्वविद्यामनेकधा ॥ १ ॥
अध्यात्ममधिभूतं च यजमानर्त्विगादिषु ।
स्वाभाविकः परिच्छेदो मृत्युमर्त्यफलार्जनात् ॥ २ ॥

It ends, fol. 142 :

निरविद्यान्वयत्वात्तत्साक्षाद्ब्रह्मेति भण्यते ।
तदेवाविद्ययाशङ्क्या भोगमोहप्रदातृ हि ।
अनुगृह्णातु तद्भूयो विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ३०९ ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे ऽश्वलादिमुनिबोधाख्यो नाम सप्तदशोध्यायः ॥

18. Adhyāya IV. of the *Bṛihadāraṇyakopanishad,* in 321 *ślokas ;* begins, fol. 143*b* :

षष्ठाध्याये याज्ञवल्क्यो जनकायोपदिष्टवान् ।
उपास्तितत्वविद्यां तु संग्रहाद्विस्तरादपि ॥ १ ॥
ध्यानादिह्यैव देवः सन्मृत्वा तद्देवतामये ।
प्रथमब्राह्मणे प्रोक्तं चतुष्पाद्ब्रह्मचिंतनम् ॥ २ ॥
वागाद्या देवतास्तासामाधारस्तत्तदिन्द्रियम् ।
अव्याकृतं च नामेति पादाश्चत्वार ईरिताः ॥ ३ ॥

It ends, fol. 162 :

जनकायात्मविद्यैषा याज्ञवल्क्येन वर्णिता ।
तद्व्याख्यानेनानुगृह्याद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ३२१ ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे जनकविद्याख्यो नामाष्टदशोध्यायः ॥

19. *Talavakāra* (or *Kena*)-*Upanishad,* in 100 *ślokas ;* begins, fol. 163*b* :

शाखा तलवकाराणां सामवेदगतास्ति या ।
विद्योक्ता तत्र संक्षेपात्तां विस्पष्टमहं ब्रुवे ॥ १ ॥
तद्विद्धि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ।
इत्यर्जुनाय भगवानाह प्रश्नाख्यसाधनं ॥ २ ॥

It ends, fol. 169 :

विद्या तलवकाराणां शाखायां श्रूयते स्फुटं ।
तद्व्याख्यानेन संतुष्याद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०० ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे तलवकारविद्याख्यो नाम एकोनविंशोध्यायः ॥

20. *Nṛisiṃhottaratāpanīyopanishad,* in 154 *ślokas,* begins, fol. 170*b* ;

आथर्वणे तापनीय उत्तरस्मिन् प्रजापतिः ।
देवानबूबुधन्मंत्रराजप्रणवमागतः ॥ १ ॥
मंत्रराजं पूर्वतापनीये श्रुत्वा तदा धिया ।
ध्यायंतः सगुणं ब्रह्म देवा धीशुद्धिमाप्नुवन् ॥ २ ॥
ततस्ते निर्गुणं ब्रह्म पप्रच्छुः शुद्धबुद्धयः ।
अणोरणीयान्यः प्रत्यङ् प्रणवे तं वद प्रभो ॥ ३ ॥

It ends :

श्रुतिस्मृतीतिहासानामभिप्रायविदव्ययः ।
श्रुतिव्याख्यानतस्तुष्याद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १५४ ॥

इत्यनुभूतिप्रकाशे देवविद्याख्यो नाम विंशोध्यायः ॥

सं १८०५ ।° प्रकाशानंदसरस्वति । स्वार्थे परार्थे वा ।°

On two fly-leaves, at the beginning, Colebrooke has added a rough list of the chapters.

[H. T. COLEBROOKE.]

D. VEDÂNGA.

539.

1743B. Foll. 31; size 9¼ in. by 3¼ in.; fairly written in the Devanāgarī character; seven or eight lines in a page.

Vedāṅga-catushṭaya—viz., *Śikshā* (ends fol. 6), *Jyotisha* (fol. 9), *Chandas* (fol. 16) and *Nighaṇṭu* (accented)—in the *Ṛik*-recension.

Dated संवत् १८५४ विभवसंवत्सरे वैशाखपक्षत्रयोदशी इंदुवारे॰ – – – – – सदाशिवकशेलकरेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

540.

1347a. Foll. 10; size 12 in. by 4½ in.; small Devanāgarī handwriting; twelve lines in a page.

The same four *Vedāṅgas*, in the *Ṛik*-recension.

The *Śikshā* ends fol. 3; the *Jyotisha*, fol. 4; the *Chandas*, fol. 6; the *Nighaṇṭu*, fol. 10*b*.

संवत् १८१३ वर्षे मिती शुक्लपक्ष तिथौ सप्त्यां (!) ॥ ६ ॥ सोमवासरे लिखतं चतिवाडीदोलतरामकाशीमध्ये लिष्टतं च॰

[H. T. COLEBROOKE.]

541.

2542b. Foll. 8; size 8¾ in. by 4 in.; large, clear, recent Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā. The *Ṛik*-recension in eleven chapters.

The work has been published by A. Weber, *Indische Studien*, iv. This MS. almost invariably coincides with MSS. D and L of that edition. At the end the beginning of each chapter is given. [GAIKAWAR.]

542.

1981a. Foll. 5; size 8 in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī; eight lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā in the *Ṛik*-recension.

Dated Śaka 1699. [DR. JOHN TAYLOR.]

543.

1378b. Foll. 6 (foll. 193–198 of the vol.); size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā in the *Ṛik*-recension.

Dated Saṃvat 1854.

On a fly-leaf there is the following note in Colebrooke's handwriting:

Pronunciation of vocal sounds taught by *Pánini. Sicshá,* 1st Vedánga; pretended to be one of the ten books which complete a copy of the black Yajush: but appears to be an extract from some modern composition.

[H. T. COLEBROOKE.]

544.

3193. Foll. 11; size 8 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, on European paper; eleven lines in a page.

Pāṇinīyā Śikshā, with a commentary, entitled *Śikshā-pañjikā*, composed, in Saṃvat 1454, by *Dharaṇīdhara* (disciple of *Mahādeva*), in the reign of *Udayasiṃha*. The text is written in red, the commentary in black ink. The latter begins:

पातु वो निकषग्रावा मतिहेम्नः सरस्वती ।
प्राज्ञेतरपरिच्छेदं वचसैव करोति या ॥ १ ॥

छंदःकल्पनिरुक्तानि विवृतानीह सूरिभिः ।
शिक्षा त्वविवृता यस्मात्तस्मात्तां विवृणोम्यहं ॥ २ ॥

अथ शिक्षां प्रवक्ष्यामि । अथेत्यध्ययनानंतर्ये । वेदाध्ययनस्यानंतरं संगपाठः । किं कारणं । षडंगो वेदो ऽध्येतव्य इति स्मरणात् । तत्र च शिक्षा प्रथमा । सर्वशास्त्रानुषंगात् । सा

वक्ष्येत्ययशब्दस्यार्थः । एतेनैव सिद्धे वेदस्यांगानंतर्यं व्याकरणादिष्वयशब्दो ऽत एव नाधीयते । ०। शिक्ष्यतेऽनया वर्णोच्चारणमिति शिक्षा । तां प्रकर्षेण वक्ष्यामि कथयिष्यामि ॥ पाणिनीयं मतं यथा । पाणिनीयमिति वृद्धाच्छ इति छप्रत्ययस्तस्येदमित्यर्थेनिर्देशः । मतमिति मन ज्ञाने । पाणिनीयं ज्ञानं यथा । ०

The text of the *Śikshā*, as here commented upon consists of only 21 couplets, instead of the 60 couplets usually offered by MSS. (or 35 of the *Yajus* recension); viz.:

Y. 1 अथ शिक्षां प्रवक्ष्यामि पाणिनीयं मतं यथा ।
शास्त्रानुपूर्वं तद्विद्याद् यथोक्तं लोकवेदयोः ॥ १ ॥

2 प्रसिद्धमपि शब्दार्थमविज्ञातमबुद्धिभिः ।
पुनर्व्यक्तीकरिष्यामि वाच उच्चारणे विधिं ॥ २ ॥

3 त्रिषष्टिश्चतुःषष्टिर्वा वर्णाः संभवतो मताः ।
प्राकृते संस्कृते चापि स्वयं प्रोक्ताः स्वयंभुवा ॥ ३ ॥

4 स्वरा विंशतिरेकश्च स्पर्शानां पंचविंशतिः ।
यादयश्च स्मृता ह्यष्टौ चत्वारश्च यमाः स्मृताः ॥ ४ ॥

5 अनुस्वारो विसर्गश्च ≍कः≍पौ चापि पराश्रयौ ।
दुस्पृष्टश्चेति विज्ञेयो ऌकारः प्लुत एव च ॥ ५ ॥ १ ॥

8 आत्मा बुध्या समेत्यार्थान्मनो युंक्ते विवक्षया ।
मनः कायाग्निमाहंति स प्रेरयति मारुतं ॥ ६ ॥

9 मारुतस्तूरसि चरन्मंद्रं जनयति स्वरं ।
प्रातःसवनयोगं तं छंदो गायत्रमाश्रितं ॥ ७ ॥

10 कंठे माध्यंदिनयुगं मध्यमं त्रैष्टुभानुगं ।
तारं तार्तीयसवनं शीर्षण्यं जागतानुगं ॥ ८ ॥ °

11 सोदीर्णो मूर्ध्न्यभिहतो वक्त्रमापद्य मारुतः ।
वर्णाञ्जनयते तेषां विभागः पंचधा स्मृतः ॥ ९ ॥

12 स्वरतः कालतः स्थानात्प्रयत्नानुप्रदानतः ।
इति वर्णविदः प्राहुर्निपुणं तंनिबोधत ॥ १० ॥ २ ।

23 उदात्तश्चानुदात्तश्च स्वरितश्च स्वरास्त्रयः ।
ह्रस्वो दीर्घः प्लुत इति कालतो नियमा अचि ॥ ११ ॥

24 कंठ्यावहाविचुयशास्तालव्या ओष्ठजावुपू ।
स्युर्मूर्धन्या ऋटुरषा दंत्या ऌतुलसा स्मृताः ॥ १२ ॥

25 जिह्वामूले तु कुः प्रोक्तो दंत्योष्ठ्यो वः स्मृतो बुधैः ।
एऐ तु कंठ्यतालव्या ओऔ कंठोष्ठजौ स्मृतौ ॥ १३ ॥

26a अर्धमात्रा तु कंठ्यस्यैकारौकारयोर्भवेत् ।
27b अयोगवाहा विज्ञेया आश्रयस्थानभागिनः ॥ १४ ॥

28 अलाबुवीणानिर्घोषो दंत्यमूल्यः स्वरानुगः ।
अनुस्वारस्तु कर्तव्यो नित्यं ह्रोः शषसेषु च ॥ १५ ॥

13 अष्टौ स्थानानि वर्णानामुरः कंठः शिरस्तथा ।
जिह्वामूलं च दंताश्च नासिकोष्ठौ च तालु च ॥ १६ ॥

30 अचोऽस्पृष्टा यणस्त्वीषंनेमस्पृष्टाः शरः स्मृताः ।
शेषाः स्पृष्टा हलः प्रोक्ता निबोधानुप्रदानतः ॥ १७ ॥

31 ञमोऽनुनासिका न ह्रौ नादिनो हझषः स्मृताः ।
ईषंनादा यणजशश्च श्वासिनस्तु खफादयः ॥ १८ ॥

32 ईषच्छ्वासांश्चरो विद्याद् गोर्धामैतत्प्रचक्षते ।
शंकरः शांकरीं प्रादाद्दाक्षीपुत्राय धीमते ॥ १९ ॥

34 येनाक्षरसमाम्नायमधिगम्य महेश्वरात ।
कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥ २० ॥

Of the last *śloka* only the first *pāda* is given, with the commentary as follows:

त्रिनयनमभिमुखनिःसृतामिति । वैतालीयं छंदोऽस्य त्रिनयनमुखात् यथा गुहायाः सिंहो निःक्रामति त्रिनयनेनापि कृतेत्यर्थः । तां यः पठेदधीयीत साधनादिभिर्युज्यते सुखमतुलं परमानंदं च मोक्षमुक्तेन प्रकारेणाश्नुते व्याप्नोति । स्वर्गादीनि परिमितकालत्वात् तोलयितुं शक्यंते । मोक्षाख्यं त्वपरिमितकालपरिछिन्नसुखस्वरूपमित्यर्थ इति ॥ २१ ॥ इति शिक्षापंजिका समाप्ता ॥ १६८५ वर्षे सुभानुसंवत् श्रावणशुद्धपंचम्यां स्थिरवासरे तद्दिने अनंतधोवेश्वरेन (!) लिखितम् ॥

ऋत्वंकेषुकुभुमिते १५९६ हि रुधिरोद्गार्याह्वये हायने
चैत्रस्यासितपक्षतावजपदाख्ये भे शके वैधृतौ
एकादश्यभिधातिथौ कुजदिने तिष्यं युगे पंजिका
शिक्षाया लिखिताद्य भास्करसुतेनैतां जगन्नेणतु॥ १ ॥°

श्रीविक्रमनृपसमये युगशरसंक्रंदनातीते ।
शुचिमासकृष्णपक्षे प्रतिपदि मार्तंडवारे च ॥ १ ॥
विजयिनि समग्रभूभृन्मुकुटे श्रीउदयसिंहभूपाले
विरमदवैससचिवे * व्यापारधुरंधरेऽज्ञानि ॥ २ ॥
आकरे कविरत्नानामास्पदे कीर्तिसंपदोः ।
श्रीनंदभद्रनगरे वा सामीप्यवर्तिनि (!) ॥ ३ ॥

* ? वीरम(द)देवसचिवे; cf. Weber, Cat. Berl. No. 71, which MS. was written in Samvat 14[illegible]3,—श्रीउदयसिंहविजयिराज्ये तन्नियुक्तमहामात्य-श्रीवीरमदेवप्रतिपत्तौ.

श्रीमहादेवमाप्यार्थे शिक्षापंजिकयानया ।
कवि: संतुष्टमकरोन्नागरो धरणीधर: ॥ ४ ॥

The fly-leaf contains the following note :

Copied for me from a manuscript belonging to *Gōvindabhaṭ Hīralēkar* of *Shāhāpūr*, near *Belgaum*. The manuscript is not dated.

Presented to the India Office Library.

23rd *August*, 1878. [J. F. FLEET.]

545.

1378c. Foll. 16 (foll. 199–214 of the vol.); size 9 in. by $3\frac{1}{2}$ in; well written, in Devanāgarī; seven lines in a page.

Nighaṇṭu, in five adhyāyas; consisting of three parts, viz., the *naighaṇṭuka*, the *naigama*, and the *daivata*. Dated Saṃvat 1854.

Edited, by R. Roth, together with *Yāska's* commentary *Nirukta*, Göttingen, 1852. Also the text, with the commentaries of *Yāska*, *Durgācārya*, and *Devarāja*, in course of publication, in the *Bibl. Ind.*, by *Paṇḍit Satyavrata Sāmaśramī*. [H. T. COLEBROOKE.]

546.

2106b. Foll. 23 (marked 1–5, 5–22); size $8\frac{3}{4}$ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of last century; seven lines in a page.

Nighaṇṭu (or *Nighaṇṭa*, as it is here called). [GAIKAWAR.]

547.

1378a. Foll. 192; size 9 in. by $3\frac{1}{2}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Yāska's Nirukta.

Foll. 1–89 (paged wrongly 1–52, 54–90) contain the *pūrvashaṭka* (comprising the commentary on the *naighaṇṭuka* and *naigama*-portions). Not accented.

Foll. 90–192 contain the *uttarashaṭka* (comprising the comment on the *daivata*-portion, ending fol. 12) and the *pariśishṭa*.

Each of the two sections is dated Saṃvat 1853. [H. T. COLEBROOKE.]

548, 549.

1751, 1752. Size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; well written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Yāska's Nirukta.

Accented, with the exception of the 6th Adhyāya of the *pūrvashaṭka* (being the last of the *naigamakāṇḍa*).

Vol. I. contains the *pūrvashaṭka*, vol., II. the *uttarashaṭka* with the *pariśishṭa*.

Dated Saṃvat 1838, Śake 1703.

Vol. I. originally consisted of 81 leaves, one of which (fol. 73), containing from [मनुष्यकक्ष एवाभि] प्रेत: in 6, 10 to भगं ना[सत्या पुरंधिं] in 6, 13, is now wanting; whilst the last six leaves are wrongly numbered, 79–82. Vol. II. consists of 103 leaves, numbered 1–98, 98–102. [H. T. COLEBROOKE.]

550.

1979. Foll. 180; size $8\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; well written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Yāska's Nirukta (called *Nairukta* in the MS.).

The two *shaṭkas* are paged separately, consisting of 85 and 95 leaves respectively. The *pariśishṭa* commences fol. 160*b*.

Dated Śaka 1741. [DR. JOHN TAYLOR.]

551.

1296. Foll. 53; size 13 in. by $9\frac{3}{4}$ in.; European style; Devanāgarī character; beauti-

fully written, about the end of the last century; twenty-five lines in a page.

Yāska's Nirukta.

The *pūrvārdha* ends fol. 26; the *uttarārdha*, fol. 47*b*. [H. T. COLEBROOKE.]

552.

770. Foll. 51; size 9 in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different hands; 8–11 lines in a page.

The *pūrvashaṭka* of *Yāska's Nirukta.* Not accented. Dated Saṃvat 1715.

The last portion was written by one *Raghunātha.* [H. T. COLEBROOKE.]

553, 554.

357, 358. Foll. 330 and 177 resp.; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in the Devanāgarī character; foll. 73*b*–171; and 172–177 of vol. ii. by two different hands from the rest.

Niruktavṛitti, a commentary on *Yāska's Nirukta,* by *Durgācārya.*

It begins:

आदितः पाणिनीयं तु शिक्षा ज्योतिस्ततश्छन्दः ।
पंचाध्यायीनिघंटोश्च निरुक्तमुपरि स्थितं ॥
प्रणम्य तत्प्रवक्ष्यामि रुद्रायामिततेजसे ।
स मे दिशतु सुप्रीतो वाग्धियोः शिष्टसंमतिं ॥

समाम्नायः समाम्नातः स व्याख्यातव्यः । अथ किमर्थं वेदो वेदांगानि च प्रवृत्तानि । सर्वकामप्राप्त्यादिर्मोक्षांतः पुरुषार्थो वक्तव्य इति वेदः प्रवृत्तः ।०

The numbering of the adhyāyas runs on from the (*pañcādhyāyī-*)*Nighaṇṭu,* they being thus numbered VI.–XVIII. An exception is once made in the colophon of the first *pāda* of the seventh adhyāya, where the latter is called the second adhyāya.

The subdivision is that of *pādas,* as given by Roth, p. 210, note. The few discrepancies from the extent of the several *pādas,* as there stated, are as follows:

Adhyāya I. (or VI.) *pāda* 2 includes *khaṇḍas* 4–6; *pāda* 3 *khaṇḍas* 7–11.

Adhyāya III. (or VIII.) *pāda* 3 includes *khaṇḍas* 13–17; *pāda* 4 *khaṇḍas* 18–22.

Adhyāya V. (or X.) has only 4 *pādas;* the fourth including *khaṇḍas* 20–28.

The last adhyāya XIII. (or XVIII.) contains the first *pariśishṭa* only.

Adhyāya I. (or VI.) begins vol. i., fol. 1*b*; adhy. II. (or VII.), fol. 75; adhy. III. (or VIII.), fol. 117; adhy. IV. (or IX.), fol. 194; adhy. V. (or X.), fol. 217; adhy. VI. (or XI.) fol. 272.

Adhy. VII. (or XII.) begins vol. ii., fol. 1*b*; adhy. VIII. (or XIII.), fol. 58; adhy. IX. (or XIV.), fol. 81; adhy. X. (or XV.), fol. 99; adhy. XI. (or XVI.), fol. 128; adhy. XII. (or XVII.), fol. 150*b*; adhy. XIII. (or XVIII.), fol. 172.

The *pūrvashaṭka* (vol. i.) is dated Saṃvat 1709 (A.D. 1652).

The *uttarashaṭka* is dated, by a more modern hand than that which wrote the *pariśishṭa,* Saṃvat 1737 (A.D. 1680).

The complete colophon of the adhyāyas runs thus: इति ऋज्वर्थायां निरुक्तवृत्तौ [once II., fol. 36*b*: निरुक्तभाष्यार्थोपनिबद्धौ] जंबूमार्गाश्रमनिवासिन आचार्यभगवद्दुर्गस्य कृतौ ० अध्यायः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

555.

206. Foll. 354; size 10½ in. by 3½ in.; copied, by (at least) three different hands, in the Devanāgarī character; 8–10 lines in a page.

Another copy * of *Durga's* commentary. Incomplete.

The 1st adhyāya (the 6th when counted from the beginning of the *Nighaṇṭu,* as is done in this

* A third copy, No. 1623 (foll. 52; dated A.D. 1715), has been missing from the library ever since this catalogue was commenced; see note at p. 23, No. 161, above.

MS.) ends foll. 77; the 2nd (or 7th) fol. 133; the 3rd (or 8th) fol. 193; the 4th (or 9th) fol. 255*b*; this is, however, not quite complete in the end, whilst the ensuing adhyāya is wanting entirely. Of the 6th (or 11th) adhyāya [foll. 256–303] four leaves are missing between foll. 266–7. From the copyist's calculations at the end of this chapter it appears that he copied the whole of the *pūrvashatka*.

Dated: संवत् १९०८ वर्षे चगहनसुदिपंचमि ५॥ विक्रमशके सुभानुनामसंवत्सरे उदगयने वैशाखशुक्ले प्रतिपदि भृगौ काश्यां ०

Then follows (foll. 304–320), in a small regular hand, the 11th (or 16th) adhyāya with the conclusion of the preceding chapter (on fol. 304). Finally, very well written, from fol. 321, the concluding adhyāya (including the *pariśishṭa*).

It ends: जंबूमार्गाश्रमवासिनो भगवद्दुर्गाचार्यस्य कृतौ चृजुत्वर्थायां निरुक्तवृत्तिः समाप्ता॥ पंडितनीनासुतगोविंदेन स्वयं लिखितं॥ [H. T. Colebrooke.]

556.

1134. Foll. 141; size 11¾ in. by 5 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, about the latter part of the 17th century; twelve lines in a page.

Nighaṇṭu-nirvacana, a commentary on the *Nighaṇṭu*, by *Devarāja yajvan*, son of *Yajñeśvara*, and grandson of *Devarāja yajvan*.

It begins:

चों महत्त्वयंतकांतारसंचारिकरिणं मुखे।
मदालुदैत्यमातंगभंगे केसरिणं भजे॥ १॥

नमस्त्रिधासे शिपिविष्टनाम्ने निरुक्तविद्यानिगमप्रतिष्ठां।
अवाप यास्को विविधेषु यागेष्वनेन नाम्नायमभिष्टुवानः॥ २॥

प्रणमामि यास्कभास्करमाभुत्तमसः * प्रकाशितपदार्थाः।
यस्य भुवनत्रयीमिव गावः प्रकटां त्रयीं वितन्वंति॥ ३॥

वागीश्वरं वचोभिर्वैसिष्ठमुख्यान्मुनींस्तपोभिश्च।
अनुकृतवंतं वंदे पितामहं देवराजयज्वानं॥ ४॥

आचार्यं शाब्दिकानामृषि यजुषि च यद्दृष्टतुल्यप्रभावं
वंदे नैरुक्तविद्याविकचमुपनिषद्रह्मरीणामुपज्ञं।
आभक्तारं क्रतूनामवनिसुख(क)रप्रक्रियानुक्रियायै
तातं यज्ञेश्वरार्यं प्रतिहततमसं ज्ञानभास्वन्मयूखैः॥ ५॥

यज्वा रंगेशपुरीपर्यंतग्रामवास्तव्यः।
विरचयति देवराजो नैघंटुककांडनिर्वचनं॥ ६॥

भगवता यास्केन समाम्नायं नैघंटुकनैगमदैवताकांडरूपेण त्रिविधं गवादि देवपत्न्यंतं निर्ब्रुवता नैगमदेवताकांडपरिपठितानि पदानि प्रत्येकमुपादाय निरुक्तानि दर्शितानि निगमानि† च। नैघंटुककांडपरिपठितानां तु गवाद्यपारेंतानामेकचत्वारिंशं शताधिकं सहस्रं सामान्येन एतावंतस्य सत्वस्य नामधेयानीति व्याख्याय तत्र प्रदर्श्य कतिचिदेव निरुक्तानि तथापि कानिचिदेव दर्शितनिगमानि। ०

Adhyāyas I.–III., containing the *naighaṇṭuka-kāṇḍa*, end foll. 51, 85*b*, and 105*b* resp.; adhy. IV., the *naigamakāṇḍa*, ends fol. 129; adhy. V., the *daivatakāṇḍa*, fol. 141: अत्रिगोत्रश्रीदेवराजयज्वनः कृते निघंटुकांडनिर्वचने पंचमो ध्यायः समाप्तः॥ ०॥

After this, by a different hand: उदीच्यज्ञातीयभ- पीतांबरस्य निघंटुनिर्वचनपुस्तकमस्ति।

[H. T. Colebrooke.]

557.

1378e. Foll. 4 (foll. 222–225 of the vol.); size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Jyotisha, ascribed to *Lagadha*, in the *Ṛik*-recension. Dated Saṃvat 1853.

Published, with a German translation, by A. Weber, in his essay *Ueber den Vedakalender, namens Jyotisham*, Berlin, 1862.

[H. T. Colebrooke.]

---

* Doubtful [?चा-बुध् (knowing little) + तमसः], the MS. seems to read हु for भु.

† Read दर्शितनिगमानि, with the Calc. edition.

558.

2521c. Foll. 5; size 8¾ in. by 5½ in.; modern Devanāgarī MS.; seven lines in a page.

Jyotisha, in the *Ṛik*-recension.

[GAIKAWAR.]

559.

1510a. Foll. 23; size 11 in. by 4¾ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page. Modern.

Jyotiḥśāstrabhāshya a commentary, by *Somākara*, on the *Yajus*-recension of the *Jyotisha* (including the text itself). It begins:

व्याकृताव्याकृतं यत्तदाद्यं त्रय्यात्मकं शब्दराशिं विशिष्टैः।
कालस्येदं कारणं यज्ञसारं भोगाप्राप्तेः साधनं संप्रणम्य ॥ १ ॥
देशस्य कालस्य विपर्ययाद्यदुत्पन्नार्थमंगमाद्यं नु शास्त्रं।
ज्योतिषं नामाकुलकं प्रधानं सोमाकरो ऽहं विवृणोमि
शक्त्या ॥ २ ॥
लब्धाज्ञानं प्रातिभं बुद्धियोगात्तद्वच्च भाष्यं प्रचयोऽस्य नास्ति।
सर्वज्ञाता नास्ति ममेति मत्वा ज्योतिर्विदो ऽन्यान्प्रणिपत्य
मूर्ध्ना ॥ ३ ॥
यस्मादहं स्वप्रभावात्प्रवृत्तो हायां गणिते च प्रगल्भः (!)।
तस्मादन्ये वस्तुसारं विदित्वा कृत्स्नार्थाप्त्यै कल्पयिष्यंति
शब्दं ॥ ४ ॥
पंचसंवत्सरमयं युगाध्यक्षं प्रजापतिं।
दिनर्त्वयनमासांगं प्रणम्य शिरसा शुचिः ॥ [५] ॥
ज्योतिषामयनं पुण्यं प्रवक्ष्याम्यनुपूर्वशः।
ब्राह्मणेंद्राणां संगतं यज्ञकालार्थसिद्धये ॥ [६] ॥

एतेन श्लोकद्वयेन शास्त्रकारो ऽभिधेयभूतामिष्टदेवतां नमस्कृत्य वस्तूपन्यासं करोति।० It ends:

सोमाकारो वेदविदुक्तकातः प्रातिभज्ञाना[म]गमभावबुद्धिः।
ज्योतिःशास्त्रनाकुलिकेन संज्ञा जिह्वात्सर्वमात्मनां (!)
प्रव्रजिष्यन् ॥

इति श्रीशेषनागकृतं (! read कृत) ज्योतिः शास्त्रभाष्यं समाप्तम्॥

Cf. Weber, *Jyotisham*, p. 8.

[H. T. COLEBROOKE.]

560.

1378d. Foll. 7 (foll. 215–221 of the vol.); size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; seven lines in a page.

Piṅgala's Chandaḥsūtra. Dated Saṃvat 1854. Edited, translated, and explained by A. Weber, *Indische Studien*, vol. viii. An edition of the text, with *Halāyudha's* commentary, has also been published, in the *Bibliotheca Indica*, by *Viśvanātha Śāstrin* (1871-4).

[H. T. COLEBROOKE.]

561.

2106a. Foll. 10; size 8¾ in. by 4 in.; fairly written, in the Devanāgarī character, in the latter part of the last century; seven lines in a page.

Chandaḥsūtra. [GAIKAWAR.]

562.

689b. Foll. 68; size 9¾ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; eight lines in a page.

Mṛitasaṃjīvanī, a commentary on the *Chandaḥsūtra*, by *Halāyudha.* [H. T. COLEBROOKE.]

563.

606. Foll. 83; size 10 in. by 4 in.; badly written, in the Devanāgarī character, in the 17th century; generally nine lines in a page.

The same work; incorrect.

[H. T. COLEBROOKE.]

564.

538. Foll. 106; size 9½ in. by 3¾ in.; Devanāgarī character; seven lines in a page; written in the latter part of the 17th century.

Another copy of *Halāyudha's* commentary; incomplete. The first leaf has been supplied by a modern hand. The last nine leaves are considerably injured and partly torn away. The eighth adhyāya of the work is altogether missing. [H. T. COLEBROOKE.]

565.

110. Foll. 140; size 10 in. by 5¼; fairly written, in Devanāgarī; 12–15 lines in a page.

[*Chandaḥsūtra-*]*Bhāshyarāja,* a commentary on the *Chandaḥsūtra,* by *Bhāskara Rāja,* surnamed *Bhāratī,* son of *Gambhīra Rāja.*

According to a couplet at the end, the work was composed in Saṃvat 1793 (! A.D. 1737), which is the date of the next MS. The present MS. might have appeared rather older. It begins:

गौरात्नं यच्छिरसि ब्रह्मांडस्तद्भवो गोलः ।
तज्जलगलिता वेदा गुरुलघु तदिदं शिवः सर्वं ॥ १ ॥
योगपरो ऽंतेवासी लघुरतिमात्रो गुरुर्भवति ।
यस्योपदेशमात्रात् पिंगलनागः स मंगलं देयात् ॥ २ ॥
श्रीदाक्षीसरसीगर्भकंदं पिंगलनालकं ।
अध्यायाष्टकपत्राढ्यं सूत्रकेसरभासुरं ॥ ३ ॥
प्रस्तारकर्णिकास्तारं नष्टादिकमलाह्वकं ।
दैव्यादिवैदिकच्छंदोमरंदामंदिरं ॥ ४ ॥
आर्यादि लौकिकच्छंदः परागभरधूसरं ।
गरुत्मद्भृंगसंगीतं गूढार्थामोदमेदुरं ॥ ५ ॥
दशसूत्री बिसप्रोतमसद्व्याख्यानकंटकं ।
बुधपित्रापि दुर्बोधं छंदः शास्त्रारविंदकं ॥ ६ ॥
अद्यावधिनकेनापि सम्यगुद्घाटितं पुरा ।
कोराकीभूय निद्राणं बोधयत्यद्य भास्करः ॥ ७ ॥
अत्र सूत्रनिगूढार्थमात्रं निष्कृष्य भाष्यते ।
वृत्तचंद्रोदयादौ तु विस्तृता उपपत्तयः ॥ ८ ॥

इह खलु सत्यं वद नानृतं वदेदिति श्रुतिभ्यां व्यवहृते सत्यानृते पदपदार्थवाक्यवाक्यार्थरूपविषयभेदेन प्रत्येकं चतुर्विधे विवेचयितुं व्याकरणन्यायछंदोमीमांसाशास्त्राणि प्रवृत्तानि । ० तेन तदवबोधस्यावश्यकत्वे ऽपि छंदोवृत्तजातीनामानंत्येन तदशक्यत्वाशंकापरिजिहीर्षया सुगमोपायं दिदर्शयिषुर्भगवान् पिंगलाचार्यो विधित्सितशास्त्रारंभे तदनुबंधाश्चत्वारो ऽनंतवृत्तानामुदाहरणरचनाप्रकारः (!) शास्त्रोपयुक्ताः कतिपयसंज्ञाश्चेति त्रितयं तंत्रेण द्वादशसूत्र्या प्रदर्शयति । तत्रेदमादिमं सूत्रं । धीश्रीस्त्रीम् ॥ ०

इति ० छंदःसूत्रव्याख्याने प्रथमो ध्यायः fol. 13*b*; ० द्वितीयो ० fol. 23*b*; ० तृतीयो ० fol. 54; ० चतुर्थो ० fol. 88; ० पंचमो ० fol. 103; ० षष्ठो ० fol. 106;—[इति छंदोभाष्यराजे समवृत्ताधिकारे पथ्यछंदःप्रकरणं]—; ० सप्तमो ध्यायः ॥ अत्रानुक्तं गाथा । ० fol. 121.

It ends: इत्यष्टमो ध्यायः ॥ धीः पंचदशछंदः षोडशपादो ऽष्टषष्टिश्चतुःशतं सप्तपंचाशद्वृत्तमेकोनत्रिंशदर्धं चतुर्दशयतिस्त्र्यशीतिरत्रानुक्तमष्टादशैवं त्रिशती त्रिशती ॥ ३०० ॥

शिवगौरीनंदिशेषगरुडादिक्रमाद्भुवं ।
अवतीर्णमिदं छंदो वेदांगोपांगपुंगवं ॥ १ ॥
अस्य श्रीशारदोपास्तिलब्धधीर्दीक्षितो ऽग्निचित् ।
बभाषे शिवतोषाय भाष्यं भास्करभारती ॥ २ ॥
वाक्यसिंधुरपारो ऽपि छंदःसूत्रशतैस्त्रिभिः ।
येन बद्धो नमस्तस्मै पिंगलाद्भुतशिल्पिने ॥ ३ ॥
जिघांसुमपि यस्तार्क्ष्यमंतर्वाणिमचीकरत् ।
स दयैकनिधिर्जीयात्पिंगलाचार्यपुंगवः ॥ ४ ॥
यस्य प्रकृतेर्विकृतिर्जगतीपंक्तिः ककुम्मती बृहती ।
कृत्या धृत्योत्कृत्या छंदोमूर्तिः शिवो जयति ॥ ५ ॥
गुणनिधिमुनिभूमितविक्रमशकवर्षे गजाननचतुर्थ्यां ।
वेदांगछंदःसूत्रभाष्यराजो ऽधिकाशि संपूर्णः ॥ ६ ॥

इति श्रीमद्भारत्युपाख्यगंभीरराजदीक्षितसूरिसूनुना भास्कर-राजदीक्षितेनाग्निचिता पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणधुरीणेन प्रणीतो वेदांगछंदःसूत्रार्थप्रकाशको भाष्यराजः संपूर्णः ॥

For two other treatises by the same author see *Rājendralāla Mitra's Notices,* viz. the *Guptavatī,* a commentary on the *Caṇḍī* section of the *Mārkaṇḍeya-Purāṇa,* vol. vi., p. 261; and the *Setubandha,* a commentary on a section of the *Vāmakeśvara-tantra,* vol. vii., p. 33.

[H. T. Colebrooke.]

566.

2322 Foll. 103; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in Śaka 1659 (A.D. 1737); 12–15 lines in a page.

Another copy of the *Bhāshyarāja.*

After the above six concluding *ślokas,* and the colophon, this MS. has the following stanza:

शाके नवेषुरसचंद्रमिते च मासे
मार्गे सिते शनिदिने प्रभवाभिधे ऽब्दे ।
शाकल्यके द्विकतिथावधिकाशि देवो
भाष्यं व्यलीलिखदिदं बुधरामकृष्णः ॥

[H. T. Colebrooke.]

ADDITIONAL CORRECTIONS.

Page 8*b*, l. 22, read एकत्रिंशे

,, 56*a*, l. 16, read ज्योतिष्टोमः

,, 67*a*, l. 2, from *śloka* 6 it would rather seem that *Konera* was employed, or patronized, by *Jaya-siṃha*.

,, 68*a*, l. 27. The *correct* reading of the line would of course be : अब्दे ऽक्षयाख्ये मधुसंज्ञमासे

,, 71*a*, l. 6, read—cf. no. 293 above; and Burnell, etc.

,, 76*b*, l. 2, *Śrī Deva,* it would seem, is not the author of this manual, but had this MS. transcribed for himself.

,, ,, No. 394. This *Sāmaveda-Homapaddhati* seems identical with the first portion of *Bhavadeva's Saṃskārapaddhati,* noticed under no. 452.

,, 92*b*, *śloka* 1, l. 3, read पुरस्कुर्वते

सत्यमेव जयते

सत्यमेव जयते

ADDITIONS AND CORRECTIONS.

Page 6, Nos. 52–56. *Kātyāyana's Sarvānukramaṇī* has since been published, with extracts from *Shaḍguruśishya's Vedārthadīpikā*, by A. A. Macdonnell, *Anecdota Oxoniensia*, Aryan Series, vol. i., pt. iv. (1886).

... 8, col. 1, l. 17, *read* अस्पिकाया.

... 8, col. 2, No. 60. This commentary on the *Purushasūkta*, as Professor Aufrecht points out to me (and as, indeed, the introductory couplet ought to have been sufficient to indicate) is that of *Mahīdhara* (on adhyāya xxxi. of the *Vājasaneyisaṃhitā*).

... 16, col. 2, last but one line, *read* स्वरितं.

... 18, No. 124; *for* 665*b*, *read* 665*h*.

... 28-29, Nos. 186 and 187. These were copied from two MSS. belonging to the Bombay Government, and mentioned in Prof. Peterson's Report on the search for Sanskrit MSS. in 1883-84, pp. 10 and 170.

... 37, No. 228; *add*, Date of MS. (1635*b*) about A.D. 1700.

... 48, col. 2, l. 2; *for* 'The first four adhyāyas,' *read*, Fragments of adhyāyas 1–7 of the Prāksoma section; cf. P. von Bradke, *Zeitsch. d. Deutsch. Morg. Ges.*, xxxvi., p. 448.

... 49, col. 2, l. 19; *for* 'No. lxxxvii," *read*, No. lxxxviii.

... 59, No. 312; *for* 526*b*, *read* 526*a*.

... 60, col. 2, Note. A comparison of the two MSS. in question has placed it beyond doubt that they contain two different treatises; though a certain similarity of diction to be noticed here and there might suggest a suspicion as to either writer having made use of the work of the other.

... 76, No. 394; for the complete work of which this is a portion, see Nos. 452 and 455.

... 82, col. 1, note; read *Śrautasarvasva*.

... 88, col. 2, No. 440, for *Gopālikakārikā*, read *Gopālikā Kārikā*.

सत्यमेव जयते